

SCHOTSE GELOOFSELDEN

door

JOHN HOWIE

Uit het Engels vertaald door
P. VAN WOERDEN
TE AKKRUM

Voor het eerst uitgegeven door
BUURMAN & DE KLER LEIDEN

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2007

INHOUD

Voorwoord voor de Engelse editie, door John Howie

Patrick Hamilton	(1503-1527)	
George Wishart	(† 1546)	
Walter Mill	(1476-1558)	
John Welch	(1570-1622)	Zie <i>'In tijden van vervolging'</i> , deel 6.
		Uitgave: Stichting de Gihonbron, Middelburg

John Gordon, Burggraaf van Kenmuir (1599-1634)

James Durham (1622-1658)

Hugo Binning (1627-1653)

Andrew Gray (1633-1656)

Samuel Rutherford (1600-1661)

James Guthrie (1612- 1661)

William Guthrie (1620-1665)

Hugh M'Kail (1640-1666)

William Gordon van Earlstoun († 1679)

John Livingstone (1603-1672)

John Brown van Wamphray (1610-1679)

Henry Hall van Haughhead (- ca 1680)

Richard Cameron († 1680)

Donald Cargill (1610-1681)

James Renwick	(1662-1689)	Zie <i>'Leven en brieven van James Renwick'</i> . Uitgave: Stichting de Gihonbron, Middelburg
---------------	-------------	--

John Howie heeft een standaardwerk gepubliceerd *The Scots Worthies, their lives and Testimonies*. Hierin beschrijft hij het leven en hun laatste getuigenissen van 70 geloofshelden en Covenanters. Helaas is het leven van slechts van 19 personen vertaald door P. van Woerden te Akkrum.

THE PREFACE TO THE UNDERSTANDING READER

By John Howie

JUDICIOUS READER,

BY a minute observation of the church militant, thou wilt find that she has been often reduced unto this sad dilemma, SIN or SUFFER. Indeed, there is no allowance for sin, but there is such an arcana in the lot of the children and people of God, that if they resolve not to sin, then suffer they must.—*All that will live godly in Christ Jesus shall suffer persecution.*—For no sooner was the old serpent cast out of heaven, then he excogitated means to ruin the whole human species; and no sooner was that malevolent design in part accomplished, and that gracious promise promulgated in the garden, —*I will put enmity between thee and the woman, &c.* then the conflict betwixt the flesh and the spirit, the righteous and the wicked, began. And no sooner was that red dragon mentioned, Rev. 12, cast out unto the earth, than he *persecuted the woman, and went to make war with the remnant of her seed, which keep the commandments of God, and have the testimony of Jesus Christ.*

BUT then the church and people of God may be called out unto various kinds of sufferings for a faithful adherence unto this testimony; for, not to mention general calamities and desolating judgments, —sometimes they may be called forth to bear the most invidious reproaches and calumnies, that envy can invent or ignorance can entertain: *they shall revile you, and speak all manner of evil of you for my name's sake.*—Sometimes they may be called out to suffer by the loss of their worldly substances, or temporal enjoyments, *And they took joyfully the spoiling of their goods.*—Again, they may be called forth to suffer *bonds and imprisonments*; yea, to endure stripes, and divers kinds of torments for his name's sake, and for the testimony of a good conscience: —*others were tortured, not accepting of deliverance.* But then they are sometimes called out unto the highest degree of suffering in this life; and that is, to lay down their lives for the cause of Christ, —*And I saw under the altar the souls of them that were slain for the word of God.* Nay, sometimes such is the catastrophe, that all these are compounded into one potion, and cast into the cup of their sufferings, and this seems to have been the case with those whose actions and contendings are in the following sheets described.

HERE it might be accounted a superfluity in the entry, either to apologize for his publication, or yet to treat of the origin, rise, or occasion of the transactions therein mentioned; seeing that for the first, the subject will answer for itself; and for the last, it is anticipated in the introduction, or preliminary discourse to the subject. What craves thy attention further concerning the instruments by which these transactions were carried on, —the subject itself, —and somewhat of the institution, warrant, duty, and utility of Christian fellowship in society and correspondent meetings, may be pointed out very shortly in these few particulars following. And,

First, As to the instruments, let me premise, that although the suffering of Christ in his mystical members, be a most mournful and gravaminous subject; yet it wants not its

own proper use and advantages, unto those who are rightly exercise thereby, while the Lord's goodness is most graciously displayed in the midst of all these sufferings, whether unto themselves or unto others. And,

1. For instance, here was a poor, suffering (but wrestling) handful of Christ's faithful witnesses, reduced unto the utmost extremity, not only extruded and excluded from all benefit and privilege of law; but even deprived and bereaved of the gospel, that most valuable privilege; their worthy pastors who should have been as high goats *before the flock*, being not only thrust out and banished from them, but even those few who for their faithfulness had *jeoparded their lives in the high places of the field*, were by wicked hands violently grasped from them, and killed:—So that their eyes *could now no more behold their teachers*.—But lo, in this extremity, the Lord mercifully interposed by directing them in this critical juncture of affairs, unto an embodying of themselves into a general correspondence out of their select societies, which became of great and unspeakable advantage unto them. For thereby they not only came to know one another's welfare and mind anent the dispensations of the time; but were also enabled to consult, agitate and conclude upon such methods and measures, as were most helpful unto them for the carrying on a testimony publicly for the cause of Christ, and every one of his persecuted and born down truths in that dark and cloudy day. And,

2. It is to be remarked, that although' they were exposed unto the utmost danger and hardships, by a bloody enemy, who was still upon the pursuit in quest of them; yet (if I mistake not) they never, except one, suffered the least injury in coming to and going from these meetings, though' several of them were taken and killed otherways.—And what is most noticeable of all, is, that it could not have been rationally thought that such a poor wasted remnant could have subsisted or held out so long, considering the manifold and most excruciating hardships and sufferings they were reduced unto, being killed with cold, —killed with hunger, —killed in the fields, —killed upon the seas, —killed upon scaffolds, —killed under colour of law; and killed without all colour of law;—and yet with the Lord's people of old, *The more they were oppressed, the more they grew*; while they continued faithful unto, and steadfast with him. This little grain of mustard seed planted by his own hand and watered by the blood of so many gallant martyrs, *nam sanguis martyrum semen ecclesia est*, The blood of the martyrs is the seed of the church.—*And he looked, and behold the bush burned with fire, and the bush was not consumed.*

Secondly, For the subject itself, there is therein contained, (1.) A short sketch of the rise and somewhat of the nature of these meetings or general correspondences. (2.) A summary of the principal actings and conclusions of the said meetings. (3.) A brief hint of the land's sufferings in general, and themselves in particular, during the intervals. (4.) There is a series of interesting letters, both edifying and instructing (some of whom were before in print) with several other valuable papers which will, doubtless, yield information unto those who desire to be informed anent the affairs of that time, besides a variety of remarks interspersed thro' out the whole of the subject.—Only as the true state of the testimony seems to be somewhat overlooked at the revolution by the writer of this register; there is somewhat in their conduct at that time that deserves our further consideration, such as their guarding the corrupt convention of estates;—their raising a regimate, and associating with malignants;—their espousing the interest of the prince and princess of Orange, without scriptural and covenant qualifications; and their uniting with a corrupt and backslidden ministry. But as these are touched at a little in the appendix, I shall only here in short observe,

That although' the Lord still preserved some, then and in all ages, who designed faithfully to contend for the word of Christ's patience, yet sure, it was a pity so many Samsons, famous for contending and weathering out so many storms of hazard and dangers for their faithfulness, should have had their hair so easily cut by foundering upon these rocks of compliance; which may serve as a beacon for an example of caution unto future ages, shewing that it is as impossible for men intending honesty and faithfulness, either to tamper or join, *fœdus inire*, with malignants and compliers, and to retain their former integrity; as for the most lucid river, when gliding unto the salt and fluid ocean, to return its sweet taste and most crystalline colour⁴.—Indeed, it must be granted in their behalf, that they had been long groaning under the cruel yoke of prelacy, oppression, tyranny and slavery: now by the revolution they were restored unto their natural rights and privileges: Presbyterian ministers were restored, and several acts made against them in the persecuting period repealed:—A general assembly called: The confession of faith ratified:—and presbytery established by act of parliament in Scotland; whereby the nation was in a great measure freed from tyranny and slavery.—But then upon an impartial enquiry, it will be found after all, that these who stood their ground in adhering to the whole of a covenanted work of reformation, and contending for the same both in church and state, had relevant grounds and reasons for their conduct in so doing.—For

1st, No king nor queen at, or since the revolution, were or are qualified with scriptural and covenant qualifications, nor took the ancient Scots coronation oath; which qualifications were, by several laudable acts of parliament, made the fundamental qualifications, *sine qua non*, of admission to that office by the laws of the crown: But on the contrary, are sworn to maintain the English constitution and prelatic hierarchy in direct opposition unto the same sworn to in the solemn league and covenant.

2dly, Although prelacy was then abolished in Scotland, yet it was neither then nor since declared to be contrary to the word of God; and though Presbytery was then established in Scotland, "as agreeable to the word of God, " yet it was never declared to be of divine institution founded thereupon, but only as it was agreeable unto the inclinations of the people, founded upon the claim of right. Herein there was a retrograde motion of near a hundred years back unto an act of Parliament 1592, whereby the whole of our purest reformation was over-passed and overlooked. Nor

3dly, has there been any judicial act in church or state at or since the Revolution, made in favours of our covenants. Nay, not so much as a repeal of that wicked and nefarious act of parliament made in the reign of James VII. declaring *the giving, taking, or owning of them to infer the pains of high treason*. Or,

4thly, Is there any positive act to be found amongst the archives of the nation, by which that heaven-daring act rescissory (annulling all the acts betwixt 1640 and 1649) is repealed? If there is not, the whole legal establishment of the true Protestant Presbyterian form of church-government must stand yet publicly condemned.—

5thly, Notwithstanding of a faint act made at the Revolution declaring the first act Parl. 2. Charl. II. asserting his *Majesty's supremacy, &c. as inconsistent with Presbyterian government, and what ought to be abrogated*: yet by virtue of the English constitution, into which the Scots constitution is now twisted, by the 2d and 3d Articles of the union, they still retain and continue in the exercise of, that usurped power over the church and heritage of the Lord: witness the king's

nominating and appointing clergymen unto their ecclesiastical charges;—The calling and adjourning church judicatories and even sometimes *sine die*;—imposing oaths upon church men and appointing acts of fasts and thanksgiving under civil penalties; the patronage act;—the toleration bill;—Porteous act;—the Quebec act; the Popish bill in England and Ireland, with a concatenation of other encroachments, all flowing from that exotic head. And

Lastly, These who carried on the bloody persecution, those who favoured popery, prelacy, &c. and those who had made defection thereunto, were neither purged out of church, nor state, at or since the revolution: and how could it be otherways, seeing these men mostly had engrossed the public affairs into their hands, that had been made members in the duke of York's parliament, (some of whom had their hands reeking in the blood of the saints) and who had not only forfeited all right to represent, sit, or vote in any lawful judicatory; but had even forfeited their very lives unto the law of the Lord, (whatever they might pretend from the laws of men) *for whosoever shall shed man's blood, by man shall his blood be shed.*

And for the revolution church, was it not compounded complexly of old public resolutioners, those who had accepted of that woeful and church renting indulgence, and those who had taken several sinful oaths unto the late tyrannical government: and add unto all these some hundred tested and non-tested curates; some of whom lived in the peaceable exercise of that office until their dying day; and all without any other acknowledgement, than taking the oaths in form to the government, and subscribing the short formula.—And tho' several petitions were given in them by different parties both to church and state, for a redress of these grievances; but what answer they got or could expect, the following sheets will, in some measure, make evident.

Now these are only a few strokes in miniature, of that which has been by some called the glorious and happy revolution; for it were frustraneous to insist upon a portrait of that here which has so often and so well been delineated and figured out by others.—And if any think that what is here said bears too hard upon the revolution settlement, I answer that what was good in that establishment I have acknowledged, and in what was evil it were to be wished, that, one feature more unto the foregoing draught could not be added, not to mention the bad effects or woeful consequences dialing flowing therefrom: The beholding of which, if the seeing of our eyes and the hearing of our ears could rightly affect our hearts, might make us sigh and cry out with the lamenting prophet of old:—*Many pastors have destroyed my vineyard.—and being desolate, it mourneth unto me.—There is a conspiracy of her prophets: They are light and treacherous persons.—Her priests have polluted the sanctuary, they have done violence to the law.—Her princes are revolters; therefore the law is slacked, and judgment doth never go forth.—Therefore wrong judgment proceedeth,* But

Thirdly, Somewhat might now be said concerning Christian fellowship and correspondent meetings in general: but as my judgment on this point may, perhaps, tally with the mind of many of those, for whom this publication is chiefly designed, I shall therefore refer them to the introduction, and their own informatory vindication on head I. And here I shall only observe.

1st, They never reckoned themselves to be a civil judicatory: for altho' for the better order in speaking, they found it necessary to choose one to occupy the place (or rather the name) of a præses; yet they never looked upon these transactions to be of a civil nature.—Indeed in such a broken state, the very end of these meetings obliged them to concert and conclude upon what was necessary and advantageous unto themselves,

both as men and Christians, for the propagation and right managing of the public testimony they maintained in agreeableness to the word of God, law of nature and fundamental laws of the land.—But even in this case, where there is a standing ministry, it is sometimes found requisite and expedient to keep what they call congregational meetings to treat upon (*externum privilegium ecclesiae*,) the external privileges of the church, and this cannot be called a civil judicatory.—Nor 2dly, Did they ever look upon these correspondences to be a church judicatory, or purely of an ecclesiastical nature, as they never took upon themselves the exercise of church discipline, or to purge scandal. Nay, it is evident from the following register, that during the whole time an ordained minister was never admitted a constitute member of the said correspondencies, altho' the presence of such, (when they had any) was many times found necessary and of great advantage for their advice and concurrence in things of an important nature. It is true, that being oft times destitute of a church judicatory, yea sometimes without a minister, or gospel ordinances altogether, they were in providence laid under a necessity to treat of things that more properly belonged to that character; such as the appointing of diets of fasting, distributing collections, &c. But if we grant this maxim, that in times and cases extraordinary, *something extraordinary may be done*, this may easily be accounted for.—Let it then suffice for an answer unto those, who have wondered what for a [*sort of*] creature, general meetings were, That they were, (at least ought to be) a body of religious society of men and christian men, constitute, allenary, of the members of select praying societies, who had embodied themselves into christian fellowship meetings for prayer, godly conference and other religious duties for the mutual help and edification of one another.—And as this duty, whether as to select societies or correspondent meetings, is a duty not only slighted and neglected by the most part, but even objected against by many in this degenerate and apostate generation, it may be no ways impertinent here to touch a little at its divine warrant or institution, its utility and the necessity of such a duty in these few particulars following.—And

1st, For its divine warrant or institution, says the spirit of God by the Apostle to the Hebrews.—*Not forsaking the assembling of ourselves together, as the manner of some is, but exhorting one another, &c.* Which duty we find warranted by the practices of both old and new Testament saints. And so Ezra 9.4, *Then there were assembled unto me, every one that trembled at the words of the God of Israel, &c.* And Mal. 3.16, *Then they that feared the Lord, spake often one to another, &c.* And to what purpose went they out and sat by the river of Babel, Psalm 137, but to remember and speak of Zion with other religious conversation?—It is also prophesied of as what should abound in the new-Testament church. See Jer. 23.25; Zech. 8.21.—Accordingly we find many sweet fellowship meetings kept by the Lord's people in the new-Testament times; severals of whom were kept by our Lord himself with his disciples while on earth both before and after his resurrection; which for our imitation and example, are recorded in scripture; in imitation of which, *These all continued with one accord in prayer with the women*, Acts 1.14. And to this exercise were they gathered into the house of Cornelius; and for the same purpose, and to the same work were they gathered unto the river side at Philippi, unto whom Paul preached:—And in the house of Mary, Acts 12.12. But what needs more? nay, it became so essential to religion, that the primitive Christians made the communication of saints an article of their creed, and they looked upon them as none of their fraternity, who did not maintain, or take pleasure in the fellowship of Christians.—*I am*, (says the royal Psalmist,) *a companion of all that fear and obey thee.*

2dly, As it is of divine institution, so it is of great use and utility unto the people of God. For

1. How many sins have been prevented and temptations defeated by Christian fellowship? Our first parent Eve was alone, when assaulted. A Peter will sometimes confess Christ in company with the apostles; who when absent from them, will shamefully deny him. For as houses or bodies of men are more apt and able to stand a storm, when built, or standing together, than alone; so members of religious societies have many times proved helpful for the strengthening and supporting of one another. The wise man's maxim is, *Two are better than one; for they have a reward for their labour; for if they fall, the one will lift up his fellow:—if one prevail against him, two shall withstand him: and a threefold cord is not easily broken.* And,

2. The Lord has in an eminent manner countenanced this duty:—for what sweet and comfortable returns of prayer, (tho', alas! these are now in a great measure gone) have the Lord's people experienced in these meetings, both in the primitive times, and in our reforming times; but especially in the late suffering times both before and since the revolution? witness their own dying testimonies, wherein they not only enforce and inculcate this duty upon others, but solemnly declare what their own souls had experienced thereby. Nay, they risked their worldly ALL to enjoy the sweetness of Christian fellowship. And how shameful is it for us to be behind them in this duty, while we are not exposed to any outward hazard or amazement. Says one who had the experience of this, —*Come here, and I will tell you what he hath done for my soul.* And

3. The Lord has bestowed a variety of gifts upon Christians; one is endowed with quick wit and invention, another with solidity of judgment; to one is given a great stock of utterance, to another a good memory;—one is more open and zealous, another is wary and cautious; one is strong in gifts and graces, another is weak; one is oftentimes dejected and cast down, another is more facetious and cheerful: and for what purpose are all these given, but to glorify the giver, and for the edification of one another? *Wherefore*, (says the apostle to the Thessalonians) *comfort yourselves together, and edify one another:*

3dly, As this duty is of great use, so it is highly reasonable and necessary. For,

1. It is necessary and reasonable for all lawful civil societies, to use habile methods in treating of their own interest and concerns; so it is highly expedient for the followers of Christ, not only to concert rules and methods for the promoting of the interest of that body whereof he is the head; but also to have a particular sympathy and fellow-feeling with one another.—It is a military maxim, whether in dangerous marches, or in a posture of defence, "to stick or stand close together." And so ought all Christ's faithful soldiers, if they would manage their spiritual affairs with success and to purpose.—Neither can this duty be restricted unto times of persecution only, as some would have it.—It is true, these times are very proper seasons for it: but it will be found necessary and beneficial at all times, and especially in times of defection and apostacy, and in perilous times; and never more acceptable unto God than now, when not only almost all kinds of error, infidelity, and profanity abounds, and even amongst professors; but also when we are under the awful gloom of approaching judgments, and seemingly upon the eve of some destruction; the Lord's judgments being already *abroad in the earth*, which requires the most intense diligence in keeping up the credit of religion, when so much abandoned and borne down. It behoved to be such a time as

this, when these mentioned by Malachi, *spake often one to another*. And,

2. Might I be permitted to use this as an argument to enforce this duty? It is the constant practice of profane and wicked men, such as stage-players, comedians, masqueraders, frequenters of balls, drunkards, thieves, highwaymen, extortioners, &c. to gather together and join in clubs, to consult ways and means to gratify their own lusts and ambition, in serving the worst of masters: and shall those who serve the best of masters be thus outstripped in advancing his interest and service, and to encourage one another in their way heavenward; altho' they should be accounted fools for this by a wicked generation, or *as a people dwelling alone, and not reckoned amongst the nations?* And,

3. The decay or thriving of religion goes hand in hand with it. Look unto the times of our *Reformation*, and ye will find it so, that when these meetings began to decay, then religion became dead and languid.—On the contrary, it has been very justly observed by some, that in any corner of the land where religion began to thrive and flourish, these meetings began as natively to be erected, as birds of one kind, in choosing their mates in the spring, begin to draw together.—No sooner was Paul converted, than he essayed to join the company of disciples. *Let us go speedily and pray before the Lord, —and I will go also*. And

Lastly, This exercise is highly requisite as an apparatus to fit and prepare us for eternal communion and fellowship with the saints above. All persons ought to be resolved in what company they take most pleasure in while upon earth. And how shall we think to keep company by the closest communion with those glorified saints above, with whom we could not think to keep fellowship with while upon earth.—It is usual for designed travelers unto a far country to choose to travel in company;—so nothing is more commodious for the traveler to the celestial country, or Jerusalem above, than to go in troops as they did of old when going up to the solemn feasts of the Lord at Jerusalem. *I went with—a multitude that kept holy days*.

AFTER all this, I know there have been and are a number of objections mustered up against these meetings: but for brevity's sake, I must here confine myself unto the three following, which I take to be the most formidable and recent at present.

OBJECTION. I. *For what purpose serve these meetings, when those who frequent them, are as bad, if not worse, than many in the neighbourhood?* All I observe in answer to this, is, —That, no question, but there have been, and will be tares among the wheat, and corn among the chaff, until the end of the world, and the restitution of all things. And oftentimes hypocrisy goes under the name of real religion, and many times real religion is branded with the vile epithet of dissimulation; and commonly when a corrupt member, or one falling into any fault (which, alas! is now-a-days become too common) is discovered, then nothing is more usual for the neighbourhood, than to judge the whole web by his swatch. But what does this militate against the duty itself, or the remanent members either? For, by parity of reason, we might conclude that all the eleven apostles were traitors, because Judas was one. But even their own confession, implied in the charge, shews, that when they are so much offended at any thing blame-worthy in a number of such societies, (at least it says to me) that they think these ought or should be better than themselves or others; otherwise what would be observable about them above others?—But *judge not, lest ye be judged*.

OBJECTION II. It is further objected, and even by some that should preach up the necessity of such a duty, *That these meetings serve for little purpose, but to raise needless questions, and gender strife and division.* Unto this I would reply, that

1. It is now a long time, since sin and duty, truth and error have struggled in the moral world, and that both with respect to the inward and outward man, wherein sometimes Israel, and sometimes Amalek prevails.—But it has been an epidemical evil in almost every age, that whenever any person or society of men, began to make any conscience, progress, or degree in testifying against the sins and defections of the time wherein they existed, that they could be characterized by the generation, (and even by some of those who are none of the most irreligious) as men of strife, contention, or divisive courses. This is no new thing: says the prophet, when he had been declaring the truth unto an apostate generation, — *Woes me, my mother, that thou hast born me a man of strife and contention unto the whole earth.* [Jer. 15.10.] But

2. Let it be supposed, that there should be any such troublesome persons in these societies, who raise needless feuds and disorders, the fault is in the members, and not in the duty itself when rightly managed. This must hold good in all other lawful assemblies, whether civil or religious, as well as these meetings, and grant that there is or has been in these meetings (particularly correspondent and congregational meetings) still some person or other aspiring to have the lead in every argument, motion, vote, or proposition; which sometimes has created no small disorder: Yet as this oftentimes proceeds from pride and ambition, or at best from fiery zeal, or to hear themselves speak or argue for arguments sake, or rather banter, (which is worse) these must rather be accounted a pest or burden than a blessing or benefit unto any well regulated society:—*offence must come,* (says the great instituter of all ordinances) *but woe unto him by whom it cometh.* The

III. And last objection that I shall observe, and it has also been made by some of those men which must needs now occupy the places of teachers: viz. *These meetings are no ways needful or necessary, excepting unto those called mountain-men, when they want preaching.* Unto this I may answer,

1. That indeed this is no improper exercise for people, when destitute of public ordinances, (of which the following register is a pregnant proof) but does this exempt others who daily enjoy gospel-ordinances from an obligation to this duty? Surely no. The apostle enjoins us *to exhort one another, —to comfort one another, —to edify one another, —to teach and admonish one another, —to receive one another, —to be subject to one another, —to confess their sins to one another, —to minister their gifts to one another, —and to serve one another in love:* and how can they do this without an opportunity for that purpose? and howsoever some explain some of these texts according to their own notion in opposition to this duty; yet sure they can never be wholly restricted either to family worship, or yet public ordinances. And granting that it is the duty of families, why not of a number of families met together, and a number of these societies unto the same exercises of duty? and this makes nothing at all against the sixth and seventh direction in our directory for worship, (as they foolishly would suppose) providing that the one duty do not retard or justle out the other.—And for public church-meetings, where have they the opportunity to administer these gifts unto one another, except they turn Quakers? According to the divine injunction, a woman is not to speak in the church: But here the apostle makes no distinction; nay, we are told in the forecited text, Acts 1.14, *That these all continued with one accord in prayer with the women.* And

Lastly, To shut up the whole, the Lord has not only put a note of attention and approbation upon this duty, Mal. 3.16, —*and the Lord hearkened and heard, and a book of remembrance was written before him*; but has also appended a most gracious promise of his presence unto it, Matt. 18.19, 20, —*If two of you shall agree on earth as touching any thing that they shall ask, it shall be done for them.—For where two or three are gathered together in my name, there am I in the midst of them.*

AFTER what I have here observed, (and elsewhere upon the like occasion) I suppose it were needless to advance any thing as motives to enhance this publication. Only as different subjects oftentimes have different circumstances, I shall just hint to the reader,

1. That it is pretty evident, that that handful designed by the name of the United Societies have been very much traduced both before and since the revolution: before the revolution they were branded as blind zealots, schismatics, rejecters of ministry and magistracy, men of bloody and seditious principles, &c. Since the revolution their most faithful contendings have been, by some historians and others, represented as high flights and extravagances. And although somewhat has dropped from divers pens at different times in their behalf, yet sure a better vindication in their defence cannot be produced, than a publication of these very transactions for which they were so aspersed; and it would appear, that it was wrote at first with a view to this: *for wisdom is justified of her children.*—It is true, every thing is beautiful in its season, and perchance some may think, that after so much time is elapsed, this publication wants this peace of requisite duty. But grant this, better late than never; the Lord has assured us in his word, that he will both plead his own cause, and vindicate his witnessing church and people: But the positive time we have not prescribed; only we are sure, that it shall be either while alive, or after they are gone, *thou wilt maintain the cause of the afflicted, and the right of the poor.* A

2. Motive for this publication may be this; that as these two cardinal evils which they had to struggle with, *viz.* Popery and Prelacy seems to be pushing their way, and making wide strides unto these lands again; when such herds are not only warping off to the antichristian camp, but even numbers of witness-bearers seem to be losing views of their own professed testimony *in this hour and power of darkness*, let us then, by a retrospect view, trace back the footsteps of Christ's flock, and *feed our kids beside the shepherds tents.*—Indeed this crooked and insidious generation is now become weary of (what they call) controverted points of principles: these, say they, eat out the life of religion. And as the following subject bears the title of *Faithful contendings displayed*, it may be judged to bear this disagreeable face of controversy by some, and so by them be denied a hearing to answer for itself.—It is true, strife and division, the two grand parents of needless dispute and groundless animosities, always are and have been bad neighbours to religion. These, like a gangrene, have eaten out the vitals thereof. But how a faithful contending for the cause of Christ and every one of his despised truths, (which are now fallen into so much disrepute as to be controverted) can eat out the life of religion, is not so easy to determine. It must rather be feared that these gentlemen who would exchange zeal, truth, and faithfulness for what they design charity, moderation, and liberty of conscience, (hating almost every species of contending or witness bearing) have but little real religion at bottom, for controversy to corrode upon. It commonly falls out both in respect of principle and practical religion, that those unstable souls, to whom old truths become unsavoury by such volatility, not only lose sight of their own profession; but most easily become a prey unto any whimsical notion, error, and delusion whatsoever.—And hence it is that so many professors are tript, and carried off their feet at this time.

Therefore if we can do no more, if we could but honestly hand down the faithful contendings of our reforming and suffering ancestors as a testimony to posterity, it might be a piece of generation service, that would yield no small comfort or peace of mind at last. Memorable for the purpose are these words in the last speech of the last martyr that publicly suffered on a scaffold in Scotland: "Do not grow weary (says he) to maintain, in your place and stations, the present testimony; for when Christ goes forth to defeat antichrist, with that name written on his vesture, *King of Kings, and Lord of Lords*, he will make it glorious in the earth: And if ye can but transmit it to posterity ye may count it a great generation work: But beware of the ministers that have accepted of this toleration, and all others that bend that way; for the Sun hath gone down upon them."

But I know, it is objected, and perhaps will be objected, after all that I have here said, and even by some judicious persons, who, in charity, we must suppose wish well to the memory and contendings of these worthy men, *That as they were mostly private men, and these transactions partly of a private nature, and sometimes not carried on in such an agreeable way as they themselves could have wished, the publication of them must rather tend to expose them and their weakness, than to exoner them or the testimony they contended for, before this lukewarm or ludicrous generation.* Could I here advance any thing they would sustain as an answer to this, I would just observe;

1st, That altho' these actors and transactions were mostly private men and private matters; yet insofar as both were connected in carrying on the public testimony of the day, they behoved to be of a public nature also: and would it be accounted fair play to omit the one, that the other might be concealed?

2dly, As several of these transactions are already hinted at in the Hind let loose, — Informatory vindication, Renwick's large life and letters, this must rather be a publishing the original, than offering what is entirely new unto the public.—And tho' we are not to judge of matters, nor steer our course always by the needle of providence in the compass of actions; yet I might ask for what end the original manuscript has been hitherto preserved, if for no use to the public?

3dly, Whatever divisions or things disagreeable fell in amongst them, it but only shews they were but men subject unto *the like passions with others*: and tho' they were but private men, yet I might refer it to the unbiassed reader, whether any thing he finds here of this nature, be not less than what has fallen out in learned church judicatories, particularly since the revolution. And

Lastly, For their other faults and failings, they were but men and willing (at least to the year 1688) to have them corrected, and would it not bear hard upon any history, nay on scripture itself, to say, it were better they had never been published, because the faults and failings of the penman, or the persons therein notified, are therein related or recorded?—Nay, bear with me, if I should say, that this is one of the proper uses of all history, sacred or profane; for by this important lesson we may, for the conduct of life, learn what was imitable in the persons and actions therein narrated, and at the same time with caution avoid the rocks upon which they split or suffered shipwreck, and so by guarding against the errors, follies, and mistakes of past times, we may be rendered wiser by the experience, and at the expense of former ages. Very pertinent for this, are a few words near the end of the life of Robert Garnock, (wrote by himself while in prison, and yet in manuscript) who was executed at the Gallowee of Edinburgh, Oct.—, 1681.—"Now, for anything I know, I will be tortured, and my life taken, and so will get no more written. So, any that read it, I beg of them, to shun all that is evil of my life, as they would shun hell; and if there be anything in it that is for use, I

request the Lord that he may bear it home upon them when I am gone, and make it thus useful for them that read it, &c."

ALL I observe in the last place, anent the way and manner of this publication, is, that as Mr. Shields broke off somewhat abruptly with a paper that was to be given in by each person to their ministers at their accession to the revolution church, it was found necessary to add a short appendix, shewing upon what footing the more faithful party stood their ground at and since that time.—As to the stile of language, it is much the same with the original copy: Only as there were some words superfluous and some papers of lesser note, somewhat prolix: it was found proper to abridge them a little, as concisely as possible; in lieu of which, some letters and other papers more momentous have been added, and put in their proper places, which had been at first omitted with a few footnotes for the explanation of the subject and all to render it as commodious to the readers as possible: and whoever suspects the transcription either of the register or appendix to be otherways vitiated from the genuine copies, may be satisfied with a sight of the autographs from which they were transcribed.

AND now for a final conclusion, may the angel of the covenant, he who guided his Israel of old with a pillar of cloud by day and a *flaming fire by night*, guide all his own professing people in this dark and cloudy day, wherein the night of our defections grows darker and darker, and the Jordan of our difficulties deeper and deeper:— And as the church of Christ in these Isles, has now of a long time dwelt with the daughter of Babylon, with that cruel yoke of bondage wreathed about her neck, may the time to favour our Zion come, *yea, the set time*, when antichrist that man of sin, and all the supporters and abettors of the kingdom of darkness, may be brought down and destroyed, with a revival of the decayed power of true practical religion and godliness, and a covenanted work of reformation, *that our captivity may be returned as streams in the south*.

AND if the following sheets complexly, shall, thro' the divine operation of the spirit, prove conducive in the least, to any of the foresaid purposes, that is, either to the advantage of true and real religion, or the gaining of friends unto, or confining them in the covenanted interest, in a subserviency to God's glory and the good of his church; then I dare say, the principal end is gained.— For that God the Father and our Lord Jesus Christ who himself before Pontius Pilate *witnessed a good confession*, may stir up and enable many to witness and contend for the whole of his disputed truths in these once covenanted but now degenerate isles of the sea, Britain and Ireland, *that glory may dwell in our land*, is, and ought to be the earnest desire, judicious reader, of one who remains, as formerly, thy well-wisher in the truth,

JOHN HOWIE.

LOCHGOIN, September 27th, 1780.

Patrick Hamilton 1503-1527

Patrick Hamilton werd geboren omstreeks het jaar onzes Heeren 1503, en was een neef van de Graaf van Arra van vaders zijde en van de Hertog van Albany van moeders zijde; hij was ook verwant aan Koning Jakobus V van Schotland. Al vroeg bestemden zijn opvoeders hem als toekomstige bekleder van de een of andere hoge kerkelijke waardigheid, en gaf men hem de titel van abt van Ferne in Rossshire, om hem daardoor aan te moedigen in het voortzetten van zijn studies, welke hij ook met grote ijver waarnam.

Tot voltooiing van dit lofwaardig oogmerk, besloot hij naar Duitsland te reizen. De universiteit van Wittenberg bezat toen een grote vermaardheid, en van veraf gelegen streken kwamen velen, onder wie ook Hamelton, naar daar. Hij was de eerste, die aan de universiteit van Marburg openbare twistgesprekken over het geloof en de werken, en over dergelijke theologische geschilpunten invoerde, waarin hij bijgestaan werd door Franciscus Lambert, wiens omgang van niet weinig nut voor hem was. Hier maakte hij kennis met die voortreffelijke mannen der hervorming, als Maarten Luther, Philips Melancton, en andere geleerden dezer kring. Door hen werd hij onderwezen in de kennis der zuivere religie, waartoe weinig gelegenheid was in zijn eigen vaderland, daar het overblijfsel van Gods volk in Schotland in die tijd geheel in de verdrukking zat. Hij maakte ongemene vorderingen in de gewichtige studie. Al spoedig gaf hij blijken dat hij niet alleen was een vlijtig leerling in het trachten te bekomen der kennis van het ware geloof, maar dat hij ook een oprecht belijder was der door hem geleerde waarheden.

Dit deed velen hun ogen op hem slaan. En onderwijl zij verlangend afwachtten, wat hij doen zou, besloot hij naar zijn vaderland terug te keren, om, ondanks alle gevaren, zijn landgenoten deelgenoten te maken van het licht, dat hem geschonken werd. Hij stak dus weer naar Schotland over, en hoewel nog een jongeling zijnde ternauwernood drie en twintig jaar oud, begon hij Gods Woord te zaaïen. Overal waar hij kwam het bederf dat in de Roomse Kerk was aantonnende, en onder het oog brengende hoe verschillende dwalingen ingesloten waren in de leer, welke toen in Schotland beleden werd. Velen ontvingen hem met blijdschap en hingen hem aan, welke hij spoedig de weg Gods volkomen uitlegde. De roep, die van hem ging als een geleerde en zijn vriendelijkheid in de omgang, droegen niet weinig bij tot zijn nuttig zijn in dit goede werk.

De stad St. Andrews was destijds de grote verzamelplaats der Roomse geestelijkheid, en zou met recht genoemd kunnen worden de moederstad van het rijk der duisternis. James Beaton was aartsbisschop, Hugh Spence, deken der geestelijkheid, John Waddel rector, James Simson plaatsvervanger, Thomas Kamsay kanoniek en deken van de abdij, benevens verscheiden superieuren der verschillende orden van broeders en monniken. Men kon niet verwachten, dat Patrick Hamilton's optreden lang verborgen kon blijven voor een gezelschap als dezen. Hun verbolgenheid rees al spoedig tot de hoogste trap van vervolgingswoede; de aartsbisschop, die rijkskanselier was, en iemand van zeer veel invloed, had vooral een diepe wrok tegen hem opgevat; maar niet minder listig dan wreed zijnde, verborg hij zijn oogmerk met betrekking tot Hamilton, totdat hij hem in de val gelokt had, die hij voor hem uitzette, 't geen hem

wel gelukte, daar hij hem wist over te halen tot het bijwonen van een samenkomst te St. Andrews.

Daar gekomen zijnde had Alexander Campbell, prior van de Zwarte Broeders, en welke aangewezen was om zijn krachten te beproeven, in hem tot de moederkerk terug te brengen, verschillende vertrouwelijke gesprekken met hem, waarin hij de schijn gaf, zijn bezwaren tegen het heersend wangedrag der geestelijkheid en tegen de dwalingen der Roomse Kerk te erkennen. De beweegredenen, die Campbell aanvoerde, om hem tot het Roomse geloof terug te brengen, schenen er meest op toegelegd, om hem in zijn geloof te bevestigen. De aartsbisschop en lagere geestelijken kwamen ook al, om wat toe te geven, en stemden toe, dat er vele zaken waren die nodig hervormd dienden te worden, en welke zij wensten, dat anders waren. Of zij oprecht waren in hetgeen zij erkenden, of dat het meer hun bedoeling was, hun bloedige oogmerken te herbergen, en zo hun onnozel en niet achterdochtig slachtoffer zekerder in hun macht te krijgen, is een vraag, waarop het volgende antwoord kan dienen, – waren zij oprecht geweest, dan zou de overtuiging, dat Hamilton de waarheid sprak, een slag hebben afgeweerd, of in elk geval een uitstel voor enige tijd bevorderd hebben, ook mocht men een verschil van meningen verwacht hebben. Zoals echter blijken zal, was noch het een noch het ander het geval.

Patrick Hamilton werd 's nachts van zijn bed gelicht, en als gevangene naar het kasteel overgebracht. Te dier tijd hadden de geestelijken door herhaald aandringen de jonge Koning Jakobus V weten over te halen een pelgrimstocht naar St. Duthach in Rossshire te ondernemen, opdat hij uit de weg ware, en er geen gelegenheid zijn zou hem om het behoud van Hamiltons leven te verzoeken, want men had reden aan te nemen, dat zulk een verzoek wel kans van inwilliging zou hebben. Deze maatregelen bewijzen wel ten volle, dat zij ondanks die vriendschappelijke samenkomsten met hem, het op zijn verderf hadden toegelegd, doch dergelijke voorbeelden van paapse huichelarij waren zelfs in die dagen niet vreemd.

De volgende dag na zijn gevangenneming werd hij voor een raad van de aartsbisschop en zijn aanhang gesteld, en beschuldigd verscheiden ketterse leerstellingen aan te hangen en te verkondigen; en hoewel de gewichtigste geloofsartikelen tussen hem en hen behandeld waren, bepaalden zij zich nu in hun beschuldiging tot meer ondergeschikte punten als pelgrimage, vagevuur, bidden tot de heiligen en voor de gestorvenen. Misschien deden zij dit, omdat deze de hoofdpilaren zijn, waarop de Antichrist zijn rijk bouwt, daar er nooit door enig mens winstgevender stellingen als deze uitgevonden zijn.

Wij moeten evenwel opmerken, dat Spottiswoode; naderhand aartsbisschop van dit rechtsgebied, het volgende aangeeft als oorzaak van zijn lijden:

1. dat de smet der zonden ook na de Heilige Doop in de kinderen overblijft;
2. dat niemand alleen door de kracht van zijn vrije wil enig goed doen kan;
3. dat niemand zonder zonde is, zolang als hij leeft;
4. dat ieder waar christen weten kan, of hij in een staat van genade is;
5. dat men niet gerechtvaardigd wordt door de werken, maar alleen door het geloof;
6. dat goede werken geen mens goed maken, maar dat een goed mens goede werken doet, en een kwaad mens kwade werken; doch zulke kwade werken berouwvol belijden, maken geen mens kwaad;
7. dat geloof, hoop en liefde zó nauw met elkaar verbonden zijn, dat hij die één dezer bezit, bezit ze allen, en die één dezer mist, mist ze allen;

8. dat God de oorzaak der zonde is, in deze zin, dat Hij Zijn genade van iemand onttrekt, en God Zijn genade onttrokken hebbende, kan hij niets dan zondigen.

Deze geloofsartikelen, waarbij nog de volgende gevoegd, vormden de volledige aanklacht te zijnen laste:

1. dat de oorbiecht niet tot de zaligheid van node is;
2. dat een waar berouw niet de vergeving der zonde verdient;
3. dat er geen vagevuur is, en dat de heilige Patriarchen vóór Christus lijden in de hemel waren;
4. dat de Paus de Antichrist is, en dat iedere priester evenveel macht heeft als hij.

Daar hij deze geloofsartikelen staande hield, en ze weigerde af te zweren, werd hij door de Aartsbisschoppen van St. Andrews en Glasgow, de bisschoppen van Dunkeld, Brechin en Dunblaw en veertien minderen, welke allen zijn vonnis ondertekenden, als een halsstarrig ketter veroordeelt, om aan de wereldlijke rechter te worden overgeleverd. En om aan dit vonnis meer autoriteit te geven, werd het door alle personen van aanzien in de universiteit ondertekend, hieronder zelfs de graaf van Casillis, die toen ternauwernood dertien jaar oud was.

Wij laten het vonnis hier volgen, zoals Fox het heeft in zijn 'Acts and Monuments'.

"*Christi nomine invocato*" (dat is: "Onder aanroeping van Christus' naam"):

"Wij Jakobus bij de gratie Gods aartsbisschop van St. Andrews, opperkerkvoogd van Schotland, overeenkomstig de wil, de decreten, en de lastgeving der meest eerwaarde vaders in God en lords, abten, dokters en professors in de theologie en leraars der Universiteit ons ter dezer tijd bijstaand, en ter rechtspraak zittend in onze hoofdkerk van St. Andrews ter zake van grove ketterij ten laste van Patrick Hamilton, abt te Fern. Zijnde de genoemde Patrick Hamilton gedagvaard om voor ons te verschijnen en zich te verantwoorden over zekere stellingen, door hem staande gehouden, geleerd en gepredikt en alzo voor ons verschenen en beschuldigd zijnde, de omstandigheden van het te laste gelegde, rijpelijk, gediscussieerd en alles door een getrouw onderzoek, ingesteld in de laatste vasten, alzo vernomen, hebben deze Patrick Hamilton bevonden op velerlei wijze besmet met ketterij. Verdedigende, rechtvaardigende en handhavende verschillende ketterse stellingen van Maarten Luther en zijn volgelingen, strijdig met ons geloof en welke alreeds door Algemene Vergaderingen en beroemde universiteiten veroordeeld zijn. In zijn schandelijk bestaan voortgaande, hebben wij hem gedagvaard en in staat van beschuldiging gesteld, wegens het hiervoor genoemde. Hij vol van boosheid (zoals wij mogen aannemen) vertrok naar andere landstreken, welke verdacht zijn en in 't oog gehouden worden wegens ketterij. En onlangs teruggekeerd zijnde, heeft hij zich vermeten, geheel uit eigen beweging, zonder enige toelating of recht, goddeloze ketterse leringen te prediken."

"Wij hebben ook bevonden, dat hij na gedagvaard te zijn om voor onze raad te verschijnen, nog heeft beleden, verkondigd en geleerd onderscheidene ketterse stellingen van Luther, te weten:

1. dat de mens geen vrije wil heeft;
2. dat de mens een zondaar is zolang als hij leeft;
3. dat kinderen, ook zelfs onmiddellijk na hun doop, zondaars zijn;
4. dat een christen, die waarlijk een christen is, van zijn genade verzekerd kan zijn;
5. dat niemand wordt gerechtvaardigd door goede werken, maar alleen door het

geloof;

6. dat goede werken geen mens goed maken, maar een goed mens doet goede werken;

7. dat geloof, hoop en liefde zo nauw aan elkaar verknocht zijn, dat hij, die één dezer bezit, die bezit ze allen, en die één mist, mist ze allen.

Met nog verschillende andere ketterse en verfoeilijke gevoelens en hij heeft halsstarrig volhard in dezen, zodat noch raadgevingen noch overredingskracht iets hebben kunnen uitwerken, om hem tot het ware geloof terug te brengen."

"Al deze voormelde zaken weloverwogen, en de vreze Gods en de oprechtheid van ons geloof voor ogen hebbende, en opvolgende de raadgevingen en voorschriften der hoogleraars in de theologie, der rechtsgeleerden en allen, die ons in deze bijstaan, besluiten en verklaren, deze Patrick Hamilton wegens zijn belijden, verkondigen en staande houden der voornoemde ketterijen, en wegens zijn halsstarrigheid (deze stellingen alreeds veroordeeld zijnde door de Kerk, Algemene Vergaderingen en de beroemdste Universiteiten) te zijn een ketter, en iemand van goddeloze gevoelens omtrent het geloof, welke daarom veroordeeld en gestraft moet worden, zoals wij oordelen en straffen, en bepalen door dit ons beslissend vonnis, dat hij zal worden ontzet uit alle rangen, waardigheden, orden, ambten en voorrechten der Kerk. En alzo recht doende veroordelen hem, om aan de wereldlijke rechter overgeleverd en gestraft te worden, terwijl zijn goederen zullen verbeurd verklaard worden."

"Dit ons beslissend vonnis is uitgesproken en voorgelezen in onze hoofdkerk van St. Andrews op de laatste van de maand februari 1527, in tegenwoordigheid der meest eerwaarde vaders in Christus en lords, Gawand, aartsbisschop van Glasgow; George, bisschop van Dunkeld; John, bisschop van Brechin; James, bisschop van Dunblane; Patrick, prior van St. Andrews; David, abt van Aberbrothwick (later kardinaal Beton); George, abt van Dunfermline; Alexander, abt van Cambuskenneth; Henry, abt van Lindores; John, prior van Pittenweeme, de deken en onderdeken van Glasgow, Mr. Hugh Spence, Thomas Romsay, Allan Meidrum, enz. In tegenwoordigheid der geestelijkheid en het volk."

Op dezelfde dag, dat dit vonnis uitgesproken werd, werd hij door de wereldlijke rechter veroordeeld, en des namiddags van diezelfde dag onmiddellijk na het middagmaal (want zij waren bevreesd, dat de tussenkomst des konings ten zijn behoeve zou worden ingeroepen) sleurden zij hem naar de brandstapel, welke voor het oude College opgericht was.

Tot de plaats van zijn martelaarsschap gekomen zijnde, trok hij zijn bovenklederen uit, en gaf ze aan een oude dienstknecht, die gedurig met hem gebleven was, zeggende: "Deze dingen kunnen mij in het vuur niet dienen, maar u kunnen ze nog van nut zijn, ik kan u anders niets nalaten dan het exempel van mijn dood, 't welk gij, bid ik u, niet vergeten moet, want al schijnt dezelve smartelijk en pijnlijk in 's mensen oordeel, toch is ze de toegang tot het eeuwige leven, hetwelk niemand beërven kan van degenen die Christus verloochenen voor dit boos geslacht"

Dit gezegd hebbende beval hij, zijn ogen hemelwaarts gericht en staande te midden der kolen, het hout en de andere brandbare stoffen, zijn geest in de handen Gods. Men had een loopvuur van buskruit aangelegd, om daardoor de brandstapel aan te steken, maar dit mislukte, de ontploffing slechts één zijner handen en zijn gezicht

verzengende. Zo bleef hij staan, totdat meer buskruit van het kasteel aangebracht was, gedurende welke tijd hij zeer opwekkende en Godvruchtige gesprekken tot het volk richtte, waarin hij door de geestelijken en vooral door broeder Campbell gedurig onderbroken werd, deze laatste hem toeroepende:

"Herroep, bid tot de heilige maagd en zeg: Salve Regina" (dat is: Wees gegroet Koningin (Heilige Maagd)).

Aanhoudend door Campbell op deze wijze gestoord wordende, zei Patrick Hamilton: "Gij boosaardig man, gij weet, dat ik geen ketter ben, en dat het de waarheid Gods is, waarvoor ik nu lijd, gij beleed zoveel als dit, toen gij met mij alleen sprak, en daarom daag ik u voor Christus' rechtbank, om rekenschap te geven."

Te dezer tijd werd het vuur ontstoken, en gaf deze voortreffelijke martelaar zijn ziel aan God, uitroepende: "Hoe lang, o God, zal donkerheid deze landen bedekken. Hoe lang zult gij deze overheersing van mensen dulden?" En eindelijk met Stéfanus: "Heere Jezus ontvang mijn geest!"

Aldus stierf deze edele martelaar voor de zaak van Christus Koninkrijk op de laatste dag van februari 1527 in het vier en twintigste jaar van zijn leven. Zijn dood had belangrijke gevolgen, en beschikte de soevereine Beschikker van alle dingen deze alzo, dat hierdoor de zaak der Reformatie in Schotland grotelijks bevorderd werd. Pinkerton zegt: "De vlammen in welke hij stierf waren gesteld, om, vóórdát één geslacht voorbijgegaan was, geheel Schotland te verlichten en met wrekende woede het Roomse bijgeloof, de paapse macht, ja 't gehele papendom te verteren"

Broeder Campbell werd kort daarna krankzinnig, en stierf binnen één jaar nadat Hamilton de marteldood gestorven was, onder de vreselijkste blijken van Gods ongenoegen over hem. De Roomse geestelijkheid wenste haar vrienden in Schotland geluk, met de door hen betoonde ijver in het hiervoor genoemde treurspel; maar het diende meer tot bevordering van de zaak der Reformatie, dan dat deze daardoor teruggebracht werd; vooral als het volk het gedrag van Patrick Hamilton begon te vergelijken met dat van Campbell, zagen zij een groot onderscheid ten gunste der eerste; het bracht hen tot een nauwer onderzoek der waarheid dan voorheen. Men kan een zeer uitvoerig verslag der door Hamilton verdedigde waarheden vinden in het begin van Knox's 'History of the Reformation in Scotland'.

George Wishart
Overl. 1546

George Wishart was een broeder van de heer Pitarrow in het graafschap van Mearns en genoot zijn opleiding aan de Hogeschool van Cambridge, waar zijn vlijt en vorderingen in de nuttige wetenschappen, hem spoedig de achting van degenen, die met hem omgingen deed verwerven. Zijn wens om werkzaam te mogen zijn ter bevordering van de zaak der waarheid in zijn eigen vaderland, deed hem in de zomer van 1544 daarheen terugkeren. Hij begon zijn arbeid als onderwijzer aan een school te Montrose, waaraan hij enige tijd verbonden bleef, en waar hij zich zeer verdienstelijk maakte. Vooral zijn buitengewone welsprekendheid en minzaamheid in de omgang deden hem veler achting verwerven. In het vervolg van dit verhaal zal de lezer zien, hoe hij in ongemene mate de geest der profetie bezat, en tegelijk was hij zeer nederig, bescheiden, milddadig en geduldig. Een zijner leerlingen geeft het volgende beeld van hem: "Hij was iemand van een slanke en bevallige gestalte, hij had zwart haar en een lange baard, hij was welbespraakt, voorkomend, steeds gereed om te onderrichten, en altijd begerig om zelf te leren. Hij droeg gewoonlijk een Franse muts, een overkleed van een dikke wollen stof; eenvoudige zwarte kousen, een witte bef en witte handmanchetten. Hij gaf dikwijls van zijn kledingstukken aan de armen, en zijn dieet was zeer sober, etende slechts tweemaal per dag, en vastende elke vierde dag. Zijn woon en slaapgelegenheden waren in overeenstemming met het hiervoor genoemde. Maar deze bijzonderheden zijn meer curieus dan van enig nut, zodat wij het hierbij laten zullen."

Van Montrose ging hij naar Dundee, waar hij door zijn publieke verhandelingen over de Zendbrief aan de Romeinen een nog grotere vermaardheid verkreeg; het ging zover, dat de Roomse geestelijkheid ernstig begon te denken over de gevolgen, welke uit zijn optreden zouden voortvloeien, indien het hem toegestaan bleef op een dergelijke wijze het zo zorgvuldig door hen opgetrokken gebouw van bijgeloof en afgoderij omver te trekken. Zij waren zeer gebelgd over het goed onthaal, dat hem in Dundee te beurt viel, en van toen af zonnen zij op plannen hoe hem uit de weg te ruimen.

Vanaf de tijd dat Patrick Hamilton voor de waarheid geleden had tot op deze periode, had de Roomse geestelijkheid alle macht in handen, en regeerde met een tirannieke heerschappij, zonder dat zij door iemand tegengegaan werd, alles met vuur en brandstapel dreigende wat hen tegenstond. In het jaar 1539 volgde kardinaal David Beaton zijn oom in het aartsbisdom van St. Andrews op; hij volgde nauwkeurig de door zijn oom aangegeven gedragslijn. Om zijn macht te tonen en zich aangenaam te maken bij zijn meerderen in Rome, beschuldigde hij John Borthwick van ketterij; zijn goederen werden verbeurd verklaard, en zijn beeltenis werd verbrand, daar hij, bijtijds gewaarschuwd zijnde, het land verlaten had. Na dezen kocht hij een priester om tot het vervalsen van een testamentaire wil van Jakobus V, die ongeveer in die tijd stierf, en verklaarde hij zich met de graven van Huntley, Argyle en Moray tot regenten van het koninkrijk. Het bedrog werd echter ontdekt, en de graaf van Arran werd tot gouverneur benoemd, terwijl de kardinaal op het kasteel van Dalkeith gevangen gezet werd. Hij wist echter te ontsnappen, en hij wist de regent over te halen, om de beloften gedaan aan de partij, die hem verkozen had, te verbreken; en met hem te gaan

samenwerken in het bezoedelen zijner handen in het bloed der heiligen. Het gevolg was, dat vele belijders in de stad Perth voor de rechtbank gedaagd, veroordeeld, gehangen en verdronken werden; anderen werden verbannen en sommigen werden in stilte omgebracht. Wij lieten tot dusver de draad van ons verhaal even los, om de lezer te doen zien, dat de periode liggende tussen de levensgeschiedenissen, die wij in deze collectie verhalen, ook wegens geloofsvervolgingen, even merkwaardig zijn als de tijdperken welke wij hier in 't bijzonder verhandelen.

Het was deze kardinaal, die verbitterd door het succes, dat Mr. Wishart te Dundee verwierf, een zekere Robert Mill (voormaals een belijder der waarheid, en iemand die ook voor dezelve geleden had, maar nu een invloedrijk persoon in Dundee was) overhaalde om Mr. Wishart uit naam van de koningin en de gouverneur een bevel over te brengen, waarbij hem te verstaan gegeven werd, dat hij hen met zijn prediken in die plaats niet langer ten last zijn zou. Toen kort daarop Mr. Wishart op een dag predikende was, deelde Mill hem de gegeven opdracht mee, juist nadat hij zijn predicatie geëindigd had. Dit horende zweeg hij een ogenblik stil, terwijl hij zijn ogen hemelwaarts gericht hield; daarna met een zeer bezorgde uitdrukking op zijn gelaat de spreker aanzien, zei hij: "God is mijn getuige, dat ik nooit beoogde u ten last te zijn, maar uw welvaren op het oog had, ja uwe lasten wegen me meer, dan ze uzelf wegen. Maar dit is zeker, Gods Woord te verachten en zijn dienaars te verjagen is niet de weg, om van zijn lasten bevrijd te worden, maar zal u in last brengen. Wanneer ik heengegaan ben, zal God u boodschappers zenden, die noch verbanning noch brandstapel vrezen. Ik ben, hoewel met gevaar van mijn leven, onder u gebleven, predikende het Evangelie der zaligheid; en nu sinds gij zelf mijn dienst weigert, moet ik aan God overlaten mijn onschuld aan het licht te brengen. Indien het u nog lang wel gaan zal, ben ik niet geleid geworden door de Geest der Waarheid, en indien onverwachts ellende over u zal komen, herinner u dan dat dit de oorzaak er van is, en wendt u dan berouwvol tot God, want Hij is genadig."

Dit gezegd hebbende kwam hij van de predikstoel of spreekplaats af. De graaf van Marischal en enkele andere edelen, welke in de kerk tegenwoordig waren, verzochten hem ernstig mee te gaan naar het noorden. Maar hij verontschuldigde zich, en reisde af naar het westen, waar hij door velen met blijdschap ontvangen werd.

In de stad Ayr aangekomen begon hij met veel vrijmoedigheid en getrouwheid Gods Woord te verkondigen. Maar Dunbar, aartsbisschop van Glasgow, horende hoe gehele scharen van toehoorders samenstroonden, om zijn predicaties aan te horen, ging op aanporren van kardinaal Beaton naar Ayr, met het voornemen de handen aan Mr. Wishart te slaan, en bezit van de kerk te gaan nemen, om hem alzo te beletten meer in dezelve te prediken. Op de tijding hiervan kwamen Alexander, graaf van Glencairn en andere heren uit de omtrek onmiddellijk naar de stad, en boden zij Mr. Wishart aan, hem in de kerk te handhaven, maar hij stemde hierin niet toe, zeggende: "De predicatie van de bisschop zal niet veel schaden, en indien zij het wensten wilde hij naar het marktkruis gaan en speken daar tot hen, 't welk hij deed, en waar hij met zoveel vrucht predikte, dat verscheiden zijner toehoorders, welke vroeger vijanden der waarheid waren, door middel van die predicatie overtuigd en bekeerd werden. Onderwijl Mr. Wishart aldaar zijn toehoorders de waarheid voorstelde, hield de aartsbisschop in de kerk een rede, ten aanhoren van enigen zijner onderhorigen en pannelikkers; geen preek voor hen hebbende, beloofde hij hen te zullen zorgen een volgende keer beter voorzien te zullen zijn. Hij verliet spoedig de stad.

Mr. Wishart bleef na het vertrek van de aartsbisschop bij de heren van Kyle, en verzocht zijnde de eerstvolgende dag des Heeren in de kerk van Mauchline te prediken, begaf hij zich met dat doel daarheen, maar de schout van Ayr had des nachts de kerk met een garnizoen soldaten bezet, om hem er buiten te houden. Hugh Campbell, Kinzeanleugh en anderen van die parochie waren ten eerste verontwaardigd over zulk een verregaande goddeloosheid, en wilden de kerk met geweld binnentreden, maar Mr. Wishart wilde dit niet toestaan, zeggende: "Broeders het is het Woord van vrede, hetwelk ik u predik; het bloed van niemand zal deze dag daarvoor vergoten worden. Jezus Christus is even krachtig in het veld als in de kerk; en Hijzelf, wanneer Hij in het vlees rondwandelde, leerde meer in de woestijn en aan de zee dan in de tempel te Jeruzalem."

De gemoederen alzo tot rust gebracht zijnde, nam hij ze mee naar de zoom van een heideveld aan de zuidwest kant van Mauchline, waar hij, zich plaatsende boven op een dijk, die als waterkering dienst deed, sprak tot de zich om hem verzamelde menigte. Hij preekte gedurende meer dan drie uren, en God wrocht zo krachtig door hem, dat zelfs Laurence Ranken, de heer van Shield, een zeer goddeloos mens door middel van deze predicatie bekeerd werd. De tranen liepen hem langs de wangen tot verwondering van allen, die het zagen, en zijn gehele verdere leven bewees, dat zijn belijdenis oprecht geweest was. Terwijl Mr. Wishart in deze streek was, predikte hij ook dikwijls met zeer veel vrucht in de kerk van Galston en andere plaatsen. Te dier tijd mocht van die streek gezegd worden: de oogst is wel groot maar de arbeiders zijn weinige.

Nadat hij aldus gedurende een maand in Kyle werkzaam geweest was, hoorde hij, dat, op de vierde dag nadat hij Dundee verlaten had, de pest aldaar was uitgebroken, en nog steeds woedde in zulk een mate, dat elke dag velen daardoor naar het graf gesleept werden. Deze tijding trof hem zó zeer, dat hij besloot tot hen terug te keren. Hij nam afscheid van zijn vrienden in het westen, welke hem met lede ogen zagen vertrekken. De volgende dag, na zijn aankomst, liet hij bekend maken dat hij prediken zou. Zijn standplaats nam hij boven op de Oostpoort, de besmette mensen buiten en de gezonden binnen deze poort staande. Zijn tekst was Psalm 107 vers 20: *Hij zond Zijn Woord uit en heelde ze en rukte ze uit hun kuilen.* Hij sprak hen zo bemoedigend en vertroostend toe, dat zij zich gelukkig achtten zulk een leraar te hebben, en zij smeekten hem toch bij hen te willen blijven, zolang de ziekte bleef heersen, welk verzoek hij inwilligde. Hij droeg ook zorg, dat de armen in hun behoeften niet bij de rijken ten achter gesteld werden, terwijl hij zich vertoonde overal waar hij helpen kon, de gevaarlijkste plaatsen niet mijdende en zichzelf alzo aan besmetting blootstellende. Gedurende al deze tijd hield zijn gezworen vijand, de kardinaal, hem goed in het oog. Hij kocht een priester, Sir John Wighton genaamd, om, om hem te vermoorden. Deze zou zijn aanslag uitvoeren wanneer Mr. Wishart van zijn spreekplaats naar beneden kwam. Tot volvoering van zijn oogmerk plaatste hij zich onder aan de trap. Zijn mantel los omgeslagen hield hij een dolk onder dezelve verborgen.

Toen Mr. Wishart naar beneden kwam, keek hij de priester strak aan, en vroeg hij hem wat zijn voornemen was, op hetzelfde ogenblik greep hij hem bij de arm waarin deze de dolk verborgen hield, en ontnam hem dezelve. Hij bekende openlijk wat hij voorgenomen had, waarop een gehele ophoop ontstond; de zieken buiten de poort stormden de stad binnen, en riepen de moordenaar aan hen over te leveren; maar Wishart kwam tussenbeide, en nam hem tegen hen in bescherming, zeggende dat hij hem geen kwaad gedaan had, en dat het hun slechts schade berokkenen kon, wanneer zij hem kwaad deden. De priester ontkwam alzo, zonder dat hem enig leed

geschiedde.

De pest, nu heel wat in hevigheid afgenomen zijnde, besloot hij eens in Montrose te gaan zien, en van daar naar Edinburgh te reizen, om aldaar de heren van de Westkust te ontmoeten. Toen hij in Montrose was, bediende hij aldaar het Avondmaal des Heeren onder beide tekenen van brood en wijn, ook predikte hij aldaar niet zonder zegen. Hij ontving hier een brief van zijn boezemvriend, de heer van Kinnear, waarin hij hem meldde, dat hij plotseling ernstig ongesteld geworden was, en hem verzocht zo spoedig mogelijk tot hem te komen. Hierop ging hij direct op reis, vergezeld door enige vrome vrienden, welke uit toegenegenheid een eind weegs met hem gaan wilden. Zij hadden nog geen kwart mijl afgelegd, toen Mr. Wishart ineens staan bleef, zeggende: "God verbiedt mij deze reis te doen. Hebben enige van u misschien lust, om naar gindse plaats te rijden, met zijn vinger naar een kleine heuvel wijzende, en zie eens wat ge daar vinden zult, want ik vermoed, dat men een samenzwering tegen mijn leven smeedt" Waarop hij naar de stad terugkeerde, terwijl zij die doorreden op de bedoelde plek zestig ruiters vonden, gereed om hem op te lichten. Hierdoor werd het gehele complot ontdekt, en kwam ook uit, dat de brief niet door zijn vriend, maar door zijn vijanden geschreven was. Toen zij Mr. Wishart vertelden wat zij gezien hadden, antwoordde hij: "Ik weet, dat ik mijn leven door dien goddeloze menende de kardinaal verliezen zal, maar 't zal nog niet nu en niet op deze plaats zijn. De door hem bepaalde tijd, waarop hij de heren van de Westkust in Edinburgh ontmoeten zou aangebroken zijnde, vertrok hij naar die stad, hoewel zeer tegen de zin en de raad van John Erskine, heer van Dun.

De eerste nacht na zijn vertrek uit Montrose bleef hij over te Invergowrie, een plaatsje op ongeveer twee mijlen afstand van Dundee. Hij hield aldaar zijn verblijf bij zijn getrouwe vriend James Watson. Nadat allen zich te slapen gelegd hadden, stond hij even na middernacht op, en begaf zich naar een bij de nabijheid liggende tuin, opdat hij zonder bemerkt te worden, lucht mocht geven aan zijn bezorgd en bezwaard gemoed. Maar twee zijner vrienden, John Watson en William Spalding, hadden dit bemerkt en volgden hem op enige afstand, nieuwsgierig zijnde wat hij ging doen. Zij zagen hem zich ter aarde werpende, en hoorden hem gedurende bijna een uur smeekbeden opzenden, daarna begaf hij zich weer ter ruste. Daar zij met hem in dezelfde kamer sliepen, hadden zij gezorgd vóór hem weer daar te zijn. Toen hij weer binnenkwam vroegen zij hem, zich houdende alsof zij van het voorgevallene niets wisten, waar hij geweest was. Maar hij antwoordde hen niet, en zij vroegen toen ook niet meer. Des morgens vroegen zij hem weer, waarom hij des nachts opgestaan was, en wat toch de oorzaak van zoveel smart was, terwijl zij hem vertelden alles gezien te hebben, wat hij gedaan had. Hij antwoordde hen hierop met een neerslachtig gelaat: "Ik wenste, dat gij in uw bed gebleven waart, dat zou de rust van uw gemoed meer bevorderlijk geweest zijn, want het waren geen aangename zaken die mij bezighielden."

Maar zij hem verzoekende hun een meer voldoende antwoord te willen geven en hun enige troost te willen toespreken, zei hij tot hen: "Laat ik u dan zeggen, dat ik zekerlijk weet, dat mijn werk bijna ten einde is, en bidt daarom tot God, dat ik niet bezwijk, wanneer de strijd heet zal worden." Deze woorden horende, barstten zij in tranen uit en zeiden, dat dit een schrale troost was voor hen. Hij antwoordde: "Als ik niet meer zijn zal, zal God u niet zonder troost laten, dit land zal helder verlicht worden met het licht des Evangelies, ja hetzelfde zal hier zo klaar schijnen als ooit in enig land sinds de dagen der apostelen; het huis Gods zal hier gebouwd worden, ook zal de hoeksteen niet ontbreken, hoe ook de vijanden daartegen mogen samenspannen.

De tijd, dat dit zijn zal is niet ver meer af, slechts weinigen zullen na mij nog moeten lijden. De heerlijkheid Gods zal verschijnen, de waarheid zal weer triomferen ten spijt van de duivel; maar helaas, wanneer het volk God niet in erkentenis houden zal, zullen de plagen en straffen, welke volgen zullen, verschrikkelijk zijn."

Na deze voorzegging, welke zo merkkelijk vervuld werd, vervolgde hij zijn reis, en kwam hij ongeveer de 10^e december te Leith aan, waar hij een samenkomst zou hebben met de heren van de Westkust, doch hij werd teleurgesteld. Hierop hield hij zich enige dagen afgezonderd, en daarna toonde hij zich zeer ongerust en moedeloos; naar de reden gevraagd zijnde, antwoordde hij: "Ik heb al mijn vermogens ingespannen, om een volk uit de duisternis te brengen, en nu sluip ik zelf rond als iemand, die beschaamd is zich voor de mensen te vertonen. Zij verstonden hieruit, dat hij wenste te prediken, en zij zeiden hem, dat zij hem zeer gaarne horen zouden, doch dat het gevaar, waaraan hij zich hierdoor blootstelde, hen weerhield, hem dit aan te raden. Hij antwoordde: "Als gij en anderen mij de aanstaande sabbat horen wilt, zal ik te Leith prediken, en laat God maar over mij beschikken, zoals het Hem het meest behaaglijk is. Hij predikte over de zaaier, uit Matthéüs 13. Na de predicatie raadden zijn vrienden hem aan Leith te verlaten, daar de Regent en kardinaal in kort in Edinburgh zijn moesten, en zijn positie om die reden gevaarlijk zijn zou. Hij volgde deze raad op, en woonde beurtelings bij de heren van Brunston, Lodgnidry en Ormiston.

De volgende Sabbat predikte hij te Inveresk, beide de voor en namiddag. Onder de talrijke toehoorders bevond zich ook Ridder George Douglas, die na de preek in 't publiek zei: "Ik weet, dat de Gouverneur en de kardinaal horen zullen, dat ik deze preek bijgewoond heb (want ze waren te dier tijd al in Edinburgh aangekomen; zeg hun, dat ik voor deze leer openlijk uitkomen wil, en dat ik niet alleen deze leer, maar ook de persoon des leraars met al mijn kracht zal beschermen. Deze openhartige en oprechte verklaring was de gehele gemeente zeer aangenaam. Gedurende deze preek zag Mr. Wishart twee kapucijner monniken aan de ingang der kerk staan, ieder die naar binnen ging iets toefluisterende. Met luider stem riep hij het volk toe hen ruimte te geven, "want", zei hij, "misschien komen zij om te luisteren."

Daarna richtte hij zich tot hen en nodigde hen uit binnen te komen om het Woord der Waarheid te horen. Als zij evenwel voortgingen het volk lastig te vallen, berispte hij ze op de volgende wijze: "O, gij dienstknechten des satans en misleiders van mensenzielen, wilt gij noch Gods Woord horen noch anderen toestaan hetzelfde te horen? Vertrek en neem dit voor uw deel: God zal in korte tijd u beschamen en uw huichelarij aan de dag brengen in deze landen; gij zult de mensen tot een afschuw worden, en uw plaatsen en woningen zullen woest worden"

De twee eerstvolgende sabbatten predikte hij te Tranent. In al zijn predicaties, nadat hij Montrose verlaten had, liet hij meer of minder uitkomen, dat zijn predikambt op een einde liep. Daarop predikte hij te Haddington, waar hij in 't eerst een talrijk gehoor had, doch de volgende dag kwamen slechts weinigen naar hem luisteren, hetwelk men meende te moeten toeschrijven aan de invloed van de Graaf van Bothwell, een toen zeer gezaghebbend persoon in dat deel van het land, die op aanstoken van de kardinaal het volk verboden had hem te gaan horen. Te dezer tijd ontving hij een brief van de heren van de Westkust, meldende, dat zij niet naar Edinburgh konden komen voor de besproken samenkomst. Dit gevoegd bij dat zo weinigen zijn predicaties te Haddington bijwoonden, smartte hem zeer.

Hij bezocht John Knox, die toen in zijn omgeving was, en zei hem, dat hij vermoeid

was van de wereld, sinds dat hij bemerkte, dat de mensen vermoeid waren van God. Niettegenstaande de gevaren en deze moedbeneming waaronder hij werkte, beklom hij bij de eerste gelegenheid weer de kansel, en het volk scherp bestraffende wegens hun verachting van het Evangelie, waarschuwde hij hen: "Vreselijk en smartelijk zouden de plagen zijn, die God hierop zou doen volgen, vuur en zwaard zouden hen verwoesten, vreemden zouden hunne huizen in bezit nemen en verjagen hen uit hun bezittingen."

Deze voorspelling werd spoedig daarna bewaarheid, toen de Engelsen de stad in bezit namen, en in 1548, toen de Schotten en Fransen de stad belegerden. Dit was zijn laatste predicatie. Zoals hij in de laatste tijd geregeld deed, sprak hij ook ditmaal van zijn dood als dicht op handen zijnde. Zijn preek geëindigd hebbende, nam hij van zijn kennissen, alsof het voor goed ware, afscheid. Hij ging naar Ormiston vergezeld van de heren van Brunston, Ormiston en ridder John Sandilans, de jongste, van Calder. John Knox wilde ook met hem meegaan, doch Wishart verzocht hem terug te gaan, zeggende: "Eén offer, is ditmaal voldoende."

Te Ormiston aangekomen, onderhield hij het huisgezin met Godvruchtige gesprekken, in 't bijzonder sprak hij over de gelukkige staat van Gods volk! Hij liet de 51e Psalm zingen, volgens een oude overzetting toen in gebruik, en na allen aan God opgedragen te hebben, begaven zij zich die avond vroeger dan gewoonlijk ter ruste. Ongeveer te middernacht omsingelde de Graaf van Bothwell het huis, zodat niemand ontkomen kon, daarna riep hij de heer van Ormiston naar buiten en gaf hem te kennen, waarvoor hij kwam. Hij verzocht hem geen tegenstand te bieden, daar dit nutteloos zijn zou, daar de Gouverneur en de kardinaal met hun gehele gevolg onderweg waren. Maar als hij Mr. Wishart, uitleverde, beloofde Bothwell op zijn erewoord, zou deze geen kwaad wedervaren. Hierdoor misleid, en na met Mr. Wishart geraadpleegd te hebben, welke wenste, dat de poorten geopend zouden worden, zeggende: "Gods wil geschiedde in dezen"; gaf de heer van Ormiston toe. De graaf van Bothwell trad met nog enige heren binnen, en zij verklaarden plechtig "dat Mr. Wishart geen leed geschieden zou"; maar Bothwell zei óf hem mee te zullen nemen naar zijn eigen huis, óf hem in veiligheid in Ormiston te doen terugkeren. Op deze belofte gaf men elkaar de hand, en Mr. Wishart ging mee naar Elphinstone, waar de kardinaal was; vandaar werd hij weer overgebracht naar Edinburgh, en enige dagen later naar het huis van Hailes in East Lothian, het voornaamste verblijf van de Graaf van Bothwell. Waarschijnlijk deed hij dit om hiermee schijnbaar zijn belofte tegenover Mr. Wishart na te komen. Hiervandaan werd hij weer naar Edinburgh teruggebracht, waar de kardinaal toen een samenkomst had met zijn prelaten, om zijn gedragslijn vast te stellen. Buchanan beschrijft deze geschiedenis als volgt: "dat de heer van Ormiston eerst wei gerde hem uit te leveren, dat de Regent en de kardinaal dit horende, zich in allerijl naar daar begaven, doch zij konden niets uitwerken totdat de Graaf van Bothwell, om wie gezonden was, kwam, die met vleierende woorden en schone beloften, waarvan niet één nagekomen werd, slaagde." Hij zegt: "Dat daarna de kardinaal hem door een troep ruiters, uitsluitend voor dit doel uitgezonden, liet oplichten."

Wishart bleef slechts enige dagen te Edinburgh, totdat de bloeddorstige kardinaal de Gouverneur overhaalde deze getrouwe dienstknecht van Jezus Christus aan zijn tirannie over te geven. Hij werd dientengevolge naar St. Andrews gezonden. Door de Aartsbisschop van Glasgow daartoe aangespoord, wenste hij dat een burgerlijke rechter aangesteld zou worden om hem te verhoren. David Hamilton van Preston, een bloedverwant van de Regent, ontraadde deze echter ten zeerste dit toe te staan, hem wijzende op het gevaarlijke van de dienstknechten Gods, die geen andere misdaad,

dan de verkondiging van het Evangelie van Jezus Christus, te hunne laste hadden, aan te randen. Deze woorden en meer, Buthanan verhaalt dit in het brede, waren van zodanige uitwerking op de Gouverneur, dat hij het verzoek van de kardinaal beslist weigerde, waarop deze in toorn hem toevoegde, dat het slechts uit beleefdheid was dat hij hem in dezen had willen erkennen, dat hij hem echter in 't geheel niet nodig had, want dat hij met zijn geestelijkheid macht genoeg had, om op Mr. Wishart de verdiende straf toe te passen. Aldus viel deze knecht Gods in de handen van die trotse en meedogenloze tiran, terwijl de rechtzinnigen der natie luide klaagden over des Gouverneurs slapheid.

Wishart nu in St. Andrews zijnde, riep de kardinaal zonder uitstel de bisschoppen en voornaamste der geestelijken naar die plaats, om te beraadslagen over een zaak, waaromtrent hij zijn besluit reeds genomen had. De dag volgende op deze vergadering, ontving Mr. Wishart in de gevangenis een dagvaarding, welke hem overhandigd werd door de deken der stad en volgens welke hij de volgende ochtend zich voor de rechters zou moeten verantwoorden, wegens zijn ketterse leerstellingen. De kardinaal begaf zich met een hele stoet van gewapende mannen die marcheerden alsof zij de vijand tegemoet gingen, naar de plaats der rechtspraak in de Abdijkerk. Onmiddellijk werd gezonden, om Mr. Wishart van de zeeburcht, toen zijn gevangenis, te halen. Terwijl hij de deur binnentrad, vroeg een arme man hem om een aalmoes, wie hij zijn beurs toereikte.

Toen hij voor de kardinaal verschenen was, werd de subprior aangewezen, om de kansel te beklimmen. Hij hield een toespraak over de natuur en de eigenschappen van ketterij naar aanleiding van Matth. 13. Hij deed dit zeer voorzichtig, maar toch zó, dat hetgeen hij zei in de grond meer van toepassing was op de beschuldigers dan op de beschuldigde, in 't geheim was hij een begunstiger van de ware religie. Na hem stond een zekere John Lauder, een zeer bittere vijand van de Waarheid, op, die als Mr. Withart's beschuldiger optrad. Hij ontvouwde een lange rol, geheel beschreven met bij elkaar gezochte lasterlijke aantijgingen tegen Mr. Wishart; kwistig deelde hij de Roomse donder in het rond, zodat de onnozele omstanders verschrikt opkeken, doch deze geduldige krijgsknecht van Jezus Christus, werd hierdoor in het allerminst niet verontrust. Hij werd beschuldigd des Gouverneurs gezag ongehoorzaam te zijn; dat hij leerde, dat de mens geen vrije wil heeft; dat hij het vasten verachtte; dat hij loochende, dat er zeven sacramenten waren, en dat de oorbiecht, het laatste oliesel en het zogenaamde sacrament van het altaar sacramenten waren; dat hij zei, dat men de heiligen niet aanbidden mocht; dat hij leerde, dat eenieder zijn doop diende te weten en te verstaan, dat men zo goed vlees eten mag op vrijdag als op sabbat, dat er geen vagevuur is, dat het te vergeefs is ter ere Gods kostbare kerken te bouwen; en dat hij de bezweringen, de ongehuwde staat, en de vervloeking der heilige kerk veroordeelde. Terwijl Lauder deze beschuldigingen voorlas, had hij zich zo opgewonden dat het zweet op zijn gezicht stond, en het schuim hem om de mond kwam, terwijl hij Mr. Wishart een afvallige verrader noemde, van hem eisende, dat hij op de beschuldigingen zou antwoorden. Deze deed dit in een zeer kort en bescheiden betoog, waarop zij allen tegelijk in een verward geschreeuw uitbraken. Bemerkende dat zij besloten waren hem, ondanks zijn verdediging, toch te veroordelen, beriep hij zich op een meer rechtvaardige en onpartijdige rechter, waarop Lauder, alle titels van de kardinaal opnoemende, hem vroeg: "Is mijn Lord de kardinaal geen rechtvaardige rechter?" Mr. Wishart antwoordde: "Ik weiger hem niet, maar ik wens geoordeeld te worden door Gods Woord en de wereldlijke rechtbank tezamen met enigen uit u, want ik ben de gevangene van mijn Lord de Gouverneur. Na nog enige smaadreuenen

jegens hem en de Gouverneur uitgebracht te hebben, gingen zij voort en lazen nogmaals artikelsgewijs de tegen hem ingebrachte beschuldigingen voor, zijn antwoord daarop vragende. Hij verdedigde zich met kracht van redenen, en de helderheid van zijn geest kwam in deze niet weinig uit. Hierop veroordeelden zij hem om als een ketter verbrand te moeten worden, zonder enigszins acht te slaan op zijn verdediging, noch te letten op de stem van hun geweten, zich wijsmakende, dat zij een Gode welbehaaglijk werk deden. Na deze uitspraak, want het beslissend vonnis was hiermee nog niet uitgesproken, knielde Mr. Wishart neer, terwijl hij bad, als volgt: "O Eeuwige God, hoe lang zult Gij verdragen het geweld der goddeloze mensen? Hoelang zullen zij hun gramschap uitgieten over Uw knechten, welke Uw Woord verkondigen in deze wereld, terwijl zij Uw Woord en Uw Waarheid, waardoor Gij U Zelf hebt bekend gemaakt aan de wereld, welke gezonken lag in blindheid en onwetendheid, zoeken te verduisteren en te verderven. O God, wij weten zekerlijk, dat Uw dienstknechten lijden moeten voor Uw Naam, ja dat vervolging, kwellingen en smarten hun deel zullen zijn in dit tegenwoordige leven, dat maar een schaduw is, hetgeen ook Uw profeten en apostelen ons hebben voorgezegd; maar toch bidden wij van U genadige Vader, dat Gij Uw volk wilt bewaren, beschermen en helpen, Uw volk, dat Gij hebt uitverkoren van vóór de grondlegging der wereld, en schenkt ze Uw genade, om Uw Woord te mogen horen, en Uw getrouwe knechten te mogen zijn in dit tegenwoordige leven."

Hierna werd het gewone volk verwijderd, totdat het beslissend vonnis uitgesproken werd, hetwelk grotendeels gelijk zijnde aan dat van Hamilton, niet nodig is hier ingevoegd te worden. Nadat dit gebeurd was, werd hij naar het kasteel teruggebracht, om de nacht daar over te brengen. Op zijn weg daarheen kwamen twee monniken naar hem toe, welke hem vroegen of zij hem de biecht afnemen wilden, hetgeen hij weigerde; maar hij verzocht hen, Mr. Winram, die op die dag gepredikt had, tot hem te zenden. Deze kwam en na enige gesprekken vroeg hij Mr. Wishart, of hij het Sacrament van des Heeren Avondmaal wenste te ontvangen. Mr. Wishart antwoordde: "Van ganser harte, als ik het ontvangen mag onder de beide gedaanten van brood en wijn." Hierop begaf de subprior zich tot de bisschoppen, om hen te vragen, of de gevangene het Sacrament toegediend mocht worden. Maar de kardinaal antwoordde uit naam van allen: "Dat het niet oorbaar was enig geestelijk voorrecht toe te kennen, aan ene, door de kerk alreeds veroordeelde, verstokte ketter."

Mr. Wishart bracht de gehele nacht in het gebed door. De volgende ochtend deelde de kapitein van het kasteel hem mee, dat hem de toediening van het Sacrament geweigerd was, tegelijk hem verzoekende met hem het ontbijt te willen gebruiken, hetgeen Mr. Wishart aannam, zeggende: "Ik wil dit gaarne doen, en des te meer, dewijl ik weet, dat gij een goed christen zijt en een man die God vreest. Alles gereed zijnde, en de huisgenoten voor het ontbijt bij elkaar gekomen, zei Mr. Wishart zich tot de kapitein wendende: "Ik verzoek u in de Naam van God, en ter wille van de liefde, welke gij Jezus Christus toedraagt een ogenblik stil te zijn, totdat ik een korte vermaning gesproken, en dit brood hetwelk wij eten zullen, gezegend zal hebben, om alzo van u afscheid te nemen. Nadat de tafel gedekt en het brood er opgezet was, sprak hij gedurende ongeveer een halfuur over de instelling van het Avondmaal, en over de dood en het laatste lijden van onze Zaligmaker, vermanende hen die tegenwoordig waren tot onderlinge liefde en heiligheid des levens. Hierop dankzeggende, brak hij het brood, en deelde het uit aan degenen, aldaar tegenwoordig, welke hij bekwaam achtte, om des Heeren Avondmaal te ontvangen, hen vermanende te gedenken hoe Christus voor hen gestorven was, opdat zij geestelijk voedsel hierdoor bekomen

mochten; en daarna de beker nemende, stelde hij ze voor hoe Christus' bloed voor hen vergoten was, en na zelf daarvan gedronken te hebben, reikte hij hun dezelve toe. Hij besloot alles met gebed en dankzegging, terwijl hij hen zei, dat hij in dit leven niet meer eten noch drinken zou. Hierop zocht hij zijn kamer weer op.

Spoedig daarna kwamen twee door de kardinaal afgezonden scherprechters tot hem, welke hem een zwart linnen kleed omsloegen, enige zakjes buskruit op zijn borst hingen, een koord om zijn hals en een keten om zijn middel bonden, terwijl zij zijn handen op zijn rug aan elkaar bonden. Aldus uitgedost werd hij naar de brandstapel, nabij het paleis van de kardinaal, geleid. Tegenover de brandstapel waren de grote kanonnen van het kasteel opgesteld, opdat niemand zou trachten hem te bevrijden. De voortoren van het paleis, juist gelegen tegenover de plaats van het martelaarschap, was rijkelijk met tapijten behangen, en prachtige kussens waren in de vensters gelegd, om het de kardinaal en zijn prelaten des te gemakkelijker te maken in hun genieten van dit droevig schouwspel. Terwijl hij naar de brandstapel ging, zegt men, vroegen twee bedelaars een aalmoes van hem, welke hij antwoordde: "Ik mis het gebruik mijner handen, waarmee ik gewoon was een aalmoes toe te reiken, doch de genadige God mocht Zich willen verwaardigen, u te schenken al wat gij nodig hebt, zowel voor de tijd als voor de eeuwigheid." Hierop kwamen de beide monniken weer tot hem; bij hem aandringende, dat hij tot de heilige Maagd bidden zou, wie hij antwoordde: "Laat af met uw verzoeken, smee ik u."

Een schavot dat voor deze gelegenheid opgericht was, beklommen hebbende, richtte hij zich tot het volk en verklaarde hen, dat hij zich verheugd gevoelde, dat hij zijn leven voor de Naam van Christus mocht opofferen, en zei hen, dat zij zich niet moesten ergeren aan het Woord van God, omdat hij zoveel had moeten lijden en nu de marteldood, waarvoor zij thans de toebereidselen hier zagen, zou moeten ondergaan, "maar ik bid u"; zei hij, "dat gij het Woord Gods lief hebt, als het middel uwer zaligheid, en dat gij geduldig en blijmoedig u onderwerpt aan alle lijden, dat u omwille van het Woord mocht overkomen, opdat gij de eeuwige gelukzaligheid mocht ontvangen. Het is voor de zuivere leer des Evangelies en ook door de kracht van dat Evangelie, die ik door Gods genade ondervinden mocht, dat ik heden met een vrolijk hart dit lijden onderga. Zie en let op mijn geloof, gij zult mijn kleur niet zien veranderen. Ik vrees dit vuur niet, en ik bid u vrees hen niet, die slechts het lichaam kunnen doden, en geen macht hebben over de ziel. Enigen hebben gezegd, dat ik geleerd heb, dat de ziel zal slapen tot de jongste dag, maar ik weet zeker en ik geloof zulks, dat mijn ziel deze avond met mijn Zaligmaker zal aanzitten." Daarna bad hij voor zijn beschuldigers, dat zij vergiffenis ontvangen mochten, waar zij hem door onwetendheid of met een boos opzet valselyk beschuldigd hadden. Hierop vroeg de beul hem om vergiffenis, welke hij antwoordde: "Kom hier tot mij, en toen hij tot hem gekomen was, kuste hij hem op de wang, zeggende: "Zie hier een teken dat ik u vergeef, doe nu uw werk." Van zijn knieën opgestaan zijnde, werd hij aan de staak vastgebonden, waarop hij met luider stem riep: "O Zaligmaker van Uw volk, wees mij genadig. O Vader in de hemel, in Uwe handen beveel ik mijn geest." Terwijl de beul het vuur aangestoken had ontbrandde het buskruit, dat op zijn borst gebonden was. De kapitein van het kasteel, bemerkende dat hij nog leefde, kwam naderbij, en zei hem goeden moed te hebben, waarop Mr. Wishart zei: "Deze vlammen hebben mijn lichaam bijna verbrand, maar mijn geest is nog onverschrokken, maar hij, die nu zo trots van gindse plaats op ons neerziet, zal binnen enige dagen zo vol schande daar neerliggen, als hij nu vol pracht daar gezeten is."

Terwijl hij dus sprak, draaide de beul het koord, dat om zijn hals gebonden was, zo strak aan, dat hij zich niet meer horen liet, en aldus nam hij, gelijk een andere Elia, met een vurige wagen zijn vlucht naar de hemel, en verkreeg hij de martelaarskroon op 1 maart 1546.

Aldus leefde en aldus stierf deze getrouwe getuige van Jezus Christus. Al vroeg was hij bestemd om aan de Paapse tirannie ten offer gebracht te worden. Bij de Bisschop van Brechin werd hij aangeklaagd als een ketter, omdat hij te Montrose zijn scholieren uit het Griekse Testament onderwees; hij werd gedagvaard, om voor hem te verschijnen, maar hij ontkwam naar Engeland. Hij voltooide aldaar zijn studies aan de Universiteit te Cambridge, en gaf zelf onderwijs aan anderen. Al de tijd, die hij in zijn eigen vaderland doorbracht werd hij nagejaagd als een veldhoen op de bergen, totdat de kardinaal hem eindelijk op de brandstapel had.

Zijn lijdzaamheid en zachtmoedigheid gedurende al de tijd van zijn lijden waren niet minder opmerkelijk, dan de buitengewone mate, waarin hij de geest der profeten bezat. Getuige de omstandigheden met betrekking op Dundee, Haddington, de ondergang van het Papendom, en de dood van de kardinaal, welke gebeurtenissen allen door hem voorzien en ook spoedig daarna vervuld werden.

De Roomse geestelijkheid was verheugd dat Wishart dood was, en zij prezen de moed van de kardinaal, die tegen des Gouverneurs orders in hem durfde te veroordelen; maar het volk staarde Wishart na als een profeet en martelaar. Afgezien nog van de ware oorzaak van zijn lijden, kon men zijn ter dood brengen niet anders beschouwen dan een moord, daar geen enkel wettig bevelschrift hen gemachtigd had, en niemand mocht door de geestelijkheid verbrand worden, tenzij de wereldlijke macht hiertoe bevel gegeven had.

Enige personen als Norman, John Leslie van de familie der Rothes, William Kircaldy van Grange, James Melvill van de familie der Carnbees, Peter Carmichael en nog enkele, verbitterd over 'Wisharts' dood, besloten hem te wreken. Te dien einde begaven zij zich drie maanden later op zekere ochtend naar het kasteel en maakten zich bij verrassing daarvan meester. De personen daarbinnen brachten zij in veiligheid, of lieten ze vrij uitgaan. Aan de deur gekomen waar de kardinaal zijn verblijf hield, had deze door het ongewoon lawaai gealarmeerd, dezelve stevig vast gegrendeld. Maar op het dreigen van hen om zich met geweld toegang te zullen verschaffen, en vertrouwend eensdeels op de heiligheid van zijn ambt, en anderdeels daarop, dat hij enkelen onder hen meer in het bijzonder kende, opende hij de deur, roepende: "Ik ben een priester, ik ben een priester." Maar dit had niet veel uitwerking op hen, want James Melvill, na hem zijn misdaad nadrukkelijk onder het oog gebracht en tot berouw vermaand te hebben, doorstak hem twee of driemaal, hetgeen een eind maakte aan zijn goddeloos leven. Deze personen, met meer anderen die zich bij hen voegden, hielden het kasteel, gesteund door Engeland, bijna twee jaren in bezit. Des Gouverneurs oudste zoon, welke in het kasteel was toen zij het overrompelden daar hij zijn opleiding van de kardinaal genoot, hielden zij ook bij hen. Het kasteel werd ten laatste door de Fransen belegerd en toen volgde de overgave, nadat aan allen vrije uittocht verzekerd werd.

Walter Mill
1476-1558

Walter Mill werd geboren omstreeks het jaar 1476. In de Roomse godsdienst opgevoed, werd hij priester te Lunau in het graafschap Angus, waar hij bleef, totdat hij door de Aartsbisschop van St. Andrews beschuldigd werd, dat hij de mis niet meer las, hetgeen hij reeds lang vóór die tijd had nagelaten. Hierom werd hij in het jaar 1538 veroordeeld; hij ontkwam echter naar Duitsland, waar hij in 't huwelijk trad, en waar hij zuiverder in de ware religie onderwezen werd.

Hij keerde ongeveer 1556 weer naar Schotland terug, maar hield zich zo bedekt mogelijk. Hij ging 't land door overal 't kwaad bestraffende, en het volk in de gronden der ware religie onderwijzende.

Dit kwam eindelijk ter ore der geestelijken, en in 1558 werd hij op bevel der bisschoppen te Dysart in het graafschap Trife door twee priesters gegrepen, en op het kasteel van St. Andrews gevangen gezet, waar de papisten beide door beloften en dreigementen hem trachtten te bewegen zijn geloof af te zweren; belovende hem voor zijn gehele leven een plaats in de abdijkerk van Dunfermline, indien hij maar wilde loochenen, wat hij alreeds beleden en geleerd had. Maar standvastig bij zijn belijdenis blijvende, werd hij voor de Aartsbisschop van St. Andrews, de bisschoppen van Moray, Brechin, Carthness en anderen, die in de domkerk van St. Andrews vergaderd waren, gedaagd, om een verhoor te ondergaan.

Toen hij voor hen verscheen om zich te verdedigen zag hij er zo zwak en gebrekkig uit, dat niemand dacht hem te zullen kunnen verstaan, maar zodra hij zijn mond opende, stond ieder verwonderd. Zijn stem klonk door de gehele kerk heen, en zijn waardigheid en moed verbaasden zelfs zijn vijanden. Eerst knielde hij neer en bad hij enige tijd; waarop een der priesters, Sir Andrew Oliphant, hem toeriep, dat hij opstaan zou om te antwoorden op de beschuldigingen tegen hem ingebracht, zeggende: "Gij houdt mijnheer de Lord van St. Andrews hier veel te lang op."

Desniettegenstaande bleef hij nog enige ogenblikken in het gebed, en toen hij opstond, zei hij: "Ik behoor God meer te gehoorzamen dan de mensen. Ik dien een machtiger Heere, dan uw heer is, en daar gij mij Sir Walter noemt, noemt mij voortaan Walter. Ik ben te lang, een van des pausen ridders geweest. En nu, zeg wat gij te zeggen hebt."

Oliphant begon hem te ondervragen als volgt:

Oliphant: "Gij zegt er zijn geen zeven sacramenten?"

Mill: geef mij de Doop en 's Heeren Avondmaal, en houdt de rest voor uzelf."

Oliphant: "Wat is uw mening aangaande het huwelijk van een priester?"

Mill: Ik houd het voor een gezegende verbintenis door God ingesteld, en door Christus goedgekeurd, en alle mensen geoorloofd maar gij verfoeit het, en ondertussen schendt gij de dochters en vrouwen van anderen, gij doet een gelofte van kuisheid, maar gij houdt ze niet."

Oliphant: "Wat voor grond hebt gij, om te zeggen, dat de mis afgoderij is?"

Mill: Een heer of koning nodigt velen tot een gastmaal; zij omen en zitten aan; maar de heer keert hun zijn rug toe en eet alles zelf op, zo doet gij."

Oliphant: "Gij loochent dat in het sacrament van het altaar, het avondmaal, het wezenlijk vlees en bloed van Christus aanwezig is.

Mill: "Wij moeten de Schriften geestelijk verstaan en niet vleselijk, en daarom is uw mis zeker mis, want Christus werd eenmaal voor onze zonden op het kruis geofferd en zal nooit weer opgeofferd worden, want toen heeft hij alle offeranden doen ophouden."

Oliphant: "Gij weigert het ambt van een bisschop te erkennen?"

Mill: "Ik verklaar, dat zij dien gij bisschoppen noemt, niet het werk van een bisschop doen, maar zij leven in zinnelijke en vleselijke vermaken, geen zorg dragende voor Christus' kudde, en geen acht slaande op Zijn Woord."

Oliphant: "Gij getuigt tegen de bedevaarten, en zegt het zijn pelgrimstochten tot bevordering der hoererij?"

Mill: "Ik zeg, ter bedevaart gaan wordt niet bevolen in de Schrift, en dat uitgezonderd in bordeelhuizen nergens de zonde van hoererij meer gepleegd wordt."

Oliphant: "Gij preekt soms in 't geheim in huizen, en soms in het open veld?"

Mill: "Ja en ook wel ter zee als ik met een schip vaar."

Oliphant: "Als gij niet herroepen wilt zal ik vonnis tegen u uitspreken."

Mill: "Ik weet, dat ik eens sterven moet, en daarom zeg ik, zoals Christus tot Judas zei: wat gij doet, doet het haastelijk. Weet dat ik de Waarheid niet zal herroepen, want ik ben koorn en geen kaf; ik zal niet door de wind weggeblazen noch door de dorsvlegel gebroken worden, maar ik zal beide kunnen verduren."

Daarna werd aan Oliphant als de woordvoerder van het hof opgedragen vonnis tegen hem uit te spreken, welke beval, dat hij aan de wereldlijke rechter zou worden overgeleverd, om als een ketter verbrand te worden. Maar er was geen wereldlijke rechter, welke lust had om hem te veroordelen. Learmont, de provoost van de stad en waarborger van het aartsbisschoppelijk gezag, verliet de stad, daar hij er geen zin in had, en het volk van de plaats was zo bewogen wegens de standvastigheid van Mill, en zo gebelgd over het onrecht dat men hem aandeed, dat zij weigerden touwen en andere benodigdheden voor zijn terechtstelling aan te brengen, waardoor zijn dood één dag uitgesteld werd. Eindelijk nam Somerville, een huisbediende van de Aartsbisschop, het op zich de rol van wereldlijke rechter te vervullen, en de koorden van het paviljoen van de aartsbisschop zouden dienen om hem te binden.

Alle dingen dus gereed zijnde, werd hij door Somerville met een wacht van gewapende mannen ter executie geleid. Op de plaats der terechtstelling aangekomen, riepen sommigen hem toe, te herroepen, wie hij antwoordde; "Ik verwonder mij over uw woede, gij hypocrieten, die zo wredelijk Gods knechten vervolgt; wat mij betreft, ik ben nu twee en tachtig jaar oud, volgens de loop der natuur zou ik niet lang meer kunnen leven, maar een honderd zullen er uit mijn as verrijzen, die u uiteenjagen zullen. Gij hypocrieten en vervolgers van Gods volk en diegenen onder u die zich thans de beste wanen, zullen niet zulk een eerlijke dood sterven, als ik nu onderga. Ik vertrouw op God. Ik zal de laatste zijn, die op deze wijze voor deze zaak in dit land sterven zal."

Zo nam zijn standvastigheid toe, naarmate zijn einde naderde. Door Oliphant bevolen zijnde de brandstapel te beklimmen, weigerde hij, zeggende: "Nee, ik ga niet, tenzij gij mij bij de hand neemt, en opwaarts leidt, want door Gods Wet wordt mij verboden de handen aan mijn eigen leven te slaan; maar als gij uwe handen daaraan slaan wilt en wilt een medeoorzaak van mijn dood zijn, zult gij mij welgemoed zien opwaarts gaan."

Oliphant duwde hem toen vooruit, waarop hij met een blij gelaat de brandstapel beklom, zeggende: "Ik zal tot Gods altaar gaan. Hij wenste tot het volk te mogen

spreken.

Oliphant antwoordde hem, dat hij alreeds te veel gesproken had, en dat de bisschoppen ten zeerste mishaaagd waren, door hetgeen hij gezegd had. Maar enige jongelieden trokken partij voor hem, verzochten hem te zeggen, wat hij mee te delen had.

Eerst boog hij zijn knieën en bad, daarna stond hij op en op de brandstapel staande, sprak hij het volk in dezer voege toe: "Waarde vrienden, de zaak waarvoor ik heden lijd, is niet enige misdaad te mijne laste gelegd, hoewel ik mijzelf erken een ellendig zondaar voor God te zijn; maar het is alleen wegens het voorstaan van de Waarheid van Jezus Christus, geopenbaard in het Oude en Nieuwe Testament. Ik loof God dat Hij mij geroepen heeft, om een uit Zijn knechten te mogen zijn, die Zijn Waarheid met hun bloed bezegelen. Ik heb mijn leven van Hem ontvangen en ik offer het gaarne te Zijner verheerlijking op. Daarom als gij de eeuwige dood zoudt willen ontgaan, laat u dan niet langer misleiden door de leugens van de bisschoppen, abten, broeders, monniken en al de overige van die sekte van de antichrist, maar verlaat u alleen op Jezus Christus en Zijn genade, opdat gij zo van het eeuwige oordeel bevrijd mocht worden."

Gedurende deze toespraak hoorde men het volk luide morren en kreten van medelijden uiten; sommigen bewonderden zijn lijdzaamheid, moed en standvastigheid; anderen gaven hun ongenoegen te kennen over de onbarmhartige handelingen en wreedheid van zijn vervolgers.

Nadat hij het hiervoor gezegde gesproken had, bad hij; een weinig daarna werd hij door de beul aange grepen en aan de staak vastgebonden; het vuur aangestoken wordende, riep hij: "*Och God, wees mij genadig. Bid, bid mijn volk terwijl er nog tijd is.*" Zo gaf hij blijmoedig zijn geest in de handen van zijn God op 28 april 1558, zijnde toen twee en tachtig jaar oud.

De lijdzaamheid en standvastigheid van deze martelaar hadden het volk zó bewogen, dat zij een grote hoop stenen opstapelden op de plaats, waar hij verbrand was, opdat zijn gedachtenis niet uitgewist zou worden; maar de priesters bevelen, dat men die hoop zou slechten en de stenen wegdragen, ieder met een vloek bedreigende, die daar weer een steen neerleggen zou. Maar men had zo weinig ontzag voor hun banvloek, dat wat overdag omvergeworpen werd, des nachts weer werd opgebouwd; totdat de papisten eindelijk alle stenen wegnamen, en ze gebruikten bij het bouwen van huizen in of omstreeks de stad, hetgeen zij des nachts zoveel mogelijk in 't geheim deden.

De dood van deze martelaar was de oorzaak van de val van het papendom in Schotland, want het volk in het algemeen werd zo verbitterd, dat zij besloten de Waarheid openlijk te belijden, en zij verbonden zich door beloften en schriftelijke eden, liever dan zich aldus te laten misbruiken, de wapenen op te vatten en zich tegen de Paapse tirannie te verzetten; hetgeen ten laatste ook gebeurde.

John Gordon
Burggraaf van Kenmuir
1599-1634

John Gordon van Lochinvar, (later burggraaf van Kenmuir) werd geboren omstreeks het jaar 1599. Begunstigd door de gelegenheden, welke zijn afkomst meebrachten en de algemene goddeloosheid van die eeuw, doch wel in de eerste plaats door de verdorvenheid van 's mensen natuur en het missen van inbindende genade in zijn jeugd, gaf hij ondanks een zorgvuldige opvoeding al vroeg blijken, dat de zaden der boosheid in hem diep wortel geschoten hadden. Hij betoonde als kind weinig eerbied voor Gods Woord en een afkerigheid van de godsdienst. Tot de mannelijke jaren gekomen, brak hij uit in meer grove daden van boosheid. Onder dit alles liet de Heere hem echter nooit geheel en al zonder een kloppende en beschuldigende consciëntie; ja, bij plechtige en vooral sacramentele gelegenheden, bezette hem een gevoeligheid over de zonde, en soms liep dat zo hoog dat hij het maar nauwelijks te boven kon komen. Maar gedurende een lange tijd, bleef hij een vreemdeling van ware en zaligmakende bekering, en nadat hij tot jaren gekomen was, bracht hij de meeste tijd door zoals de rijke man, waarvan de Heere Jezus zei: "zijn schuren afbrekende en grotere bouwende;" want hij ging steeds door met het vergroten van zijn bezittingen te Rusco en te Kenmuir, het aanleggen van parken en tuinen, en het planten van allerlei gewassen.

Omstreeks het jaar 1628 trouwde hij met die deugdzame en Godvrezende vrouw Jean Campbell, een zuster van de Markies van Argyle, een der voortreffelijkste voorstanders der ware religie in de Schotse Kerk uit die tijd. Bij haar had hij enige kinderen (voor zover bekend minstens twee) van welke één schijnt gestorven te zijn in het jaar 1635, zoals blijkt uit een der brieven van Rutherford aan deze edele vrouw, waarin hij haar troost over zulk een smartelijke beproeving.¹

Karel I schonk in 1633 ter ere van zijn kroning en zijn eerste bijwonen van de zittingen van het Parlement aan vele adellijke en aanzienlijke personen onderscheidingen en voorrechten, bestaande in hogere titels en ereposten. Onder hen behoorde ook Sir John Gordon, die vereerd werd met de titel van Burggraaf van Kenmuir en Lord Gordon van Lochinvar. Hiermee overeenkomstig begaf de burggraaf zich naar Edinburgh om zitting te nemen in het Parlement, hetwelk de 16e juni aldaar bijeenkwam. Hij was de eerste dag al aanwezig en bleef nog enige dagen daarna; maar niet de moed bezittende, om voor de ere Gods uit te komen, wanneer de belangen van Diens zaak op het spel kwamen, en aan de anderen kant de koning niet willende mishagen, van wie hij deze eerbewijzen ontvangen had en nog meer hoopte te ontvangen, verliet hij het Parlement een lichte ongesteldheid voorwendende, en keerde terug naar zijn huis te Kenmuir in Galloway.

Zo leefde hij een jaar voort, zonder dat zijn consciëntie hem merkkelijk verontrustte totdat hij in augustus 1634 voor zaken weer op reis moest naar Edinburgh. Hier bleef hij enige dagen, weinig vermoedende, dat na het afdoen van zijn zaken ook spoedig

---

¹ Zie Rutherfords brief 219

zijn leven afgedaan zou zijn. Hij keerde naar huis terug zich een weinig onwel gevoelende. Zijn ongesteldheid nam toe totdat de 12e september daaropvolgende de dag zijns doods werd.

Maar de Heere had andere gedachten omtrent deze edelman dan dat hij sterven zou, zonder een levendig besef van zijn zonden te hebben ondervonden, noch zou hij onopgemerkt deze wereld verlaten. En daarom behaagde het Hem tegelijk met de ongesteldheid van zijn lichaam, zijn ziel te ontstellen met vrees en beven en hem een gevoel te geven van de vreselijkheid van de eeuwige wrake Gods over de zonde, opdat zijn eeuwig welzijn hieruit mocht voortvloeien, en dat hij eenieder, zelfs tot in latere eeuwen, tot een voorbeeld zij, om nooit zijn consciëntie te verkrachten, of nalatig te zijn in het uitkomen voor de eer van God, wanneer Hij hen daartoe in de gelegenheid stelt!

De 31e augustus, een sabbatdag, toen zijn krachten reeds heel wat afgenomen waren, werd hij bezocht door een geleerde en Godvruchtige predikant, die toen in Galloway stond, niet ver van het huis van Kenmuir. Zijn hoogheid was zeer verheugd met zijn komst, bemerkende Gods alles besturende voorzienigheid in deze man vroeger naar huis te doen terugkeren dan men verwacht had, want hij had enige tijd buiten Galloway doorgebracht. Na het avondeten begon zijn hoogheid een gesprek met de leraar. Hij vertelde hem, hoe hij bevangen was met vrees voor de dood en voor de eeuwige smarten. "Ik had nooit kunnen denken, " zei hij, "dat de dood zulk een verschrikkelijke, angstwekkende en nare gedaante kon vertonen. Ik durf niet te sterven, en niettemin moet ik sterven. Wat moet ik doen, want ik durf mij met de dood niet in 't strijdperk te wagen, daar ik mijn zonden bevind zeer zwaar en veel te zijn, ik vrees, dat het er met mijn staat zeer slecht uitziet, en dat ik niet ben zoals iemand die gaat sterven, zou moeten zijn."

De leraar sprak daarop enige tijd met hem over deze vrees des doods, die alle mensen van nature eigen is, zelfs de gelovigen niet uitgezonderd, maar hij hoopte, dat Christus, welke wilde dat hij Zijn sterkte zou aangrijpen, hem zou bijstaan in deze laatste strijd; ook zei hij nog: "Weledele heer, ik vrees echter meer voor de oorzaak van uw vrees des doods, welke is, zoals gij zegt, dat uw zonden nog op uw consciëntie drukken, want er zal geen twistzaak tussen u en uw God kunnen zijn als uw zonde in Christus zijn weggenomen; daarom maak dit eerst vast en vrees dan niet."

Zijn hoogheid antwoordde: "Ik heb te lang gewacht met tot God te komen, en heb de tijd van het opmaken mijner rekening voor de eeuwigheid te lang uitgesteld; het zal mij gaan als de dwaze maagden, welke aan de deur van de bruidegom aanklopten toen dezelve gesloten was, en te laat kwamen."

De leraar besprak omstandig enige zijner en zijns vaders zonden, vooral met betrekking op hun zorgen tot verkrijging van schatten en eer in deze wereld. En denkende dat zijn hoogheid wel zou trachten zijn schuld in deze wat te verzachten, betoogde hij met hem sprekende verscheiden gewichtige zaken, waaruit zijn vrees voor de dood en zijn bezorgdheid over zijn eeuwig welzijn al konden voortkomen, al naar gelang hij in of buiten Christus was. Hij sprak hem daarop in dezer voege aan: "Ik verzoek u ernstig, mijnheer, bij de genade steeds, bij uw verschijnen voor Christus uw Richter, en bij de zaligheid van uw ziel, dat gij goed uitziet voor gij de grote stap doet, dat gij het toch niet waagt de eeuwigheid aan te doen, voordat gij een schrift ontvangen hebt, ondertekend met de hand van Jezus Christus, dat gij de zijn zijt; want van de huichelaar wordt gezegd: Hij ligt neder in het graf zijn beenderen zullen vol zijner verborgen zonden zijn."

Zijn hoogheid antwoordde: "Als ik mijn leven bezie, bevind ik alles verkeerd, en dat

ik zo laat begonnen ben mijn rekening op te maken, dat verschrikt mij; blijf daarom nog wat bij mij, en toon mij de kenmerken van een kind van God, want gij moet mij bijstaan in deze tijd, en mij tot een leidsman zijn."

Zijn vrouw zei daarop: "Gij moet Jezus Christus tot uw Helper hebben;" waarop hij hartelijk zei: "Amen, " maar vervolgde hij: "hoe zal ik kunnen weten, of ik in een staat van genade ben? Want zodra ik een besluit wil opmaken, komen mijn vrezen mij overstromen."

De leraar zei: "Mijnheer, zelden of nooit zal een verworping ernstig en met bekommering de vraag stellen, of hij een kind van God is of niet." Maar zijn hoogheid wierp hem tegen: "Ik geloof niet, dat er een verworping in de hel is, die niet van ganser harte het Koninkrijk der hemelen zou wensen te bezitten."

Nadat de leraar de wensen van verworpingen nader verklaard had, zei zijn hoogheid: "Gij zaagt nooit enig teken van genade in mij en dat is mijn grootste en enige vrees."

De leraar zei: "inderdaad was ik steeds zeer bezorgd te zien, dat ge zo werd meegesleept door de verzoeken, en gij weet dat ik u steeds getrouw waarschuwde, dat het zeker hierop zou uitlopen. Ik wenste wel, dat uw ziel diep verootmoedigd was over uw zonden; maar betreffende uw vraag; ik meen in u gemerkt te hebben, dat gij steeds Gods volk liefhad, al waren het de armste mar de wereld, die Christus' beeld droegen, en al konden zij u nooit in enig opzicht van dienst zijn of voordeel aanbrengen, want wij weten, dat wij overgegaan zijn uit de dood in het leven, dewijl wij de broeders liefhebben (1 Johannes 3:14)."

Eindelijk scheen hij na enig tegenwerpen enigszins wat te krijgen aan dit kenmerk. De leraar vroeg hem: "Mijnheer, durft gij uw ganse zaak niet in Christus' handen overgeven en onderschrijven een onvoorwaardelijke overgave aan Hem?" zijn hoogheid zei: "Och mijnheer, dat is te zwaar, ik hoop dat er nog meer zal passeren tussen Hem en mij, en dat ik raad ontvangen moge, voordat ik daartoe kom." Daarna vroeg hij: "Door welk kenmerk kan men onderscheiden een leraar, die van God geroepen is van een huurling?" De leraar haalde Johannes 10:4 aan: Mijn schapen kennen Mijn stem, en zei dit een goed kenmerk te zijn.

Bij de tweede samenkomst drong de leraar zeer aan, dat hij zou staan naar diepe verootmoediging. Hij erkende de noodzakelijkheid daarvan, maar zei: "Och, of ik Hem grijpen kon. Maar de zonde maakt, dat ik achterdochtig ben omtrent Zijn liefde tot zulk een als ik steeds geweest ben."

De leraar raadde hem, achterdochtig te zijn omtrent zichzelf en niet omtrent Jezus Christus, terwijl hij Hem nooit zou kunnen ontmoeten zonder een gevoel van zijn zonden te hebben ondervonden, Jes. 61:2, 3. Waarop hij met een diepe zucht en tranen zei: "Heere, schenk mij dat." Daarna telde hij enige zijner zonden op, welke waren als slangen en krokodillen voor zijn ogen. De leraar zei hem, dat hij en de dood nog vreemdelingen van elkaar waren, en dat hij hoopte hem anders te mogen horen spreken, eer het pleit beslist was, dat hij de dood nog zou mogen noemen een zoete bode, om hem over te brengen naar zijns Vaders huis. Hij zei: "Mocht God het zo maken, " en verzocht de leraar voor hem te bidden.

Als de leraar de derde maal bij hem kwam, zei hij: "De banden des doods hebben mij omgeven. Ach hoe zoet is het God te zoeken in zijn gezonde dagen, en zijn rekening voor de eeuwigheid op te maken in de tijd als er geen verhindering is, want nu is mijn lichaam zo ongesteld, dat ik mijn hart niet schikken kan, om recht over mijn toestand en het toekomstige leven te denken."

De leraar antwoordde, dat hij tegen ziekte en pijn strijden moest, zowel als tegen de

zonde en de dood, ziende, dat dit nog een verzoeking van de satan was, om hem af te leiden.

Hij antwoordde: "Ik heb het lang uitgehouden; God heeft mij vijf en dertig jaren de tijd van berouw gegeven; maar helaas ik heb ze nutteloos doorgebracht;" hierop bedekte hij zijn gelaat met Zijn handen en weende. De leraar spoorde hem aan om, hoewel zijn dag al ver ten einde was, in de namiddag ja nabij de avond, haast te maken en niet in het veld te gaan neerliggen, opdat hij nog een onderkomen tegen de nacht vinden mocht. Waarop hij zei, met omhoog geslagen ogen: "Heere, hoe kan ik lopen, trek mij en ik zal u nalopen (Hoogl. 1:4)".

De leraar dit horende, begeerde, dat hij bidden zou, maar hij antwoordde niet, evenwel na bijna een uur stil gelegen te hebben, bad hij zeer ootmoedig voor zich en voor zijn vrouw, en klaagde hij de Heere zijn zwakheid zowel in als uitwendig, zeggende: "Ik durf niet te kloppen aan Uw deur, ik lig ervoor te grabbelen, als U het mij toestaan wil, totdat U naar buiten mocht komen, en trekken mij binnen; ik durf niet tot U te spreken; ik hef mijn ogen tot U op, en zoek een kus van Christus' schone aangezicht. Och wanneer zult Gij komen?"

Bij het vierde bezoek verzocht hij de leraar in het verborgen te willen gaan, om voor hem te bidden, en het niet slechts te doen, omdat hij dat gewoon was.

"Ik weet, " zei hij, "dat het gebed Christus uit de hemel neerhaalt." De leraar zei: "Wat moeten wij vragen, geef ons een opdracht."

Hij antwoordde: "Ik draag u op mijn Beminde te zeggen, dat ik krank van liefde ben."

De leraar vroeg hem, of zij ook moesten bidden om herstel van gezondheid.

Hij zei: "Alleen als de Heere dat behagen mocht, want mijn vrees van de dood is wat verminderd, en ik gevoel, dat de Heere de wortels van deze diep ingewortelde boom, welke mij zo vast deed hechten aan dit leven, meer en meer losmaakt."

De leraar zei, als dat zo was, het tijd voor hem werd, om met God in een verbond te komen, en hemzelf en alles wat hij had aan God op te dragen, waarin hij hartelijk toestemde; nadat de leraar verscheiden Schriftuurplaatsen aangehaald had hierop betrekkelijk, als Psalm 78:36, en andere, nam hij de Bijbel en zei: "wees zo goed en teken enige Schriftgedeelten voor mij aan." Hij noemde hem 2 Kor. 5, Openbaring 21 en 22 en Johannes 15; hij las deze plaatsen al schreiende en smekende, om een liefdesblik van Christus. "Och! Zone Gods, dat Gij mij Uw Aangezicht mocht doen zien."

Toen de leraar hem zei, dat zijn gebeden verhoord waren, nam hij zijn hand vast en trok hem naar zich toe, en zei met een zucht: "Goed nieuws waarlijk, " en verlangde van hem en anderen dat zij hem vertellen wilden, welke toegang zij tot God in Christus voor zijn ziel gehad hadden.

Zij vertelden hem, dat zij opening in het gebed hadden mogen ondervinden, waarop hij zeer verheugd was, en zei: "Dan zal ik geloven en wachten. Ik kan niet anders dan vertrouwen, dat mijn Beminde is komende springende over de bergen."

Als er vrienden of andere personen kwamen om hem te bezoeken, waarvan hij wist, dat zij God vreesden, placht hij ze aan te zetten, om de Heere voor hem te zoeken en enige zond hij zelfs alleen hiervoor naar het bos van Kenmuir. Na een periode van rust voor zijn lichaam, als hij een zware koorts gehad had, zoals men meende, zond hij een zijner dienaars om de leraar. Als deze gekomen was, zei hij glimlachende tegen hem: "Wees blijde, want Hij is gekomen. Och dat ik ene tong had, om de wereld te vertellen, wat Jezus Christus voor mijn ziel gedaan heeft."

Na deze toestand scheen zijn ziekte iets te beteren. Het scheen, alsof hij weer zou

herstellen, en men bemerkte hierop gedurende enige dagen, dat hij weer wat zorgelozer, lauwer en dodiger werd. Hoewel hij de leraar niet wilde toestaan naar zijn huis te gaan, om tot zijn gemeente terug te keren, liet hij hem maar zelden roepen. Zijn vrouw en anderen dit bemerkende, zonden om de dokter, en vroegen wat hij van zijn toestand dacht. Hij verklaarde hen onbewimpeld, dat er niets dan de dood te wachten was, als de diarree weer terugkeerde, en dat gebeurde. Dit deed de leraar tot hem gaan, welke hem getrouwelijk waarschuwde voor het naderende gevaar, en hem zei, dat zijn uurglas verder afgelopen was, dan hij licht vermoedde, en dat de satan blij zou zijn, als hij zijn ziel slapende uit dit leven zou kunnen wegrukken. Dit door de dokter bevestigd wordende, greep hij de leraar bij de hand, en bedankte hem voor zijn getrouwe en oprechte behandeling, terwijl hij erkende de dwaasheid van zijn bedrieglijk hart, dat hem weer had afgeleid door zijn verkleefdheid aan deze wereld, wanneer hij begonnen was zijn voeten te zetten op de weg naar de hemel.

Hierop verzocht hij allen, behalve de leraar, de kamer te verlaten, en na deze de deur te hebben doen sluiten, begon hij met hem te spreken over de staat van zijn ziel. Na tezamen gebeden te hebben, zei de leraar, dat hij vreesde dat zijn vorige vreugde niet wel gegrond, noch zijn verootmoediging diep genoeg geweest was; en wenste daarom, dat hij nog dieper graven zou, stellende hem voor ogen, hoe hij had overtreden tegen beide de eerste en de tweede tafel der wet en dat hij geen van Gods geboden had gehouden. Hierop telde zijn hoogheid een aantal grote zonden op en ondermeer beled hij openhartig zijn zonde in het verlaten van de laatst door hem bijgewoonde zitting van het Parlement. "God weet, ik deed het onder hevige aanvechtingen van mijn consciëntie, inwendig verweet mijn licht mij mijn verzuim, terwijl ik uitwendig een vrolijk en opgeruimd gelaat toonde."

De leraar zich verbaasd tonende over deze opsomming, nadat hij alreeds zulke schone blijken gegeven had dat er een genadewerk in zijn ziel begonnen was, stond op en las de eerste verzen van het zesde hoofdstuk van de zendbrief aan de Hebreeën, en sprak daaruit; daarna haalde hij het achtste vers uit het twee en twintigste hoofdstuk van de Openbaringen aan, en zei tot hem, dat hij geen enkel woord van genade van God voor hem had, waarop hij zich omkeerde en heenging.

Zich in tranen badende riep hij uit, zodat men hem op enige afstand horen kon: "God is gewapend tegen mij gekomen, om mijn hoofd aan stukken te slaan. O, wat een zware last is de hand van een vertoornde God! Och, wat zal ik doen? Is er geen hoop van genade?" In deze dodelijke angst lag hij zo enige tijd. Sommigen zeiden, dat de leraar zijn dood verhaasten zou, anderen, dat hij hem tot de wanhoop zou brengen. Deze echter verdroeg dit en begaf zich in het verborgen, om van God woorden af te smeken, welke hij tot deze lijder mocht spreken.

Hierop kwam een andere leraar hem bezoeken, tot wie hij zei: "Hij heeft mij geslagen, " maar vóórdat de leraar voor zichzelf spreken kon, voegde hij er al bij: "Niet hij, maar Gods Geest in hem." De leraar zei: "Niet ik, maar de wet heeft u geslagen." En meteen sprak hij hem nog van de twist die de Heere had met het huis van Kenmuir. De andere leraar las hem de geschiedenis van Manasse voor, zijn goddeloos leven en hoe de Heere zich van hem had laten verbidden.

Maar de eerste leraar nog steeds voortgaande zich toornig aan te stellen, zei hem, dat hij wel wist, dat hij in een uiterst pijnlijke toestand verkeerde, zowel wat zijn lichaam als zijn gemoed betrof, maar stelde hem voor, wat hij dacht van die altijd brandende poel van vuur en zwavel, en van die uiterste duisternis met de duivel en zijn engelen. Zijne hoogheid antwoordde: "Wee mij, als ik mijn gedachten daarbij doe stilstaan; dan

gevoel ik mij alsof ik mijn verstand verliezen zal. Maar ik bid u, wat zal ik doen?"

De leraar zei hem, dat hij nog in dezelfde staat was, dat alleen het doodsvonniss nog niet uitgesproken was, en spoorde hem aan om voor God te bewenen, dat hij Hem door zijn zonden vertoord had; en zei verder: "Wat zoudt gij antwoorden mijnheer, als Christus het vonnis van veroordeling al over u uitgesproken had, en hier aan de zijde van uw bed kwam om u dat mee te delen; zou u Hem evenwel nog liefhebben, op Hem vertrouwen en Hem aankleven?"

Hij antwoordde: "God weet het, ik zou Hem geen onrecht durven toeschrijven; al zou Hij mij slaan, zo zou ik Hem nog liefhebben, ja, hoewel de Heere mij zou slaan, zo zal ik mijn vertrouwen nog op Hem vestigen. Ik wil aan des Heeren voeten neerliggen, al zou Hij mij vertreden; als ik sterf zo wil ik sterven aan de voeten van Christus." De leraar, bemerkende hoe hij Christus aanhing en zich aan Zijn genade aanbeval, horende hem gedurig al schreiende roepen: "O, Zone Gods, waar zijt Gij, wanneer zult Gij tot mij overkomen? Och, dat ik een liefdesblik ontvangen mocht."

De leraar zei: "Zou het mogelijk kunnen zijn, mijnheer, dat gij Christus lief hebt en naar Hem verlangt, zonder dat Hij u liefheeft en u begeert, kan liefde en toegenegenheid alleen van uw kant komen? Is uw liefde meer dan oneindige liefde, terwijl Hij toch gezegd heeft, Jes. 49:14, 15: *Kan ook een vrouw haar zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontferme over de zoon haars buiks? Hoewel deze vergate, zo zal Ik toch uwer niet vergeten. Zie Ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd; uwe muren zijn steeds voor Mij. Mijnheer, wees verzekerd, dat gij zijt gegraveerd op de handpalmen Gods*" Hierop keek hij met een zijn gehele gemoed uitdrukken glimlach een zijner daar aanwezige dienaars aan en zei: "Ik ben geschreven op de handpalmen van Christus. Hij zal mij niet vergeten. Is dat geen schoon woord?"

Naderhand vond de leraar hem veel verzwakt en zei: "Mijnheer, de bruiloftsdag nadert, maakt u gereed, zet al uw zorgen voor de dingen van de wereld opzij, en begeeft u alleen tot mediteren en gebeden en zet u tot geestelijke onderhandelingen met God" Hierna bemerkte men hem dikwijls in zulk een gestalte, en als niemand bij hem was vond men hem dikwijls biddende; zelfs als men meende dat hij sliep, bevond men, wanneer men op hem lette, dat hij in deze plichten bezig was. Na wat geslapen te hebben, deed hij een zijner familieleden, met wie hij in onmin leefde, bij hem komen; eveneens liet hij een predikant, die hem vroeger beledigd had, roepen. Hij wenste zich weer met hen te verzoenen, wat alras gebeurd was. Tot de leraar zei hij: "Als natuurlijk mens had ik reden van ergernis jegens u maar ik wens nu tegenover u te doen datgene, waartoe geen sterveling mij zou hebben kunnen bewegen, maar nu de Heilige Geest mij gebiedt kan ik niet tegenstaan, en vergeef ik u van ganser harte, zoals ik zou wensen, dat gij mij ook vergaf. Gij bekleedt een gewichtig ambt, wandelt voor God en wees getrouw in uw roeping; zie toe hoe gij wandelt, gaat in de rechte weg en laat uw ogen recht voor u uitzien; schaamt voor de gehele wereld niet, om voor God uit te komen, en laat in deze mijn voorbeeld u afschrikken."

Tot zijn neef zei hij: "Dien de Heere en volg niet de voetstappen van uw schoonvader (want hij was gehuwd met een dochter van de bisschop van Galloway), zoek te leren weten, dat gij een ziel bezit, want het grootste part der mensen weten niet dat zij een ziel hebben. De wereld leeft zonder enige indruk van God.

Hij verzocht de leraar, om bij hem in de kamer te slapen, tot welk einde voor hem een bed over de vloer in orde gemaakt was. Hij drong bij hem aan, dat hij zich te slapen leggen zou, zeggende: "Gij en ik moeten een verre reis doen, maakt u gereed daarvoor." Vier nachten voor zijn dood wenste hij een beker wijn te drinken met de

leraar, welke zei: "Ontvang deze wijn mijnheer, in de hoop dat gij zult drinken van het zuivere water des levens, voortvloeiende uit de troon van God en des Lams;" en terwijl hij de beker in de hand hield zei hij met glimlachend gelaat: "Ik geloof, dat ik goede reden heb, om van harte op uw welzijn te drinken."

Na in enige overpeinzing gezeten te hebben, zei de leraar: "Mijnheer, ik heb u goed nieuws mee te delen. Wees niet bevreesd voor de dood en het oordeel, want het proces, dat uw Rechter tegen u had, is vernietigd en in stukken gescheurd, en Christus heeft het onder Zijn voeten vertreden."

Zijne hoogheid antwoordde met een glimlach: 'O, hoe gelukkig is dat toch, ik zal dan geloven en mij verheugen, want ik weet zeker, dat Christus en ik elkaar eens ontmoet hebben, en zou Hij niet wederom komen."

De leraar zei: "Gij hebt de eerste vruchten des Geestes ontvangen, deze zijn u tot een onderpand, en Christus zal dit onderpand niet alleen laten; daarom het verdrag tussen Hem en u zal blijven bestaan."

Daarna vroeg hij: Hoe is Christus' gedaante, opdat ik Hem kennen moge?"

De leraar antwoordde: "Zijn gedaante is als de liefde, hij is geheel en al liefelijk."

De leraar zei: "Mijnheer als gij Christus in uw armen had zou u dan de pijn in uw hart, uw borst en uw zijden nog gevoelen?"

Hij antwoordde: "God weet het, ik zou mijn pijnen vergeten, en Hem aan mijn hart drukken; ja, al had ik mijn hart in mijn handen, ik zou het Hem overgeven, en zulk een gift nochtans te onwaardig voor Hem achten." Hij klaagde erover, dat de Heere Jezus wel kwam, maar dan weer vertrok, "Ik bevind, " zei hij, "mijn ziel gedompeld in droefheid, wanneer de Heere gekomen is, en Hij slechts zo kort vertoefd heeft."

De leraar zei: "Vrijende lieden wonen niet tezamen, maar getrouwden betrekken een woning, en scheiden niet meer; Jezus Christus is nu bezig een bruid te vrijen, en daarom voedt hij de Zijnen met honger, hetwelk een voedsel is, dat hun wasdom niet minder bevordert dan Zijn gevoelige tegenwoordigheid."

Hij zei dikwijls: "Zou Gods, wanneer zult Gij komen? God is geen man, dat Hij veranderen zou, noch een menskind, dat het Hem zou berouwen. Hen, die tot Christus komen, zal Hij niet uitwerpen, maar Hij zal ze opwekken ten uiterste dage." In zijn slaap hoorde men hem zeggen: "Mijn Liefste is mijn, en ik ben Zijn."

Gevraagd zijnde, of hij geslapen had, zei hij: "Ja, " maar dat hij zich herinnerde, "dat hij Christus gelovig had mogen omhelzen." Hij vroeg: "Wanneer zal mijn hart ontbonden en mijn tong losgemaakt worden, opdat ik zal kunnen uitdrukken de zoetheid van Gods liefde tot mijn eigen ziel?" en voordat de leraar iets antwoordde, gaf hij zichzelf ten antwoord: "Dan wanneer de wind zal blazen."

Op een andere tijd, als men hem zijn gedachten vroeg omtrent de ceremonies, welke toen in de kerk gebruikelijk waren antwoordde hij: "Ik geloof en ben overtuigd in mijn consciëntie, dat ze bijgelovig, afgodisch, van de antichrist en uit de hel zijn. Ik acht het een genade, dat mijn dagen niet zullen zien de verwoesting, welke over deze arme kerk zal komen. 't Is het onvervalste Papendom, dat zich temidden van u zal gaan verheffen. God helpe u. God vergeve de adeldom, want zij zijn óf zeer slap in het verdedigen der ware religie, óf gereed om het Pausdom met open armen te ontvangen waar zij het zouden moeten weren; en wee over een dode, zich naar de tijd schikkende en God ontterende prediking."

Toen een zeker edelman van de westkust gekomen was, om hem te bezoeken, riep hij zijn vrouw en deze heer bij zich op zijn kamer en deed hen de deur achter zich sluiten.

Van zijn bed sprak hij de edelman op de volgende wijze toe: "Gij zijt mij steeds tot een trouwe en oprechte vriend geweest, daarom wens ik u thans een commissie op te dragen, welke ik u verzoek mee te delen aan alle edellieden, welke u bekend zijn. Bezoek hun dan en vertel hen, hoe dat ik heb gevoeld het gewicht van de toorn Gods, omdat ik geweigerd heb uit te komen voor de zaak van de Heere mijn God toen ik eens in mijn leven, en wel in de laatste Parlementsitting, daartoe in de gelegenheid gesteld en daartoe verplicht geweest was. Hoe zwaar heeft mij toen het gevoel der wrake Gods over dit verzuim getroffen. Mijn ziel heeft geschreeuwd en gebruld, de gedachte daaraan vervult mij nog met smart. Herinner hun, dat zij, zoals ik nu, ook eens op hun sterfbed zullen komen; bemoedigt mijn vrienden, welke voor de zaak Gods uitkwamen, zegt hun die in hun plicht tekortschoten, dat zij berouw zullen moeten tonen, en de Heere om vergeving smeken, indien zij zouden wenssen een genadig God te ontmoeten, wanneer zij zullen gekomen zijn tot het tijdstip huns levens, dat ik nu bereikt heb. Voor de gehele wereld zou ik niet weer handelen willen, zoals ik gehandeld heb."

Tot een edelman, een zijner bloedverwanten, zei hij: "Ik bemin u en wens het welzijn van uw ziel; gij zijt een gelukkig man als gij uw voordeel zult doen met de u geschonken middelen, bestaande in de zuivere prediking van het gezegende Woord Gods, voor uw bestwil. Ik wens, dat gij u niet zo zult laten innemen door de dingen van deze tijd, zoals ik dat gedaan heb. Nu smart het mij nog dat ik niet het voorrecht der goede genademiddelen gehad heb, welke gij geniet, doch als gij er geen goed gebruik van maakt, zullen ze te eniger dage tegen u getuigen."

Tot Lord Herries, zijn zwager, zei hij: "Spot niet met mijn raad mijnheer; indien gij blijft volgen de koers, waarin gij thans zijt, zult gij het aangezicht van Jezus Christus nooit zien, gij wordt bedrogen door de koopwaar van de hoer, die de wereld doet drinken uit de beker van haar hoerelij; uwe ziel is gebouwd op een fundament van zand, als gij zult gekomen zijn tot de staat, waarin ik nu ben, zal uw godsdienst u geen baat aanbrengen. Gij weet niet, hoe ik heb moeten worstelen, vóórdat ik ben geraakt tot de troostrijke staat, waarin ik nu mag verkeren. Het Koninkrijk der hemelen wordt niet verkregen met een zucht of een traan, maar na veel zoeken en aanhouden."

Tot zijn eigen zuster zei hij: "Wie weet zuster, misschien mochten de woorden van een stervende broeder iets uitwerken, bij een liefhebbende zuster. Helaas, gij hecht u aan een verrotte godsdienst, werp die verrotte vodden weg, zij zullen u niet helpen, wanneer gij, zoals ik nu, op uw sterfbed geraakt zult zijn. De halve wereld is onkundig en gaat ter helle en zij weten niet, dat zij een ziel hebben. Lees de Schriften, want zij spreken een duidelijke, eenvoudige taal voor eenieder, die wijsheid van God begeert, en gaarne kennis zou nemen van de weg der zaligheid." Tegen een heer, welke bij hem in de buurt woonde, zei hij: "Uwe ziel is in een gevaarlijke staat. Verlaat deze zondige wegen. De zuivere prediking des Evangelies vindt men niet zo overvloedig, want het grootste deel der predikanten zijn spotters of onkundigen. Onderzoek Gods Woord, opdat gij de oude weg mocht uitvinden, en onderzoek en beproef al uw eigen wegen."

Een heer, een neef van hem, sprak hij op de volgende wijze aan: "Gij zijt nog jong en kunt uzelf geen voldoende rekenschap geven van hetgeen gij doet. Zoek wijsheid van God in alles wat gij onderneemt, en het zal u welgaan, en leer te geloven, dat gij God tot uw Vriend behoeft."

Tot een andere neef zei hij: "David, gij zijt een oud man, en gij weet niet, welk een grote rekening gij nog te vereffenen hebt. Ik ken u beter dan gij gelooft, gij dient God naar menselijke inzettingen; gij gelooft leugens van God, uwe ziel is in een beklaglijke staat, en vóórdat gij recht aan uzelf bekend gemaakt zijt, zult gij uw weg nooit recht kunnen bezien."

Tot een jongeman uit de omgeving daar, zei hij: "Gij zijt nog jong, wees op uw hoede tegen verzoeken en strikken; bovenal wees zorgvuldig, dat gij niet nalaat de middelen waar te nemen; houdt u bij goed gezelschap, en al zij het, dat men u een fijne noemt, en u bespot, bekommer u daarover niet, maar verheug u en wees blijde, dat gij in hun gezelschap mag verkeren; want ik kan u zeggen, dat ik in de staat, waarin gij mij nu ziet, van geen mens onder de hemel, als instrumenten in Gods hand, troost mocht ontvangen, dan juist van diegenen, welke men de scheldnaam van Puriteinen heeft gegeven; zij zijn de mensen, die op de rechte tijd een woord van troost kunnen spreken tot een vermoeide ziel. Ik heb dit ondervonden."

Tot een andere zuster van hem zei hij: "Mijne duif, gij zijt jong en helaas nog onkundig van God. Ik weet genoeg van uw afkomst en opvoeding. Bid, dat gij mocht worden wedergeboren. Och, dat gij kende en ondervond, de werking van de Geest, zoals ik die nu ondervind. Denk niet alles is nu weg, omdat uw broeder dood is. Zoek uw vertrouwen in God, hoed u voor de dwaasheden der jeugd. Zet u tot lezen en bidden, en begeef u getrouw onder de prediking van Gods Woord, terwijl gij wel acht geeft wie gij hoort en hoe gij hoort, en God zij met u."

Tot een leraar zei hij: "Mr. James, het is niet heiligheid genoeg een leraar te zijn, want gij leraars hebt ook uw eigen gebreken, de een erger dan de ander, wees ernstiger in het werk waartoe gij geroepen zijt, en geef goed acht op Gods kudde, vergeet niet, dat elke ziel, die door uw veronachtzaming verloren gaat, door God van uw hand zal opgeëist worden, en gij als een moordenaar voor God zult komen te staan. Let wel op, hoe gij Gods volk leidt in deze gevaarlijke tijden en neem uw leraarsambt met alle getrouwheid waar."

Hij zei tegen Mr. Gillespie, die tijd zijn huispredikant: "Gij hebt u jegens mij volkomen van uw plicht gekweten, zodat ik u in geen enkel opzicht enig verwijt zou kunnen doen. Ik hoop, dat gij u verder een oprecht man betonen zult. Indien ik te eniger tijd mij ongeschikt tegen u gedragen heb, vraag ik u daarover vergiffenis. Ik wenste, dat ik op veel uwer woorden meer acht geslagen had. Ik zou veel nut gehad kunnen hebben van de middelen, die God mij gaf, maar ik verwaarloosde ze. Mijn ondankbaarheid tegenover mijne liefhebbende Heere smart mij, en het doet mij leed, dat ik zo zondigde tegen Hem, die om mij van de hemel neerkwam naar de aarde, om te sterven voor mijn zonden; het gevoel dezer liefde ingedrukt op mijn hart werkt een gevoel van wederliefde, doende mij mijn Zaligmaker liefhebben en mij Hem vaster aankleven."

Tot een ander familielid zei hij: "Leer uw tijd wel te besteden. Ach helaas, er wordt slechts een dode leer gepredikt in dit land. God helpe u, gij wordt niet recht onderwezen. Het zou nodig zijn, dat gij elkander opwekte. De mensen zijn zo zorgeloos in de praktijk der Godzaligheid, alsof het slechts woorden, en klanken en zaken van een uiterlijk vertoon of van gewoonte waren, maar zo zal geen ware bekering gezien worden. O, ik heb nu bevonden, welk een zwaar werk het is geweld te doen op het Koninkrijk der hemelen, en hetzelfde in te nemen."

Tot twee daar in de buurt wonende heren zei hij: "Het is niet goed te maken met vroeg in de morgen op te staan en naar het park of naar de stenen dijk te lopen, dat is het niet, dat vrede in de consciëntie geven zal, wanneer deze laatste rol van het spel afgespeeld zal worden. Gij weet, dat ik door deze wereld bedrogen geworden ben. Ik wenste, dat gij slechts dit ene nodige zocht, te weten de zaligheid uwer zielen.'

Tegen een neef, schout van Ayr, zei hij: "Gij hebt veellicht een goede kennis, en hoewel gij door mij niet behoeft onderwezen te worden, mag ik u toch wel iets tot aansporing zeggen. Bekommer u niet teveel over de dingen van deze wereld, maar maak gebruik van de goede middelen, welke gij nu hebt, want hier hebben wij niets dan een koppel stomme honden, die niet blaffen kunnen, zij kletteren met frasen, die maar schrik en vrees aanjagen en rammelen met woorden van troost, alles zonder enig gevoel van leven."

Tot een neef en een andere heer, die met deze meegekomen was, zei hij: "Gij zijt jong en ziet nog een verre reis voor u, maar het zou kunnen zijn, dat gij niet zover meer te gaan hebt; doch hoe kort uw reis ook nog zij, zo is zij toch zeer gevaarlijk. Gij zijt nu nog in een gelukkige staat, in zoverre gij nog tijd hebt, om met de Heere Jezus in onderhandeling te komen. Ik smEEK u geef uw jeugd aan Christus, want het is de beste en Hem meest behaaglijke gift, die gij Hem schenken kunt. Geef uw jeugd niet aan de duivel en uw lusten, en houden dan uw verrotte beenderen voor Christus over; het staat te vrezen, dat Hij u dan niet zou aannemen. Leer dan te waken en neem een voorbeeld aan mij."

Hij riep Mr. Lamb, die toen Bisschop van Galloway was, en allen bevelende de kamer te verlaten, had hij een lang onderhoud met hem. Hij vermaande hem ernstig, om als hij gaarne barmhartigheid bij God vinden zou, Gods dienstknechten niet te vervolgen of te verdrijven, of dwang uit te oefenen op hun consciënties, om hen de vijf artikelen van Perth of iets tegen hun geweten te doen aannemen. De bisschop antwoordde: "Mijnheer, onze kerkplechtigheden zijn uit de aard maar middelmatige of onverschillige zaken, en wij leggen ze de mensen op omdat ze betamelijk en de goede orde in Christus Kerk bevorderlijk zijn. Men moet zich niet zo schroomvallig gedragen, om hiervan een gewetenszaak in de godsdienst te maken." zijn hoogheid antwoordde: "Ik wil niet met u redetwisten, maar één ding weet ik, en kan ik u uit dure ervaring meedelen, dat dit inderdaad gewetenszaken zijn en niet onverschillig. Zo heb ik het ondervonden. Want de zonde, welke het zwaarst op mijn ziel drukte, sinds ik op dit bed lig, was, dat ik het Parlement verliet, en niet mijn stem voor de waarheid gaf, om te getuigen tegen die dingen, welke gij onverschillig noemt, en daarmee verloochende ik de Heere mijn God."

Als de bisschop hem begon te roemen wegens zijn welbestede leven, de hoop uitsprekende, dat hij weldra weer gezond mocht zijn, en hem prees wegens zijn burgerlijk en voorbeeldig gedrag, zeggende, dat hij niemand verdrukt en zonder enige bekende zonde geleefd had, antwoordde hij: "Dit doet er niets toe, iemand kan burgerlijk een oppassend mens zijn, en gaan nochtans ter helle."

De bisschop antwoordde: "Mijnheer, ik weet wel we hebben allen onze gebreken." En hierop bleef hij zo volhouden, dat zijn hoogheid zijn gedrag zeer ongepast vond.

Dit deed hem de Bisschop in de rede vallen, zeggende: "Wat zou ik meer wensen; ik heb Christus aangegrepen en Hij greep mij."

De volgende ochtend, als de bisschop hem bezocht en hem vroeg hoe het met hem

ging, antwoordde hij: "Gode zij dank, zo goed als het gaan kan met iemand, die gered is en zich ten hemel spoedt."

Hierna gaf hij enige gepaste raadgevingen aan de voorlezer van Kirkcudbright omtrent zijn christelijke wandel en het gewichtige van zijn ambt. Hij deed hem plechtig zweren, dat hij nooit de verkiezing of het beroep van een goddeloze magistraat of predikant bevorderen, maar zoveel in hem was steeds tegengaan zou. Tot zijn koetsier zei hij: "Gij zult zeker gaan tot degene, die u het meeste loon betalen wil, maar doe dat niet, ga daar waar gij het beste gezelschap zult vinden; en hoewel u daar minder loon zou ontvangen, mocht gij daar meer genade opdoen" Hij deed hem daarop zweren en voor God beloven zo te zullen handelen. Tegen twee jonge dienaars van hem, welke weenden en tot hem kwamen om zijn laatste zegen te ontvangen, zei hij: "Stel uzelf niet tevreden met een oppervlakkige kennis van de godsdienst en met des morgens uit gewoonte enige godsdienstige plichten waar te nemen; ja al bad gij elke morgen en avond, het zal u niet baten, maar doet elke dag belijdenis voor de Heere hoe gij het er voor Hem afgemaakt hebt. Och, gij zult slechts weinige vinden, om u te besturen of raad te geven, maar ik zal u zeggen wat gij doen moet; bidt eerst ernstig tot God, dat Hij uw zielsogen verlichte, en smeeke Hem dan, opdat Hij genadig uw genegenheden besturen wil, gij zult het nut hiervan ondervinden, als gij zult gekomen zijn tot de staat, waarin ik nu ben." Daarop deed hij ook hun beiden zweren, dat zij zijn raad zouden opvolgen.

Aan verschillende personen gaf hij nog vele ernstige vermaningen, en deed ieder hunner in 't bijzonder voor hem staande zijn handen opsteken en zweren, dat zij hunne vorige zondige levenskoersen zouden zoeken te verlaten en zich naar zijn raadgevingen zouden gedragen.

Enige Godvruchtige raadgevingen aan een vriend gevende, hield hij midden in zijn aanspraak op, en zijn ogen ten hemel gericht, bad hij, dat de Heere zijn hart mocht verwijden en zijn tong losmaken, opdat hij de deugden Gods nog voor de mensen mocht verkondigen, en daarop ging hij weer voort, niet ongelijk aan Jakob (Gen. 49:18), die te midden van zijn profetische aanspraak stil hield en zei: Op uwe zaligheid wacht ik HEERE.

Tegenover zijn vrouw gaf hij verschillende malen openlijk een overvloedig getuigenis van haar vroomheid, goedheid en grote vriendelijkheid jegens hem. Hij verzocht haar hem te willen vergeven, wanneer hij haar beledigd had, en wenste dat de Heere haar Trooster zijn zou; en zei, dat hij haar slechts voorging, dat het maar een scheiding van een vijftien of zestien jaren zijn zou.

Hij sprak alle dienstbaren in het huis aan, de keldermeester, de kok, enz., niemand vergat hij, zeggende: "Leer de Heere te dienen en te vrezen, en neem zorgvuldig de genademiddelen waar. Ik weet wel, waarin uw godsdienst gewoonlijk bestaat, gij gaat ter kerk en als gij van de hel of van de duivel hoort spreken, zucht ge, en ge zijt ontsteld, en als ge thuis komt, bent u alles weer vergeten, en dan zijt ge volgens uw schatting al vroom genoeg. Maar ik kan u verzekeren, dat het Koninkrijk der hemelen niet zo gemakkelijk ingenomen wordt. Gebruik vlijtig de ingestelde genademiddelen, opdat gij enige indrukken van God in uw ziel mocht ontvangen, en bidt zo goed als gij kunt des morgens en des avonds. Indien gij onwetend zijt van de weg der zaligheid, moge God het u vergeven, ik heb mij hierin jegens u van mijn plicht gekweten, terwijl

ik iemand aangesteld heb, om u te onderwijzen, uw bloed zij op uwen kop." Zij moesten hem bij ede verklaren, dat zij zijn raad zouden opvolgen.

Herhaaldelijk zei hij tegen hen: "Als ik mij ongeschikt tegen u gedragen heb of u heb beledigd vraag ik u wel mij dit te willen vergeven.

Een van hen tegen wie hij bars geweest was, zei: "Uwe hoogheid heeft mij nooit verkeerd behandeld, ik zal nooit zulk een meester terugkrijgen." Maar hij dwong bij hem aan, dat hij zeggen zou: "Mijnheer, ik vergeef u, " hoewel de jongen er met moeite toe te krijgen was, die woorden uit te spreken, en tot degenen, die bij hem stonden zei hij: "Ziet mijn vrienden, hoe laag de Heere mij door Zijn genade gebracht heeft."

Tot een heer, die als 't ware gebukt ging onder de last, welke zijn zorgen voor de dingen van deze wereld hem oplegde, zei hij: "Mijnheer, ik raad u werp uw last op de Heere uw God." Tot een Godvruchtige heer, die hem vier dagen voor zijn dood kwam bezoeken, iemand van dezelfde familienaam als hij, zei hij: "Robert kom bij mij en verlaat mij niet totdat ik sterf."

Door zijn gesprekken zeer vertroost wordende, zei hij: "Robert gij zijt mijn vriend, beide naar ziel en naar lichaam." Zijn vriend vroeg hem wat troost hij genoot uit zijn liefde tot de vromen.

Hij antwoordde: "Ik verblijd mij daarover zeer, en ontvang de vrucht daarvan in mijne ziel."

Daarna vroeg hij hem, of de leraar van Galloway, welke hem in zijn ziekte bijgestaan had, hem ook tot troost was geweest, waarop hij zei: "God weet, dat ik zeer verheugd ben, dat ik hem tot mij heb laten komen, en terwijl ik Gods eer in deze in 't oog krijgen mocht, heeft de Heere hem willen gebruiken, om mij tot troost en ondersteuning te zijn; de predikanten van Galloway hebben mijns vaders ziel vermoord, en als deze niet gekomen was, zouden zij mijn ziel ook vermoord hebben."

Tot zijn zuster Mej. Herries die een papiste was, beled hij zijn gewilligheid, om deze wereld te verlaten. Laat de papisten nu zien, zei hij, hoe wij die in dit geloof sterven met een levendige hoop beide zien en weten, dat wij naar ons Vaderhuis gaan." Wanneer hem brieven van zijn vrienden gebracht werden, deed hij ze zijn vrouw overhandigen, zeggende: "Ik stel daarin geen belang meer. Ik wenste liever, dat ik tijding van de hemel ontvangen mocht aangaande mijn eeuwige zaligheid." Men merkte op, dat als iemand bij hem geweest was betreffende wereldse zaken, hij al weder tot zijn meditaties teruggekeerd was, voordat zij buiten de deur waren; terwijl hij zo kort mogelijk was in het afdoen der aangelegenheden, waarvoor men hem nog nodig had. Hij beval in het bijzonder de armen in de zorgen zijner vrienden aan. Wegens zijn zwakte geraakte hij in een staat van bezwijming, doch weer tot zichzelf gekomen, zei hij met een glimlach op zijn gelaat: "Ik zou met niemand uwer mijn leven willen ruilen, de reuk der oorden waarheen ik ga komt mij reeds tegen."

Des Vrijdagmorgens, de dag waarop hij uit dit leven scheidde, zei hij: "Deze avond zal ik met Christus in het Paradijs aanzitten."

De leraar las voor hem 2 Kor. 5 en Openbaring 22, en deed enige opmerkingen toepasselijk op zijn staat. Na het gebed zei hij: "Ik heb goede hoop, dat God op mij neerziet, daar hij zulk een vrijmoedigheid schenkt, om voor mij te bidden. Zou het mogelijk zijn, dat Jezus Christus mij zou kunnen verliezen, daar Hij mij eens gegrepen heeft? Ook zou mijn ziel zich van Christus niet kunnen losrukken." Hij begeerde zeer, dat hij nog een gevoelige blik van Gods gunst tot zich mocht ondervinden.

De leraar zei: "Wat zou u er op tegen kunnen hebben, mijnheer, als dit uitgesteld zou worden totdat gij zult aangeland zijn in uw tehuis daarboven, totdat gij zult zijn voor de troon, gekleed in witte klederen met uw harp in uw handen, zingende lof ter ere van het Lam en van Hem, Die op de troon zit, want dat zal de hemel uitmaken, en wie zou u dat op aarde kunnen beloven? Doch het is niet onnatuurlijk, dat gij begeert een gevoelige blijk van Gods liefde te mogen ondervinden; dat is een appel waarmee Gods kinderen zich gaarne vermaken. Als u het gaarne zou hebben als een onderpand van uw zaligheid, zullen wij dit van de Heere voor u zoeken, en u mag er gerust om vragen."

Gods aangezicht werd ernstig voor hem gezocht en enige tijd later betuigde hij aan degenen, die bij hem waren, dat zijn ziel vervuld was met de genietingen van Gods liefde.

Gevraagd zijnde, wat hij nu dacht van de wereld, antwoordde hij: "Zij is bitterder dan gal en alsem." En gevraagd zijnde of hij nu ook vrees voor de dood had, zei hij: "Ik heb de dood geproefd, die is mij in 't minst niet smartelijk, welkom bode van Jezus Christus."

De leraar zei: "Er is een twist tussen de Heere en het huis van uw vader, maar Hij heeft uw naam genadiglijk weggedaan uit de dagvaarding.² Hoe duur heeft Jezus Christus de hemel voor u gekocht." Hij zei herhaaldelijk: "Ik weet dat de Heere een twist heeft met ons huis, maar ik zal mijn ziel tot een buit hebben." Dikwijls zei hij: "Het is een zoet woord, hetwelk de Heere spreekt: Zo waarachtig als Ik leef Ik heb geen lust in de dood des zondaars. Ik zal mijn vertrouwen op Jezus Christus niet laten varen, al zou Hij mij slaan, zo zal ik nog op Hem hopen."

Terwijl hij in diep gepeins over zijn op handen zijnde dood verzonken lag, bracht bij deze vraag voort: "Hoe zal Christus eruitzien als Hij komt?" Het antwoord was: "Geheel en al liefelijk." Voordat bij stierf hoorde men hem zeer vurig bidden. Tot de dokter zei hij: "Ik had gedacht, dat mijn ontbinding reeds plaats gehad zou hebben." De leraar zei: "Laat des Heeren juk u niet vermoeien, Jezus Christus komt snel tot u Hij is nog maar enkele mijlen verwijderd." Hij antwoordde: "Dit is mijn zwakheid, ik zal op Hem wachten, Hij is waardig, dat men op Hem wacht, hoewel Hij lang vertoeft te komen, toch geloof ik, dat Hij komen zal, springende over de heuvelen en huppelende over de bergen"

De leraar zei: "Sommigen hebben in dit leven veel Christus' vriendelijk aangezicht genoten; maar meestentijds houdt Hij Zich voor de Zijnen achter een wolk, zelfs Zijn geliefdste heiligen als Job, David, Jeremia waren onder verlating."

Zijne hoogheid zei: "Maar hoe kunnen deze voorbeelden mij dienen, ik kan in heiligheid op verre na niet met hen vergeleken worden."

De leraar zei: "Het is waar gij kunt met hen geen gelijke tred houden, maar gij zijt toch in dezelfde weg als zij; een jong kind volgt zijn vader achterna, hoewel het niet zulke grote stappen nemen kan als hij. Mijnheer uw honger overschaduwte uw geloof; geloof slechts Zijn woord, verlang naar Christus, geloof, dat Hij getrouw is en spoedig komen zal."

Hierop antwoordde hij: "Ik geloof, dat het tijd is, Heere Jezus, kom."

Verder zei de leraar: "Mijnheer, onze natuur is maar bekommerd over onze eigen behoudenis, maar God wil eerst in ons geduld en geloof, en in onze hoop verheerlijkt worden." "Dit is een goede reden," antwoordde hij, "om onderworpen te zijn. Geef mij genade Heere, om op U te wachten, alleenlijk, dat ik niet tot het slijk terugkeren

---

² Rutherfords 235e brief

zal."

Een ander zei: "Ziet terug mijnheer, en wees dankbaar voor hetgeen gij ontvangen heb" Waarop hij begon God te prijzen en groot maken.

Hierop zich zeer verzwakt gevoelende (zijn spraakvermogen verloor hij ruim één uur voor zijn dood) verzocht hij de leraar voor hem te bidden.

Na het gebed riep de leraar aan zijn oor: "Mijnheer, zou u nu van Christus willen scheiden?"

Hij antwoordde hierop niets, en men verwachtte ook niet meer, dat hij nog spreken zou.

Even later vroeg de leraar hem nog: "Ondervindt gij ook enige blijken van Gods liefde?"

Hij antwoordde: "Ja."

De leraar vroeg: "Mag u zich nu verheugen?"

Hij antwoordde: "Ik ben zeer verheugd."

Hierop vroeg hij weer: "Zou u nu van Christus scheiden willen?"

Hij antwoordde: "Voorzeker niet."

Als de leraar vroeg of hij nog bidden zou, wendde hij zijn ogen naar hem toe. Onder dit laatste gebed zag men hem blijde glimlachen en zijn ogen omhoog slaan. Met het ondergaan der zon blies hij de adem uit op de 12e september 1634 in de leeftijd van vijf en dertig jaar. Men merkte op, dat hij stierf op hetzelfde ogenblik, als de leraar zijn gebed besloot.

Samuel Rutherford schreef in een zijner brieven aan de Burggravin van Kenrnair, kort na de dood van haar echtgenoot, onder meer het volgende: "In deze laatste beproeving hebt gij Gods liefde en zorg in zodanige mate kunnen zien, dat mijns inziens onze Heere het smartelijke uit de bezoeking heeft weggenomen, en ons en u deed zien, hoe Christus beslag legde op en bezit nam van hem, die nu regeert en triomfeert met de honderd vier en veertig duizend, die met het Lam staan op de berg Sion."

James Durham 1622-1658

James Durham werd geboren omstreeks het jaar 1622 en was een lijnrechte afstammeling van Grange Durham in de parochie van Monifeith in het graafschap Angus, een oud en aanzienlijk geslacht. Hij was de oudste zoon van John Durham van Oost Pourie nu genaamd Weddenburn, naar de naam van de edelman, die de tegenwoordige heer van die plaats is.

Nadat hij met gunstige uitslag en tot tevredenheid zijner onderwijzers alle vakken van het te die tijd gegeven onderwijs doorgelopen had, verliet hij de hogeschool vóórdát hij tot een graad gepromoveerd was, en ging hij gedurende enige tijd stil leven op zijn eigen landgoed, zonder dat hij gedachten had zijn studies, en in het minst niet voor het leraarsambt, voort te zetten. Hoewel hij iemand van een onbesproken gedrag en van een zeer zedige levenswijze was, zowel op de hogeschool als nadat hij dezelve verlaten had, was hij toch een vreemdeling van de kracht en de praktijk der ware godsdienst, en door vooroordeel, tengevolge van zijn opvoeding, had hij geen goed oog op het Presbyteriaans kerkbestuur. Hij was getrouwd met een dochter van de heer van Duntervie. Zij en haar moeder waren beide Godvruchtige vrouwen.

De volgende geschiedenis was het middel tot zijn bekering. Hij bezocht zijn vrouw en haar moeder in de parochie van Abercorn, enige mijlen ten westen van Edinburgh. Juist op die tijd zou het Avondmaal in die gemeente bediend worden. Des zaterdags drong zijn schoonmoeder zeer bij hem aan, dat hij meegaan zou naar de kerk om naar de preek te luisteren. De leraar was zeer welmenend en ernstig in zijn prediken, en hoewel hij de toehoorders toesprak op een eenvoudige wijze zonder veel omhaal van schone woorden, nam zijn ernstigheid Mr. Durhams aandacht geheel in beslag en hij was zeer getroffen. Toen hij thuis kwam zei hij tegen zijn schoonmoeder: "De leraar heeft vandaag zeer ernstig gepreekt, en het zal niet nodig zijn mij aan te zetten, om morgen weer naar de kerk te gaan."

Op sabbat stond hij al vroeg in de morgen op en ging hij naar de kerk, waar Mr. A. Melville preekte uit 1 Petr. 2:7: U dan, die gelooft, is Hij dierbaar. Hij stelde Christus' dierbaarheid zeer innemende, aanprijzende en op een ernstige wijze voor, en de Heilige Geest wrocht mee in dit werk van overtuiging en bekering, zodat deze predicatie het middel tot zijn verandering werd. Als hij naderhand over Mr. Melville sprak, noemde hij hem zijn vader.

Hierop werd het bezig zijn in de dingen belangende het heil van zijn ziel zijn voornaamste bezigheid. Hij zocht veel het eenzame, en in zijn huisgezin en in gezelschappen gaf hij blijken van de verandering, die bij hem had plaats gehad. De belangen van Gods volk en van Zijn kerk nam hij nu ter harte. Hij hield zich veel bezig met lezen en onderzoeken, en om hierin meer onverhinderd bezig te kunnen zijn, liet hij een studeervertrek voor zich aan zijn huis bouwen. In dit kamertje zonderde hij zich veel af, om bezig te zijn in bidden, lezen en mediteren, en dikwijls was hij hierdoor zo afgetrokken, dat hij vergat op tijd te eten en te drinken, ja hij was dikwijls zo verdiept in zijn studies, dat dienstboden, uitgezonden om hem te roepen, zonder antwoord te ontvangen moesten terugkeren, en menigmaal zijn vrouw niet dan na herhaald dringend verzoeken hem van zijn kamer kon doen komen. Veelmalen

ondervond hij een zoete gemeenschap met God in die plaats.

James Durham maakte grote vorderingen in zijn studies, en was niet alleen een bevindelijk christen, maar tevens iemand met een doorluchtig verstand en een goede kennis van de waarheid. Een bewijs hiervan gaf hij eens in een kort twistgesprek met een predikant van Dundee als hij in die stad was. Hij ontmoette daar de leraar van die parochie, die hem niet kende. Na over een en ander met hem gesproken te hebben, wendde hij het gesprek op het Roomse geloof, en hield hij zich alsof hij het voor de Roomse kerk opnam. Al spoedig bracht hij de predikant tot zwijgen, zodat hij geen woord meer wist te zeggen; steelsgewijs verliet deze de kamer, en begaf zich naar de provoost, (voornaamste rechter). Hij riep diens hulp in, om op Durham de hand te leggen, als zijnde een gevaarlijk Jezuïet. Hij verzekerde hem als er ooit een Jezuïet in Rome geweest was, dan was hij er een, en dat hij, als men hem langer in de stad of het land duldde, wel eens velen van hun geloof zou kunnen doen vallen. Deze ging hierop met de predikant naar de voorgewende Jezuïet, welke, als hij de kamer binnentrad, Mr. Durham onmiddellijk herkende, en hem groette als de heer van Oost Powrie. Hij vroeg Mr. Durham excuus voor het misverstand, en zich tot de predikant wendende vroeg hij deze, waar de Jezuïet was, die hij bedoelde. Mr. Durham lachte en de beschaamde predikant maakte zijn verontschuldiging jegens beide. De provoost gaf de predikant een berisping en zei: "Foei, foei, hoe is 't mogelijk, dat de eerste de beste plattelandsheer die hier komt onze predikant het zwijgen oplegt!"

James geraakte op een opmerkelijke wijze tot het leraarsambt. Ten tijde als de burgeroorlog uitbrak begaf hij zich evenals vele andere edellieden, ter verdediging van de zaak der religie, onder de wapens. Hij werd verkozen en aangesteld tot kapitein, in welke betrekking hij zich gedroeg als een andere Cornelius, zijnde een oprecht man, die God met zijn gezin vreesde, en steeds met hen die bij hem waren tot God bad. Toen het Schotse leger zich met het Engelse zou gaan meten, oordeelde hij het, voor zij met elkaar slaags raakten, betamelijk met allen die bij hem waren Gods aangezicht te zoeken. Toen hij begon te bidden kwam Mr. Dickson, destijds professor in de Godgeleerdheid te Glasgow, daar voorbij, en ziende de soldaten zich in een biddende houding stellen, en horende de stem van een die bad, sprong hij van zijn paard en voegde hij zich bij hen. Hij was zó door dit gebed getroffen, dat hij Mr. Durham tot zich riep, en na met hem gesproken te hebben, ried hij hem ernstig aan, als dit dienstwerk afgelopen zou zijn, zich als predikant aan de dienst van God te gaan wijden, want dat hij oordeelde, dat God hem tot dit werk riep.³

Hoewel het Mr. Durham nog niet duidelijk was, of hij de raad van Mr. Dickson moest opvolgen of niet, vielen er door Gods voorzienigheid juist na deze gewichtige boodschap, twee gebeurtenissen voor, welke zeer veel bijdroegen om hem te doen zien, dat hij niet langer nalaten moest aan diens verlangen in deze te voldoen. Eerst werd in deze veldtocht zijn paard onder hem doodgeschoten, terwijl hij zelf genadiglijk gespaard bleef; en het tweede voorval was, dat in het hete van de strijd een Engels soldaat op het punt stond hem met zijn zwaard neer te slaan, maar vermoedende, wegens zijn deftige zwarte kleding en bef, zoals destijds veel gedragen werd, dat hij misschien een predikant ware, vroeg hij hem: "Zijt gij een priester?" Waarop Durham antwoordde: "Ik ben één van Gods priesters, " en de soldaat spaarde zijn leven.

---

³ Waarschijnlijk in de 2e bisschoppenoorlog, slag te Newburnford, 28-8-1640

Durham bedenkende hoe de Heere zijn leven wonderlijk gespaard had en hoe zijn zeggen dat hij een priester was, het middel tot zijn behoud geweest was, besloot van toen af, als een bewijs van zijn dankbaarheid voor Gods goedheid over hem, zich tot de dienst Gods, in de bediening van het leraarsambt te begeven, op voorwaarde, dat de Heere hem tot dit werk zou willen bekwamen.

Overeenkomstig het genomen besluit, spoedde hij zich zodra de gelegenheid daarvoor gunstig was naar Glasgow, en studeerde hij in de Godgeleerdheid onder leiding van Mr. David Dickson, en maakte hij zulke vorderingen, dat hij zich in 1646 reeds aan een examen kon onderwerpen. Door de kerkenraad van Irvine werd hem toegestaan aldaar het Evangelie te prediken. Als gevolg van een aanbeveling van Mr. Dickson, nodigde Mr. Ramsay, die door de Algemene Vergadering van Glasgow daartoe aangewezen was, Durham uit om in die stad te komen prediken. Hij kwam en predikte twee sabbatten en één dag in de week. De vergadering was ten volle voldaan wat zijn prediking betrof, en gaf een eenstemmig getuigenis, dat God hem met bijzondere bekwaamheden toegerust had, om Hem in de prediking van het Evangelie te dienen, waarop zij hem beriepen tot leraar in de Dominicaner Kerk, die toen vacant was. In november 1647 werd hij daar bevestigd. James Durham legde zich met grote toewijding op het predikambt toe, zodat het nut zijner bediening weldra door eenieder erkend werd. Wetende, dat niemand die in de krijg dient wordt ingewikkeld in de handelingen van de leeftocht, verkreeg hij van zijn volk verlof om voor enige tijd naar zijn geboorteland terug te keren om orde op zijn zaken te stellen. Toch was hij ook daar nog in de uitoefening van het leraarsambt bezig, want hij predikte daar iedere sabbatdag. Eerst predikte hij te Dundee, voor een grote schare uit Rom. 1:16: *Ik schaam mij het Evangelie van Jezus Christus niet*, en deed hij vooral uitkomen, dat het zelfs de grootste niet tot oneer verstrekt als hij een bedienaar van het Evangelie wordt. Daarna predikte hij te Tealing, daar in de buurt, naar aanleiding van 2 Kor. 5:18: En ons de bediening der verzoening gegeven heeft, en de derde maal te Monifeith op verzoek van de leraar aldaar uit 2 Kor. 5:20: *Zo zijn wij dan gezanten van Christus wege*.

In al deze plaatsen handelde hij als een gezant van Christus waardig, en deelde hij in zijn prediking van het Evangelie aan een iegelijk zijn bescheiden deel uit.

De volgende sabbat meende hij te Montrose te gaan prediken, maar hij ontving bericht direct naar Glasgow terug te keren, omdat zijn vrouw ernstig ziek geworden was. Hij liet zijn zaken aan zijn vrienden over en vertrok naar Glasgow, waar zijn vrouw, die de lust zijner ogen was, binnen enige dagen stierf. Zijn gedrag onder deze smartelijke bezoeking was recht christelijk en opmerkelijk, want na enig stilzwijgen zei hij tot degenen bij hem: "Wie zou mij kunnen overreden, dat deze beschikking van Gods Voorzienigheid goed voor mij is, indien de Heere dit zelf niet tot mij gezegd had." Naderhand huwde hij met Margaretha Muir, weduwe van Mr. Zacharias Boyd, leraar van de Baroni kerk te Glasgow.

In 1650 werd Mr. David Dickson, professor in de Godgeleerdheid aan de Hogeschool te Glasgow, als zodanig aan de Universiteit van Edinburgh benoemd. Zij, die door de Algemene Vergadering gemachtigd werden, om een opvolger voor Mr. Dickson te benoemen, beriepen met algemene stemmen Mr. Durham tot deze waardigheid. Doch voordat hij toegelaten werd, verkoos hem de Algemene Vergadering, kennende zijn Godsvrucht, standvastigheid, voorzichtigheid en matigheid, en houdende hem voor een der bekwaamste en meest talentvolle leraars, welke toen in de kerk waren, hoewel hij nog maar acht en twintig jaren oud was, tot hofprediker van de koning. Hoewel de

tijden moeilijk waren en hij kwam in een omgeving vol strikken en verzoeken, gedroeg hij zich zo wijs en getrouw in deze betrekking, dat er een beslag kwam op de consciëntie van allen, die hem zagen. Ja, gedurende de tijd, die hij aan het hof was, of daar doorbracht in de uitoefening van zijn ambt, zag men niets dan ernst, en legde eenieder zijn lichtzinnigheid en goddeloosheid af, en allen wachten zich nauwkeurig, om voor hem niets te doen, dat hem kwetsen kon. Al de tijd, die hij in 's Heeren dienst als leraar, en in het bijzonder als hofprediker doorbracht, was het zijn toelag liever Gods gunst te zoeken, dan de gunst der groten, en zocht hij meer werkzaam te zijn ten nutte en tot stichting der zielen van hen, die hem hoorden, dan dat hij deed, als zovele hofschuimers in hun prediken doen, die maar het gehoor hunner toehoorders trachten te kittelen.

Tot voorbeeld hiervan kan dienen dat hij op zekere dag geroepen werd, om voor het Parlement te prediken. Er waren veel regeringspersonen tegenwoordig. Hij preekte uit Johannes 3:10. *Zijt gij een leraar Israëls en weet gij deze dingen niet?* En hij stelde met veel aandrang voor welk een onverschoonbare zaak het voor regeringspersonen en voorgangers onder Israël was, dat zij onkundig waren van die gewichtige en nodige dingen aangaande de wedergeboorte en vernieuwing des harten door de Heiligen Geest, en stelde hij aan allen, van de koning tot de bedelaar toe, voor, de noodzakelijkheid van het zoeken dezer dingen en van dezelve bij eigen ervaring te leren kennen. Vele leraars, geroepen om bij dergelijke gelegenheden te prediken, mochten zich hem tot voorbeeld stellen. Hij bleef bij koning Karel II, totdat deze naar Engeland ging, en toen keerde hij weer terug.⁴

Tegen het einde van januari 1651 werd in de algemene vergadering van het kerkbestuur Patrick Gillespie aangewezen, om aan Durham te schrijven aangaande een benoeming van Robert Ramsay in zijn plaats, als Professor in de Godgeleerdheid aan de universiteit van Glasgow. Dientengevolge kwam Durham naar Glasgow, want wij vinden hem tegenwoordig in de zitting in het begin van april daaropvolgende. Ter zelve tijd waren Cromwell en zijn leger in Glasgow, en Cromwell op 's Heeren dag bij Durham ter kerk gaande, getuigde deze in diens aangezicht vanaf de predikstoel tegen zijn inval in Engeland en Schotland. De volgende dag ontbood hij Durham bij zich en zei hij tot hem, dat hij hem geacht had verstandiger te zijn dan zich in zijn predicatie uit te spreken omtrent politieke zaken. Hierop antwoordde hij, dat het zijn gewoonte ook niet was, maar dat hij meende verstandig en voorzichtig te handelen met zijn overtuiging daaromtrent te zeggen, uit hoofde hij het toen in zijn tegenwoordigheid doen kon. Cromwell berispte hem zeer bescheiden, maar wenste, dat hij in het vervolg nalaten zou in het publiek over dit onderwerp te spreken. In die tijd spraken verschillende leraars, zowel op het land als in de stad met Cromwell en zijn officieren, en wezen zij deze in scherpe woorden op de onrechtvaardigheid van hun onderneming.

Het schijnt dat Durham enige tijd later weer afwezig was van Glasgow, want wij vinden dat in augustus opdracht gegeven werd om hem een brief te schrijven, dat hij weer zou komen prediken, en in september daaropvolgende kwam er een plaats vacant in de Hoofdkerk door het overlijden van Mr. Ramsay, waarop de algemene vergadering hem met algemene stemmen, nadat ook het stadsbestuur zijn goedkeuring te kennen gegeven had, beriep. Enige tijd later deed hij zijn intrede als leraar, terwijl zijn zwager Mr. Carstairs zijn collega in die kerk was.

---

⁴ Koning Charles arriveerde 23-6-1650 te Synouth

Al de tijd van zijn leraarsambt was hij een brandend en schijnend licht, en in het bijzonder blonk hij uit in zijn nederigheid en zelfverloochening. Hij was een zeer ernstig en deftig persoon, en men zou hem bijna nooit zien lachen. Wanneer bij zekere gelegenheid Mr. William Guthrie zeer opgeruimd en vrolijk zijnde Mr. Durham deed lachen om zijn grappen en boertige uitdrukkingen, was deze eerst een weinig ontstemd. Maar, die familie al waar zij waren, de prijzenswaardige gewoonte hebbende dat na het middageten één hardop dankte, en dit Guthrie opgedragen werd, hetwelk deze deed met een ernst en vurigheid van het gemoed, die allen verbaasde, stond Durham na het gebed op en naar Mr. Guthrie toegaande, omhelsde hij hem, zeggende: O, Willem, wat zijt gij toch een gelukkig mens, als ik zo vrolijk geweest was, als gij waart, zou ik geen acht en veertig uren in een geschikte gestalte geweest zijn, om te bidden.

James Durham betoonde zich zeer Godvruchtig, steeds en overal waar hij in de uitoefening van zijn leraarsambt bezig was, en vooral bij Avondmaalsgelegenheden werd dit in het bijzonder opgemerkt. Dan trachtte hij door genade zich op te wekken en zich te bevinden in zulk een gestalte als het meest overeenkwam met het heilige en verhevene oogmerk van deze instellingen. Ja, bij sommige dezer plechtige en troostrijke gelegenheden, sprak hij als iemand, die rechtstreeks met zijn boodschap van de hemel neerkwam, Jezus Christus aanprijzende, zo laag afdalende, dat zijn toehoorders als het ware het koord of de keten der zaligheid tot zondaars zagen neerlaten, zodat zelfs de kleinste bemoedigd werd, om de hand van het geloof uit te steken. Hij was veel in overdenking en mediterende, en zei gewoonlijk weinig tot personen welke bij hem kwamen om hem hun toestand mee te delen, maar hij hoorde hen geduldig aan, en men kon er op rekenen dat hij niet zou nalaten in zijn eerstvolgende preek hun toestand te behandelen.

Zijn begenadigd karakter, en zijn streven om overal waar verschil was steeds in verzoenende geest werkzaam te zijn, bleken vooral in de tijd toen deze kerk zo droevig verdeeld werd door de twisten tussen de Resolutioners en Protesters. Hij wilde nooit aan een der partijen zijn oordeel te kennen geven, en was gewoon te zeggen, dat verdeeldheid erger was dan enige andere zaak. Hij werd door beide partijen hoog geacht, en toen zij op de synode van Glasgow elk afzonderlijk tezamen kwamen, kozen zij beide hem tot voorzitter, maar hij wilde van geen hunner de benoeming aannemen, tenzij zij zich verenigden, wat daarop ook geschiedde. In deze vergadering deed hij enige voorstellen, welke tot de vrede leiden mochten, hetwelk hoofdzakelijk daarop neerkwam, dat ze moesten nalaten door publieke redevoeringen of het verspreiden van geschriften het verschil meer op te wekken en de afstand groter te maken; en dat zij niet zouden doorgaan in praktijk te brengen, noch uit te voeren noch te doen drukken, de verhandelingen der laatste synodes gehouden te St. Andrews en te Dundee, en evenmin doen drukken en verspreiden de beroepen óp en minachtende geschriften aangáánde deze synoden; verder slat geen dienaar in de kerk zou worden verworpen uit oorzaak van deze verschillen, als hij anderszins wel geschikt en rechtzinnig was.

De ongelukkige aard en de noodlottige gevolgen van het geschil tussen de Resolutioners en de Protesters en het gevoelen van Durham omtrent dezelve, kunnen wij het best weergeven door de lezer te verwijzen naar het laatste boek, dat door hem geschreven werd, namelijk, *Des stervende mans Testament aan de Kerk van Schotland of Een Verhandeling aangaande Ergernis*. In het laatste gedeelte, dat handelt over schandelijke verdeeldheden, komt de volgende passage voor, en wij nemen aan, dat de

achting, welke Mr. Durham als schrijver nog wordt toegedragen, gevoegd bij de zeldzaamheid van dit werk als voldoende reden gelden mag, waarom wij enigszins uitgebreid dit gedeelte hier overnemen. Over de treurige gevolgen van verdeeldheid sprekende, zegt hij dan:

"Nu enigszins verklaard hebbende de natuur en de oorzaak van het kwaad van verdeeldheid, kunnen wij gemakkelijk gissen, wat de gevolgen zullen zijn. Deze zijn te allen tijde zeer schadelijk geweest, zij bezorgt aan hen, tussen wie het verschil bestaat een kwelling des geestes, zij is een aanstoot voor de zwakken, vele goddeloze en lichtzinnige mensen worden er door verhard en 't is al mede een oorzaak, dat zij tot verderf komen; zij verwoest de kerk in haar zuiverheid, bestuur, orde en in de schoonheid van haar instellingen en is een oorzaak van alles, wat meer het leven en de kracht uit de godsdienst wegneemt. Ja, wat erger is, daar is niets, dat meer strekt tot oneer van de gezegende Naam van onze Heere Jezus, dat het christendom meer gehaat maakt, dat de Evangelieprediking onvruchtbaarder maakt, en meer schaadt de goede voortgang en voorspoed van het Koninkrijk van onze Heere Jezus; en in één woord, daar is niets, dat al het goede meer uitsluit en door een wijdgeopende deur al het kwade in de kerk meer inlaat dan deze treurige zonde van verdeeldheid, hetgeen bevestigd wordt door het woord in Jak. 3:16: *Want waar nijd en twistgierigheid is, aldaar is verwarring en alle boze handel.* En wij zijn overtuigd, dat allen, die de Schrift gelezen hebben, en hebben gezien de vele en gewichtige beweegredenen, waarmee op eensgezindheid wordt aangedrongen; en hebben de oudvaders nagegaan, van welk een groot gewicht zij éénheid achtten, en met welk een afkeer zij van verdeeldheid spreken, zelfs als een *maximum malum* of het grootste kwaad, dat de kerk treffen kan; of in de kerkgeschiedenis beschouwd hebben de vele treurige gevolgen en worstelingen hierop gevolgd, en het droevig verval der kerk onder dezelve, wanneer de vrienden beschaamd en verslagen schenen, de vijanden bemoedigd werden en zich vermaakten, en de toeschouwers gelegenheid gegeven werd of tot spotten, of deze droevige staat beklagden; of die bij ervaring de bittere vruchten daarvan geproefd hebben, zullen, en als zij niet geheel verblind zijn, moeten overtuigd zijn van de vele verschrikkelijke kwaden, die opgesloten liggen in dat éne kwaad verdeeldheid. Zekerlijk er is geen kwaad, dat de kerk meer schielijk en onvermijdelijk ruïneert dan dit, hetwelk haar met zichzelf in oorlog brengt, en haar eigen vlees doet eten, en haar eigen ingewanden doet uitrukken, want dat een koninkrijk, dat tegen zichzelf verdeeld is, niet bestaan kan, is een onfeilbare uitspraak van Hem, Die groter en wijzer was dan Salomo. En wanneer het een met het ander vergeleken wordt, zou men geen kortere weg kunnen bedenken, langs welke de vruchten der heilige instellingen meer werden tenietgedaan, indien niet geheel weggevaagd of verdorven, en zodoende de zielen verwoest en overhaast naar hun eeuwig verderf geleid. Hoe bedroevend is het toch, dat een kerk in haar leraars en lidmaten slechts bezig zou zijn, om elkander te vereten en te verbijten, en om elkander tegen te werken. En dit zijn gevolgen, die, denken wij, door niemand zullen worden geloochend... O, hoeveel beproevingen vloeien uit deze verdeeldheid in de kerk voort, en vooral voor de leraars; en wat een smarten, lijden en verwijten wordt het deel dezer. Zou het gerucht van verdeeldheid een leraar niet mogen doen beven behalve al zijn vorige bezwaren en moeilijkheden, bevinden zich nog overal strikken en verzoeking. In iedere preek, die hij doet moet hij op zijn hoede zijn, opdat niet zijn eigenliefde mocht binnensluipen in plaats van de ijver voor God, en hem vuriger en ijveriger zou doen zijn in zijn verdediging van de betwiste punten tegenover hen, die hem tegenstaan, dan dat hij gewoonlijk is in de leerstukken, welke meer de eer Gods aangaan; en opdat hij niet, wanneer zijn vleselijke gezindheid alzo openbaar

werd, zijn prediking verachtelijk maakt voor anderen. Gaat hij weer luisteren bij een ander, dan loopt hij gevaar zich te ergeren wegens de een of andere tegenstrijdigheid, zonder dat er soms een tegenstrijdigheid bestaat, en hij is in gevaar zoveel minder gewicht te hangen aan die zaken, welke tot zijn stichting zouden mogen dienen, alleen omdat het gesproken wordt door iemand, die in enkele opzichten van hem verschilt. Wanneer hij in een kerkvergadering is, wacht hem alweer een verzoeking, want wanneer die geschilpunten maar zouden worden aangeroerd, zou alles dreigen in de war te lopen en maken zulke samenkomsten ergerlijk en bezwaarlijk; door dit alles wordt de omgang met elkander koud en van geen onderling nut; de meest vertrouwelijke broeder wordt nu gewantrouwd of wordt achterdochtig; de mens gaat zijn meeste daden op eigen interest gronden, en het schijnt of men geen consciëntie maakt van zondigen in deze allen; de sympathie tussen broederen onderling verdwijnt, en zo gaat hij voort."

Nadat hij van vereniging gesproken heeft als een geboden plicht en als een verkrijgbare zaak, geeft hij met betrekking hierop de volgende belangrijke beschouwingen: "Wij stellen voorop, dat als wij staan naar vereniging en bijlegging van geschillen men dit niet alleen moet bepalen tot een algemeen vergelijk in de belijdenis en in de kerkdienst, maar men moet ook besluiten tot verdraagzaamheid met betrekking op vele gebreken in personen met wie men door een band van enigheid verbonden is. Men zou dit geschikt in deze bijzonderheden nader kunnen verklaren."

Ten eerste

"Er kan op verschillende punten verschil van gevoelens zijn, ik bedoel van zodanige aard, als bestaanbaar is met een rechtzinnige opvatting van de leerstukken tot zaligheid nodig, in dergelijke gevallen moet men verdraagzaamheid betrachten; doet men dit niet, dat zou 't zelfde zijn, alsof men zeggen wilde óf dat een ander geen kennis heeft, óf dat men zelf een volmaakte kennis bezit."

Ten tweede

"Er kunnen in de kerk verschillende personen zijn, zowel dienaars als lidmaten, met welke men niet ingenomen is; maar een kerk te wensen geheel gezuiverd van onwaardige dienaars of lidmaten, zou gelijk staan met te verwachten, dat er zich geen kaf zou bevinden op de dorsvloer, en men zal alzo krachteloos maken de vele voorschriften, waarbij ons deze plicht geboden wordt, terwijl men buiten de triomferende geen kerk zal kunnen vinden, waar het aldus gesteld is."

Ten derde

"Vereniging kan ook bestaanbaar zijn, al vindt men verschillende misslagen en gebreken in de uitoefening van het kerkbestuur, als mogelijk het ongehinderd laten van ontrouwe kerkdienaars of lidmaten, ja zelfs het onrechtvaardig censureren van sommigen en het toelaten tot het leraarsambt van dezulken, die daartoe geheel ongeschikt zijn en dergelijke meer. Dit zijn inderdaad gebreken; maar niet van zodanige aard dat daardoor een kerk geen kerk meer zijn zou, en hoewel men deze dikwijls heeft voorgewend als de oorzaken van scheuring en afscheiding, kan dit nooit op goede gronden verdedigd worden, maar is steeds door alle concilies en vaders veroordeeld, en kan ook geenszins met goede bewijsredenen onderschraagd worden."

Ten vierde

"Veel gebreken kunnen de openbare godsdiensttoefening, de wijze van kerkbestuur en de kerkelijke reglementen aankleven, zoals ook het geval schijnt geweest te zijn

met de gemeente van Korinthe, waar het Heilig Avondmaal zo verdeeld bediend werd. Er heerste verwarring en verkeerde begrippen in vele delen van de godsdienstoefening, terwijl sommige zaken nog geheel op orde gesteld moesten worden, toch dringt de apostel nergens meer op vereniging aan dan in zijn zendbrief aan die gemeente. Men kan niet verwachten dat dit alles ooit volmaakt zijn zal, en men mag hiervan geen grond maken, om vereniging uit te stellen. En als er gebreken van deze aard bestaan, dan is het middel tot herstel niet te zoeken in verdeeldheid te veroorzaken, maar in het bevorderen van vereniging."

Hij besluit deze belangrijke en gewichtige verhandeling met nog verscheiden op dit onderwerp betrekkelijke opmerkingen, welke hij de lezer, die nog in twijfel mocht zijn omtrent de wettigheid van vereniging, zoals door hem voorgesteld, aanbeveelt onder biddend opzien te overwegen. Hij stelt dan onder andere nog deze vraag: "Indien alle hervormde kerken verzocht werden, om ieder afzonderlijk en onpartijdig hun oordeel uit te spreken, zou men dan ook op enige grond kunnen aannemen, dat zij zulk een tot elkaar komen, spruitende uit een geest van verdraagzaamheid jegens elkander, terwijl toch langs geen andere weg vereniging te bereiken ware, zouden onwettig achten?"

Zulk een gewichtige zaak was hem het leraarsambt, dat hij zei *indien nodig wel negen jaren te willen studeren om het tiende te kunnen prediken*, en men hield het er voor dat zijn ijverig studeren en gedurige overpeinzingen, hem die ongesteldheid veroorzaakt hadden waarvan hij stierf. Zijn vrienden ten tijde van zijn ziekte bevreesd zijnde, dat de magistraten en enigen van de kerkenraad, welke tot de Resolutioners behoorden, een predikant van dat slag in zijn plaats zouden aanstellen, overreden Mr. Carstairs, zijn collega (die tevens zijn zwager was), dat hij hem vragen zou, wie hij tot zijn opvolger zou wensen.

Na enige aarzeling, en onder voorbehoud, dat men het geheimhouden zou totdat hij dichter bij zijn dood genaderd zou zijn, noemde hij eindelijk Mr. Veitch, toen leraar te Govan; maar later als hij stervende was, noemde hij de magistraten, leraars en het volk, die bij hem waren, drie anderen van welke zij konden nemen, wie zij verkozen. Deze verandering deed Mr. Carstairs, nadat de anderen heengegaan waren, hiervan de reden vragen, waarop Mr. Durham antwoordde: 'O broeder, Mr. Veitch is te rijp voor de hemel, dan dat hij nog naar enige kerk hier op aarde zou kunnen verplaatst worden, hij zal daar al bijna zo spoedig zijn als ik.'

En zo gebeurde, want Durham stierf de vrijdag daarop volgende, terwijl Mr. Veitch de volgende sabbat predikende, en hoewel niets wetende van het door Mr. Durham gesprokene, des middags tot zijn toehoorders zei, dat dit de laatste preek was, die hij tot hen doen zou. Hij werd die nacht ziek, en stierf de volgende vrijdag om drie uur, juist op hetzelfde uur als Mr. Durham stierf, zoals verklaard werd door Dr. Rattray, die van hun beider sterven getuige was.

Mr. Durham geraakte op zijn sterfbed onder zware aanvechtingen aangaande zijn staat. Hij zei tot de broeder van Mr. John Carstairs: "Van alles, wat ik gepredikt en geschreven heb, kan ik mij maar één Schriftuurplaats te binnen brengen, welke ik durf aan te grijpen; zeg mij, of ik het gewicht van mijn zaligheid, daaraan hangen mag: Die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen."

En Mr. Carstairs antwoordde: "Daar kunt ge het mee doen, al stonden er duizend zaligheden op het spel"

Hij lag geruime tijd in zware zielenstrijd en worstelingen, doch tegen dat zijn einde

naderde, geraakte hij door Gods genade deze engte te boven, en riep hij in vervoering door heilige vreugde, uit: "Is de Heere niet goed, is Hij niet oneindig goed? Ziet hoe Hij glimlacht. Dit zeg ik en bevestig ik."

En zijn ziel in Gods handen overgevende, stierf hij op vrijdag 25 juni 1658, in het zes en dertigste jaar zijns levens.

Hier zullen we nog laten volgen een uitvoeriger verslag van zijn sterfbed geschreven door een ooggetuige, Mr. Macwair, in een brief aan een Juffrouw.⁵

“Als hij naderde tot zijn einde, en ik toen alleen, behalve zijn eigen huisgezin, tegenwoordig was, wendde hij zich van ons, met zijn aangezicht naar de muur, en lag zo een merkelijke tijd stil. Wij oordeelden dat hij sliep; maar uit het verhaal, dat wij daarna uit hemzelf kregen, bevonden wij, dat hij zijn ziel verkwikte in de begonnen genietingen van God, hebbende zijn hoofd gelegd gekregen op zijns Meesters schoot, en zich verzadigende met de eerstelingen, en met die zalige voorsmaken en voorgenielingen van de heerlijkheid, die nu stonden geopenbaard te worden: want dit waren zijn woorden: Ik keerde mij naar de wand, (zei hij) en ik gedacht aan Hiskia's gestalte, en ik had een goed uur. Maar zodra als hij zich opnieuw tot ons keerde, merkten wij terstond zulk een verandering, dat onmiddellijk om zijn vrienden gezonden werd, om hem te zien sterven, weinig denkende, dat wij getuigen zouden moeten zijn van een van de opmerkelijkste zielsbestrijdingen, waarvan haast iemand van hen alles wel aangemerkt zijnde, ooit getuige was geweest. Terstond na deze heerlijke genieting, geliefde het de Heere een luik te trekken tussen het oog van Zijn dienstknecht en Zijn Eigen aangezicht; en door een duistere wolk te verbergen het licht van Zijn aangezicht, 't welk tevoren op zijn ziel had geschenen; en tegelijk de verzoeker op hem los te laten, waardoor een onverwachte storm verwekt werd in zijn ziel. Mijn pen valt mij bijna uit mijn hand, terwijl ik dit schrijf, als ik gedenk aan de angst en benauwdheid van zijn ziel in die strijd. Zijn bezwaardheid was zó groot, dat hij in zijn worstelen, als niet ver zijnde van ten onder te geraken, (doch hij kon niet ten onder geraken en zinken, omdat eeuwige armen van onderen waren; zo was toch een ondersteunende invloed meer tegenwoordig, dan hij toen merkte) uitbarstte in deze uitdrukking: *"Heere! Heeft ooit een werk gelijk dit, kwalijk uitgevallen in Uwe hand!"* (o, in Uwe hand, een opmerkelijk woord, als wetende, Wie hij het bewaren van zijn ziel toevertrouwd had), maar de storm nam toe en na een lange aanhouding in deze scherpe strijd, barst hij opnieuw uit in deze uitdrukking: "Heere! Indien ik ooit genade gevonden heb in Uwe ogen, laat af."

Deze strijd duurde van 's morgens zes uur tot 's middags. In welke tijd hij, als het ware weer over moest lopen al de verschillende staten van de christelijkheid, van de eerste aanraking van een ziel die gevoelig gemaakt is van haar verloren staat, tot haar toelating in de heerlijkheid. Gedurende welke tijd nooit de armste bezwaarde ziel, onwetende van de weg van vrede te maken met God, en vervolgd zijnde met de verschrikkingen van de wet, met groter gretigheid en aandacht luisterde om iets te vatten uit het verhaal van een Zaligmaker, en van een Stad van Toevlucht, dan deze grote prediker van het geloof luisterde naar een woord van het geloof in Christus Jezus, door wie het ook werd gesproken. En als die andere grote Evangelieprediker, die hem menigmaal tot troost was geweest, Mr. Carstairs, (een gelukkig paar van Collega's, en een gelukzalig volk, onder 't welk zulke medearbeiders, en medewerkers tot het Koninkrijk Gods arbeiden) tegen hem iets zei, omtrent met deze woorden:

---

⁵ Uit een vertaling van ds. Koelman

"Mijnheer, 't is nuttig, dat u zou gesteld worden in deze oefening, en dat gij afgedreven zijnde van alle andere toevlucht, zou gebruik maken van het schild van het geloof, om daardoor uit te blussen al die vurige pijlen, die op u geworpen worden, in deze furieuze aanval. Gij, die zo menigmaal geholpen zijt, om te prediken de natuur, de noodzakelijkheid, de voortreffelijkheid, 't gebruik, en het einde van het geloof in Christus Jezus; opdat wij nu, door uw gebruik maken van dit schild voor onze ogen, en door uw leer te praktiseren in deze tweekamp, mogen staan naar die vastigheid in het geloof, waardoor wij alleen kunnen bekwaam gemaakt worden, om de briesende leeuw te weerstaan; en opdat wij mogen zien, dat het een lichter zaak is, van het geloof in Jezus Christus te prediken, te belijden en te spreken, dan het kostelijk geloof als een schild en beukelaar te praktiseren, en te gebruiken."

Op het horen waarvan hij in deze uitdrukking uitbarstte: "O hoe waarachtig is datgene, 't welk gij zegt! Te dezen dage geef ik getuigenis van die waarheid, dat het 't wat anders is, te prediken, en te overreden, aangaande 't geloof in Christus Jezus, en wat anders, het in praktijk te stellen."

Als het twaalf uur was geworden, werden allen die tegenwoordig waren verzocht om te vertrekken naar een andere kamer, alleen Mr. Carstairs en ik bleven bij hem. Toen hij na een diep troosteloos stilzwijgen, schielijk een oog op ons sloeg waaruit die onuitsprekelijke en heerlijke vreugde, die in 't geloof is, uitkeek; en met een opgeklearde gesteldheid en vervoering der ziel, als een die opgenomen is op de Berg, of terstond ingaat in de onmiddellijke genieting Gods, zei hij: "O hoe lieflijk ziet Hij! Kent Hem iemand van u! Hij verwaardigt Zich om mij, mij ondankbare, te voldoen!"

Na welke tijd hij zo opgenomen was met dat nieuwe gezicht van dat gezegende Voorwerp, God in Christus verzoenende de zondaars met Zichzelf, en zo verrukt was met dat gezicht van Zijn aangezicht, en zijn opgeheven gedachten waren zo gevangen in deze verrukkingen, dat hij dus opgenomen zijnde, het niet meer verdragen kon, om met ons te spreken. Alleen zagen wij, dat zijn ziel gebaad werd in zuiver vermaak, en ingedompeld in de diep te van verwondering; en daardoor werd ons gegeven, een weinig te verstaan, wat de eeuwige oefening zal zijn van de zielen, die toegelaten zijn tot het onmiddellijk gezicht van God; als de ziel in alle eeuwen van de eeuwigheid zo met Hem zal opgenomen zijn, dat ze het nooit zal kunnen wachten op iets anders te zien; niets dan God zal toegang hebben, om in de ziel te kijken. Want Hij zal alles in allen zijn, al dat gezien, al dat gekend, al dat aanschouwd of bemind, en al dat genoten wordt; en de ziel zal niet uitzien naar een ander Voorwerp, hebbende nu alles wat zij begeert, in bezitting. Aldus zagen wij die goede krijgsknecht van Jezus Christus in de strijd treden. Aldus zagen wij hem vervolgd. Aldus zagen wij hem pleiten, en voorstellen Jezus Christus, en Zijn gerechtigheid als zijn enige Bescherming. Aldus zagen wij hem de schuld kwijtgescholden en zijn ziel vrijgesproken. Aldus zagen wij hem strijden en overwinnen. Aldus zagen wij hem Christus stellen tussen hem en alles, waar hij niet anders van kon gerechtvaardigd worden. Aldus zagen wij de God des vredes de satan onder zijn voeten vermorzelen; en dit was de overwinning, waarmee hij overwon, namelijk, zijn geloof in Zijn bloed. Zo zagen wij hem sterven, kussende de wonden van een geslachte Zaligmaker. En zo zagen wij zijn Meester die lippen kussen, die door Zijn wonden te kussen waren gelijk een scharlaken draad. En in deze onderlinge omhelzingen zagen wij zijn Meester, hem afvoeren van het toneel, om de onsterfelijke kroon te ontvangen. En zo werd hem dat grote verzoek hetwelk van hem gedaan was ('t welk enige dagen tevoren op zijn speciaal bevel geschreven was, en gedrukt is aan 't eind van zijn boek)⁶, 't welk in een kort begrip behelst al de

---

⁶ Verklaring van Openbaring van Johannes ; slotbeschouwing.

verlangens en wensen van zijn gelukzalige ziel: o een edele gestalte! Zo uit deze wereld te gaan, hijgende om bezitting van God te hebben; uitblazende zijn ziel in de schoot van Jezus Christus; stervende, omdat hij niet langer kon leven in het lichaam, ten opzichte, dat terwijl hij tegenwoordig was in het lichaam, hij afwezig was van den Heere), beantwoordt in een volle, opgehoopte, geschudde en overlopende maat. En zo vervuld zijnde met al de volheid Gods, werd hij neergezet, om te zingen onder al die heerlijke koorzangers daarboven. Dus leefde hij met God. Dus geloofde hij. Dus wandelde hij. Dus schreef hij. Dus predikte hij. Dus worstelde hij. Dus streed hij die goede strijd des geloofs. Dus stierf hij meer dan overwinnaar zijnde, door Hem, Die hem liefhad. Alzo scheidde hij uit dit leven. En alzo zagen wij, dat hem rijkelijk een ingang toegevoegd werd in het eeuwig Koninkrijk van zijn Heere en Zaligmaker, Jezus Christus.

Zo stierf dan die zeer Godvruchtige, geleerde en scherpzinnige Godgeleerde James Durham, die in zijn prediken steeds doelde op een praktische godsdienst en van wie lof uitging, niet alleen in zijn eigen land, maar ook daarbuiten. Hij was een brandend en schijnend licht, een ster van de eerste grootte, van hem mocht gezegd worden (zonder aan de verdiensten van anderen tekort te willen doen) dat hij kwam tot aan de eerste drie, en dat hij een naam had onder de helden. Hij was zeer geacht en gezien in de streek waar hij woonde, en wanneer er een geschil hier of daar was, werd hij steeds door beide partijen verkozen tot hun scheidsrechter, aan wiens oordeel beiden zich onderwierpen. Zo hoog achtte men zijn bezadigde en verzoenende geest. Zijn collega Mr. John Carstairs schetste hem in zijn lijkpredicatie uit Jes. 57:1, 2: *De rechtvaardige komt om, en daar is niemand, die het ter harte neemt, en de weldadige lieden worden weggeraapt zonder dat er iemand op let, dat de rechtvaardige weggeraapt wordt voor het kwaad. Hij zal ingaan in den vrede; zij zullen rusten op hun slaapsteden, een iegelijk die in zijn oprechtheid gewandeld heeft*, als volgt: "Weet gij niet, dat er heden een prins gevallen is onder de voorgangers, een getrouwe en wijze hofmeester, die wel wist hoe Gods kinderen ter rechter tijd hun voedsel te geven, een tedere en vriendelijke voedster, een getrouwe vermaner en bestraffer, een bekwame raadsman in alle moeilijkheden en bezwaren; in duistere zaken was hij een oog voor de blinden, een voet voor de lammen, een brandend en schijnend licht in deze donkere wereld, en één uitlegger van het Woord onder duizend, wanneer hij sprak luisterde eenieder, en na hem sprak niemand meer."

Zijn geleerde en Godvruchtige werken, waarin al de uitmuntendheden der oudvaders zich schijnen te concentreren, zijn: Een Verklaring van de Openbaringen van Johannes, uitgegeven 1658; twee en zeventig Predicaties over het drie en vijftigste hoofdstuk van de profeet Jesaja, ofwel: *Merg des Evangelies of Christus Gekruist*, uitgegeven 1683; een *Verklaring van de Tien Geboden*, uitgegeven 1676; een *Verklaring van het Hooglied van Salomo*; zijn *Avondmaal predicaties*; zijn predicaties Over de dood en onnaspeurlijke rijkdommen van Christus; zijn Predicaties over de *Godzaligheid en Zelfverloochening*, en een Predicatie over *Een goede Consciëntie of Een Hemel op Aarde*.

Er zijn bovendien nog vele predicaties van hem in handschrift, welke nog niet gedrukt zijn, zoals: Drie predicaties over Het weerstaan van de Heilige Geest, naar aanleiding van Hand. 7:51, acht over *Het uitblussen van de Geest*; vijf over *Het uitstorten van de Heilige Geest*; dertien over het *Vertrouwen op en de Vreugde in God*; twee *Tegen Onmatige Angstvalligheid*; acht over *Het Ene Nodige*; een *Verhandeling over het Gebed*; en nog verschillende andere preken en verhandelingen over Ef. 5:15, 1 Kor. 11:24, Luk. 1:6, Gal. 5:16, Psalm 119:67, 1 Thess. 5:19, 1 Petr. 3:14 en Matth. 8:7.

Hugo Binning 1627-1653

Hugo Binning was de zoon van John Binning van Dalvennan en Margaretha Mac. Kell, dochter van Mattheus Mac. Kell, predikant te Bothwell en zuster van Hugo M' Kell predikant te Edinburgh. Zijn vader was een welgesteld landeigenaar, bezitter zijnde van een uitgestrekt landgoed in het graafschap van Ayr, zodat hij in staat was zijn zoon een wetenschappelijke opleiding te geven. Al spoedig bleek, dat de aan hem besteedde moeite niet te vergeefs zou zijn, want zijn vatbaarheid en uitstekend oordeel waren van dien aard, dat zijn ouders goede verwachtingen van hun kind mochten koesteren.

In zijn studietijd op het gymnasium maakte hij zulke vorderingen in het Latijn en de Romeinse schrijvers, dat hij zijn medescholieren ver voorbij streefde, ja zelfs ouderen in jaren dan hij, achter zich liet. Als de anderen zich tot hun gemakelikheden begaven, verliet hij hun gezelschap en begaf hij zich in het verborgen om God te zoeken, of hij zocht Gods volk op, terwijl hij de tijd te kostbaar achtte, dan die met zulke beuzelingen als spel enz. te verkwisten. Hij begon in een zoete gemeenschap met God te verkeren en mocht Zijn nabijheid reeds veel genieten vóórdat anderen van zijn leeftijd nog enig gevoel of ernstig besef hadden van hun verloren en verdorven staat en toestand van nature; zodat hij vóórdat hij zijn dertiende of veertiende jaar bereikt had, reeds zulk een kennis van Gods wegen opgedaan had, dat de meest ervaren christenen in die plaats verklaarden, dat zij door zijn gesprekken zeer gesticht, versterkt en getroost werden, ja, gevoelende hoe zij ver door deze jongeling overtroffen werden, spoorde dit hen aan, om meer nauwgezet in de plichten van de godsdienst te zijn.

Voordat hij veertien jaar oud was, begon hij aan de Universiteit van Glasgow in de filosofie te studeren, waar zijn bekwaamheid aan allen bleek, zodat de aandacht van professoren en studenten op hem gevestigd werd, en tegelijk nam hij toe in de vreze Gods. De diepzinnige vraagstukken der filosofie, welke de grootste marteling zijn voor hen, die niet begaafd zijn met een vlugge geest en een sterk bevattingsvermogen, verwerkte hij zonder enig bezwaar of enige moeite; zodat hij door zijn vlug begrip in staat was, om meer te kunnen doen in één uur, dan sommigen zijner medestudenten met hard en ijverig studeren in meerdere dagen; en toch bleef hij nederig en verhief hij zich niet in eigen waan en trotsheid, fouten waaraan jongelieden spoedig schuldig staan.

Toen hij zijn studies in de filosofie ten einde gebracht had, werd hem onder het toezwaaien van veel lof, de graad van Meester in de Letteren verleend, en studeerde hij verder in de Godgeleerdheid, met het oogmerk God te dienen in de prediking van het Evangelie.

Te dezer tijd geraakte de stoel van de filosofie aan de Universiteit te Glasgow vacant, doordat Mr. James Dalrymple, die gedurende enige tijd zijn leermeester geweest was, zijn ontslag had genomen, en hoewel Binning nog maar kort geleden zijn leerling geweest was, gaf hij zich na herhaald aandringen ook op als kandidaat voor die post. Overeenkomstig de prijzenswaardige gewoonte in die dagen, stelden de leraars aan de Hogeschool een programma op, hetwelk gezonden werd aan alle universiteiten van het koninkrijk, eenieder welke lust had tot het professoraat in de filosofie uitnodigende,

zich voor hen te vertonen om te komen meedingen naar die betrekking, terwijl de verzekering gegeven werd, dat zonder partijdigheid de plaats gegeven zou worden aan hem, die zou blijken de geleerdste en de daarvoor meest geschikte persoon te zijn.

De predikanten van Glasgow overwegende van welk belang het voor de kerk was, dat een alleszins bekwaam persoon het ambt van professor in de filosofie bekleedde, en wetende, dat Mr. Binning een zeer Godvruchtig persoon was, en tevens iemand met een heldere geest en een uitmuntend oordeel, verzochten zij hem, dat hij ook zou mededingen. Zij hadden moeite, om zijn bescheidenheid in deze te overwinnen, maar eindelijk kregen zij hem zover, dat hij zich beschikbaar zou stellen voor het dispuut voor de hoogleraars. Onder meer waren er twee kandidaten, van welke de een het voordeel had, dat hij een gunsteling was van Dr. Strang, destijds het hoofd van de Universiteit, en de andere was een geleerde met grote bekwaamheden, maar Mr. Binning leidde het dispuut zo, en kweet zich zodanig in alle delen van het examen, dat hij volgens het oordeel van alle examinatoren (zij die een examen afnemen) zijn mededingers ver achter zich liet, en ze allen volkomen in de schaduw stelde. Dr. Strang evenwel, en degenen die het met hem eens waren, hoewel zij niet konden beweren dat hij die zij de voorkeur gaven met Mr. Binning gelijk stond of hem overtrof in het dispuut, voerden aan, dat hij de zoon was van een inwoner hunner stad, dat hij voldoende geleerd was, dat hij iemand was van meer jaren, en bijgevolg mocht verondersteld worden iemand te zijn van meer ervaring dan Mr. Binning, die bij wijze van spreken slechts van gisteren was. Hierop werd weer aangevoerd, dat Binning een scherpzinnig geleerde was, en zó wijs en bezadigd, dat hij ver stond boven de dwaasheden en ijdelheden der jeugd, en wat hem in jaren te kort schoot, werd ruimschoots vergoed door zijn buitengewone gaven. Waarop een der hoogleraren ziende, dat het moeilijk zou zijn hieruit te geraken, voorstelde een twistgesprek ex tempore (dat is, voor de vuist, onvoorbereid) tussen beide te openen over zulk een onderwerp als men goed zou vinden voor te schrijven. Dit voorstel maakte spoedig een eind aan de verdeeldheid, daar zij, die de verkiezing van Binning tegengestaan hadden, geen lust gevoelende, om hun beschermeling ten tweede male aan hem te wagen, van verdere oppositie afzagen, en Binning alzo verkozen werd.

Hij was nog niet ten volle negentien jaar oud, als hij regent en professor in de filosofie werd, en hoewel hij geen tijd had, om een leersysteem voor enig onderdeel van zijn nieuwe betrekking vast te stellen, daar hij zijn klas direct beginnen moest, waren echter zijn vlug begrip, zijn vindingrijk vernuft en zijn sterk geheugen hem zodanig van dienste, dat zijn voordrachten voor zijn leerlingen een schat van lering verspreidden, en uitblonken door een onovertroffen helderheid van uitdrukking. Hij was een der eersten in Schotland, die de filosofie begon te hervormen en te zuiveren van de barbaarse uitdrukkingen en het onbegrijpelijk gebabbel der wijsgeren van die dagen.

Binning nam deze waardigheid gedurende drie jaren waar. Hij kweet zich zo gelukkig van zijn taak, dat hij de goedkeuring op zijn academische arbeid wegdroeg van allen, die aan de Hogeschool verbonden waren. En te meer was dit opmerkelijk, daar hij in die tijd ook zijn theologische studiën voortzette, waarin hij goede vorderingen maakte. Hij had namelijk zijn oogmerk, om de kerk in het leraarsambt te dienen niet uit het oog verloren. Hij had zulk een sterk geheugen, dat hij bijna niets vergat van hetgeen hij gehoord of gelezen had. Het viel hem niet moeilijk om iedere preek welke hij gedaan had, in zijn kamer teruggekeerd, over te schrijven, en wel zó letterlijk dat zelfs de scherpzinnigste lezer welke ze had horen uitspreken op de predikstoel, niet één zin

zou vinden die ontbrak.

In deze tijd bleek ook nog welk een bekwaam Godgeleerde hij was, door zijn opstel over 2 Kor. 5:14 *'Want de liefde van Christus dringt ons'* welk geschrift hij toezond aan een edelvrouw, die voor enige tijd naar Edinburgh vertrokken was, in de hoop daar stichting en lering te mogen opdoen. Als zij dit opstel met aandacht gelezen had, oordeelde zij dat dit een preek moest zijn van de een of andere uitmuntende leraar in het westen van Schotland, en gaf zij het de provoost van Edinburgh ter inzage, die er eveneens over oordeelde; maar toen zij naar Glasgow was teruggekeerd en Mr. Binning haar het schrift terugvroeg, bemerkte zij wie de schrijver ervan was. Dit was het eerste bewijs dat hij leverde van zijn vaardigheid en bekwaamheid in het verklaren van de Schrift.

Nadat hij gedurende drie jaar professor in de filosofie geweest was, kwam de parochie van Govan, welke grenst aan die van Glasgow, vacant. Vroeger was het een vaste regel geweest, dat de eerste leraar aan de Hogeschool, de predikplaats aldaar vervulde, maar daar dit met bezwaren gepaard ging, was hierin verandering gebracht. De raad van ouderlingen had het oog op Mr. Binning geslagen en wenste dat hij deze leraarszetel bekleden zou; te dien einde werd hij geëxamineerd, opdat hem een vergunningsbrief om te prediken verleend kon worden. Dit gebeurde toen hij twee en twintig jaar oud was en met eenparige stemmen werd hem het predikrecht verleend, en verklaarde de raad van ouderlingen hem bekwaam voor het bekleden van een predikantsplaats in Glasgow, tegelijk beogende hem tot de Hogeschool terug te brengen, zodra het professoraat in de theologie vacant zou zijn. Hij preekte te Govan en het volk zeer voldaan zijnde, werd hij als hun predikant bevestigd.

Hij was, zijn leeftijd in aanmerking genomen, een wonder van geleerdheid, want vóórdat hij zes en twintig jaren oud was, had hij zulk een schat van kennis opgedaan, zijnde filologus, filosofus en theologus eximius (taalgeleerde, filosoof en hoogst bekwaam theoloog), dat hij een sieraad geweest zou zijn voor een der vermaardste en meest bloeiende Hogeschool van Europa. Dit was nog verwonderlijker, als men wist welk een zwak lichaam hij omdroeg. Hij was niet in staat lang achter elkaar te lezen, ook kon hij niet de vermoeidheid van een onafgebroken studie doorstaan, zodat het er meer op geleek, dat hij met die kennis geboren was, dan dat hij ze door hard en vlijtig te leren had verkregen.

Hoewel hij wat men wel eens noemt *een boekenworm* was, en iemand die zich geheel gaf aan de uitoefening van zijn leraarsambt, wendde hij zijn gedachten tot een huwelijk, en trad hij in de echt met Barbara Simpson, een deugdzaame en voortreffelijke vrouw, dochter van James Simpson, een leraar in Ierland. Op de trouwdag begaf hij zich met zijn vriendin en enige anderen (waaronder verschillende zeer geachte leraars) naar een naburige kerkelijke samenkomst, ter tijd als de weekdienst zou waargenomen worden. De leraar van die parochie had op hem gewacht met het voornemen een hunner het werk op te dragen. Allen weigerden dit echter, waarop hij zich tot de bruidegom wendde, welke zich overhalen liet, hoewel deze er niet op gerekend had. Het was voor hem geen moeilijke taak te prediken zonder dat hij enige tijd tevoren hiervan kennis droeg. Na zich een weinig in het verborgen begeven te hebben, om zich voor te bereiden en zijns Meesters hulp en bijstand af te smeken, want hij vreesde steeds alleen te staan in dit werk, beklom hij direct de predikstoel, en preekte hij uit 1 Petr. 1:18: *Maar gelijk Hij, Die u geroepen heeft, heilig is.* Te welker tijd de Heere hem zo merkkelijk bijstond, dat allen erkenden,

dat God waarlijk met hem was.

Toen de ongelukkige twisten tussen de Resolutioners en de Protesters ontstonden, koos Binning partij voor de laatste.

Toelichting op de kerkgeschillen tussen Resolutioners en Protesters

Daar deze twisten gedurende een lange tijd zulk een belangrijke rol speelden in de Schotse kerkgeschiedenis, kan het niet ondienstig zijn hier iets ter opheldering dezer geschillen in te lassen.

De oorsprong hiervan vindt men in het jaar 1647. In dit jaar, toen bekend werd, dat Charles I een gevangene was geworden in de handen der Engelsen, wendde het algemeen gevoelen zich meer te zijner gunste. Er vormde zich een partij onder aanvoering van de Markies van Hamilton, en gesteund door bijna alle edellieden, uitgezonderd Argyle, met het doel de koning uit zijn onwaardige positie te verlossen en hem in zijn grondwettelijke rechten en privilegiën te herstellen. De verstandigsten onder de Covenanters voorzagen het gevaar en bliezen alarm, maar niets kon deze stroom van koningsliefde stuiten en het gehele land werd er door overlopen. De Markies van Hamilton stond spoedig aan het hoofd van een leger, bestaande niet alleen uit de oude koningsgezinden, maar ook bevonden zich daarbij velen, welke het Covenant ondertekend hadden. Met dit leger trad hij Engeland binnen, doch hij werd al spoedig door Cromwell totaal teruggeslagen. Deze nederlaag, welke de hoop van de koningsgezinde mensen geheel de bodem insloeg, was oorzaak dat de kloof welke alreeds ontstaan was, tussen hen en diegenen welke de onderneming gesteund hadden, en welke ze nu niet onrechtvaardig de noodlottige gevolgen hiervan verweten, nog groter werd. De eenmaal zo eensgezinde partij der Covenanters werd aldus in twee grote partijen gesplitst: The Engagers (de verbondenen), zogenoemd wegens hun verbintenis met de Markies van Hamilton, welke ten gunste van de koning gestemd waren en The Strict Covenanters, welke stonden onder leiding van Warriston en Argyle.

Deze breuk werd nog vergroot door een acte genaamd Act of Classes, in 1646 door het Parlement bekrachtigd, waarbij de onderscheiden klassen of standen der Malignants (ofwel, de kwaadwilligen, zoals de Engagers ook genoemd werden) gedurende een langere of kortere periode ongeschikt verklaard werden voor het uitoefenen van alle openbare ambten en betrekkingen. Het onmiddellijk gevolg dezer Akte was, dat de macht geheel in handen van de strikt Covenanters viel; maar deze laatste de zaak van Koning Charles II ter harte genomen hebbende, en door Cromwell totaal verslagen wordende in de noodlottige slag van Dunbar (1 september 1650), kregen de Engagers de macht weer in handen; de Act of Classes werd weer ingetrokken en een nieuw leger werd op de been gebracht bestaande uit Malignants en Anti-Covenanters.

Hoe vreemd het ook klinkt, schonk de kerk hieraan toch haar goedkeuring. Het gebied haar toebehorende verlatende, en vergetende de geest welke haar tot hiertoe bezielde had, vaardigde de kerk Resolutions (besluiten) uit ten gunste van deze ondernemingen, waartegen een grote en invloedrijke minderheid een ernstig en krachtig protest liet horen. Dit was de oorsprong van het geschil tussen de Resolutioners en de Protesters, een geschil, dat gedurende een lange tijd met onverminderde woede de Schotse kerk en natie geteisterd heeft.⁷

---

⁷ Zie James Guthrie

Binning zag in zijn tijd reeds enige der noodlottige gevolgen van verdeeldheden, en gaarne iets willende doen om een verzoening en alzo het algemeen welzijn te bevorderen, schreef hij dit beoogende een uitmuntend werkje op Christelijke liefde, hetwelk vele krachtige en treffende passages, toepasselijk op dit onderwerp, bevat. Hij was geen begunstiger van geschillen, maar deed zijn best om de algemene rust en vrede te bevorderen. Hij was steeds zeer bescheiden en gematigd in zijn optreden, nooit zijn mening anderen opdringende of zich boven anderen stellende, maar steeds geneigd naar raad en goede redenen te luisteren. In Engeland begonnen onder Olivier Cromwell verschillende sekten het hoofd op te steken, hetwelk leidde tot de omverwerping van het Presbyteranisme, en verscheiden aanvallen werden gedaan op de kerkvormen en instellingen in Schotland. Dit waren almede van de grootste moeilijkheden waarmee de Schotse leraars in die dagen te worstelen hadden. Veel zinspelingen hierop heeft hij in zijn predicaties en wel inzonderheid die over Deut. 32:4, 5.

Gezegd wordt dat de Presbyterianen en de Independenten, eens hunne zaken voor Cromwell bepleitten als deze in de buurt van Glasgow was, op welke tijd ook Dr. Binning zich daar bevond. Hij wist de betwiste punten zo te verdedigen, dat hij Cromwell's predikanten niet alleen tot zwijgen bracht, maar hen zelfs beschaamd deed staan. Dit deed na het dispuut Cromwell vragen wat de naam was van die geleerde en onbeschroomde jongeman, en horende, dat die Hugo Binning was, zei hij: "Waarlijk hij heeft alles goed vastgelegd, " maar zijn hand op zijn zwaard slaande, zei hij: "*Maar dit zal alles weer ontbinden.*"⁸

Nadat hij vier jaar in het leraarsambt was werkzaam geweest, en God met zijn gaven in het Evangelie Zijns Zoons gediend had, stierf hij in 1653 aan een tering, als hij nauwelijks geraakt was tot de bloei en de kracht zijns levens, een zoete geur en een loffelijk getuigenis achterlatende op de harten van degenen, die zijn toehoorders geweest waren. Hij was iemand van een buitengewone Godsvrucht en van een nederig, zachtmoedig en vreedzaam karakter; een zakelijk en levendig prediker; hij was in één woord een buitengewoon persoon, die met recht een wonder van geleerdheid en kennis in Goddelijke zaken gerekend werd te zijn.

Vanaf zijn kindsheid kende hij de Schriften en van zijn jongensjaren af tot op de tijd, of kort voor, dat hij het leraarsambt bekleedde, verkeerde hij onder diepe geestelijke oefeningen. Te dier tijd kwam hij meer tot een kalmte en stilheid van het gemoed, genadiglijk verlost wordende van al die twijfelingen, waarmede hij zolang geoefend geworden was. Hij deed in zijn prediken zijn best zoveel mogelijk af te dalen tot de begrippen van de eenvoudigste onder zijn toehoorders, maar ook kon hij met zijn gave van prediken de wijste en geleerdste stichten. Hij had een preektrant hem bijzonder eigen, voor de vuist sprekende en zich in zijn aanspraak direct tot zijn toehoorders richtende. Hij was geen vreemdeling van de regels der redekunst en wist wel hoe zijn onderwerp dienstig te maken aan de zaak, die hij beoogde. Hij drukte zich zeer gemakkelijk uit, en zijn taal was vloeiend. Hij was in zijn prediken wars van alle holle of hoogdravende woorden, maar hij had over zich een ongedwongen, ongeunstelde keurigheid van uitdrukking, welke de aandacht zijner toehoorders boeide. Men kan gerust zeggen, dat hij de beste redenaar van zijn tijd in Schotland was, en hij behoefde niet onder te doen voor de beste kanselredenaar in geheel Engeland. Hij werd in zijn leven hooggeacht en was een voorspoedig instrument in de hand Gods, in het bekeren van hen, die hem hoorden; om zondaars te stellen tot gerechtigheid en vromen te

---

⁸ Een zinspeling op zijn naam Binning.

strekken tot opbouw.

Hij stierf zeer betreurd van allen die hem gekend hadden. De grote Godgeleerde Mr. James Durham zei van hem: "Dat niemand meer behoefde te spreken, wanneer Mr. Binning gesproken had, " en inderdaad hij had een tong der geleerden, en wist hoe een woord te spreken op zijn tijd.

Behalve zijn werken en zijn reeds genoemde verhandeling over het geschil tussen de Resolutioners en de Protesters, zijn naderhand van zijn hand nog enige kleine werkjes verschenen.⁹

Er bestaat ook een boek in kwarto, hetwelk men zegt van hem te zijn, getiteld: *Een leerzaam consciëntie geval*; geleerd en grondig behandeld en opgelost, betreffende verbonden en verenigingen met afgodendienaars, kettters en goddeloze mensen (Malignants), het eerst gedrukt in 1693, waarvan gezegd wordt, dat het in die tijd van uitwerking was op de soldaten van Willem III, toen in Vlaanderen, hetwelk hem de verspreiding ervan deed tegengaan, en een vervolging uitlokte tegen Mr. James Kid, wegens zijn uitgeven van hetzelfde te Utrecht in Nederland.

---

⁹ Koelman vertaalde: *Ettelijke gronden van de christelijke religie*.

Andrew Gray
1633-1656¹⁰

Andrew Gray schijnt geboren te zijn in het jaar 1634, hetgeen we afnemen kunnen uit de leeftijd, die hij had, toen hij het leraarsambt aanvaardde. Hij werd ter school gedaan en leerde zo goed, dat hij al spoedig naar de Academie gezonden kon worden. Hier maakte hij geholpen door zijn vlug begrip en zijn grote vatbaarheid zulke vorderingen in alle vakken van onderwijs, zowel als in de Godgeleerdheid, dat hij vóór zijn twintigste jaar al bekwaam was, om het leraarsambt te bekleden. Vanaf zijn kindsheid had hij zich met de Schrift gemeenzaam gemaakt, en evenals een andere jonge Simson begon de Geest hem al vroeg te drijven; er was zulk een indruk makende ernst in zijn spreken, dat op hem kon toegepast worden wat Gregorius Nazianzen eens zei van de grote Bazilius: "Hij openbaarde een geleerdheid, welke zijn jaren, en een gezetheid in stijl, welke zijn geleerdheid te boven ging." Het aarden schip alzo met een hemelse schat gevuld zijnde, werd hij weldra gemachtigd, om het predikambt uit te oefenen, en ontving hij een beroep, om in de Hoogkerk in Glasgow te komen prediken. Hij was toen ternauwernood twintig jaar oud, en beneden de leeftijd welke de kerkordeningen vastgesteld hadden, tenzij het iemand met buitengewone gaven betrof.

Niet zodra was deze jonge dienstknecht van Christus zijns Meesters wijngaard binnen getreden, of van alle kanten stroomde het volk samen, om onder zijn predicaties neer te zitten; het geleet wel, of men wedijverde, wie 't meest van de verfrissende droppels van zijn leringen ontvangen zou. Als hij en zijn geleerde collega Mr. Durham eens tezamen liepen, en deze zag welk een menigte de kerk binnendrong in welke Mr. Gray prediken zou, en slechts weinigen de kerk ingingen, waar hij zou prediken, zei hij: "Broeder ik bemerk, dat gij vandaag een volle kerk hebben zult, waarop hij antwoordde: "Waarlijk broeder, ze zijn dwaas dat ze u verlaten, om naar mij te komen." "Dat is zo niet waarde broeder, " antwoordde Mr. Durham, "want niemand zou zulk een achting en voorspoed in zijn predikambt kunnen hebben, tenzij het hem van boven gegeven ware. Het verheugt mij, dat Christus gepredikt wordt en dat Zijn Koninkrijk en Zijn zaak grond winnen, want ik ben tevreden iets of niets te zijn, opdat Christus zij alles in allen."

En inderdaad Andrew Gray bezat zonderlinge en zeldzame predikgaven, zijnde iemand ervaren in de meest verborgen stukken van de christelijke religie. Welke onderwerpen hij ook behandelde, nooit kon men iets bemerken van jeugdige eigenwaan, van gemaaktheid, of van vertoon van schone woorden, hoewel hij zeer geleerd was, en iemand met buitengewone bekwaamheden. Hij overtrof velen, die vóór hem 's Heeren wijngaard ingetreden waren. Met warmte en innemendheid wist hij zijn onderwerp voor te stellen; en zijn preektrant was wel aangelegd om de harten zijner toehoorders te treffen; ja hij bezat zulk een bekwaamheid, en werd zo bijgestaan, om de dreigementen Gods op de consciënties zijner toehoorders aan te dringen, "dat;" zegt zijn tijdgenoot Mr. Durham: "hij dikwijls zijn toehoorders de

---

¹⁰ Volgens nieuwe gegevens: geboren augustus 1633 te Edingburgh. Zoon van Mylord W. Gray predikant te Glasgow en Rachell Baille, dochter van Robert Baille van Jerewiswood. Na de dood van Andrew huwde zijn weduwe met Mr. G. Hutechson

haren van hun hoofd te bergen deed rijzen."

Bij zijn andere uitmuntendheden in het prediken, welke vele waren, bezat hij ook nog deze, dat hij zijn onderwerp zo wist te behandelen, dat alle soorten mensen hem aanhoren konden. Hij wist een eenvoudige verhandeling zo in te kleden, dat hij een geleerd publiek kon voldoen, en het tegelijk voor de eenvoudigste zeer duidelijk was. Hij had zulk een klaarheid in grote verborgenheden, dat hij dezelve voor de minst ontwikkelde verstaanbaar wist te maken. Zó was hij van de Heere geleerd. Hij was iemand van een vurige geest en zijn grote toeleg was, om de mensen te overtuigen van hun gevaarlijke staat van nature, ze te bewegen tot het geloof en te doen grijpen naar het eeuwige leven.

Al deze buitengewone gaven scheen de Heere in 't bijzonder hem te willen schenken, om hem een brandend en schijnend licht te doen zijn, hoewel slechts gedurende twee jaren; 't was alsof de Geest des Heeren een schielijke vlam deed opflikkeren, te midden van Zijn kerk; welke Hij spoedig weder uitdoofde. Iemand, die enige tijd geleden een voorrede schreef voor enige zijner preken, merkte terecht het volgende op: "Ja, hoe opwekkend, overtuigend en bestraffend moet het voorbeeld van deze jeugdige predikant zijn voor zeer vele predikanten, welke vele jaren in de wijngaard geweest zijn, maar veel tekort schieten bij zijn werk en zijn toenemen in kennis en genade. Het behaagt God zo nu en dan een kind aan te gorden, om de traagheid en nalatigheid van duizenden ouderen in jaren te bestraffen, en om te tonen, dat Hij Zijn lof kan toebereiden uit de mond der jonge kinderen en der zuigelingen."

Zijn predicaties zijn nu in druk en welbekend in de wereld. Zijn werken prijzen hem in de poort, en hoewel men daarin niet vindt die afgetrokken schoolse theorieën, moet ieder erkennen, dat alle voortreffelijkheden der vaders en der latere geleerden zich in hem verenigen. Wat betreft zijn leerstellingen ze zijn gemakkelijk te vatten, zijn bestraffingen zijn overtuigend en zijn vermaningen zijn krachtig; en schoon zij niet gesteld zijn in zulk een accurate en taalkundige stijl als sommigen zouden verwachten, kan men dit gemakkelijk verklaren, als men nagaat hoeveel de Engelse taalstijl veranderd en verfraaid is sinds zijn tijd. Ook behoeft men niet te twijfelen of de preken zoals ze nu van hem in druk zijn, staan in waarde niet zo hoog als zo ze door hem van de kansel gepredikt werden, want ze werden in het geheel niet door hem nagezien en verbeterd, en zoals het schijnt was het ook nooit zijn bedoeling om ze door druk gemeen te maken. Maar dit alles wordt anderszins weer vergoed, want wat ontbreekt aan de onderlinge verhouding der delen of aan de gelijkheid in stijl, vindt men terug in het aangename van verscheidenheid, gelijk de liefelijke geuren van verscheiden bloemen of de aangename harmonie van verschillende klanken, want zodanig is de waarheid in haar eigen natuurlijk gewaad.

Dikwijls werd van Mr. Gray verteld, dat hij verlangde naar zijn twee en twintigste jaar, waarin hij verwachtte van zijn arbeid te zullen rusten en in een eeuwig jubeljaar zijn gezegende Heere en Meester te genieten. Zeker is, dat wij dikwijls in zijn preken vinden, hoe hij verlangde naar zijn meerderjarigheid, opdat hij gesteld mocht worden in het bezit van zijns hemelse Vader's erfenis, voor hem bereid van voor de grondlegging der wereld.

Op zekere tijd in gezelschap van Mr. Robert Fleming (enige tijd leraar te Cambuslong) over zee naar Dundee gaande, ontkwam hij nauwelijks de dood, doch door een opmerkelijke redding, spaarde de Heere hem bij 't leven, hetwelk hem steeds

daarna oorzaak tot dankbaarheid aan God was.

Er is nog een zaak, waaromtrent de nieuwsgierige lezer licht zou wensen ingelicht te worden, en wel deze, hoe Mr. Gray dacht over de Resolutions, daar die ongeveer drie jaren vóórdat hij het leraarsambt bekleedde, uitgevaardigd werden. Op welke wijze hij ook in deze zijn gevoelens in het openbaar kenbaar maakte; als zeker wordt uit vertrouwde bron vermeld, dat hij met zijn geleerde collega Mr. Durham, wanneer zij samen waren, over deze afval disputeerde. Als hij naderhand op zijn sterfbed lag, vroeg Mr. Durham, wat hij van deze dingen dacht. Hij antwoordde, dat hij nog van dezelfde mening was als vroeger, en dat het hem zeer speet, dat hij niet meer in het openbaar getuigd had tegen deze onheilbrengende Resolutions; hij sprak op zulk een gevoelvolle wijze over de zondigheid van dezelve en over de rampspoeden, welke zij zouden teweeg brengen, dat Mr. Durham later in tegenstelling met zijn vroegere gewoonte nooit weer, ze verdedigende, daarvan durfde te spreken.

De tijd was nu daar, dat de Heere de begeerte van Zijn dienstknecht ging vervullen. Een ziekte greep hem aan, en gedurende verscheiden dagen lag hij in een hevige koorts, terwijl zijn lichaam door onafgebroken smartelijke bezoeken gesloopt werd; maar al die tijd bleef hij in een stille onderworpen gestalte van het gemoed. Het is jammer dat zijn laatste woorden, welke door hem op zijn sterfbed gesproken werden, niet opgeschreven noch in herinnering gebleven zijn; wij kunnen echter gissen, welke de werkzaamheden van zijn geest waren uit een korte zeer uitnemende brief, welke hij een weinig voor zijn dood schreef aan Lord Warriston en welke brief gedateerd is 7 februari 1656. Hij toont daarin, dat hij een klaar gezicht had in de onwettigheid van de door Cromwell toegestane geloofsvrijheid en de kwade gevolgen, welke daaruit voor het land zouden voortvloeien; maar ook was hij zeer bekommerd over zijn eigen gevaar en toestand, zoals blijkt uit het slot van zijn brief, waarin hij aan zijn hoogheid aldus schrijft:

"Nu, om u, die ik hoogacht en aan wie mijn ziel in de Heere verbonden is, niet langer lastig te zijn, verzoek ik u mijn toestand op te dragen aan de Meester van alle verzoekschriften en leggen mijn gebroken staat neer voor Hem, die reeds zo menige hopeloze zaak bepleit heeft, zoals met zulke treffende woorden staat uitgedrukt in Klaagl. 3:56, Gij hebt mijne stem gehoord, verberg Uw oor niet voor mijn zuchten, voor mijn roepen. Dit is alles, wat gij te dezer tijd hoort van iemand, die in een zeer zwakke toestand is, met zware koortsen en die gedurende zeven nachten zeer weinig sliep, met nog vele andere treurige gevallen en omstandigheden."

Zo werd hem dan in kort zijn wens geschonken en werd hij door de dood overgebracht tot Hem, Die de Oorsprong is van alle leven, zijn ziel haar vlucht nemend in de armen van zijn gezegende Zaligmaker, welk hij in zijn tijd en in zijn geslacht getrouw gediend had, hoewel slechts twee en twintig jaren oud. Dit licht scheen te helder, dan dat het lang zou kunnen duren, en het brandde te hevig, dan dat het niet spoedig zou worden uitgedoofd, maar nu schijnt hij voor eeuwig in het Koninkrijk van zijn Vader met een schitterende en luisterrijke glans te boven gaande de glinstering van het fundament en van de sterren aan de hemel.

Hij was in zijn dagen een meest zeldzaam en Godvruchtig jongeling, en hoewel hij stierf jong in jaren, was hij oud in genade, hij heeft kort geleefd maar veel gedaan voor Christus' Koninkrijk. Hij was iemand, die zowel in het maatschappelijk leven als

in zijn huiselijke kring de deugden en goede eigenschappen betoonde van een getrouw en oprecht leraar, van een liefhebbend echt genoot, en van een toegenegen vriend; hij was steeds welgemoed en hulpvaardig in zijn omgang met anderen. Altijd bereid, om indien enigszins mogelijk eenieder te helpen, die zijn hulp of bijstand van node had. Deze buitengewone talenten maakten, dat niet alleen zijn geestelijke broeders in het predikambt hem liefhadden, maar van het ene uiterste van het land tot het andere, werd hij door allen, die van hem hoorden of hem kenden hooggeschat en geacht te zijn een pleitbezorger voor de verbreiding en bevordering van Christus' Koninkrijk.

Zijn welbekende leerredenen zijn gedrukt in verscheiden kleine bundels. Die welke *Zijn Werken* genoemd worden zijn gebonden in octavo formaat. Behalve de elf preken, die enige tijd geleden uitgegeven zijn, is onlangs nog verschenen een bundel van vijftig preken, die *Zijn uitgezochte Leerredenen* getiteld is, waarbij ter wille van het verband slechts drie preken en zijn brief aan Lord Warriston gevoegd zijn, welke zijn genomen uit de bundel getiteld: *Zijn Werken*.¹¹ Zodat nu de meeste zijner leerredenen, indien niet alle, welke hij ooit van de predikstoel uitsprak, in druk zijn.

---

¹¹ Al zijn preken zijn in het Nederlands verschenen. Digitaal uitgegeven door Stichting Gihonbron.

Samuel Rutherford 1600-1661

Samuel Rutherford werd geboren uit een adellijk geslacht. Na enige tijd het gymnasium bezocht te hebben, ging hij naar de Hogeschool van Edinburgh, waar eenieder verbaasd stond over zijn heldere en schrandere geest, zodat men hoge verwachtingen van hem koesterde. In kort werd hij, hoewel nog jong, professor in de filosofie aan die Universiteit.¹²

Enige tijd later werd hij beroepen tot predikant te Anwoth in het graafschap Galloway, welke predikplaats hij verkreeg door de bemoeienissen van de toenmalige burggraaf van Kenmuir,¹³ zonder dat de bisschoppen hierin gekend of hun goedkeuring gevraagd werd. Hij werkte nacht en dag met grote naarstigheid en met veel vrucht op zijn arbeid. Hij stond 's morgens om drie uur op, de tijd doorbrengende met lezen, bidden, schrijven, catechiseren, huisbezoeken afleggen en alles, wat tot de uitoefening van zijn leraarsambt behoorde.

Hier schreef hij zijn *Exercitationers de Gratia*, om welk werk hij in juni 1630 voor het Hoge Gerechtshof te Edinburgh gedaagd werd; maar het weer was die dag zo onstuimig, dat het de Aartsbisschop van St. Andrews onmogelijk was zich daarheen te begeven, en Mr Colvil, een der rechters, die Mr. Rutherford genegen was, ontbond de rechtszitting. In deze tijd stierf zijn eerste vrouw¹⁴ en hij was zelf gedurende dertien weken zo ziek van een derdedaagsekoorts, dat hij op sabbat maar met moeite preken kon.

Opnieuw werd hij in april 1634, na een aanklacht van de bisschop van Galloway, bedreigd met een dagvaarding voor het Hoge Gerechtshof; en dit was niet alleen de reden, dat hij vreesde op lijden te moeten rekenen, maar zoals de Heere voor zijn getrouwe knecht Abraham niet wilde verbergen, hetgeen Hij ging doen, zo had Hij ook niet willen verbergen voor deze zoon van Abraham, wat Hij omtrent hem voorhad.

In een brief, welke hij gedateerd heeft 20 april 1633 schreef aan de vrouw van de provoost van Kircudbright,¹⁵ zegt hij, dat hij op 17 en 18 augustus een volledig antwoord had gekregen van zijn Heere, dat hij was een uitverkoren leraar en een uitgezochte pijl in Zijn pijlkoker. Hetgeen hij verwacht had gebeurde, want hij werd opnieuw gedagvaard voor het Hoge Gerechtshof wegens zijn niet vereniging met de Staatskerk, zijn prediken tegen de vijf artikels van Perth en het voornoemde boek *Exercitationers Apologetica pro Divina Gratia*,¹⁶ welk boek beweerd werd, dat zinspeelde op de Kerk van Schotland.

"Maar de waarheid is;" zegt een historieschrijver "dat de inhoud van het boek het Armianisme ontzenuwd en de Episcopale geestelijkheid tot in hun hart verbitterd had, en daarom kon Bisschop Sydserf¹⁷ hem niet langer uitstaan."

---

¹² Van 1623-1626

¹³ John Gordon, zie elders in dit boek

¹⁴ Eupham Hamilton

¹⁵ Mary Mac Knaught

¹⁶ Verdediging van Gods genade

¹⁷ Bisschop van Galloway

Als hij voor het Hoge Gerechtshof kwam, weigerde hij de wettigheid van de rechtbank te erkennen en wilde hij de kanselier (een geestelijke zijnde) en de bisschoppen hun titels niet geven, ze lords noemende; sommigen hadden de moed het voor hem op te nemen, in het bijzonder de Lord Lorne, later de beroemde Markies van Argyle. Welke zoveel voor hem deed als maar in zijn vermogen was; maar de bisschop dreigde, als hij niet deed, wat hij van hem verlangde, aan de koning te zullen schrijven, en zo liep dit niet goed voor hem af; het gevolg was, dat hij op de 27e juli 1636 ontzet werd van de uitoefening van enig deel van zijn predikambt in het koninkrijk Schotland, onder bedreiging van oproer aangeklaagd te zullen worden en werd hem bevolen zich binnen zes maanden naar Aberdeen te begeven, om aldaar te blijven zolang het de koning zou goeddunken, welk bevel hij gehoorzaamde, en begaf hij zich naar de plaats¹⁸ zijner gevangenschap.

Uit de Aberdeen schreef hij de meeste zijner vermaarde brieven, uit welke duidelijk blijkt, hoe hij in zijn lijden met de vertroosting van de Heilige Geest overstort werd. Ja, deze vertroosting was dikwijls zo sterk, dat hij schrijft: "Ik heb nooit voor dezen geweten, dat Zijn liefde in zulk een mate kon worden ondervonden. Als Hij mij verlaat, laat Hij mij achter in smart en ziek van liefde en evenwel is mijn ziekte mijn leven en mijn gezondheid. Ik heb een vuur binnen in mij; ik daag al de duivels in de hel en al de bisschoppen in Schotland uit het te blussen." Hier bleef hij anderhalf jaar en werden de doctors in Aberdeen gewaar, dat de Puriteinen, zoals zij hen noemden, geestelijken waren zo goed als zij. Te dezer tijd in 1638 vernam hij, dat de Geheime Raad een mededeling had ontvangen, waarin een erkenning van de uitspraak van de Hoge Raad geweigerd werd. Hierop waagde hij het tot zijn kudde in Anwoth terug te keren, waar hij zich weer met al zijn krachten gaf aan de prediking van het Evangelie, zoowel in het openbaar als in de huizen. Van alle zijden stroomde het volk samen tot de plaats, waar hij preekte, zodat daar het gehele land wel tot zijn gemeente gerekend kon worden. Zijn arbeid bleef dan ook niet zonder zegen, en werd dat deel van de oude profetie weer vervuld: In de woestijn zullen wateren uitbarsten en beken in de wildernis (Jes. 35:6).

Hij was tegenwoordig in die eerwaarde Vergadering, welke in 1638 te Glasgow belegd werd, waar hij verslag aflegde van zijn wederwaardigheden met betrekking op zijn verbanning en de oorzaken daarvan. In deze vergadering werd hij benoemd tot professor in de Godgeleerdheid aan de Hogeschool te St. Andrew. Zijn collega was Mr. Blair, welke sinds kort ook daarheen verplaatst was. Hier stond de Heere Zijn voortreffelijke en getrouwe knecht weer zodanig bij, dat door zijn onvermoeide ijver, beide in het onderwijzen in de scholen als in het prediken voor de kerkelijke samenkomsten, St. Andrews de zetel van de aartsbisschop en de bakermat van alle bijgeloof, dwalingen en goddeloosheden, van toen af een Libanon werd, van waaruit cederbomen genomen werden, om door bijna het gehele land het huis Gods te bouwen. Zeer velen ontvingen het geestelijk leven door middel van zijn bediening, en velen hiervan gingen hem reeds voor naar de hemel, maar ook velen wandelden nog in het licht, waarin hij hen voorging, nadat hij reeds heengegaan was.

Terwijl Samuel Rutherford iemand was die eenieder tot voorbeeld gesteld kon worden in de uitoefening der plichten van de godsdienst in het openbaar, was hij ook een beoefenaar en aanmoediger daarvan in het particuliere leven. Zijn beginsel in deze

---

¹⁸ Dit houdt niet in dat hij in een donkere kerker zat, maar verbannen vanuit zijn woonplaats

bleek ook in het volgende voorval. Doordat in 1640 door Mr. Henry Guthry, leraar te Stirling, later bisschop van Duneld, een aanklacht bij de Algemene Synode werd ingediend tegen het houden van bijzondere gemeenschappelijke samenkomsten, waarvan het land te dier tijd vol was, ontstond heel wat gediscussieer omtrent dit punt. De ene partij stond toe dat men zich zou gedragen naar een geschrift opgesteld door Mr. Henderson, aangevende de orde, welke in deze samenkomsten gevolgd zou worden, maar Guthrie en zijn aanhangers dit tegenstaande, bracht Rutherford, welke liefst zo weinig mogelijk sprak in het beslissen over geschillen, de volgende sluitreden in het midden: "Wat de Schrift toestaat, kan door geen Synode verboden worden, bijzondere samenkomsten met godsdienstige beoging zijn in de Schrift toegestaan: Alsdan spreken die de HEERE vrezen eenieder tot zijn naaste (Mal. 3:16). Belijdt elkander de misdaden en bidt; voor elkander." (Jak. 5:16). En hoewel de hertog van Seaforth, aldaar tegenwoordig, en die van Guthries partij de goede man hierover verwijtingen toevoegden, was het toch van invloed op de meerderheid der leden, zodat het enige wat de tegenpartij gedaan kon krijgen, was het vaststellen van een voorschrift betreffende de regeling van de huisgodsdienst.

Samuel Rutherford was een der Schotse afgevaardigden, welke in 1643 uitgezonden werden om de Vergadering te Westminster bij te wonen. Hij maakte zich hier zeer bemind door zijn weergalozige ijver en zijn getrouwheid in het waarnemen van zijns Meesters belangen. Het was in die tijd, dat hij zijn boek *Lex Rex* uitgaf, verder schreef hij daar nog verscheiden uitnemende werken en geschriften tegen de Erastanen, Anabaptisten, Independenten en andere sekten, die toen het hoofd begonnen op te steken en toe te nemen; en niemand waagde het, het zwaard der verdediging tegen deze kampvechter uit te trekken.

Er wordt verhaald, dat toen koning Karel zijn boek *Lex Rex* gelezen had, hij zei, dat er wel nooit iemand gevonden zou worden, die er een antwoord op zou kunnen geven. Ook is er nooit een antwoord op gekomen, dan dat hetwelk in 1661 het Parlement erop gaf, als zij het door beulshanden liet verbranden nabij het kruis van Edinburgh.

Als het voornaamste werk van de Westminster Vergadering de 24e oktober 1647 geregeld geworden was, wenste Mr. Rutherford, dat in de handelingen opgetekend zou worden, dat de Vergadering bijgestaan was door de afgevaardigden van de Schotse Kerk, al de tijd als zij beraadslaagde over en in orde stelde deze vier belijdenisschriften, te weten: *De Formuliergebeden, een Algemene Geloofsbelijdenis, een Voorschrift voor Kerkbestuur en Discipline, en de Algemene Catechismus*. Waaraan voldaan werd ongeveer een week, nadat zij naar Schotland teruggekeerd waren.

Toen de geleerde Dematius in 1651 te Utrecht in Holland stierf, werd hij, daar het gerucht van zijn geleerdheid, Godsvrucht en ijver ook tot daar doorgedrongen was, uitgenodigd, om diens plaats als professor in de Godgeleerdheid te vervullen. Hij was hiertoe echter niet te bewegen. Zijn reden hiervoor kan men terugvinden in een brief (Brief 339) die hij in die tijd schreef aan een zijner vrienden, die op het punt stond, het land te verlaten, en wie hij dit in de volgende woorden afraadt: "Ik bid u laat toch de gedachte, om dit land te verlaten, verre van u zijn, ik zie en bevind ook wel, dat de Heere dit gehele land in Zijn toorn met een wolk overdekt heeft, doch hoewel ik ook eenmaal in verzoeking gebracht werd hetzelfde te doen, verkoos ik toch liever naast een vertoornde Jezus Christus in dit land te blijven, wetende, dat Hij ons kwaad niet bedoelt, dan naar enig Eden of hof hier op aarde te vertrekken."

Hieruit blijkt, dat hij liever verkoos een leven vol smart in zijn eigen vaderland, dan dat hij zijn plicht en zijn kudde zou verlaten in een tijd van gevaar. Hij bleef bij zijn volk tot de dag zijns doods, steeds getrouw zijn ambt waarnemende.

Toen in 1650 en 1651 de ongelukkige twisten tussen de Protesters en de Resolutioners ontstonden, koos hij de zijde der eersten, terwijl hij met getrouwheid waarschuwde tegen de dwalingen der tegenpartij; en eveneens gedurende de tijd van Cromwell's overheersing getuigde hij tegen de ketterijen, die door diens Akte van gewetensvrijheid overal veld wonnen. Onvermoeid was hij steeds bezig, zodat het wel scheen alsof hij aanhoudend bad, aanhoudend preekte, aanhoudend catechiseerde. Hij bezocht de zieken en vermaande ze van huis tot huis gaande; hij onderwees in de scholen, en onderhield zich met zijn leerlingen, om ze te bekwamen voor het leraarsambt. Ja hij geleek wel iemand, die leefde geheel afgezonderd van de wereld om hem heen, en toch schreef hij nog zoveel, alsof hij zich geregeld met dat doel in zijn studeervertrek had opgehouden.

Maar niet zodra was Karel II weer in zijn koninklijke waardigheid hersteld, of de zaken namen een andere keer. Nadat een exemplaar van zijn hiervoor genoemd boek *Lex Rex* nabij het kruis van Edinburgh, en eveneens een voor de deur van de Hogeschool te St. Andrews,¹⁹ waar hij professor in de Godgeleerdheid was, verbrand was geworden, werd in 1661 door het Parlement een Akte van beschuldiging tegen hem ingesteld, en zó meedogenloos waren zij, dat hoewel eenieder wist, dat hij op zijn sterfbed lag, zij hem nochtans dagvaardden, om te Edinburgh voor hen te verschijnen, om zich te verantwoorden betrekkelijk een beschuldiging van hoogverraad. Maar hij was reeds geroepen, om voor een hogere rechtbank te verschijnen, waar de Rechter zijn Vriend was.

Hij stierf voordat de dag waarop hij verschijnen moest aangebroken was, en zo werd hij weggenomen vóór de dag des kwaads.

Men zegt, dat toen de brenger van de dagvaarding bij hem kwam, hij uit zijn bed zei: "Zeg hen, dat ik reeds gedagvaard ben, om voor een hogere Rechter en een verhevener Rechtbank te verschijnen, en ik moet aan de eerste oproeping gevolg geven, en eer dat uw dag verschenen is, zal ik daar zijn, waar weinig koningen en wereldgroten komen."

Toen de tijding teruggebracht werd, dat hij op zijn sterfbed lag, werd het in het Parlement in stemming gebracht, of men hem zou laten sterven als lid van het College (als professor) of niet. De uitslag der stemming was: "werp hem er uit, " slechts enkelen tegenstemmende. Lord Burleigh zei: "Gij hebt die achtenswaardige man uit het College gestemd, maar uit de hemel zult gij hem toch niet kunnen stemmen."

"Wat, " zeiden sommigen, de hemel zal hij nooit zien, de hel is nog te goed voor hem."

Burleigh antwoordde: "Ik wenste, dat ik zo zeker van de hemel was als hij, en ik zou mij gelukkig achten, als ik zijn slippen zou mogen aangrijpen, opdat hij mij binnentrekken mocht."

Op zijn sterfbed betreurde hij zeer, dat hij weerhouden geweest was, om te getuigen tegen de tekortkomingen in het werk der reformatie sinds het jaar 1638; en op de 28e februari gaf hij getrouwelijk een ernstig en uitvoerig getuigenis tegen de zondige gebruiken van die tijd, welk getuigenis hij twaalf dagen vóór zijn dood ondertekende,

¹⁹ Op 19-9-16660 beval het Hof dat dit boek met "De oorzaken van Gods toorn", door J. Guthrie verbrand moesten worden

terwijl hij verkeerde in een blijde en vredige gestalte van het gemoed.

Gedurende de laatste dagen van zijn ziekte sprak hij een zeer hemelse en aangename taal; en soms brak hij als schielijk uit in een soort van heilige verrukking de Heere Jezus grootmakende en aanprijzende, en wel in het bijzonder als hij zijn einde naderde. Hij riep dikwijls tot de Heere Jezus, Hem noemende zijn gezegende Meester en vorstelijke Koning. Enige dagen vóór zijn dood zei hij: "Ik zal blinken, ik zal Hem zien, zoals Hij is ik zal Hem zien regeren en al Zijn heerlijk gezelschap met Hem; en ik zal mijn ruim aandeel daaraan hebben. Mijn ogen zullen mijn Verlosser zien, ja, deze mijn ogen, en geen vreemde zullen ze zien. Dit moge een groot woord schijnen, maar het is geenszins begoocheling of inbeelding; het is zekere waarheid. Dat de Naam van mijn God maar geprezen worde, en indien Hij het wil, laat dan mijn naam maar verguisd worden, als Hij maar alles zij in allen. Al zou Hij mij tienduizend maal slaan, nochtans zal ik op Hem vertrouwen."

Hij haalde dikwijls aan: Jer. 15:16: *"Als Uwe woorden gevonden zijn, zo heb ik ze opgegeten, en Uw woord is mij geweest tot vreugde en tot blijdschap mijns harten."*

Terwijl hij iemand vermaande tot naarstigheid, om den Heere te zoeken, zei hij: "Het is niet zulk een gemakkelijke zaak een Christen te zijn. Wat mij aangaat, ik heb de overwinning behaald, en Christus strekt Zijn beide armen uit, om mij te omhelzen."

Op een andere tijd zei hij tot zijn vrienden, die om zijn bed stonden: "In het begin van mijn lijden, had ik ook mijn bange ogenblikken zoals andere mensen, vrezende, dat ik zou bezwijken en het geloof niet behouden tot het einde toe. Ik legde dit voor de Heere neer, en zo zeker als Hij ooit in Zijn Woord tot mij heeft gesproken, zo zeker heeft Zijn Geest het getuigenis in mijn hart gegeven, dat Hij mijn lijden had aangezien. Hij zei tot mij: Vreest niet, de uitgang zal niet alleen zijn een oorzaak van gebed, maar ook van lof en dankzegging. Ik zei tot de Heere al zou Hij mij vijfduizend maal, vijf duizend malen slaan, dat ik dan nochtans op Hem zou hopen en vertrouwen; ik sprak dit met een bevend gemoed, vrezende ik mocht het er niet goed afbrengen; maar zo zeker als Hij ooit door Zijn Geest tot mij sprak, gaf Hij getuigenis in mijn ziel, dat Zijn genade mij genoeg zijn zou."

Des donderdagsnachts vóór zijn dood zeer aangedaan zijnde over de toestand van het land, deed hij deze uitdrukking: "Bevingen grepen mij aan." Daarna weer zijn eigen toestand overdenkende, zei hij: "Ik schrijf niets op alles, wat Hij mij ooit deed wensen of uitvoeren, als zijnde besmet en onvolmaakt, daar het van mij kwam. Ik neem mijn toevlucht tot Christus, om door Hem zowel geheiligd als gerechtvaardigd te worden, herhalende deze woorden van 1 Kor. 1:20: *Hij is mij van God gegeven tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing*; er bijvoegende: "hiermee besluit ik, dat Hij dit zij voor mij: *Hij is mijn alles in allen.*"

Op de 27e maart bezochten hem drie aanzienlijke vrouwen, en nadat hij haar vermaand had het Woord te lezen, dikwijls te bidden en veel in gemeenschap met God te verkeren, zei hij: "Mijn eerwaardige Meester, mijn grote vorstelijke Koning, mijn beminnelijke God heeft mijns gelijke niet, noch in de hemel noch op aarde; en van zijn eigen schulden en zonden, evenals ieder ander zondig mens: maar Hij heeft mij vergiffenis geschonken, liefgehad, afgewassen en mij onuitsprekelijke en hemelse vreugde geschonken. Het berouwt mij niet, dat ik ooit voor Zijn zaak uitgekomen ben. Zij, die men Protesters noemt zijn de getuigen van Jezus Christus. Nooit hoop ik deze zaak te verlaten, noch mij te scharen bij hen, die *De Oorzaken van Gods Toorn* hebben verbrand. Zij hebben hun verbond meer dan eens of tweemaal verbroken,

maar ik geloof, dat de Heere Sion zal bouwen en de verwoeste plaatsen van Jakob zal herstellen. O, mocht de Heere genade schenken, om met Hem te worstelen, om de voorspoed van Zijn Kerk. Wat deze Presbytery betreft, zij heeft zich in deze laatste jaren tegenover mij gesteld. Ik heb mijn Getuige in de hemel, dat ik niet mijn eigen belang beoogde, maar ik zocht de ere Gods, de voorspoed van het Evangelie in deze plaats, en het welzijn van het nieuwe College, die Vereniging, welke ik aan de Heere heb opgedragen. Welk persoonlijk onrecht zij mij ook moge hebben aangedaan, en welke smarten zij mij ook moge hebben veroorzaakt, ik vergeef het hun van harte, en wens dat ik genade ontvangen mag, om vergiffenis en de zaligheid hunner zielen van God af te smeken"

Diezelfde dag kwamen James Mc Gill, John Wardlaw, William Vilant en Alexander Wedderburne, allen leden van dezelfde presbytery als Rutherford, hem bezoeken. Hij heette hen welkom en zei tot hen: "Mijn God en Meester is de Overste van tien duizend, niemand kan met Hem vergeleken worden noch in de hemel noch op de aarde. Lieve broeders, doet alles voor Hem, bidt voor Christus, preekt voor Christus, weidt de kudde u toe betrouwd voor Christus, doet alles voor Christus; wacht u van mensen te behagen, daar is reeds teveel hiervan onder ons. Het nieuwe College heeft mij 't hart als 't ware gebroken; ik kan daarvan niets zeggen; ik heb het aan de Heere des Huizes overgegeven; het is steeds geweest en is nog mijn wens, dat Hij in deze leerinrichting moge wonen, en dat de jongelingen hier mogen worden gevoed met gezonde kennis. Lieve broeders, het mocht aanmatigend schijnen indien ik, een enig man, een boodschap zend aan een Presbytery, " maar als Mr. Mc Gill verzekerd had, dat dit in 't geheel niet aanmatigend was, ging hij verder: "Lieve Broeders, brengt deze boodschap van mij aan hen: Kom uit voor God en Zijn zaak, houdt u bij de leer van het Covenant, en draagt zorg voor de kudde aan u toebetrouwd; weidt de kudde uit liefde, preekt voor God, bezoekt de gemeente en catechiseer voor God, in één woord doet alles voor God, wacht u van mensen te behagen de opperste Herder zal weldra verschijnen. Ik ben een zondig mens geweest en had mijn eigen feilen, maar mijn God heeft mij vergiffenis geschonken. Ik blijf aan de zaak des Heeren en aan het Covenant getrouw, en ben besloten nooit iets terug te nemen van het protest ingediend tegen de onwettige Vergaderingen. Ik sta nog steeds op hetzelfde standpunt als vroeger, en ben er nog altijd voor, dat de regering van de Kerk van Schotland onverdeeld blijve, en zou voor geen duizend werelden de hand gehad willen hebben in het verbranden van De Oorzaken van Gods Toorn. O, dat de Heere genade schenken mocht, om bij Hem te worstelen voor hun behoudenis."

Als Mr. Vilant, voordat zij heengingen, op zijn verzoek een gebed had uitgesproken, belastte hij ze nogmaals de kudde uit liefde te weiden.

De volgende ochtend, terwijl hij weer bijkwam uit een bezwijming, in welke zij die om hem heen stonden, zijn ontbinding verwacht hadden, zei hij: "Ik gevoel nu, ik gevoel, ik juich en ik ben verblijd, ik word met manna gevoed."

De hooggeachte Mr. Blair tegenwoordig zijnde, gaf hem, daar hij zeer zwak was, een lepel wijn, om hem daardoor wat te verfrissen, zeggende: "Gij geniet de lekkernijen des hemels, en vergeet de versterkingen, die wij hier op aarde u aanbieden." Hij antwoordde: "Die zijn niets meer dan mest, doch ze zijn ook schepselen van Christus, en uit gehoorzaamheid aan Zijn gebod zal ik ze nuttigen. Mijn ogen zullen mijn Verlosser aanschouwen; ik weet, dat Hij ten laatste dage opstaan zal over het stof; ik zal in de wolken opgenomen worden, om Hem te ontmoeten, en ik zal altijd bij Hem zijn; en wat zou u nog meer wensen? Daar is een einde." En zijn handen

uitstreckende, zei hij weer: "Daar is een einde."

Een weinig later zei hij: "Ik ben van velen verstoten geweest, maar thans sta ik in zulk een veilige doorgang, als waarin ooit iemand was. Christus is de mijne en ik ben de Zijne."

Ook sprak hij veel van de witte steen en de nieuwe naam.

Mr. Blair, die hem gaarne hoorde Christus groot maken, zei tot hem: "Wat dunkt u nu van Christus?"

Waarop hij antwoordde: "Ik zal leven en Hem aanbidden. Ere, ere zij mijn Schepper en Verlosser voor eeuwig."

Des namiddags van die dag zei hij: 'O, dat al mijn broeders in het land wisten welk een Meester ik gediend heb, en welk een vrede ik thans ondervind. Ik zal in Christus ontslapen, en als ik zal opwaken, zal ik verzadigd worden met Zijn beeld. Deze nacht zal de deur sluiten, en mijn anker binnen het voorhangsel liggen en morgenochtend zal ik om vijf uur al slapende van hier gaan;" hetgeen precies zo gebeurde.

Hoewel hij zeer zwak was, drukte hij zich dikwijls in dezer voege uit: "O, had ik armen, om Hem te omhelzen! Ach had ik een welluidende harp"

Hierop bezocht hem Dr. Colvil, die ook Hoogleraar aan de Universiteit van St. Andrews was, maar zich later schaarde aan de zijde der bisschoppen. Hij vermaande hem, om getrouw te blijven aan de regering van de Kerk van Schotland, en aan de leer van het Covenant, en om de jeugd te voeden met gezonde kennis. Ook zei hij hem, dat hij hem van harte vergaf, al het leed dat hij hem had aangedaan.

Op gelijke wijze sprak hij tot Mr. Honeyman, die hem ook was komen bezoeken. Hij zei tot hem: "Zeg de Presbytery, dat zij toch uitkomen voor God en Zijn zaak en het Covenant; het is nog niet hopeloos indien zij hun plicht doen."

Hierop zich in zijn toespraak tot Dr. Colvil en Mr. Honeyman samen richtende, zei hij: "Houdt u daarbij. Gij mocht denken, dat het voor mij, een stervend man, gemakkelijk is zo te spreken, daar ik weldra buiten het bereik zijn zal van alles wat mij de mensen kunnen doen, maar Hij voor Wie ik sta, weet dat ik geen ambtgenoot of broeder iets zou willen aanraden, wat ik niet zelf van harte en ten koste van alles zou opvolgen; en wat betreft: *De oorzaken van Gods Toorn*, welk boek door de mensen nu veroordeeld geworden is, zeg hiervan Mr. Wood uit mijn naam, dat ik liever mijn hoofd zou neerleggen op een schavot, en indien het mogelijk ware, het verscheiden malen zou laten afslaan, dan dat ik niet zou beamen, wat daarin gezegd wordt."

En zich daarop tot Mr. Honeyman wendende, zei hij: "Vertel Mr. Wood, dat ik hem van harte vergeef, alles wat hij mij misdaan heeft, en zeg hem uit mijn naam, dat hij zich betoont te zijn, die hij is, namelijk een aanhanger van de Schotse Kerkregering."

Als daarna sommigen spraken van zijn arbeidzaamheid en getrouwheid in het werk der bediening, zei hij: "Ik reken daar alles niets voor, de haven, waar ik hoop aan te landen is verlossing en vergeving door het bloed van Christus; Gij zult mij het pad des levens bekend maken, verzadiging van vreugde is bij Uw aangezicht; daar is nu niets tussen mij en de opstanding dan dit enige: *heden zult gij met Mij in het Paradijs zijn.*"

Als Mr. Blair zei: Zal ik de Heere prijzen voor alles, wat Hij u gedaan heeft en nog doen zal, antwoordde hij: 'O, ware ik in het bezit van een welluidende harp."

Tot zijn kind zei hij: "Ik heb u opnieuw aan de Heere opgedragen, wil aan de overigen zeggen, dat mijn snoeren in lieflijke plaatsen gevallen zijn, een schone erfenis is mij geworden. Ik loof den Heere, dat Hij mij raad heeft gegeven"

Toen het vijf uur in de morgenstond geworden was, het uur, waarop hij zelf voorzegd

had, dat hij sterven zou, werd hem als 't ware van de hemel toegeroepen: "*Kom naar hier, gij gezegende*, en gaf hij zijn geest in de handen van zijn Middelaar; zo nam deze onverschrokken arend zijn vlucht naar de bergen van specerijen.

Aldus stierf de vermaarde Samuel Rutherford, die met recht geteld mag worden onder de martelaars van die tijd, want zeer veel moest hij lijden voor de naam van zijn God. Weinigen lopen zulk een lange loopbaan zonder stil te staan, zo standvastig, zo onvermoeid en zo onberispelijk. Twee eigenschappen, welke men zelden in één persoon ontmoet, waren op een verheven wijze in hem aanwezig, namelijk een scherp vernuft en een gezond verstand; hieraan paarde hij een eenvoudige, maar duidelijke wijze van uitdrukken en een bevallige welsprekendheid, zodat zij die hem kenden, niet konden zeggen wat meer in hem te bewonderen, óf zijn scherp vernuft, zijn aangeboren aanleg in het onder wijzen en zijn bijzondere scherpzinnigheid en juistheid in disputeren en geschilpunten, óf zijn gemeenzame, eenvoudige preektrant, en evenwel zijnde een der krachtigste en meest gevoelvolle predikers uit die tijd. In één woord, hij schijnt een der helderst blinkende lichten geweest te zijn, die ooit aan die horizon verrees.

Uit alles, wat hij geschreven heeft, ademt een geest van ware Godsvrucht, maar in zijn overal vermaard geworden brieven, schijnt het wel of hij zichzelf en ieder ander schrijver overtroffen heeft. En hoewel de goddeloze vernuften van die eeuw de spot met dezelve dreven, wegens sommige tedere en gemeenzame uitdrukkingen daarin voorkomende, zal ieder, die enige hoogachting heeft voor ware Godzaligheid, bevinden hoe deze brieven overvloeien van uitdrukkingen, welke zijn liefde tot de Heere Jezus te kennen geven, en ieder bedaard, ernstig en Godvruchtig lezer moet erdoor gesticht worden, en als in verwondering staan over de rijkdom der genade, welke hierin uitstraalt.

De voornaamste na zijn dood uitgekomen werken zijn:

zijn Brieven; de Beproeving en Zegepraal des Geloofs; Christus Stervende en Zondaren tot Zich trekkende; een Leerrede op het Gebed; een Leerrede op het Verbond; op de Vrijheid der Consciëntie; een Nauwkeurig Onderzoek aangaande den Geestelijken Antichrist; een Onderzoek aangaande de Antinomianerij; de Antichrist Bestormd; en nog verscheiden andere werken over geschilpunten handelende, zoals Lex Rex; het Ware Recht van het Kerkbestuur; het Goddelijk Recht van het Kerkbestuur; een Vreedzaam Pleidooi voor Presbytery; verder nog zijn Kort Begrip aangaande Kerkelijke Discipline, en een Verhandeling aangaande de Goddelijke Werkingen van de Heiligen Geest.

Ook zijn verscheiden predicaties van hem in druk, van welke sommigen door hem uitgesproken werden voor Vergaderingen van de beide Parlementen in 1644 en 1645. Hij schreef nog een Werk over de Voorzienigheid, dat echter in het Latijn geschreven is, en slechts kwam in de handen van enkelen, zoals zovele van zijn andere werken, welke slechts zelden opnieuw werden uitgegeven. Ook bestaat er nog een boekdeel behelzende: Preken, Leerredenen aangaande de Sacramenten, enz.

Opschrift op zijn grafsteen

*Wat tong, wat pen, vernuft of menselijk vermogen
Kan dien beroemden Rutherford,
Wiens werk nog steeds gezegend wordt,
Naar waarde schatten? Zijn verdiensten juist betogen?*

*Door zijn geleerdheid is zijn roem met recht verheven;
De lof der ware deugzaamheid,
Ondanks de blaam van haat en nijd,
Heeft zijn naam versierd, verbreid en eer gegeven.*

*Dus mocht hij eindelijk in 't vol bezit geraken
Van 't geen 't geloof hem had ontdekt,
Waarnaar zijn hoop was uitgestrekt.
't Geen 't liefdesvuur in hem zo heerlijk had doen blaken.*

James Guthrie
1612-1661

James Guthrie was de zoon van de heer van Guthrie en stamde uit een zeer oud en aanzienlijk geslacht. Nadat hij het gymnasium en de hogeschool afgelopen had, werd hij benoemd tot professor in de wijsbegeerte aan de Universiteit van St. Andrews, waar hij in die betrekking gedurende verscheiden jaren van zijn bekwaamheden blijken gaf. Hij was iemand van een zeer kalme en bezadigde natuur. Met een vast oordeel behandelde hij de diepzinnigste vraagstukken, en wanneer geschilpunten besproken werden en men zich begon op te winden of prikkelbaar te worden, was gewoonlijk zijn gezegde: "Genoeg hiervan, laat ons nu tot een ander onderwerp overgaan, we hebben ons al te veel opgewonden en kunnen niet meer met vrucht hierover disputeren." Wellicht was er in zijn tijd niemand, die zulk een vurige ijver paarde aan een gepaste kalmte.

Opgevoed zijnde door tegenstanders van de Presbyteriaanse beginselen, was hij, toen hij eerst in St. Andrews kwam, een groot voorstander van de bisschoppelijke kerkregering; maar door zijn omgang met Samuel Rutherford, en vooral door middel van de wekelijkse samenkomsten, welke aldaar gehouden werden, die hij ook bezocht, en waar men elkaar door godsdienstige samenspraken en gebeden trachtte te stichten, kwam hij tot beslist andere inzichten. En waarschijnlijk was het dit, dat de schrijver van het dagboek *The Diurnal* (die geen vriend van hem was) deed zeggen: Indien James Guthrie bij zijn eerste inzichten gebleven was, zou hij een ster van de eerste grootte in Schotland geweest zijn. Hij verliet alzo de denkbeelden, die hem door zijn opvoeding ingeprent werden, en plaatste zich op een zuiver kerkelijk standpunt. Hij werd inderdaad een ster van de eerste grootte in Schotlands kerk, maar in een andere zin dan bovengemelde schrijver bedoelde.

Men vertelt van hem, dat hij regent zijnde van het college te St. Andrews op James Sharp (later aartsbisschop Sharp) toen een veelbelovend jongeling aldaar, het volgende versje maakte:

*Indien, gij Sharp, zult sterven de gewone dood des mensen,
Verpand' ik mijn predikrecht en werp ik weg mijn pen.*

Hij werd in 1638 geëxamineerd, en tot het predikambt toegelaten zijnde, werd hij beroepen te Lauder, en bekleedde daar gedurende verscheiden jaren het predikambt. In het jaar 1646 behoorde hij tot de predikanten die aangewezen werden om de koning te vergezellen tijdens zijn verblijf te New-Castle, en tevens behoorde hij tot degenen, die benoemd werden in de Commissie, belast met het waarnemen der kerkelijke aangelegenheden in de tijdperken tussen de Algemene Synodes. Ongeveer drie jaren later werd hij naar Stirling overgeplaatst, waar hij tot ten tijde dat in 1660 het koningschap met Karel II hersteld werd onafgebroken werkzaam bleef, als een getrouw wachter op Sions muren, die niet ophield bij dag en bij nacht de gehele raad Gods aan zijn volk te verklaren, *en verkondigende Israël haar overtredingen en den huize Jakobs haar zonden.*

Nadat hij te Stirling gekomen was, gaf hij niet alleen blijken van een ongemene zorg voor zijn kudde, maar ook was hij van grote dienst voor de kerk in 't algemeen; terwijl een ieder, die een dwaalleer of een Godonterende zaak voorstond, in hem een heftig bestrijder vond. En toen de noodlottige geschillen tussen de Protesters en de Public Resolutioners ontstonden, was hij een der voornaamste voorstanders der Protesters, die deze besluiten (resolutions) met alle macht tegenstond. Toen de kerkenraad van Stirling aan de Commissie van de Algemene Vergadering een brief geschreven had, waarin zij haar afkeer en ongenoegen te kennen gaf omtrent de besluiten, zoals die 14 december 1650 te Perth genomen waren, gingen James Guthrie en zijn collega Mr. Bennett nog iets verder, en begonnen openlijk tegen dezelve te prediken. Dit had tengevolge dat zij een aanschrijven kregen om de 19e februari 1651 te Perth te verschijnen, om zich voor de koning en de Raad van Afgevaardigden te verantwoorden, maar tengevolge ener ongesteldheid van een hunner, verontschuldigde zij zich in een brief over het niet verschijnen op die dag en beloofden zij op een dag op het eind van die week present te zullen zijn.

Dienovereenkomstig verschenen zij op de 22e te Perth, alwaar zij een protestschrift overhandigden, en alhoewel zij zijn Majesteit alle gezag in burgerlijke zaken toekenden, werden zij door de koning en de Raad in beschuldiging gesteld wegens het verkondigen en staande houden van zekere ketterse Godgeleerde stellingen. Maar dezen zichzelf onbevoegde rechters achtende in zuiver theologische aangelegenheden - als zijnde het onderzoeken en beoordelen van leerstukken - werd voor die tijd van een verdere beslissing afgezien.

De zaak werd nu voor enige dagen uitgesteld, totdat de koning van Aberdeen zou teruggekeerd zijn, terwijl de twee predikanten aangezegd werd ondertussen te Perth en te Dundee hun verblijf te houden. Hierop stelden zij de 28e februari een ander protestschrift op, hetwelk hoofdzakelijk met het vorige overeenkwam, alleen dat iets krachtiger uitdrukkingen gebruikt waren en met vele uitmuntende argumenten aangedrongen. De koning en zijn Raad dachten hierna goed hen van rechtsvervolging te ontslaan en aan de zaak voor die tijd geen verder gevolg te geven.

Evenwel werd het weigeren van James Guthrie om het gezag van de koning in zuiver kerkelijke gelegenheden te erkennen, een der hoofdpunten in de akte van beschuldiging, welke tien jaren later te zijnen laste opgesteld werd. De vervolging, welke toen tegen hem op touw gezet werd, was wel voornamelijk uitgelokt door een zekere Graaf van Middleton, die hier door een persoonlijke wrok welke hij tegen deze goede man had, zich zocht te koelen. Het was door de navolgende geschiedenis, dat deze haat tegen Guthrie bij hem ontstaan was.

Gebruik makende van een niet eervolle handeling jegens de koning in 1650, wisten de malignanten door hun invloed de koning een wantrouwen in te boezemen jegens hen die hem omringden, hetwelk door de malignanten in vereniging met de papisten en allen die in het noorden de Covenants vijandig gezind waren, zover gedreven werd, dat op hoger bevel een groot aantal edellieden en anderen zich onder de wapens begaven, en zich onder Middletons bevel tot een leger verenigden. De koning zou zich bij hen voegen. Hij verliet nu even, alsof hij verjaagd was, zijn beste vrienden, stak de Tay over en kwam naar Angus, waar hij dit volk ontmoeten zou; maar al spoedig bevindende dat hij teleurgesteld was, keerde hij tot de Raad van Afgevaardigden, waar inderdaad zijn grootste kracht lag terug.

Ondertussen kwamen velen, die aan het Complot deelgenomen hadden, en voor straf vreesden, weder onder Middletons bevel tezamen. Generaal Leslie werd op hen

afgezonden, en de koning schreef hen aan de wapens neer te leggen. De Raad zei vrijstelling van straf toe aan allen die zich zouden onderwerpen, maar terwijl de Staten zo met hen handelden, was de Commissie van de Kerkelijke Vergaderingen niet van zins hen die het gewaagd hadden de publieke rust te verstoren, zo straffeloos te laten heengaan. Gezegd wordt, dat James Guthrie hier voorstelde zonder verdere omhaal tot excommunicatie over te gaan, als een censuur die Middleton ten volle verdiend had, en als wat hij vond een bekwaam getuigenis der kerk in deze tijd.

Dit vonnis werd bij meerderheid van stemmen in de Vergadering van de Commissie uitgesproken en Guthrie werd aangewezen, om de eerstvolgende Sabbat deze uitspraak van de kansel af te kondigen. Ondertussen was er in de Raad van Afgevaardigden, niet zonder debat, besloten dat Middleton van straf zou worden vrijgesteld. Een expresse bode werd naar Stirling gezonden om James Guthrie mee te delen hoe de zaken stonden, met tevens een brief waarin hem verzocht werd nog geen verdere voortgang te geven aan de last hem door de Commissie der Vergaderingen opgedragen. Maar daar deze brief juist door hem ontvangen werd als hij op het punt stond de predikstoel te beklimmen, opende hij die niet voordat alles al afgelopen was; en al had hij de brief direct gelezen, zou het nog zeer te betwijfelen geweest zijn of hij zich door een bijzondere brief aan hem zou hebben laten ophouden om zich te kwijten van de opdracht hem door de Commissie gegeven. Het vonnis werd uitgevoerd, en hoewel de Commissie de 3e januari 1651, zijnde toen haar eerstvolgende samenkomst, Middleton van deze censuur onthief, - en haar legde op een veel betere man, Kolonel Strachan, - gelooft men, dat Middleton nooit vergaf of vergat, wat James Guthrie op die dag deed, zoals verder meer zal blijken.

James Guthrie schreef te dier tijd verscheiden geschriften, waarin hij de zaak der Protesters verdedigde; hierom en wegens zijn getrouwheid in de zaken van de godsdienst werd hij door de onwettige Vergadering van St. Andrews in 1657 met twee anderen van zijn predikambt ontzet. Ja, zo ver ging de boosaardigheid dezer ongelukkige Resolutioners, dat toen hij na de dood van Mr. Benneth in 1657 een hunner weigerde en Mr. Rule tot zijn collega aannam, zij deze ziener in Israël meenden te stenigen. Bij zijn leven was het getuigenis dezer man hen die de aarde bewonen tot een kwelling.

Zoals James Guthrie getrouwelijk protesteerde tegen de Resolutioners en de partij der Malignanten, zo stelde hij zich ook tegenover de overweldiging door Cromwell en de verschillende sekten. Toen de Markies van Argyle verkregen had, dat de Protesters en de Resolutioners ter verdediging hunner zaken gelijk gehoord zouden worden, ging hij ook naar Londen, en verdedigde hij daar in publiek debat zó krachtig de rechten van de koning tegenover Hugo Peters, hofprediker van Olivier, en hield hij vanaf de kansel de titel van de koning zódanig staande in het aangezicht aller Engelse officieren, dat alle tegensprekers verbluft stonden. Doch hij werd voor dit alles slechts kwalijk beloond, zoals in 't vervolg zal blijken.

Zeer kort na het herstel van het koningschap, terwijl James Guthrie met nog enige zijner getrouwe broederen te Edinburgh samengekomen, bezig waren in het opstellen van een smeekschrift aan zijn Majesteit,²⁰ werden zij allen op één na, die nog wist te ontsnappen, in hechtenis genomen en op het kasteel van Edinburgh gevangen gezet. Van hier werd Guthrie overgebracht naar het kasteel van Stirling, waar hij verbleef tot

---

²⁰ 23-8-1660 met Robert Traill en Alex. Moncrieff

de tijd, dat zijn verhoor een aanvang nam, hetgeen geschiedde op de 20e februari 1661. Toen hij voor zijn rechters verscheen, werd hem door de kanselier meegedeeld, dat hij zich voor hen te verantwoorden had, wegens een beschuldiging van hoogverraad (hij had reeds enige weken tevoren een afschrift van deze beschuldiging ontvangen) en de Lord Advocaat stelde voor, dat de aanklacht zou worden voorgelezen, hetgeen geschiedde: De hoofdpunten waren deze:

1. zijn opstellen, toestemmen in, en aanbieden aan de Raad van Afgevaardigden het geschrift genaamd de *Western Remonstrance* (Protest van het Westen);
2. zijn opstellen, schrijven en publiceren van dat verfoeilijk pamflet, genaamd: *De Oorzaken van de Toorn Gods*;
3. zijn opstellen, schrijven en ondertekenen van dat schrift genaamd: *Ootmoedig Smeekschrift van de drie en twintigste augustus laatstleden*;
4. zijn bijeenroepen van de leenheren van de koning;
5. zijn verklaring de koning een onbevoegd rechter over hem te zijn, als blijkende uit het door hem getuigde te Perth;
6. enige verraderlijke uitdrukkingen, welke door hem gebezigd zouden zijn in een samenkomst in 1650 of 1651.

Zijn aanklacht voorgelezen zijnde, hield hij een redevoering voor het Parlement, waarin hij op een uitmuntende wijze beide zichzelf en de edele zaak, waarvoor hij leed, verdedigde. Het zou te moeilijk zijn om deze rede hier verkort neer te stellen en te veel van onze ruimte vorderen haar in zijn geheel over te nemen. De lezer kan dezelve vinden in *Wodrow's History*.

Nadat hij zijn verdedigingsrede uitgesproken had, werd hem te kennen gegeven, dat hij kon heengaan, waarop hij nederig verzocht, dat men hem nog enige tijd vergunnen wilde, om met zijn advocaten te raadplegen. Dit werd hem toegestaan, en gaf men hem tijd tot de 29e om zijn verdediging in te leveren. Men weet uit goede bron te vertellen, dat toen hij met zijn advocaten tezamen kwam om zijn verdediging op te stellen, hij hen verbaasde door zijn bekendheid met de Schotse wetten en offerde hij verscheiden zaken, welke ter bijvoeging geschikt waren, en die zij niet opgemerkt hadden. Dit deed John Nisbet zeggen: "Als het ware geweest in het redeneerkundige gedeelte of in gevolgtrekkingen uit de Schrift of de Godgeleerdheid, zou ik minder verwonderd geweest zijn dat hij ons behulpzaam was, maar het waren zaken ons eigen ambt, statuten en Parlements wetten betreffende, waarin hij ons opmerkzaam maakte op vele punten, welke ons ontgaan zouden zijn."

En eveneens wordt gezegd, dat hij de dag vóór zijn eerste verschijning voor het Parlement, een kopie van zijn hiervoor genoemde rede inzond aan Sir John en zijn andere advocaten, en zij wisten niets aan zijn verdediging toe te voegen of te veranderen, zowel wat het redeneerkundige als het wetgeleerde gedeelte betrof.

Er gingen nog al enige weken voorbij voordat de advocaten zijn verdediging opgesteld en ingeleverd hadden. De 11^e april 1661 werd zijn proces in het huis van afgevaardigden voorgelezen, waarop hij een aanspraak hield, die beide aandoenlijk en doeltreffend was, en waarin hij aldus besloot:

"Mijne heren, ten laatste smee ik u nederig, terwijl ik zo bondig en klaar met bewijzen uit Gods Woord, uit de Goddelijke instellingen en menselijke wetten, en uit het algemeen gebruik in kerk en in staat mijn verdediging heb gestaafd; en terwijl ik alreeds uit mijn predikdienst en woning geworpen ben, mijn levensonderhoud mij ontnomen werd, waardoor ik zelf en mijn huisgezin op de liefdadigheid van anderen

aangewezen zijn, en terwijl ik bovendien reeds acht maanden in de gevangenis heb doorgebracht, mij geen andere last meer te willen opleggen. Ik zal besluiten met de woorden van de profeet Jeremia: *Doch ik, ziet ik ben in uwe handen, doet mij als het goed en als het recht is in uwe ogen. Ik weet zeker, dat de Heere mij heeft bevolen al deze dingen te spreken, en indien gij mij doodt, zo zult gij onschuldig bloed brengen over uzelf en over de inwoners van deze stad.* Mijn heren, mijn consciëntie kan ik u niet onderworpen maken, maar dit bouwvallig lichaam en sterfelijk vlees geef ik u over; doet er mee zoals gij zult goedvinden, hetzij dat gij het wilt verwijzen ter dood, of ter verbanning, of ter gevangenschap, of wat ook; alleen vraag ik u wel te willen overwegen, wat gewin er is in mijn bloed. Door mij te verdoen zult gij het Covenant, of het werk der Reformatie sinds het jaar 1638, niet kunnen uitblussen. Mijn bloed, ketenen of verbanning zullen meer meebrengen tot de verbreiding dezer zaak, dan mijn leven of mijn vrijheid dezelve zouden kunnen bevorderen, al leefde ik nog vele jaren."

Hoewel deze aanspraak niet die uitwerking had, welke men daarvan mocht verwacht hebben, maakte ze nog wel zoveel indruk, dat sommige leden zich verwijderden, tegen elkander zeggende, dat zij niets te doen wilden hebben met het bloed van deze rechtvaardige. Maar zijn rechters waren besloten, tot het uiterste door te gaan, en daarom werd zijn schuld als wettig bewezen verklaard.

Bisschop Burnet zegt (in de Geschiedenis van zijn eigen tijd): "de Graaf van Tweeddale was de enige die protesteerde tegen zijn terdoodbrenging. Hij herinnerde eraan, dat verbanning de zwaarste straf was, die tot hiertoe toegepast was op predikanten wegens het verkondigen van hun eigen meningen."

Het baatte niet, hij werd ter dood veroordeeld. De dag van zijn terechtstelling werd pas bepaald op de 28e mei, wanneer door het Parlement bevolen werd, dat hij en William Govan de 1^e juni 1661 bij het kruis van Edinburgh zouden worden opgehangen; terwijl het hoofd van James Guthrie moest bevestigd worden op de Netherbowpoort, zijn goederen verbeurd verklaard en zijn wapens vernietigd, en het hoofd van de andere moest bevestigd worden op de Westpoort van Edinburgh.

Aldus werd het vonnis des doods over James Guthrie uitgesproken, omdat hij de schrijver was van de Oorzaken van Gods Toorn, van het smeekschrift van het vorig jaar, en van het protestschrift. Hiervoor genoemde geschriften in alle opzichten overeenstemmende met Gods Woord, de belijdenisschriften en gebruiken van deze en andere kerken, en de wetten van het koninkrijk. Nadat hij zijn vonnis ontvangen had, sprak hij het Parlement aldus toe: "Mijne heren, ik wens dat dit vonnis u nooit meer ontstellen zal, dan het mij nu doet, en dat mijn bloed nooit geëist worde van het koninklijk huis."

Aldus was besloten, dat deze uitstekende man zou ten offer vallen, aan de willekeur en persoonlijke wrok van enkelen, zoals ook de Markies van Argyle viel ter voldoening aan wraakne ming door hooggeplaatste personen.

Er had in de Raad geen kleine woordenwisseling plaats over de straf welke men op hem zou toepassen. Sommigen wensten dat men hem zou voorstellen, alles wat hij gedaan en geschreven had, te herroepen, en zich verder aan te sluiten bij de huidige staat van zaken, en wilden hem zelfs een bisdom aanbieden. De anderen liepen geen groot gevaar met hierop in te gaan en hem op de proef te stellen, want de kans op een bisdom was geen grote verzoeking voor hem.

De gevolmachtigde stelde daarop voor hem wegens zijn onbuigzaamheid ten dode over te geven, opdat hierdoor anderen zouden worden afgeschrokken en zij te minder tegenstand zouden ontmoeten bij hun invoeren van het pausdom.

In de tijd tussen zijn vonnis en de terechtstelling was hij in een volmaakt kalme en rustige gemoedsstemming, en schreef hij vele uitmuntende brieven aan zijn vrienden en bekenden. In deze tijd deed hij vele profetische uitdrukkingen, welke, indien zij evenals de genoemde brieven nog bekend waren, de kerk van groot nut zouden kunnen zijn in deze goddeloze en afvallige eeuw. Daar sommigen hadden uitgestrooid, dat hij zijn leven had willen kopen door een gedeeltelijke herroeping van hetgeen hij gedaan of geschreven had, schreef hij op de 1e juni, de dag zijner executie, de volgende verklaring:

Bij dezen verklaar ik, dat ik erken als door mij geschreven: "De Oorzaken van Gods Toorn en het Smeekschrift van Edinburgh van verleden augustus. Eveneens erken ik mijn aandeel aan de bekende Protestschriften. En indien er zijn, die denken of bekend gemaakt hebben, dat ik genegen zou zijn, om hiervan iets terug te nemen, dan hebben dezulken mij groot ongelijk aangedaan, daar zij zonder enige grond zo van mij denken of van mij berichten. Dit betuig en onderteken ik met mijn hand, te Edinburgh omtrent 11 uur voor de middag, in tegenwoordigheid dezer getuigen.

Mr. Arthur Forbes   Mr. John Guthrie
Mr. Hugh Walker.   Mr. James Corvie

Met een zeer opgeruimd gemoed gebruikte hij die dag met zijn vrienden het middagmaal, waarna hij om een stukje kaas vroeg, waarvan het gebruik hem ontraden was, als niet goed voor het graveel, waaraan hij leed. "Ik behoef nu niet bang meer te zijn voor het graveel, " zei hij.

Nadat hij zich enige ogenblikken afgezonderd had, kwam hij in een kalme en opgewekte gemoedsstemming weer bij zijn vrienden. Daarop werd hij door een bewaker van de Tolbooth naar het schavot, dat naast het kruis opgericht was, geleid. Hier toonde hij zo weinig vrees, dat het meer geleek alsof hij verblijd was over dit uur, en sprak hij op de ladder staande meer dan een uur zó kalm alsof hij op de kansel stond te prediken.

Zijn laatste toespraak kan men lezen in Naphtali²¹, waar men onder meer vindt, hoe hij op het punt staande een martelaar te worden, zei:

"Eén ding zeg ik u aan, dat God zeer vertoornd is op Schotland en dreigt te vertrekken en uw kandelaar van zijn plaats te weren. De oorzaken van Zijn toorn zijn vele, en gave God dat niet dit minachten van Zijn toorn, een der grootste oorzaken daarvan ware. Overweegt hetgeen verhaald wordt in Jeremia 36 met de gevolgen daarvan, en schrikt en vreest. Ik kan niet anders dan zeggen, dat er vele zonden zijn, welke Gods toorn over dit land hebben verwekt; beziet ten eerste, die stroom van profaniteit, die het land heeft overstroomd, zo zelfs, dat velen niet alleen alle waarnemen en praktijk der godsdienst hebben laten varen, maar ook de deugd niet meer betrachten; ten tweede, die verfoeilijke bedriegerij en meinedigheid in de dingen aangaande het Nationaal Verbond en de zaak van God. O, hemelen, wees verbaasd bij het aanschouwen hiervan; ten derde, door onze schrikkelijke ondankbaarheid. De Heere heeft na tien jaren onderdrukking het juk van vreemden van onze hals verbroken; maar de vruchten onzer dankbaarheid

---

²¹ Naphtali, or the Wrestlings of the Church of Scotland.

bestaan in het werken van allerlei goddeloosheid en het versterken onzer handen om kwaad te doen in het gruwelijk offeren aan het schepsel. Wij hebben de heerlijkheid des onverderfelijke Gods veranderd in de gelijkenis van het beeld van een verderfelijk mens, waarin velen bijna haar gehele zaligheid gesteld hebben. God is eveneens vertoornd op een geslacht van vleselijke, onoprechte leraars, die zich maar schikken naar de tijdsomstandigheden. Ondertussen weet ik en betuig dit ook voor u, dat er nog in Schotlands kerk een zuivere prediking van het Evangelie overig is, en bid ik u zulke leraars in hoge achting te houden omwille van hun werk.

Ik betuig mijn gehechtheid aan het Nationaal Verbond van Schotland en aan het Plechtige Verbond tussen de drie koninkrijken. Deze heilige, plechtige en publieke eden voor God mogen door niemand verzaakt worden en geen partij of macht op aarde mag zich daarvan ontslagen achten. Zij zijn nog steeds bindend voor deze koninkrijken, en zullen dit voor altijd blijven, en zijn bekrachtigd en verzegeld geworden door de bekering van vele duizenden zielen, sinds wij ons hieronder begeven hebben. Ik hecht mijn goedkeuring aan het protest tegen de betwiste Vergadering en de publieke besluiten (public resolutions). Ik neem God tot mijn getuige, dat ik niet gaarne dit schavot zou verruilen voor het paleis of de mijter van de voornaamste bisschop in Brittanië!

Geloofd zij de Heere, dat Hij aan mij, zulk een ellendige, Zijn genade heeft willen betonen, en Zijn Zoon in mijn ziel geopenbaard heeft; dat Hij mij heeft willen gebruiken als een dienaar van Zijn eeuwig evangelie, en dat Hij zich heeft willen verwaardigen, om, te midden van veel tegenstand des satans, mijn prediking te verzegelen op de harten van niet weinigen van Zijn volk, en wel in het bijzonder in mijn laatste standplaats, ik meen in de gemeente van Stirling.

Jezus Christus is mijn Licht en mijn Leven, mijn Gerechtigheid, mijn Sterkte, mijn Zaligheid en al wat ik wens. Aan Hem, aan Hem geef ik mij, met al wat in mij is, over. Zegen Hem mijn ziel van nu aan tot in eeuwigheid."

Hij besloot met de woorden van de oude Simeon: *Nu laat Gij Heere uwen dienstknecht gaan in vrede naar Uw Woord, want mijn ogen hebben Uw zaligheid gezien.*

Hij gaf aan een vriend een afschrift van deze zijn laatste aanspraak en belijdenis, welke hij ondertekend en verzegeld had, en droeg hem op dit papier aan zijn zoon, toen nog een kind, ter hand te stellen wanneer hij tot jaren zou gekomen zijn.

Nog juist vóórdat hij van de ladder afgestoten werd, lichtte hij de doek van zijn aangezicht af, en riep hij uit: ***"de Verbonden, de Verbonden zullen Schotland nog doen herleven."***

Enige weken nadat hij geëxecuteerd was, en zijn hoofd geplaatst was op de Netherbowpoort, kwam Middleton's koets die weg langs. Juist vielen toen verscheiden droppels bloed van het hoofd op de koets; wat men ook aanwendde, het was onmogelijk dit bloed te verwijderen; en als enige medicijnmeesters geroepen waren en hen gevraagd werd hiervan een uitleg op te geven, was hun dit onmogelijk. Dit onaangename voorval werd overal in de omtrek ruchtbaar, en daar alle middelen om deze bloedvlekken te verwijderen, faalden, werd het leder verwijderd en een nieuwe bedekking aangebracht. Doch dit was spoediger gedaan, dan dat de schuld, waarmee dit arme land zich had beladen, door het vergieten van het bloed van deze grote en goede man, was uitgewist.

Mr. Alexander Hamilton nam met gevaar van zijn leven toen hij nog student te Edinburgh was, het hoofd van Guthrie van de Netherbow af, nadat het vele jaren tot een schouwspel voor eenieder aldaar gestaan had, en begroef het.

Opmerkenswaardig is, dat deze zelfde persoon hem later te Stirling opvolgde, alwaar hij twaalf jaren predikant was.

Aldus was die getrouwe James Guthrie gevallen, als de eerste martelaar uit dit tijdperk, omdat hij het Koninklijk recht van Jezus Christus had verdedigd tegen hen, die de kerk wilden ondergeschikt maken aan de staat. Hij was een man, welke God begaafd had met een bijzondere ijver en getrouwheid in het bevorderen van het werk der Reformatie, en die steeds dezelfde gebleven was temidden van alle veranderingen en omwentelingen; en het was juist hierom, dat hij niet langer mocht leven. Hij deed veel voor de koning in Schotland, waarvoor deze zonder twijfel niet ongevoelig was. Toen hem zijn dood medegedeeld werd, vroeg de koning met enige heftigheid: "En wat hebt gij gedaan met Mr. Patrick Gillespy?" Men antwoordde hem, dat het onmogelijk was diens leven aan te tasten, omdat hij zoveel vrienden in het Parlement had. "Wel, " zei de koning, "als ik geweten had, dat u Mr. Gillespy zou sparen, zou ik Mr. Guthrie gespaard hebben." En hij had geen ongelijk, want Mr. Guthrie was inderdaad een man, toegerust met zowel aangeboren als verkregen talenten, die hem in staat stelden de koning in vele opzichten van dienst te zijn.

Het is jammer, dat wij zo weinig geschriften van deze geloofsheld bezitten. Want behalve de reeds genoemde geschriften, schreef hij nog vele stukken aan de zijde der Protesters, waaronder zijn geschrift tegen de overweldiging van Olivier Cromwell, waarom hij ten tijde van diens overheersing nog al enige verzoeken verdragen moest. Zijn laatste predicatie te Stirling naar aanleiding van Matth. 14:22 werd uitgegeven in 1738 onder de titel: *Een roepstem uit den Dood*.

Verder bestaan nog zijn Tien Overdenkingen op het Verval in de Godsdienst, door hemzelf voor het eerst in 1660 uitgegeven; een origineel handschrift door hemzelf geschreven ter gelegenheid dat de partij der Resolutioners hem gestenigd had, omdat hij het beroep van Mr. Rule tot zijn collega, na de dood van Mr. Bennett, bevorderd had. Ook schreef hij ongeveer in de tijd toen hij predikant werd een *Verhandeling over het Ambt van Ouderlingen en Diakenen*, hetwelk nu bijgevoegd is aan de laatste uitgave van *Des Christens Groot Interest* van William Guthrie.

William Guthrie 1620-1665

William Guthrie werd geboren in het jaar 1620. Hij was de oudste zoon van de heer van Pitfrosthy in het graafschap Angus, en van zijn moeders zijde stamde hij uit een oud geslacht, dat van Easter Ogle. God zegende zijn ouders met een talrijk kroost, want hij had drie zusters en vier broeders, die zich allen behalve één wijdden aan de prediking van het Evangelium.

Robert werd tot de bediening van het predikambt toegelaten maar heeft nooit een gemeente gehad, daar zijn zwak gestel en talrijke ongesteldheden hem ongeschikt maakten, en hem spoedig naar het graf sleepten. Alexander werd omstreeks het jaar 1645 predikant te Brechin, waar hij als een Godvruchtig en nuttig leraar arbeidde, totdat het pausdom zijn intrede deed; de verandering hierdoor in de staat van zaken teweeggebracht deed hem zo zeer aan, dat dit, zoals men algemeen geloofde, wel de hoofdoorzaak van zijn vroegtijdige dood was; hij stierf in 1661.

John de jongste was predikant in Turbolton in Ayrshire, waar hij bleef tot het herstel van het koningschap in 1661. Toen door de schandelijke Akte van Glasgow meer dan een derde gedeelte der leraars van Schotland, (meer dan 400) uit hun bediening geworpen werden, ontging hij niet zijn deel van de ontberingen, waaraan vele getrouwe knechten van Jezus Christus te dier tijd blootgesteld werden. In het volgende jaar werd hij op aanstoken van de bisschop van Glasgow door de Hoge Raad gedagvaard, om op de 29e juni met nog negen anderen voor hen te verschijnen; maar hij en zes anderen verschenen niet.

In het jaar 1666 vinden wij hem onder diegenen, die op de 26e november te Lanark, de Covenants (Verbonden) vernieuwden. Nadat een leerrede door hem uitgesproken was, stelde hij de aanwezigen de Verbonden voor, die artikel voor artikel werden voorgelezen, en met opsteken der handen door allen plechtig en Godvruchtig bezworen werden.

Na de nederlaag bij Pentland, deelde hij ook zonder twijfel in de verdrukking en wreedheid, waaronder de Kerk toen leed, totdat hij in het jaar 1668 naar een betere wereld verhuisde. William, die de oudste der zoons was, gaf door zijn aanmerkelijke vorderingen in het Latijn en Grieks, al spoedig blijken van zijn bekwaamheden en van zijn natuurlijke aanleg. Hij werd naar de Hogeschool te St. Andrews gezonden, waar hij in de filosofie studeerde onder de leiding van de gedenkwaardige James Guthrie, later leraar, te Stirling "en die, " zegt Mr. Trail, "ik zag sterven in en voor de Heere te Edinburgh op de 1e juni 1661." Daar de leerling en de meester nauw aan elkaar verwant waren besteedde deze zijn bijzondere zorg aan William en hielden zij aan de Hogeschool hun verblijf in dezelfde kamer, zodat hij hierdoor in de wijze van onderricht iets voor had boven zijn medescholieren.²²

Nadat hij de graad van dokter in de rechten verkregen had, legde hij zich gedurende enige jaren toe op het studeren in de Godgeleerdheid onder de leiding van Samuel Rutherford. "Het was in die tijd, " zegt Mr. Traill, "dat het de Heere behaagde hem, die Hij van zijns moeders lijf aan afgezonderd had, tot Zijn genade te roepen door de

---

²² William hield van zeilen en vissen

bediening van die uitmuntende Samuel Rutherford, en deze jonge man werd een der eerste vruchten, die hij op zijn bediening aldaar mocht zien. Zijn bekering ging in het begin gepaard met grote schrik en ontsteltenis in zijn ziel, doch daarna genoot hij een vrede en vreugde, welke hem in de gehele loop zijns levens bijbleef. Nadat deze gezegende verandering bij hem gewrocht was, besloot hij gevolg te geven aan Gods roeping, om Hem, door Wie hij zo krachtdadig geroepen was tot genade en heerlijkheid, in de prediking van het Evangelium te dienen. Om in dit werk te meer ongehinderd bezig te kunnen zijn, beschikte hij over zijn aardse goederen, waarvan hij door zijn geboorte erfgenaam was, zodanig, dat die hem niet verstrikken mochten." Hij gaf namelijk alles aan de enige der vijf broeders, welke niet in het heilig ambt werkzaam was, opdat hij alzo ontslagen zou zijn, van de zorg over de dingen van dit leven, om zich geheel te wijden aan die van het toekomstige.

Kort nadat hij tot de uitoefening van het predikambt gemachtigd was, verliet hij St. Andrews, terwijl hij wegens zijn Godsvrucht en bekwaamheden zich de achting verworven had van allen die hem hadden leren kennen, en de professoren van de universiteit aldaar gaven onomwonden hun goedkeuring over hem te kennen, in de goede getuigenissen die zij van hem gaven. Hij werd hierop huisleraar bij Lord Mauchline, oudste zoon van Graaf van London, in welke betrekking hij bleef, totdat hij gevolg gaf aan een oproep als leraar.

De parochie van Kilmarnock in het graafschap Ayr was uitgestrekt en velen woonden minstens zes of zeven mijlen van hun kerk af. Het was hierom, dat in die parochie een verdeling bewerkstelligd werd, en werd de nieuwe gemeente 'Fenwick' of 'New Kilmarnock' genaamd.

Bij gelegenheid van een voorbereiding voor het Avondmaal, predikte hij te Galston. Verscheiden leden der nieuw gestichte gemeente waren bij die gelegenheid aldaar tegenwoordig. Zij waren zó door hem gesticht en vatten zulk een hoogachting voor hem op, dat zij onmiddellijk op hem hun keus als hun leraar lieten vallen. Dientengevolge ontving hij een eenparig beroep van hen, hetwelk hij aannam. Men zegt, dat hij tezamen met het volk de plaats uitkoos, waar de nieuwe kerk verrijzen zou en dat hij binnen de muren reeds preekte vóórdat het gebouw gereed was. Hij werd de 7e november 1644 in het heilig ambt bevestigd. In het begin had hij met vele moeilijkheden te worstelen, veel ontmoedigende omstandigheden wedervoeren hem, maar ondanks dit viel de uitslag van het door hem verkondigde Evangelie, onder Gods zegen, wonderlijk voorspoedig uit, en werd door middel van zijn bediening de macht en wijsheid Gods in het behouden van verloren zondaars, hooglijk verheven.

Toen William Guthrie te Fenwick kwam waren velen van het volk zo ruw en barbaars, dat zij nooit enige godsdienstige samenkomst bijwoonden, zelfs nooit het aangezicht van hun leraar gezien hadden. Dezulken waren afkerig van alles dat op de godsdienst betrekkelijk was; velen weigerden door hem bezocht of onderwezen te worden, zij wilden hem zelfs niet in hun huizen toelaten. Tot dezulken begaf hij zich soms in de avond. Als een reiziger vermomd verzocht hij dan nachtverblijf, hetwelk hem dikwijls slechts na veel smeken verleend werd. Eerst begon hij dan op een onderhoudende wijze met hen over het een of ander te spreken, en vroeg daarna eens hoe hun predikant hen aanstond. Als zij hem dan zeiden, dat zij niet ter kerk gingen, wist hij ze over te halen, om eens te gaan en te zien hoe het hun bevallen zou; anderen huurde hij met geld om te gaan. En als dan de tijd van het gemeenschappelijk gebed aanbrak, wenste hij te weten of zij deze plicht waarnamen, en indien niet, vroeg hij de reden daarvan.

Bij een zeker persoon drong hij er in het bijzonder op aan, dat hij de plicht van het gemeenschappelijk gebed zou waarnemen. Maar hij antwoordde, dat hij niet bidden kon. Mr. Guthrie wilde dit niet voor een voldoende antwoord aannemen, en hield niet op dat hij het nu eens proberen zou; waarop de man zei: 'O God, Gij weet, dat deze man van mij verlangt, dat ik zal bidden, maar Gij weet, dat ik niet bidden kan.'

Mr. Guthrie zei hierop, dat hij het er nu maar bij laten moest, dat hij zo genoeg gebeden had. Daarop bad hij zelf tot hun grote verwondering.

Toen 't gebed geëindigd was, zei de vrouw van het huis tot haar man, dat dit zeker een predikant was, want zij kende hem niet. Hij wist hen daarop over te halen, om de volgende sabbat naar de kerk te komen, zij konden dan eens zien, hoe hun predikant hen aanstond. Als zij daar kwamen zagen zij tot hun grote ontsteltenis, dat het hun leraar zelf was, die hen naar de kerk gelokt had. Op deze, laag tot hen afkomende wijze, wist hij velen te winnen, zodat allengskens de kerkelijke instellingen door velen trouw werden waargenomen, en ten laatste de vruchten der gerechtigheid, welke zijn door Jezus Christus tot prijs van God, hiermee vergezelschap gingen.

Hij had een andere persoon in zijn gemeente, die gewoon was op sabbat op de vogeljacht te gaan. Dit was al sinds lange tijd zijn gewoonte geweest, en om de kerk bekommerde hij zich niet. Mr. Guthrie vroeg hem wat reden hij had, om zo te handelen. Hij antwoordde, dat de sabbat de geschiktste dag van de week voor die sport was. Guthrie vroeg hem, wat hij op die dag met het jagen verdienen kon. Hij zei, dat hij wel voor een halve kroon (ongeveer drie gulden) daarmee verdienen kon. Guthrie hernam, dat hij hem dat bedrag betalen zou indien hij de volgende sabbat naar de kerk zou willen komen. Hij beloofde dit en verscheen die sabbat aldaar. Nadat de preek geëindigd was, beloofde Guthrie hem hetzelfde bedrag, indien hij de volgende sabbatdag weer komen wilde. Hij nam dit weer aan en vanaf die tijd kwam hij geregeld ter kerk, en ontsloeg ook Guthrie van zijn belofte. Naderhand werd hij nog lid van zijn kerkbestuur.

Soms nam hij deel aan uitspanningen, zoals vissen, jagen en ijsspelen,²³ hetgeen niet alleen tot een goede gezondheid bevorderlijk was, doch deze gelegenheden waren dienstbaar, om hem meer in aanraking te brengen met personen uit de hogere standen uit die omtrek. Hij was dan gemeenzaam met hen en gaf hun raadgevingen en bracht hun hunne misdragingen onder het oog zonder dat ze zich hierdoor beledigd konden gevoelen. Mr. Dunlop zegt van hem: "dat hij aangedaan was met een brandende ijver voor de eer van zijn Meester en een teder medelijden met de zielen van mensen, en het was zijn voornaamste oogmerk in het beminnen van het leven en de gezondheid, dat hij deze mocht besteden in de dienst zijns Meesters, om Zijn Koninkrijk uit te breiden en zondaars van hun weg af te keren; zo werden zelfs de uren van uitspanning aan dit doel gewijd. Dit werk was hem zo dierbaar, dat hij wist hoe zijn vermaken ondergeschikt te maken aan de hogere bedoelingen van zijn leraarsambt. Hij wendde deze gelegenheden aan, om zijn volk met hem gemeenzamer te maken en zichzelf meer op de hoogte te brengen van hun gesteldheden; en onder de gedaante van een sportman wist hij sommigen te winnen op welke hij weinig invloed zou gehad hebben onder het voorkomen van een leraar; verscheiden merkwaardige voorbeelden zouden hiervan kunnen worden aangehaald."

---

²³ Een 'curling' steen (soort dobbelsteen) van hem wordt nog bewaard, schrijft King Hewison

Hij was statig in zijn voorkomen en welgebouwd, zijn trekken waren innemend en welgevormd. Hij paarde een krachtige en heldere stem aan een goed gehoor, hetwelk zijn lust tot de muziek bevorderde. Hij liet niet na dit talent aan te leggen tot het meest verheven oogmerk, namelijk om zijn Schepper en Verlosser te prijzen, in welke godsdienstoefening zijn ziel en lichaam tezamen werkten in onvermoeide ijver.

In 1645 trad hij in het huwelijk met Agnes Campbell, een dochter van David Campbell van Sheldon, in het graafschap Ayr, verwant aan de familie van London, met wie hij gedurende iets langer dan een en twintig jaar in een gelukkig huwelijk verbonden was. Zijn vrouw was iemand begiftigd met alle eigenschappen, welke haar een zegen voor haar echtgenoot konden maken. Aan schoonheid en bevalligheid paarde zij een helder verstand en een goede opvoeding, terwijl zij een opgeruimd gemoed bezat, zodat zij al de tijd huns huwelijks samenleefden onder de gelukkigste omstandigheden en in de beste onderlinge overeenstemming, gefundeerd op de heerlijkste beginselen, hebbende één hoop, één geloof, één doop, en beide bezielde met een vurige liefde tot Jezus Christus. Hij had bij haar zes kinderen, waarvan twee dochters hem overleefden welke beide het voorbeeld van haar Godzalige ouders trachtten na te volgen. Een van haar was gehuwd met Miller van Glenlie, een welgesteld persoon in het graafschap Ayr, en de andere huwde in 1684 met Mr. Peter Warner, die na de revolutie zich in Irvine vestigde. Deze laatste had twee kinderen. William van Ardrie in het graafschap Ayr en Margaret Warner gehuwd met Mr. Wodrow, leraar te Eastwoode, die *The History* beschreef van het lijden van de Kerk van Schotland tussen de jaren 1660 en 1688.

Toen William Guthrie nog jong en pas getrouwd was, werd hij door de Algemene Synode aangewezen, om het leger te vergezellen. Daar hij zich ter vertrek gereed maakte kreeg hij een hevige aanval van het graveel, waaraan hij meermalen leed tengevolge waarvan hij onder hevige pijnen in een gevaarlijke toestand geraakte. Zijn vrouw had er nog al wat tegen gehad, dat hij in het leger zou gaan, doch zij erkende in deze ongesteldheid de Goddelijke kastijding, welke zij ook goedkeurde. Zij zag hoe gemakkelijk de Heere een einde kon maken aan zijn leven, waarvoor zij al te bezorgd was geweest. Dit bracht haar tot een voornemen, om nimmermeer haar echtgenoot tegen te gaan, als hij gewillig was daar te gaan, waar zijn Heere werk voor hem had, al was het ook met gevaar van zijn leven.

Terwijl hij in het leger bij een afdeling was, welke een nederlaag toegebracht werd, bleef zijn leven op een bijzondere wijze gespaard, hetwelk na die tijd bij hem een nog groter besef van Gods goedheid jegens hem verwekte; en nadat hij bij zijn gemeente was teruggekeerd, zette hem dit aan om zo mogelijk nog ijveriger in zijn leraarswerk voort te gaan, om het Koninkrijk van de Zone Gods te verkondigen, zowel onder zijn volk als overal in de omtrek. Op de predikstoel, en bijzonder bij de bediening van het heilig Avondmaal en in zijn gesprekken, altijd blonk zijn ijver uit.

Enige tijd hierna kon men William Guthrie andermaal in het leger vinden en wel toen de Engelsen onder Cromwell in het land vielen. Na de nederlaag bij Dunbar op 3 september 1650, toen het leger bij Stirling lag, schreef Samuel Rutherford een brief aan hem, waarin hij op het einde, bij wijze van waarschuwing, zegt: "Laat mij allen, die des Heeren Aangezicht ernstig zoeken, zijn verzegelden bidden en smeken, door de krachtigste vertroosting van de Heilige Geest, door de vriendelijkheid van Jezus Christus, die Plant van Naam, door uwe laatste rekeningen, en uwe verschijning voor

God, als de witte troon zal worden opgericht laat u niet misleiden door hun schone woorden. Schoon mijn geest verbaasd staat bij de beschouwing van de sluwe dubbelzinnigheden, die in de zaken van het verbond voorkomen, opdat men hulp hebbe tegen deze mensen, zo beeft toch mijn hart terug, voor de minste gedachte om met deze bedriegers te verenigen." Hierop sloot Guthrie zich bij de Protesters aan, en werd hij tot voorzitter verkozen in de Synode te Edinburgh, nadat de public Resolutioners vertrokken waren.

De schrijver van zijn gedenkschriften zegt: zijn aangename en opgewekte wijze van omgang hadden hem algemeen geacht gemaakt onder de Engelse officieren en deed hen zijn gezelschap zoeken; maar terzelfder tijd verliet hem zijn moed en standvastigheid niet, in de zaak van zijn grote Meester, zodat hij dikwijls diende, om de buitensporigheden dezer Engelse volgelingen te beteugelen, en orde en regel te handhaven. zo gebeurde het eens, dat Mr. Andrew Gray het Sacrament des Avondmaals te Glasgow bediende. Verscheiden der Engelse officieren hadden het plan gevormd, om bij die gelegenheid de zaken eens goed in de war te sturen, door allen tot 's Heeren tafel te naderen, zonder dat zij de leraar daarmee in kennis gesteld hadden of op de rechte wijze waardig bevonden waren tot dit voorrecht te worden toegelaten. Het was juist de beurt van William Guthrie om die tafel te bedienen, toen zij van hun zitplaatsen opstonden, teneinde aan hun plan uitvoering te geven. Doch hij sprak hen aan met zulk een ernst, vastbeslotenheid en ijver, dat zij geheel verward bleven staan en weer gingen zitten, zonder verder enige ergernis te geven.

Omstreeks die tijd kwamen enigen van de sekte der Quakers in Fenwick, juist toen Mr. Guthrie voor enige weken, wegens particuliere aangelegenheden, naar Angus gegaan was, en trachtten hun onkruid in die gemeente te zaaien. Hij keerde echter terug nog vóórdat de besmetting diep doorgedrongen was. Enigen die gevaar liepen, bracht hij weer terecht, terwijl hij deze indringers wel zulk een onthaal gaf, dat zij aan een verdere aanval op deze kudde afzagen. Ondertussen had deze verfoeilijke sekte reeds vele bekeerlingen tot hun bedrieglijke voorstellingen gemaakt in de gemeenten van Kilbride, Glasgow en andere naburige parochies, ja zij slaagden zo wel in de gemeente van Glasgow, zodat aldaar nog een kerkhof is, alwaar zij hun doden begroeven met het hoofd naar het oosten in tegenstelling met het gebruik van alle andere Christenen.

Verscheiden malen werd hij beroepen naar grotere gemeenten, zoals Renfrew, Linlithgow, Stirling, Glasgow en Edinburgh. Maar de gezonde buitenlucht en het genoeglijke van het buitenleven, welke zijn gezondheid zo bevorderlijk waren, verenigd met de liefde, welke zijn kudde hem toedroeg, noopten hem om krachtig weerstand te bieden aan elke poging welke er opgericht was, om hem van haar te scheiden. Hij was aan zijn gemeente verbonden met bovennatuurlijke banden, die hechter zijn dan enige aardse verbintenis. En waarlijk, hoe zou een oprecht leraar kunnen zijn zonder een tedere en warme toegenegenheid vloeiende uit een geestelijke betrekking tot hen wiens vader hij is naar de geest, hun die God hem vereerd heeft te mogen toebrengen tot het Koninkrijk Zijns Zoons, gewonnen door het Evangelie, hen wiens hemelse geboorte nu zijn hoogste vermaak en schoonste zegepraal van dit leven is en die eenmaal zijn kroon van blijdschap en heerlijkheid zullen zijn. Ongetwijfeld gaf Mr. Guthrie ook hierin bewijs van zijn verloochening aan de wereld, en dat hij gedreven werd door verhevener bedoelingen dan die van tijdelijke aard zijn. Fenwick, de gemeente, die hij verkoos, was een arme en onkundige parochie, en bovendien een

der meest beruchte gemeenten van het gehele land wegens haar goddeloosheid.

Omtrent het jaar 1656 of 1657 kreeg een zeker onbekend persoon enige onvolledige aantekeningen in handen van enige predicaties over het 55e hoofdstuk van Jesaja welke Guthrie op de preekstoel uitgesproken had, handelende over het personeel verbond maken. Hij liet deze drukken in een klein boekje van 61 bladzijden onder de titel: "Een heldere verlokkende, verwarmende lichtstraal van Jezus Christus de Zon des Lichts, leidende tot Hemzelf." Dit boek was inderdaad anoniem, maar een ieder noemde William Guthrie als de auteur, uit hoofde waarvan hij genoodzaakt was, er kennis van te nemen. Niet alleen de hoogdravende titel maar ook de onvolledigheid van het werk stonden hem niet aan. Het boekje bestond uit enige afgebroken notities van zijn preken, die verward door een onoordeelkundige hand bij elkaar gefutseld waren. Hij zag, dat de enige wijze, om dit te herstellen zou zijn, dat hij een en ander herzag; waaruit hij spoedig samenstelde, dat merkwaardige kleinood: Des Christens Groot Interest, het enige onvervalste werk van Mr. Guthrie. Een werk, dat in ons eigen land door God wonderlijk gezegend geworden is, en dat verscheen op een zeer passend tijdstip, juist vóórdat het pausdom weer zijn intrede deed in Schotland met het Herstel van het koningschap.

De schrijver van zijn gedenkschriften tekent de gevoelens van Dr. John Owen omtrent dit werk aan. Deze zei: "men heeft inderdaad grote mannen in Schotland; daar heeft men onder andere een doorluchtig edelman, Mr. Baillie van Jerviswoode, iemand met groter bekwaamheden dan enig persoon, die ik ooit ontmoette; "en onder de Godgeleerden, " zei hij, terwijl hij een klein verguld exemplaar van Mr. Guthries Groot intrest uit zijn zak haalde, "houd ik de schrijver hiervan voor de grootste Godgeleerde, die ooit schreef. Het is mijn zakboekje. Ik draag dit en het Sedam Nieuw Testament steeds bij mij. Ik heb vele folianten geschreven, maar in dit werkje is meer Godgeleerdheid, dan in die allen tezamen." Het werd in het Hollands vertaald door de eerwaarde en Godzalige Mr. Koelman. Het werd in Holland hooglijk geprezen zodat Mejuffrouw Guthrie en een van haar dochters daar buitengewoon voorkomend en hartelijk onthaald werden, toen bekend werd in welke betrekking zij stonden tot deze auteur. Het werd ook vertaald in het Frans en het Duits en wij hebben vernomen, dat het ook overgebracht is in een der Oosterse talen, op last van die edele voorstander der religie, geleerdheid en weldadigheid Lord Boyle.

In april 1661 werd te Glasgow een synode gehouden. Aldaar werd na lang beraadslagen over welke maatregelen genomen moesten worden, opdat de veiligheid van de godsdienst zou gewaarborgd blijven, eindelijk besloten deze zaak te verwijzen naar een commissie. William Guthrie schreef een ontwerp voor een verzoekschrift aan het Parlement, waarin getrouwelijk de zuiverheid van onze Reformatie betuigd werd, al zowel in de eredienst en de belijdenis, als in de discipline en het kerkbestuur, en waarin op bewonderswaardige wijze beide voorzichtigheid en moed doorstraalden. Alle leden van de commissie hechtten hieraan hun goedkeuring en het werd aan de synode toegezonden. Maar enigen, welke aan de zijde der Resolutioners stonden en er niet mee ingenomen waren, gaven degenen die het pausdom gunstig gezind waren, gelegenheid een uitstel te bewerken, hetgeen een geheel tenietgaan van het rekwist tengevolge had. Ondertussen gaf deze handeling een ander bewijs van Guthries onbeschroomde en onverbroken ijver.

Het was ongeveer in deze tijd, dat hij voor de laatste maal samen was met zijn neef James Guthrie. Hij zat zeer terneergeslagen te kijken, hetgeen Mr. James deed zeggen:

"Ik zou er een stuiver voor overhebben, om uw gedachten te weten." Mr. William zei: "Er staat een arme man aan de deur, geef hem de stuiver." Als dit geschied was, vervolgde hij: "Ik zal u vertellen neef, waarover ik niet alleen denk, maar waarvan ik tevens zeker ben, tenzij ik verkeer onder een bedrieglijke zinsbegoocheling: De malignanten zullen de oorzaak worden van uw dood en deze galsteen van de mijne, maar gij zult veel boven mij voor hebben, want gij zult lofwaardig sterven voor veel getuigen, met een koord om uw hals, en ik zal jammerende sterven, liggende op een hoopje stro, en ik zal reeds meer pijn geleden hebben, vóórdat ik van uw tafel zal zijn opgestaan dan alle pijn, die gij in uw dood zult hebben.

Toen zijn geliefde neef Mr. James des zaterdags terechtgesteld zou worden, was hij vast besloten om hem te vergezellen en bij te staan, ondanks het grote gevaar waaraan men zich in die dagen hierdoor blootstelde; maar zijn kerkbestuur vermocht (hoewel na veel tegenstand) zoveel op hem, dat hij zijn voornemen varen liet.

Door de tussenkomst van den Graaf van Eglinton en de kanselier Glencairn (die hij aan zich verplicht had vóór het herstel van het koningschap, toen hij wegens zijn koningsgezindheid gevangen gezet was, en die nu alles wat hij kon in het werk stelde om hem te beschermen en in zijn ambt te handhaven) verkreeg hij, dat men hem bijna vier jaar met zijn volk te Fenwick in vrede liet gedurende welke tijd zijn kerk, dat een zeer ruim gebouw was, elke sabbat meer dan vol liep. Velen kwamen van afgelegen parochies, zoals van Glasgow, Paisley, Hamilton, Lanark, Kilbride, Glasford, Strathaven, Newmills, Eaglesham, en nog vele andere plaatsen, die hongerden naar het zuivere gepredikte Evangelie, en een maaltijd ontvingen door het woord zijner prediking. Zij waren gewoon des zaterdags naar Fenwick te komen, en nadat zij het grootste gedeelte van de nacht in het gebed tot God en in het spreken over de belangen hunner zielen, hadden doorgebracht woonden zij op de sabbat de prediking des Evangelies bij, daar het overige van die dag aan godsdienstige oefeningen werd gewijd. Des maandags begaven zij zich dan weer huiswaarts, om een afstand van drie, vier, zelfs tot zes uren te lopen, zonder in het minst misnoegd te zijn wegens de lange weg, gemis van slaap of andere verkwikkingen, terwijl zij in de week niet minder gereed waren tot het verrichten van hun dagelijkse bezigheden. Deze laatste jaren waren, onder de invloeden van de Heilige Geest, welke de prediking en de instellingen door Mr. Guthrie bediend vergezelde, de merkwaardigste jaren van zijn gehele leven, en liggen nog in herinnering in veler harten.

De Heere schonk zijn zegen, waar het volk met zo gestelde harten tot zijn instellingen kwam; een menigte werd er bekeerd en velen werden opgebouwd in het allerheiligste geloof.

In één woord het behaagde de Heere hem in Zijn handen als een middel te gebruiken, waardoor velen uit de wereld getrokken werden tot een nieuw leven, en nadat hij van hen was weggegaan, konden zij nooit aan hun geestelijke vader en de macht van die alles overwinnende genade, welke in die dagen zo heerlijk triomfeerde, denken, zonder blijdschap des harten, en zonder smart, zich herinnerende hun wederkerige toegenegenheid. Nog vele jaren naderhand werden zij beschouwd als een zeer beschaafd en Godvrezend volk, boven vele andere parochies in het land. Met alle kracht had hij gewerkt om hen te doen vastkleven aan de zuivere gronden onzer Reformatie, om hen te versterken en te waarschuwen tegen de afval, die toen met de intrede van het pausdom zich begon te vertonen, en onderwees hij hen van hun plicht in zulke moeilijke tijden, zodat zij nooit daarna met de pausgezinden te doen wilden hebben.

Overall in de omtrek sloeg men met belangstelling en verwondering gade, welk een grote achting hij genoot, en hoe zijn arbeid zo rijkelijk gezegend werd. Dit verwekte de jaloezie en haat der paapsgezinden jegens hem, en was een der voornaamste oorzaken, waarom zij ten laatste de hand aan hem sloegen. De graaf van Glencairn bracht een bezoek aan de aartsbisschop van Glasgow in zijn eigen huis, en vroeg toen hij vertrok als een gunst van hem, dat men William Guthrie door de vingers wilden zien, aangezien hij zulk een voortreffelijk man was. De aartsbisschop weigerde hem dit niet alleen, maar voegde hem verachtelijk en trots toe: "Dat zal niet geschieden dat kan niet hij is een belhamel en een scheurmaker in mijn bisdom."

Rowallan en enige andere Presbyteriaanse heren, die hem opwachtten, bemerkende, dat de kanselier er ontdaan uitzag als de Aartsbisschop hem verliet, waagden hem te vragen, wat er gebeurd was, waarop hij antwoordde. "Wij hebben deze lieden tegen ons opgezet, en zij zullen ons onder hun voeten vertreden." Krachtens dit besluit van de Aartsbisschop Burnet, werd Mr. Guthrie door een lastbrief van hem geschorst.

De Aartsbisschop onderhandelde met verscheiden zijner handlangers en hulppredikers om hem deze beslissing mee te delen, maar allen weigerden; want, zegt Mr. Wodrow: "Er was een vreze over hen gekomen, waardoor zij weerhouden werden zich met de zaken van deze grote man te bemoeien."

Eindelijk slaagde hij bij de hulpprediker van Calder, en beloofde hij hem zestig gulden beloning. Guthrie gewaarschuwd zijnde van hetgeen de Aartsbisschop tegen hem in het schild voerde, raadde zijn vrienden aan zich niet tegen zijn uitzetting uit de kerk en de pastorie te verzetten, daar het juist dit was, dat zijn vijand zou wensen, om alzo een crimineel rechtsgeding tegen hem te kunnen voeren. Hierop kwam hij op woensdag de 20e juli met zijn gemeente samen en brachten zij de dag met bidden en vasten door. Hij preekte voor hen uit Hosea 13:9. *Het heeft u bedorven, o Israël.* Klaar en aandoenlijk legde hij hun hunne eigen zonden, en de zonden van het land en de tijd, waarin zij leefden voor, en waarlijk het was daar een Bochim. Toen het werk van die dag ten einde was, nodigde hij hen tegen de volgende sabbat zeer vroeg ter preek.

Zoals afgesproken kwam hij met zijn volk en vele anderen des morgens tussen vier en vijf uur reeds in de kerk te Fenwick tezamen, wanneer hij voor hen preekte over het laatste gedeelte van zijn vorige tekst: *Maar in Mij is uwe hulp.* Zoals hij op alle sabbatten gewoon was, preekte hij ook nu met een korte pauze. Bij deze droevige gelegenheid wees hij hun op de grote Fontein van hulp, als het Evangelie en de leraars van hen zouden zijn weggenomen. Hierop nam hij afscheid van hen, na hen Gode te hebben aanbevolen, die machtig was hen op te bouwen en te helpen in tijden van nood.

Op de bepaalde tijd die sabbatdag kwam de hulpprediker met twaalf soldaten naar Fenwick, en verbood hij op last van de Aartsbisschop aan William Guthrie om ooit weer te Fenwick te prediken; hij verklaarde de kerk vacant en schorste hem in zijn predikambt. De hulpprediker liet de soldaten buiten en begaf zich in de pastorie. Hij deelde Mr. Guthrie mee, dat de Aartsbisschop en de Commissie na veel lankmoedigheid omtrent hem gebruikt te hebben, zich genoodzaakt bevonden hadden, het vonnis van schorsing van zijn predikambt over hem uit te spreken, omdat hij de onderlinge samenkomsten en de synodes niet bijwoonde met de overigen van zijn broederen, en omdat hij de vreedzame geest in de kerk verstoorde. Hij zei verder dat hem opgedragen was, hiervan publiekelijk aankondiging te doen, waarop hij zijn lastbrief voorlas, welke door de Aartsbisschop eigenhandig ondertekend was.

Mr. Guthrie antwoordde:

"Ik oordeel het niet gepast veel te zeggen in antwoord op hetgeen gij gesproken hebt, alleen waar gij bijbracht, dat veel lankmoedigheid jegens mij gebruikt is, doe ik u weten, dat ik hiervoor de Heere erken, en Hem hiervoor in de eerste plaats dank; ja ik beschouw dit als een deur, welke God mij opende, om het Evangelie te prediken, welke gij noch iemand in staat waart te sluiten, totdat het u van God gegeven was. En wat het tegen mij uitgesproken vonnis aangaat, verklaar ik voor deze heren, " menende de soldaten, die nu ook binnengekomen waren, "dat ik daaraan geen gewicht hang voor zover dit komt van u of van hen, die u gezonden hebben; maar ik eerbiedig de wettige overheid, die door haar wetten de grond gelegd heeft, waardoor zulk een vonnis tegen mij kan worden uitgesproken. Ik verklaar, dat ik door dit vonnis mij niet zou laten afhouden van de uitoefening van mijn predikambt. En wat aangaat de misdaden, waarvan ik beschuldigd word, ik heb de onderlinge vergaderingen en de synodes met de overigen van mijn broederen bijgewoond, maar hen, die hierin nu zitting hebben, die afvallig geworden zijn van de waarheid en de zaak van God, houd ik niet voor mijn broederen. Ook oordeel ik, dat het geen onpartijdige en wettige rechters zijn, die nu zitting hebben; ik weet, dat mij geboden wordt niet alleen de vrede na te jagen, maar ik weet tevens, dat mij geboden wordt dezelve te volgen in heiligmaking, en sinds ik de vrede niet meer kan behouden zonder aan de heiligmaking te kort te doen, heb ik de eerste laten varen. En wat nu betreft uw last, mijn heren uw komst, om dit vonnis bekend te maken; betuig ik hier, dat ik geloof dat ik van de Heere tot het predikambt geroepen ben. Ik heb mijn naaste betrekkingen in deze wereld verzaakt, en mijzelf overgegeven tot de dienst van het Evangelie in deze plaats, nadat ik een eenparig beroep van deze gemeente had ontvangen en door de Raad van Ouderlingen was toegelaten en bevestigd en de Heere zij geloofd, dat Hij mij een goede uitslag gaf, en mijn leraarsambt verzegeld heeft op de zielen en consciënties van niet weinigen, welke reeds ten hemel gegaan zijn, en van anderen, die nog op de weg daarheen zijn. En nu mijnheer als gij het durft ondernemen, mijn werk onder dit volk te verstoren, wens ik dat de Heere u de schuld, welke gij hierdoor op u laadt, mag vergeven; ik kan slechts de treurige gevolgen, welke hierdoor voor u ontstaan mochten, laten tussen God en uw eigen consciëntie. En ten laatste verklaar ik hier u allen, dat ik van mijn predikambt geschorst ben wegens mijn vasthouden aan de Nationale Verbonden en het Woord Gods, waarvan gij en anderen afvallig geworden zijt."

Hier viel de hulpprediker hem in de rede en zei, dat de Heere reeds een werk had vóórdat het Verbond bestond, en dat hij hen afvalligen achtte, die tot dat Verbond behoorden; en hij wenste, dat de Heere niet alleen hem, menende Guthrie, vergiffenis mocht schenken, maar indien het geoorloofd was te bidden voor de doden op welke uitdrukking de soldaten lachten wenste hij, dat de Heere de zonden dezer kerk van deze laatste honderd jaren nog vergeven mocht.

"Het is waar, zei Guthrie, God had reeds een werk vóórdat het Verbond een aanzijn had; maar het is ook waar, dat het heerlijker geweest is sinds het Verbond bestond; en het heeft voor ons niet veel te betekenen al worden wij van u veroordeeld, omdat wij aan het Verbond vasthouden; van u die uw wegen zo diep verzondigt hebt, en die schijnt te zinspelen op het gehele werk der Reformatie om gezuiverd te komen van het pausdom gedurende deze laatste honderd jaren, waarop gij schijnt te zinspelen, als gij zegt, dat de kerk vergiffenis van node heeft."

"En wat u betreft, mijne heren, " zei hij, zich tot de soldaten wendende, "wens ik, dat de Heere u moge vergeven, dat gij deze man in dit werk bijstaat."

Een van hen antwoordde onbeschoft: "Ik hoop, dat wij nooit groter kwaad doen

zullen."

"O wel, " zei Mr. Guthrie, "een kleine zonde mocht iemands ziel in de verdoemenis brengen."

Nadat dit en meer soortgelijke gezegden over en weer gewisseld waren, liet Mr. Guthrie bier komen. Hij smeekte een zegen af over hetgeen zij gebruiken zouden, waarna hij hen onthaalde en dronk ook op het welzijn van de hoofdmans der soldaten. Hierop verlieten zij het huis, en bij het scheiden beduidde Mr. Guthrie de hulpprediker zoveel als dat hij vreesde, dat een klaarblijkelijk teken van Gods ongenoegen over hetgeen hij doende was, hem wachtte, en waarschuwde hij hem ernstig zich voor te bereiden op een slag, welke hem treffen zou, en dat wel zeer spoedig.

Toen de hulpprediker de pastorie verliet, begaf hij zich met de soldaten, die nu zijn toehoorders zijn zouden, naar de kerk. Hij preekte gedurende nog minder dan een kwartier voor hen en kondigde vanaf de predikstoel het vonnis van de Aartsbisschop tegen Guthrie af. Niemand dan deze zijn handlangers kwamen hem horen, behalve dat nog enige kinderen de kerk inliepen, die daar wanorde stichtten, totdat zij door de soldaten weggejaagd werden. Het volk echter zou gereed geweest zijn, om alles op te offeren, ja tot den bloede toe zouden ze Mr. Guthrie en het Evangelie hebben willen verdedigen, indien hij het hun had willen toestaan.

"Wat de hulpprediker betreft, " zegt Mr. Wodrow, "heb ik uit goede bron vernomen, dat hij nooit meer gepreekt heeft, " nadat hij Fenwick verlaten had. Hij bereikte Glasgow, maar het is niet zeker of hij Calder bereikte, hoewel dat slechts vier mijlen vanaf Glasgow gelegen is. Hij stierf binnen enige dagen na hevig lijden aan een ziekte in de darmen, en zijn vrouw en kinderen stierven allen binnen een jaar of daaromtrent, niemand der zijnen bleef er over. Zijn beloning van 60 gulden was duur gekocht, het was de prijs van het bloed, het bloed van zielen. Noch hijzelf noch een der zijnen hadden enig profijt hiervan. Zulk een gevaarlijke zaak is het zich te mengen in het werk van de dienaars van Christus.

William Guthrie bleef tot het jaar 1665 zijn verblijf houden te Fenwick. Toen in de zomer van dat jaar zijn broeder aan wie hij zijn erfelijke rechten vermaakt had, stierf, was zijn tegenwoordigheid in het ouderlijke huis nodig voor het regelen van familieaangelegenheden, waarom hij zich met zijn vrouw naar Angus begaf. Hij was nog niet lang in dat land geweest, of hij werd aangetast door verschillende samenkomende ongesteldheden: de galsteen, waaraan hij vroeger ook al geleden had, de jicht, hevig maagzuur en een gezwel in de nieren, welke allen hem in hevige mate aangrepen. Terwijl hij aldus door vele pijnen gekweld werd, waren zijn vrienden dikwijls genoodzaakt zijn hoofd omlaag en zijn voeten omhoog te houden, en evenwel zei hij, dat de Heere altijd goed over hem geweest was, terwijl hij kwaad was, er bijvoegende, "al zou ik buiten mijn zinnen sterven, toch weet ik dat ik sterf in de Heere. Zalig zijn de doden, die in den Heere sterven, dit is te allen tijde waar, maar nog meer in het bijzonder, wanneer een vloed van dwalingen, verzoeken en oordelen, beginnen te komen over een land, kerk en volk."

In het midden van al zijn zware smarten, aanbad hij nog de handelingen der Goddelijke voorzienigheid omtrent hem, hoewel hij gelijk verlangde naar zijn ontbinding en drukte hij veel malen uit hoe tevreden en verheugd hij zou zijn met het graf tot zijn woonstede te mogen ontvangen, wanneer het de Heere zou behagen hem daar te doen rusten.

Zijn meedogende Meester gaf eindelijk toe aan zijn Godvruchtig zielsverlangen, want na acht of tien dagen lijden werd hij verzameld tot zijn vaderen in het huis van zijn

zwager Mr. Lewis Skinner van Brechin, op woensdag voor de middag op de 10e oktober 1665, in het vijf en veertigste jaar zijns levens.

Hij werd begraven in de kerk van Brechin onder de leze naar van Pitfrothy.

Gedurende zijn ziekte werd hij bezocht door de bisschop van Brechin en verscheiden Episcopale predikanten en anderen, welke allen blijken gaven van hun hoogachting voor hem, niettegenstaande hij met grote vrijmoedigheid zijn leedwezen betuigde over het meegaan met het verval en het bederf in de kerkelijke aangelegenheden. Hij stierf ten volle door het geloof verzekerd van zijn aandeel in Christus en het Verbond Gods, en in de aangename hoop, dat God in heerlijkheid tot de Kerk van Schotland zou terugkeren.

John Livingstone zegt in zijn *Merkwaardige Karaktertrekken* van hem: "Mr. William Guthrie, predikant te Fenwick was iemand met een zeer helder verstand, en een vindingrijk vernuft. Zijn vergelijkingen waren treffend toepasselijk op hetgeen waarop hij zinspeelde. Hij was toegerust met die hoedanigheden, welke hem een geschikt instrument maakten om consciënties te doen ontwaken en te bevredigen. De zaak van Christus' rijk stond hij onomwonden en volijverig voor. Hij was een groot licht in het westen van Schotland."

Op een andere plaats zegt hij: "Mr. Guthrie was in zijn prediken zo veelzijdig en zo nodigend als enig prediker in Schotland, hetgeen gepaard met Zijn buitengewone predikgave hem zo bemind maakte bij zijn volk, dat zij het korenveld van zijn pastorielanden in een kleine stad veranderden; ieder bouwde daarop een woning voor zijn huisgezin, opdat zij mochten wonen onder de bedruiping van zijn leringen."

Mr. Crawford zegt in een nooit gepubliceerd handschrift van hem: "Mr. Guthrie was een brandend en schijnend licht, die door de bescherming van de oude graaf van Eglinton, de schoonvader van de kanselier, nog lang na anderen in zijn plaats gehandhaafd bleef. Hij was het middel tot bekering en bevestiging van vele duizenden zielen, en werd geacht de grootste prediker van Schotland te zijn."

Men rekende, dat er in zijn tijd en misschien ook vóór hem, geen prediker was, die beter wist hoe hij omgaan moest met hen, die onder zielsoefeningen verkeerden. Velen hebben er hem een verwijt van gemaakt, dat hij zijn leraarsambt verliet, omdat hij door de Aartsbisschop geschorst was, maar zijn redenen mogen afgeleid worden van hetgeen reeds verhaald is.

Inderdaad is ook waar, dat de meeste der Schotse geloofshelden een te ver gedreven bezorgdheid voedden voor het gezag der Stuarts. Wij mogen het wel als een wonder beschouwen, zoals een schrijver uit de latere tijd zegt, dat de natie niet als een enig man opstond, om de macht te ontnemen aan hen, die de gehele Presbyteriaanse kerkinstellingen terneer geworpen hadden. Maar de Heere had heilige en wijze bedoelingen, waarom het Hem goed dacht dit anders te beschikken, en hen door een andere arm van hun macht te ontzetten, nadat zij allen tezamen tot de smeltoven gebracht zouden zijn; hoewel zij, zoals Mr. Guthrie opgemerkt heeft, gedurende al die tijd hadden mogen inzien, dat de wereldlijke macht de grondslag legde voor de andere.

Zover bekend, preekte Guthrie nimmermeer te Fenwick, nadat het vonnis van de Aartsbisschop tegen hem afgekondigd geworden was, maar wel weet men, dat hij op zekere tijd met zijn volk van Fenwick naar Stewarton ging, om daar een jong Presbyteriaans leraar te gaan horen. Toen zij weer thuiskwamen, gaven zij hem te

kennen, dat zij niet ingenomen waren met het preken van die man, daar hij zo levenloos in zijn voordracht was. Hij zei, dat ze de man verkeerd beoordeelden, dat hij een gewichtige preek gedaan had, en indien zij dit wensten, zou hij op een geschikte plaats hen weer een gedeelte daarvan doen horen. Hij deed ze op een schone zomermaand, ten tijde van het ondergaan der zon, buiten in het gras neerzitten en repeteerde de predicatie voor hen. Zij waren zeer daarmee ingenomen, en oordeelden het toen een gewichtige predicatie door zijn juiste voordracht en de bewonderswaardige liefde, die zij voor hem gevoelden.

Hij was bijzonder met lichamelijke bekwaamheden voorzien, niettegenstaande hij in het begin zeer sterk gestudeerd had. Hij had een zeer goede stem en sprak luid, maar toch beheerst door een gepaste meerdere of mindere verheffing van toon. Hij was zeldzaam welsprekend, waardoor hij geheel meester was over de hartstochten zijner toehoorders. Hij was een voortreffelijk heelmeeester voor het helen van gebrokenen van hart en voor het terechtbrengen van weifelende consciënties, zodat zij die bedroefden van geest waren, van heinde en ver kwamen, en van hem raad en troost ontvingen. Degenen die zo woest waren toen hij eerst te Fenwick kwam, waren zeer bedroefd toen de hulpprediker de last van de Aartsbisschop bekend maakte, en zouden zijn vijanden tekeer hebben willen gaan, indien hij het hun maar toegestaan had, zonder de gevaren en ontberingen te vrezen welke hen hierom mochten treffen.

Behalve het reeds genoemde hooggeschatte werkje, bestaan er nog enige preken die zijn naam dragen en te Fenwick uitgesproken moeten zijn, over Matth. 14:24 en Hosea 13:9. Maar daar zij wat ruw van uitdrukking zijn en in het geheel niet overeenkomen met de stijl van zijn hiervoor genoemd werk, houdt men ze voor onecht of in elk geval verschillend van hun oorspronkelijke inhoud, zoals zij door hem gepredikt werden. En wat betreft de verhandeling over *Regerende Ouderlingen*, hetwelk gezegd is te staan achter de laatste uitgave van het *Groot Interest*, dit werd geschreven door zijn neef James Guthrie van Stirling. Er bestaan in handschrift nog enige andere verhandelingen van hem, waaruit ik gelegenheid had nog zeventien preken over te schrijven, die in het jaar 1779 zijn uitgegeven. Verder vindt men nog een aantal preken en aantekeningen van preken, welke zijn naam dragen en waarvan sommigen eigenhandig door hem schijnen geschreven te zijn.

Hugh Mac Kail 1640-1666

Hugh M'Kail werd geboren omstreeks het jaar 1640, en ontving zijn opleiding aan de Hogeschool te Edinburgh, onder toezicht van zijn oom Hugh M'Kail onder wiens dak hij zijn thuis had.

In de winter van 1661 liet hij zich door de Presbytery van Edinburgh examineren, om tot het predikambt te worden toegelaten. Hij was toen ongeveer twintig jaar oud. Hij slaagde, waarop hij verscheiden malen onder veel belangstelling preekte met stichting van zijn toehoorders. De laatste maal dat hij de predikstoel beklom sprak hij uit Hoogl. 1:7 in de Hoofdkerk van Edinburgh, en wel op de sabbat, welke onmiddellijk de 8e september voorafging, de dag, die door het Parlement bepaald was, waarop de leraars van Edinburgh zouden worden afgezet. Bij deze gelegenheid sprak hij ook over de grote en vele vervolgingen, waaraan de Kerk Gods blootgesteld geweest was, en nu weer onder verkeerde, en terwijl hij uitweidde over de personen en machten die hiertoe als instrumenten gediend hadden, zei hij, *dat de kerk en het volk van God vervolgd geworden waren door een Farao op de troon, een Haman in de staat en een Judas in de kerk*, en deze karakters schenen zo overeen te komen met die van de regeerders in kerk en staat te dier tijd, dat hij, hoewel hij de naam van niemand genoemd had, ter oorzaak hiervan in staat van beschuldiging gesteld werd.

Het gevolg was, dat enige dagen later een troep ruiters naar zijn woning nabij Edinburgh gezonden werden om hem gevangen te nemen, maar doordat hij juist een ogenblik tevoren gewaarschuwd was, wist hij nog zijn bed te verlaten en zich in een andere kamer te verbergen, waar hij hen ontkwam.²⁴ Hierop was hij genoodzaakt tot zijn vaderhuis, nabij Liberton terug te keren, en na zich daar enige tijd verborgen gehouden te hebben, leefde hij nog vier jaar, zich nu hier, dan daar ophoudende.

Terwijl hij weer bij zijn vader thuis was, ontstonden er onlusten in het westen. Op de tijding hiervan liep ook hij te wapen. De oorzaken en overwegingen, welke hem hiertoe noopten, verklaart hij later uitvoerig. Hij voegde zich de 18e november 1666 bij hen, die in die streken opstonden, om de arme en verdrukte partij te helpen. De hier bedoelde geschiedenis, die bekend staat als de **Pentland expeditie** zullen wij hier in het kort verhalen.

Hoewel ontstaan uit een gering en onbedacht voorval, namen deze onlusten in die dagen nogal een vrij grote afmeting aan. Sir James Turner, die zich berucht gemaakt had door zijn militaire buitensporigheden, afpersingen en wreedheden, had enige soldaten gezonden naar een klein dorp op ongeveer 20 mijlen afstand van Dumfries, om de handen te slaan aan het eigendom van een oud man aldaar, door wie hij zich op godsdienstig terrein beledigd achtte. Terwijl zij deze man op de brutaalste wijze mishandelden, waagden enigen der dorpelingen het hiertegen te protesteren, maar de soldaten waren van deze tussenkomst niet gediend; waarvan het gevolg was dat zij met elkander handgemeen raakten, en de oude man ontzet werd. Nu ze zover gegaan

---

²⁴ Zij namen gevangen Sir James Stuart en zijn zoon Walter

waren, waren ze wel genoodzaakt verder te gaan, wilden ze zichzelf en de inwoners van dat district niet blootstellen aan een kort te volgen wraakneming. Daarom verenigden verscheiden hunner vrienden zich, en marcheerden zij naar Dumfries, waar zij Sir James Turner en zijn garnizoen verrasten, en hem gevangen namen. Tot dit oogenblik was alles nog toe te schrijven geweest aan toevallige en onvoorbedachte omstandigheden, maar nu werd het nodig meer vastbesloten en met een bepaald doel op te treden. Belangrijke versterkingen ontvangen hebbende, en aan hun gelederen toegevoegd ziende velen van de bekwaamste Presbyterianen, onder wie Luitenant Kolonel Wallace, een dapper en bekwaam officier, marcheerden zij onder zijn bevel naar Lanark, waar zij in de avond van de 25e aankwamen, en waar zij de volgende dag op plechtige wijze de Verbonden vernieuwden. Hun aantal was toen ongeveer 1500 man. De ruiters waren grotendeels gewapend met zwaard en pistool, maar de meeste van het voetvolk hadden slechts zeisen en hooivorken ter hunner beschikking.

Ongelukkigerwijze echter, en zoals zo dikwijls gebeurt, ontstond er een verschil van mening onder hen, sommigen wilden direct slag leveren, terwijl anderen aanraadden meer naar het oosten op te trekken in de hoop daar nog versterkingen aan te treffen in de Lothians. Na beraadslaging werd het laatste als het beste geoordeeld, maar het gevolg was, dat velen weer naar huis trokken. En toen na een bezwaarlijke mars door onstuimig weer, het leger in de omstreken van Edinburgh aankwam, waren zij geslonken tot een hoopje van 900 man. Om hen te keer te gaan, werd Generaal Dalziell door het Gouvernement op hen afgezonden met een leger bestaande uit 3000 goed gedisciplineerde soldaten. In de slag, welke op de 28e volgde, en die plaats greep op het Rullionveld, een der hellingen van de Pentlands, vochten zij dapper, maar de ongelijkheid der partijen in aanmerking genomen, kon de uitslag niet twijfelachtig zijn. Het verlies van het koninklijk leger werd nooit bekend, maar aan de zijde der Presbyterianen werden ongeveer 50 gewond en 100 gaven zich over op belofte van kwartier, welke belofte echter in vele gevallen schandelijk geschonden werd. De doden werden in rijen op het slagveld begraven, en een gedenkteken met het volgende opschrift werd opgericht op de plaats, waar zij gevallen waren:

*Hier ligt een schare van getuigen,
Die voor de zaak van Christus hier verschenen,
Om ware vrijheid te herstellen,
Dewijl zij toen door tirannie zeer werden onderdrukt.
Deez' helden vochten met edele moed,
En kregen na hun val de martelaarskroon.*

Wij zullen het niet onze taak achten te zeggen in hoeverre zij in deze omstandigheden verstandig handelden, met in hun gewapend optreden voort te gaan en de woede van het Gouvernement te trotseren. Maar wij zeggen met de woorden van Defoe: "Zij, die het optreden van degenen, die aan revolutie deelnamen, en de wapens opnamen tegen de verdrukkingen en de willekeurige regering van koning Jakobus, voor wettig hielden, zullen wel willen toegeven, dat deze goede mannen minstens dezelfde persoonlijke reden voor deze Pentland expeditie hadden."

En het is voldoende antwoord voor allen, die deze bladzijden zullen lezen, dat deze mannen stierven, voor dat rechtmatig weerstaan van de uitoefening van willekeurige macht, dat als wettig beoordeeld, en voor wettig erkend is door de praktijk en verklaring van elk der Parlementen van beide koninkrijken.

Hugh, van een zwak gestel zijnde, had zijn lichaam zo geleden door de ontberingen,

vermoeienissen, en het onophoudelijk marcheren in onstuimig weer, en was hij zo verzwakt, dat hij niet meer voort kon. Op de 27e, de dag vóór de slag was hij genoodzaakt nabij Cramond Water zijn kameraden te verlaten. Op zijn weg naar de parochie van Liberton door Braid's Craigs gaande, werd hij, zonder dat hij tegenstand bood, slechts een klein eenvoudig zwaard tot zijn beschikking hebbende, gevangen genomen door enige landslieden, die uitgezonden waren om de velden af te zoeken. En hier mogen wij wel de opmerking maken, dat zijn vroegere ontsnapping niet wonderlijker was, dan zijn tegenwoordige vangenneming noodlottig, want de minste waarschuwing mocht dit voorkomen hebben, maar God, Die hem de volle ervaring gaf, dat Hij alle dingen laat medewerken ten goede voor degenen, die Hem liefhebben, bereidde aldus de weg voor Zijn eer, en voor de vreugde en uiteindelijke zegepraal van Zijn knecht.

Hij werd naar Edinburgh gebracht, waar hij eerst naar het stadhuis geleid werd, om te onderzoeken of hij ook brieven bij zich had, maar daar er geen gevonden werden, werd hij als gevangene naar de Tolbooth overgebracht. Op woensdag de 28e werd hij op bevel van de geheime Raad voor de Graaf van Dumfries, Lord Sinclair, Sir Robert Murray van Priestfield en anderen gebracht, om onderzocht te worden. Ondervraagd wordende over zijn zich voegen bij de westerse strijdmachten, weigerde hij die vraag te beantwoorden, daar hij zich door geen wet of eis der rede gebonden achtte, zijn eigen beschuldiger te zijn. Na enige redenen over en weer werd hem verzocht het gesprokene te ondertekenen, hetgeen hij weigerde. Dit aan de Raad bericht zijnde, waren deze heren hierdoor ten zeerste geërgerd, en bracht dit hem onder verdenking, dat hij de waarheid niet zei.

Op de 29e werd hij weer geroepen, en leverde hij om dit vooroordeel weg te nemen een geschrift in door hem ondertekend, waarin hij beled, dat hij deel uitgemaakt had van de westerse strijdmacht. Hoewel zij zeker wisten, dat hij deze verklaring de vorige nacht zelf opgesteld en ondertekend had, gingen zij door hem met argwaan te behandelen. Zij verdachten hem dat hij ingewijd geweest was in alle geheime oogmerken van die partij, en zij bleven bij hem aanhouden, dat hij een volledig verslag zou afleggen van allen, wat die partij betrof.

De 3e december werden de Boots (martellaarzen, een folterinstrument) op de tafel in de Raadzaal voor hem gelegd en werd verzekerd, dat hij de volgende dag gepijnigd zou worden indien hij niet bekende. Daarom werd hij de volgende dag voor hen gesteld, en als van hem geëist werd, dat hij bekennen zou, verklaarde hij met alle ernst en nadruk, dat hij niet meer wist, dan hetgeen hij reeds beleden had, waarop de beul bevel gegeven werd, zijn been in de Boots te leggen, en tot pijniging over te gaan, met tien of elf slagen met vrij lange tussenpozen; dit alles verduurde hij zonder blijken van ongeduld of bitterheid te geven.

Dit folteronderzoek was de oorzaak, dat hij niet gelijk onder aanklacht gesteld werd met de eerste tien, die op woensdag de 5e december reeds gedagvaard en gevonnist werden om de daaropvolgende vrijdag te worden opgehangen. Velen dachten, dat zijn gering aandeel aan de opstand en hetgeen hij door de pijniging reeds geleden had, enigszins als verzachtende omstandigheden voor hem gegolden zouden hebben. Maar er was anders over hem besloten, want zijn laatste preek was niet vergeten, in het bijzonder de gebezigde woorden, *zoals 'n Farao op de troon*, enz.

De 8e december ging zijn broeder van Glasgow naar Edinburgh met een brief van de Markiezin van Douglas en een van de Hertogin van Hamilton ten gunste van hem en

gericht aan de Lord Gevolmachtigde, maar beide bleven zonder uitwerking. Zijn neef Mr. Matthew M'Kail bracht een andere brief van de Markiezin van Douglas aan de Aartsbisschop van St. Andrews voor hetzelfde doel, maar met niet meer succes.²⁵

Op maandag de 10e ontving hij zijn beschuldigingsschrift, waarin hij met nog zeven anderen wegens verraad aangeklaagd werd, en werden zij gedagvaard woensdag de 12e december voor hun rechters te verschijnen; maar de pijniging en de zeer nauwe opsluiting in de gevangenis, want dit was zo bevolen, hadden hem

zware koortsen veroorzaakt, waardoor hij totaal ongeschikt geworden was, om voor hen te komen. Daarom zond hij op dinsdag de 11 e aan de Lords van de Raad een smeekschrift, waarin hij hun de zwakke en ziekelijke gesteldheid van zijn lichaam blootlegde, en hun verzocht hem van verdere rechtsvervolging te willen ontslaan, en dat zij hem wilden ontheffen van de verschijning hiervoor genoemd. Hierop gaf de Raad bevel aan twee dokters en twee chirurgijns, om hem te onderzoeken, en hun naar waarheid opgemaakte verklaringen vóór de volgende dag tien uur aan de rechters in te leveren.

De 16e december werd hij een weinig hersteld zijnde, met nog drie anderen voor de rechters gebracht, waar hun beschuldiging voorgelezen werd, met de nodige aanhalingen uit vroegere en latere Parlementaire akten en wetten, uitgevaardigd tegen het deelnemen aan gewapend verzet, het treden in Verbonden en het vernieuwen van het Solemneel Verbond, buiten de goedkeuring van de koning of tegen zijn bevel. Hugh M'Kail werd in het bijzonder beschuldigd zich te paard gevoegd te hebben bij de rebellen van Ayr, Ochiltree, Lanark en andere plaatsen. Toen hem toegestaan werd te spreken, sprak hij ter zijner verdediging, beide aangaande het hem ten laste gelegde en betreffende de verplichtingen en banden, waaronder dit land lag tegenover God, prijzende de institutie, de waardigheid en het gezegende van de Presbyteriaanse kerkinstellingen, en zei, dat de laatste woorden van het Nationaal Verbond steeds met veel gewicht op zijn ziel drukten. Hier werd hij in de rede gevallen door de Advocaat van de Koning, die hem verzocht die rede te beëindigen en zich te bepalen tot zijn beschuldiging van rebellie. Hierop antwoordde hij, dat de oorzaak waarom hij gedrongen werd zijn hiervoor genoemde verklaring af te leggen, was, die gewichtige en betekenisvolle uitspraak van onze Heere Jezus: Een iegelijk, die mij belijden zal voor de mensen, dien zal ook de Zoon des mensen belijden voor de Engelen Gods. Nadat de verklaringen van degenen die met hem onderzocht werden en zijn antwoorden, voorgelezen waren, werd de zitting gesloten. Het vonnis werd uitgesproken en met eenparige stemmen werd hij bij monde van Sir William Murray, hun kanselier, schuldig verklaard, terwijl hij veroordeeld werd om op zaterdag 20 december met de overigen naar het marktkruis van Edinburgh overgebracht te worden, om aldaar aan een galg te worden opgehangen totdat de dood er op volgt, hun landen en goederen verbeurd verklaard wordende ten bate van zijn Majesteit.

Op het horen van zijn vonnis, zei hij blijmoedig: *"De Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen, de Naam des Heeren zij geloofd."*

Hij werd daarna door de wachten naar de Tolbooth teruggeleid, terwijl het volk hun klaagtonen langs de weg horen liet. Nadat hij in zijn vertrek was teruggekeerd, wendde hij zich onmiddellijk in het gebed tot God, en bad hij met veel verwijding des harten voor zichzelf en voor degenen, die met hem veroordeeld waren.

Even later zei hij tot een goede vriend: 'O welk een goed nieuws, nog slechts een reis

---

²⁵ Bisschop Sharp. Volgens Hewison ontving de bisschop een brief met 's konings ontheffing, maar de bisschoppen hielden de brief achter tot na de executie.

van minder dan vier dagen, waarna ik het aangezicht van Jezus Christus zal zien, " en hij gaf te kennen, dat hij met minder zorg bezet was hoe te sterven, dan hij dikwijls geweest was wanneer hij een preek doen moest. Tot enige vrouwen die stonden te schreien, zei hij, dat hoewel hij jong en in het ontluiken van zijn hoop in zijn leraarswerk was, zij hem evenwel niet moesten beklagen, "want een druppel van mijn bloed", voegde hij daarbij, "mocht door Gods genade meer zielen overtuigen, dan vele preken zouden hebben kunnen doen."

Die namiddag verzocht hij van de Raad, dat zijn vader toegestaan mocht worden hem te bezoeken, hetgeen ingewilligd werd, waarop deze de volgende avond bij hem kwam. Hij sprak met hem over het vijfde gebod, betreffende de gehoorzaamheid van een kind aan zijn ouders. Nadat zij samen gebeden hadden, zei zijn vader tot hem: "Hugh ik heb u een goede olijfboom genoemd met schone vruchten en nu heeft een storm de boom en zijn vruchten verwoest." Hij antwoordde, "dat zijns vaders te goede gedachten van hem, hem bedroefde." Zijn vader zei, dat hij overtuigd was, dat God niet zijn zonden bezocht maar de zonde zijner ouders, zodat hij zou mogen zeggen: "Onze vaders hebben gezondigd en wij dragen hun ongerechtigheden, " en voegde hij er bij: "Ik heb gezondigd, maar wat hebben deze schapen gedaan." Hugh antwoordde met vele verzuchtingen, dat door zijn tekortkomingen ten opzichte van het vijfde gebod, ook zijn aandeel bekort was in die belofte, dat zijn dagen zouden worden verlengd in het land der levenden en dat Gods twist met zijn vader mocht voortvloeien uit zijn te hoog schatten van zijn kinderen, inzonderheid van hemzelf.

Op de 20e december schreef hij, meer tengevolge van het lastig aanhouden van zijn vrienden, dan dat hijzelf hiertoe lust gevoelde, een smeekschrift aan de Raad, waarin hij hen vroeg om verzachting van zijn straf, nadat hij daarin zijn onschuld betuigd had, maar het bleef alles zonder uitwerking. Tijdens zijn verblijf in de gevangenis was de Heere hem genadig nabij, beide om hem te ondersteunen tegen de vreze des doods, en om de wolken van schrik, waaraan de meest onverschrokken mensen, door de zwakheid van vlees en bloed, nog wel onderworpen is, te verdrijven. De Heere stond hem ook wonderlijk bij in zijn gebeden en dankzeggingen, tot verbazing van allen die bij hem kwamen. Op donderdagavond als hij het avondeten met zijn medegevangenen, zijn vader en een paar anderen gebruikte, zei hij opgeruimd tot de eerste: "Eet maar volop en voedt uw lichaam, opdat de prelaten aan ons een vette kersttaart hebben."

Na het avondeten, als hij gedankt had, brak hij uit in vele Goddelijke uitdrukkingen, omtrent hemzelf en de kerke Gods, en gebruikte hij ten laatste die uitroep uit het boek van Daniël: *Wat zal het einde zijn van deze wonderen?*

De laatste nacht van zijn leven stelde hij zijn medegevangenen vele vragen voor, welke hij dan ter hunner versterking zelf beantwoordde, waaronder de volgende: "Hoe zal ik mij gedragen, als ik mij door een mij aanstarende menigte, te midden van soldaten en wachten, begeef van de Tolbooth naar het schavot en de galg, om de indruk van dit alles te boven te komen?"

Het antwoord was: "Door een diepere indruk in mij te ontvangen van de menigte engelen, welke op ons zien, overeenkomstig die tekst: Ik zal u tot een schouwspel stellen voor de wereld, voor engelen en mensen, want de engelen verblijden zich over onze goede belijdenis, en zijn tegenwoordig om onze zielen te geleiden en over te brengen, evenals de ziel van Lazarus tot de schoot Abrahams; niet om ze te ontvangen, want dat is het werk van Jezus Christus alleen, Die ze Zelf in de Hemel zal verwelkomen, met de gezangen van engelen en van gezegende geesten; de engelen

zijn maar gediensstige geesten, steeds gereed om stervende gelovigen te dienen en te versterken"

"Op welke wijze kunnen wij onszelf, die zich daarheen haasten, enig begrip van de hemel maken, waarvan het Woord zegt: Geen oog heeft het gezien, en geen oor gehoord?" Hierop antwoordde hij: "De Schrift helpt ons op tweeërlei wijze daarvan enige voorstelling te maken. Ten eerste, bij wijze van gelijkenis, als in Openbaring 21, waar de hemel vergeleken wordt bij een heerlijke stad, zoals daar uitvoerig wordt beschreven. Ten tweede, door de liefde der heiligen tot Jezus Christus voor te stellen en ons te leren Hem in oprechtheid lief te hebben, hetgeen de vreugde en blijdschap des hemels uitmaakt (Openbaring 5:12), en niets dan de ziel ademende liefde tot Jezus Christus kan de vreugde des hemels recht begrijpen.

Aan het avondeten sprak hij over de liefde, in hoeverre die de kennis te boven gaat. "O, blote kennis zonder liefde is van weinig nut, verdwijnende tot niets en zeer gevaarlijk, " zei hij.

Als na het avondeten zijn vader gedankt had, las hij de 16e Psalm en zei hij: "Als er iets in de wereld is, dat ik met smart en niet gewillig verlaat, zou het zijn het lezen van de Schrift. Ik zei, ik zal de Heere niet meer zien in het land der levenden. Maar dit behoeft ons niet droevig te maken, want daar waarheen wij gaan zal het Lam de Schrift zelf zijn; en Hij zal zijn het Licht der stad en daar is het Leven Zelf de Rivier van het Water des Levens, en levende Fonteinen."

Hij vroeg daarna om een pen, zeggende, dat het was om zijn testament te schrijven, waarin hij wenste te beschikken over enige boeken die hij had, aan wie hij wilde dat die ter hand gesteld zouden worden. Hij ging ongeveer om elf uur naar bed en sliep tot des morgens vijf uur, waarop hij opstond om zijn lotgenoot John Wodrow te roepen, zeggende opgeruimd: "Sta op John, want gij ligt te lang in bed, men zou niet zeggen, dat wij vandaag opgehangen moeten worden, zolang blijven wij liggen."

Daarop sprak hij tot hem met de woorden van Jes. 43:24, en na enig verder gesprek zei John tot hem: "Gij en ik zullen weldra naast Robertson liggen."

Hij antwoordde: "Ik denk John, dat gij mij maar voor vreesachtig houdt, omdat gij voor de Raad vrijmoediger waart dan ik; maar ik zal op het schavot minstens zo vrijmoedig zijn als een uwer, " "en" voegde hij er bij, "de Heere schonk mij deze morgen, nadat Hij mij had doen ontwaken, een klaar gezicht van Zijn heerlijkheid en majesteit, maar daarna verdonkerde het weer enigszins."

Hierop bad hij zeer vurig tot de Heere, pleitend op Zijn verbondsbetrekking tot Hem, en smekende, dat hij bekwaam gemaakt mocht worden om die dag een goed getuigenis af te leggen voor vele getuigen.

Zijn vader tot hem komende, nam afscheid van hem, tot wie zijn laatste woorden waren, dat zijn lijden de prelaten meer nadeel zou toebrengen en Gods volk meer stichten, dan dat hij nog twintig jaar in het leraarsambt werkzaam zou zijn.

Daarna verzocht hij zijn vader als hij in zijn kamer gekomen zou zijn, de Heere ernstig te willen bidden, dat Hij op het schavot toch met hem zijn mocht; "want" zei hij, "het is mijn grootste zorg hoe ik mij daar gedragen zal, om te volharden tot het einde toe"

Te ongeveer twee uur werd hij naar het schavot geleid met nog vijf anderen, die tegelijk met hem de marteldood ondergaan zouden. Aldaar aangekomen, oordeelde eenieder, die hem voorheen gekend had, dat zijn voorkomen innemender en statiger was dan ooit tevoren. Aan de voet van de ladder gekomen zijnde, richtte hij zijn aanspraak tot de menigte noordwaarts, zeggende, dat, daar zijn jaren in deze wereld slechts weinige geweest waren, zijn woorden ook niet vele zouden zijn, waarop hij tot

hen zijn aanspraak en belijdenis richtte, tevoren door hem opgeschreven en ondertekend. Nadat hij gesproken had, zong hij een gedeelte van de 31e psalm, en bad hij met zulk een aandrang en vurigheid, dat velen bitterlijk begonnen te wenen. Daarna legde hij zijn hoed en jas van zich, en de ladder vastgrijpende om omhoog te klimmen, zei hij met een luide stem: "Ik ben niet meer bekommerd om deze ladder te beklimmen en daarover geworpen te worden, dan alsof ik naar mijns vaders huis ging."

Als hij een rumoer onder het volk hoorde, wendde hij zich tot zijn lotgenoten, zeggende: "Mijn vrienden en lotgenoten, wees niet bevreesd, elke stap op deze ladder is een schrede nader aan de hemel;" en zich erop neerzettende, zei hij: "Ik ben geneigd te geloven, dat de raadslieden en bestuurders van dit land een verzachting van deze straf zouden aangewend hebben, indien zij niet door de prelaten aangezet geworden waren, zodat ons bloed in de eerste plaats voor hun deur ligt, maar dit is mijn troost, dat mijn Verlosser leeft. En nu leg ik gewillig mijn hoofd neer voor de waarheid en de zaak van God, de Verbonden en het werk der Reformatie, welke eens de heerlijkheid van deze natie waren, en het is omdat ik deze verdedigd en getracht heb die bittere wortel van het papendom uit te roeien, dat ik nu hier sterven moet; onderwijl legde de beul het koord om zijn hals.

Het volk horende wenen, zei hij: "uw werk is niet om te wenen, maar wil de Heere liever bidden, dat Hij tot verheerlijking van Zijn Naam, ons hier doorhelpt; en gezegend zij de Heere, Die mij ondersteunt. Velen hebben mij sinds mijn gevangenschap en mijn veroordeling hun gebeden geschonken, en ik hoop dat gij mij die ook niet zult onthouden nu ik de laatste stap van mijn reis sta te doen, opdat ik een goed getuige zijn moge van een goede belijdenis en opdat gij weet, wat de grond van mijn bemoediging in dezen is, zal ik u het laatste hoofdstuk van de Bijbel voorlezen."

Als hij dat gelezen had, zei hij: "Hier ziet gij welk een heerlijkheid mij staat geopenbaard te worden: een zuivere rivier van het water des levens; hier ziet gij mijn toelating tot die heerlijkheid en hetgeen mij geschonken zal worden: en die dorst heeft, die kome; en hier ziet gij mijn verwelkoming: de Geest en de bruid zeggen: kom."

Daarna zei hij: "Ik heb nog een enkel woord tot mijn vrienden te zeggen: gij hoeft niet te treuren of u niet te schamen over mij, ziende mij in deze staat, want ik mag gebruik maken van dat woord van Christus: *Ik vaar op tot mijne Vader en Uwe Vader, tot mijne God en Uwe God, en tot mijne Koning en Uwe Koning*, tot de gezegende apostelen en martelaars, en tot de stad des levende Gods het hemelse Jeruzalem, tot een ontelbaar gezelschap van engelen, tot de algemene vergadering en de gemeente der eerstgeborenen, tot God de Rechter over allen, en tot de geesten der volmaakt rechtvaardigen en tot de Middelaar des Nieuwe Testaments Jezus; ik zeg u allen vaarwel, want God kan u meer tot troost zijn, dan dat ik dat zou kunnen zijn; en Hij zal mij nu meer verkwikken, dan dat gij dat zou kunnen. Vaarwel, vaarwel in den Heere."

Als de doek om zijn hoofd gebonden was, bad hij enige ogenblikken, daarna lichtte hij de doek af, en zei hij dat hij nog een enkel woord wenste te zeggen over de troost, die hij in zijn stervensuur ondervond. "Ik hoop, dat gij geen verandering of ontmoediging in mijn gelaat of mijn houding bemerkt; en daar u dit als een wonder mag toeschijnen, beken ik dat het mijzelf ook tot een wonder is en ik zal u de reden daarvan vertellen. Behalve de rechtvaardigheid van mijn zaak, is mijn troost hetgeen van Lazarus gezegd wordt als hij stierf, dat de engelen zijn ziel droegen in Abrahams schoot, zodat, terwijl

hier een grote plechtigheid heerst, terwijl hier is een samenloop van volk, een schavot, een galg, mensen kijkende uit hun ramen, er ondertussen een grotere en plechtiger voorbereiding van engelen plaats heeft, die zich gereed maken, om mijn ziel in Christus' schoot te dragen. Nogmaals, dit is mijn troost, dat mijn ziel overgaat in Christus' handen, hij zal ze onstraffelijk en zonder enig gebrek aan de Vader voorstellen, en dan zal ik voor altijd met de Heere zijn. En nu houd ik op van met de mensen te spreken, en begin ik mijn gemeenschap met God, die nooit afgebroken zal worden. Vaarwel vader en moeder, vrienden en betrekkingen, vaarwel wereld met uw genoegens, vaarwel voedsel en drank, vaarwel zon, maan en sterren; welkom God en Vader, welkom zoete Jezus Christus, de Middelaar van het Nieuwe Verbond, welkom gezegende Geest der genade, en God van alle vertroosting, welkom heerlijkheid, welkom eeuwig leven en welkom dood."

Daarna verzocht hij de beul, dat hij hem niet over de ladder werpen zou, voordat hij zelf zijn schouder overbuigen zou, hetgeen hij na enige ogenblikken in stilte gebeden te hebben, deed, zeggende: 'O God, in Uwe handen beveel ik mijnen geest, want Gij hebt mij verlost, o HEERE, God der Waarheid.'
En aldus stierf hij zoals hij geleefd had in de Heere, in het zes en twintigste jaar zijns levens.

Zijn dood werd door de toeschouwers zó algemeen beweend, dat men ter tijde van zijn executie nauwelijks één droge wang in de straten en vensters in de buurt van het kruis van Edinburgh zou hebben kunnen vinden.²⁶

Een historieschrijver beschrijft het als volgt:

"Hij was een jongeling van zes en twintig jaar oud, algemeen geliefd, ongemeen Godvruchtig en buitengewoon geleerd. Hij had veel van de wereld gezien en enige jaren buiten zijn vaderland gereisd, hij had een aangenaam en bevallig voorkomen."

Mij werd verteld, zegt hij, "dat hij elke week één dag vastte en dat hij vroeger meermalen tegen zijn vrienden zei, dat hij een voorgevoel had van eens zulk een dood te zullen sterven, als hij onderging."

Zijn aandeel in de Pentland opstand was, zoals men algemeen wist, slechts gering; en als hij sprak van de vreugde en troost, die hij in zijn dood ondervond, hoorde men velen luide klagen, en hun afkeuring te kennen geven over dergelijke onrechtvaardige behandelingen.

---

²⁶ Zijn neef M. M'Kail wond zijn lichaam in een zwart dooskleed wat hij bij zich had toen hij Hugh de laatste nacht en dag vergezelde. Hugh werd opgebaard in de Magdalenachapel en vervolgens begraven op Greyfriars kerkhof.

William Gordon van Earlstoun

† 1679

William Gordon van Earlstoun was de zoon van den grote hervormer Alexander Gordon van Earlstoun en stamde lijnrecht af van de vermaarde Alexander Gordon, die de volgelingen van John Wickliffe onderhield, en die een Nieuw Testament in de volkstaal in zijn bezit had, hetwelk zij gewoon waren te lezen in het bos nabij Airds niet ver van Earlstoun. William Gordon het voordeel van een godsdienstige opvoeding hebbende, begon reeds vroeg blijken te geven, dat hij een waar discipel van Christus was.

Wij vinden in de Brieven van Rutherford (Brief 275), dat deze hem in het jaar 1637 vermaande, als volgt: "Mijnheer indien gij het fundament aldus legt, dan zult gij niet spoedig wijken of wankelen. Maak de bodem goed en sterk, en dan zal uw schip alle stormen kunnen verduren, mits uw anker tegelijkertijd op goede grond is uitgeworpen, namelijk binnen het voorhangsel." En inderdaad begon hij zich door Gods genade al vroeg te onderscheiden wegens zijn Godsvrucht en eerbied voor alles wat Goddelijke zaken betrof. Hij was een warm voorstander van het Presbyterianisme, en het werk der Verbonden en der Reformatie, waarvoor hij standvastig en onwankelbaar gestreden heeft, totdat hij zijn leven liet in deze strijd.

Welk aandeel hij gedurende de overweldiging van Cromwell in de publieke aangelegenheden had, kan ik niet met zekerheid zeggen; wij veronderstellen, dat hij zich schaarde aan de zijde der Remonstrants. De eerste maal, dat hij na het herstel van het koningschap onder Karel II in het openbaar getuigde, en waarvan de geschiedenis melding maakt, was omtrent het jaar 1663, toen de Raad gevolmachtigden aanwees, om naar het zuiden te gaan, om een onderzoek in te stellen naar de oorzaken van het verzet, dat door het volk aldaar gepleegd werd, wegens de aanstelling van prelaten te Kirkcudbright en Irongray. De genoemde gevolmachtigden wetende hoe deze hooggeachte edelman gehecht was aan de Presbyteriaanse beginselen, besloten óf hem te doen toestemmen in de vestiging van een bisschoppelijk geestelijke te Dalry in Galloway, alwaar hij krachtens de wetten van het land enig recht had in het begiftigen van kerkambten; óf indien hij mocht weigeren, met de bisschop, van wie zij met alle reden verwachten konden, dat hij op hun hand zijn zou, tot overeenstemming te komen, hem alsdan in verdere moeilijkheden te brengen. Daarmee overeenkomstig schreven zij een brief aan hem, van ongeveer de volgende inhoud:

"Vernomen hebbende, dat de kerk van Dalry onder die gemeenten behoort, waarvoor de bisschop een reeds dienstdoend leraar verkoren heeft in de persoon van Mr. George Henry, iemand zeer geschikt en bekwaam voor dat ambt, en dat deze heer de eerstvolgende sabbat naar uw parochie zal komen; om voor het volk te preken, en wetende, dat u iemand van veel gezag aldaar is, verzoeken wij u te willen zorg dragen, dat dit besluit van de aartsbisschop geëerbiedigd wordt, dat de gemeente ter kerk komt en hem ontvangt, opdat hij alzo aangemoedigd mag worden om het leraarswerk in die plaats voort te zetten.

Uwe liefhebbende vrienden en dienaars,
Linlithgow,

Galloway,
Aunandale,
Drumlanark.

Op deze brief gaf Earlstoun een zeer waardig antwoord, 22-5-1663. Op goede gronden toonde hij aan, waarom hij hun onbillijk verzoek niet kon inwilligen, zoals nader blijkt uit het volgende uittreksel uit zijn brief:

"Ik heb altijd veilig geoordeeld God te gehoorzamen en mijzelf op een afstand te houden van hetgeen niet strekt tot Zijn eer en de stichting der zielen van Zijn verstrooid volk, waarvan de kerkelijke gemeente een deel uitmaakt. En daarenboven mijn heren is in het algemeen bekend, dat ik aanspraak maak op het beschermheerschap en het weggeven van kerkelijke ambten in die parochie, en dat ik met de goedkeuring van het volk reeds ene beslissing genomen heb, in het benoemen van een waarlijk voortreffelijk en bekwaam persoon, opdat hij gelegenheid hebben mag zijn gaven tot stichting van dat volk aan te wenden; en wat mijzelf aangaat, indien ik steun verlenen zou aan de persoon in uw brief bedoelt, zou dat voor mij betekenen, dat ik goddeloos en schandelijk de Majesteit Gods verongelijken zou, en met geweld de christelijke vrijheden van Zijn bedroefd volk wegnemen, en mijn eigen recht krachteloos zou maken" Hoewel deze waardige edelman zijn recht van beschermheerschap in het begeven van kerkelijke ambten aanhaalt, neemt hij dat voorwaardelijk, daarbij voegende "de keuze en toestemming van het volk." "Anders" zegt hij, "zou ik de Majesteit Gods verongelijken, de christelijke vrijheden van het volk wegnemen, en mijn eigen recht krachteloos maken" Hoeveel verschilt dit van de wijze, waarop vele anderen in die tijd gebruik maakten van hun recht van beschermheerschap, wanneer niets dan absolute macht en willekeur van handelen hen kon bevredigen.

Dit was zonder twijfel hetgeen de regering bedoeld had, en aldus begonnen de moeilijkheden voor hem, want op de 30e juli eerstvolgende werd door de "Lords van de Raad een bevelschrift uitgevaardigd tegen William Gordon van Earlstoun, om voor hen te verschijnen, om zich te verantwoorden over zijn oproerig en verdeeldheid verwekkend gedrag, " hetgeen daarin bestond, dat hij weigerde in te stemmen met de prelaten, dat hij de Episcopale predikers niet wilde gaan horen, en dat hij de verdreven leraars beschermde en hoorde. En daarna de 24e november van hetzelfde jaar: "de Raad bericht zijnde, dat de heer van Earlstoun geheime godsdienstoefeningen en bijzondere samenkomsten in zijn huis houdt, belast, dat een bevelschrift tegen hem uitgevaardigd worde, dat hij voor deze Raad verschijnen zal, om zich te verantwoorden voor zijn verachting van de wettelijke voorschriften, op straffe van aan rebellie schuldig verklaard te worden."

Maar dit alles benam deze getrouwe belijder van Christus de moed niet, om zich te blijven scharen aan de zijde van Zijn vervolgd en veracht volk; waardoor deze boosaardige vijanden bewogen werden, om een nog strenger en scherper bevel tegen hem uit te vaardigen, waarin zij bekend maakten, "dat hij verscheiden conventikels, zoals zij gaarne het prediken van het Evangelie noemden waar Mr. Gabriel Semple, een verdreven leraar, het woord voerde, had bijgewoond, en wel in het Corsock bos en het bos van Airds, dat hij aldaar Schriftuurplaatsen heeft horen verklaren, en in zijns moeders en zijn eigen huis afgezette predikanten heeft laten prediken; dat van hem gevorderd was zich in het vervolg van zulke samenkomsten te onthouden, om vreedzaam en ordelijk volgens de wet te leven, hetgeen hij geweigerd had. Dat zij

daarom bevel gaven, dat genoemde William Gordon van Earlstoun verbannen zou worden, om binnen één maand uit het koninkrijk te vertrekken, om niet terug te keren op straffe des doods; en dat hij tot die tijd vreedzaam leve op boete van £ 10.000, –, of anders zijn persoon in de gevangenis gezet zou worden."

Het schijnt, dat hij niet overeenkomstig dit vonnis handelde, en hoewel wij niet de juiste bijzonderheden van zijn lijden weten, zijn wij toch overtuigd, dat hij vele beproevingen ondervonden heeft. In het jaar 1667 werd hij uit zijn huis en al zijn bezittingen verdreven, terwijl zijn huis ingericht werd tot een garnizoensplaats voor Bannatijne, die ellendige booswicht en zijn volk. Hierna bracht elk jaar nieuwe beproevingen en moeiten, totdat hij de 23e juni 1679, al deze ellenden te boven kwam, als hij in de eeuwige haven van rust aanlandde, waar hem een heerlijke beloning wachtte.

Hier zullen wij een worval uit onze geschiedenis inlassen, de strijd te Bothwell Bridge, 22 juni 1679

Een drie weken vóór het bovengenoemde voorviel, hadden de Covenanters een glansrijke overwinning behaald over Claverhouse en zijn dragonders. Het was een sabbatdag en een grote menigte was voor een godsdienstige samenkomst bijeengekomen aan een plaats genaamd Drumslag, niet ver van Loudon Hill. Toen de leraar Mr. Douglas juist begonnen was, schoot een der op de hoogten opgestelde wachters zijn seinschot af, en spoedig daarop zag men Claverhouse van het oosten naderen. "De gewapende mannen, " om te spreken met de woorden van Mr. Dodds in zijn *Vijftigjarige Worsteling van de Schotse Covenanters*, "kwamen moedig en ordelijk uit het midden der anderen naar voren. De ouden, vrouwen en kinderen en allen die geen wapens hadden, werden achtergelaten, en werd hen aangewezen zich geleidelijk naar een veiliger plaats te begeven, opdat zij geen direct gevaar zouden lopen, in geval hun verdedigers overweldigd mochten worden. Daar, op de helling van de heuvel, monsterden zij zich, en waren zij van een vreedzame Vergadering van christelijke kerkgangers ineens veranderd in een troep vastbesloten en onbevreesde oorlogsmannen, gereed om tot de laatste druppel bloed hun huizen en de landelijke tempel huns Gods te beschermen. Zij vormden zich tot een dicht aaneengesloten hoop, bestaande uit vijftig man te voet gewapend met geweren en 150 man slechts toegerust met hooivorken, pieken en meer dergelijke grove en ongeschikte wapens.

Hamilton nam het bevel op zich en werd geholpen door enige dappere en bekwame soldaten, die optraden als zijn officieren zoals de oude veteraan Henry Hall van Haughhead in Teviotdale, David Hackston en Burley, en de dappere jonge soldaatdichter, de Körner van de Covenanters partij, William Cleland van Douglas, nu eerst in zijn achttiende jaar. Aldus in slagorde opgesteld, marcheerde deze kleine troep, zoals een oude overlevering nog meedeelt, plechtig en indrukwekkend van de heuvel af, zingende op een halfklagende en halfjuichende toon, naar de wijs van een oud martelaarslied, de verheven psalm:

*God is bekend in Juda's stam,
Waar Hij zijn hoge zetel nam, enz.*

Aan de moerassen van Druwclog kwamen zij vlak tegenover Claverhouse en zijn dragonders te staan, welke opgesteld stonden aan de andere zijde van het moeras. De uitslag der worsteling, die hierop volgde, werd door Claverhouse zelf als volgt verteld: "Zij sloegen zo geweldig op ons in, dat wij geen tijd hadden, ons te verenigen.

Ik redde de standards, maar verloor op de plaats acht of tien man, behalve de gewonden; maar de dragonders verloren nog veel meer."

Het nieuws van de overwinning bij Druwclog liep als een vuurtje door het land, en al spoedig hadden zich 5000 personen uit alle delen verzameld op het landgoed van Hamilton, niet ver van Bothwell Bridge. Deze waren slecht gewapend, slecht geoefend, en het ergste van alles, slecht verenigd. In plaats van zich met alle ijver te oefenen in het exerceren, om zich gereed te maken voor de naderende strijd, gaven zij zich al te dikwijls over aan hete twistgesprekken over de 'Indulgente' (wordt verklaard bij de levensbeschrijving van Brown) en soortgelijke onderwerpen, of om elkaar allerlei bijzonderheden mee te delen, over de oorzaak, waarom zij in de wapens gekomen waren. Had die geest van eensgezindheid hen vervuld, welke heerste in de gelederen bij Drumclog, er zouden wellicht andere en schitterende overwinningen gevolgd hebben. Maar helaas een geest van verdeeldheid was nu op hen gevallen, en de woorden van de apostel Jakobus kwamen hier in een treurige vervulling: *Waar nijd en twistgierigheid is, aldaar is verwarring en allen bozen handel.*

Eindelijk in de ochtend van de 22e juni 1679 op een sabbatdag kwam het koninklijk leger bestaande uit 15000 man onder bevel van de Hertog van Monmouth, een eigen zoon van de koning op hen af, en richtte zijn eerste aanval op de brug. Deze, die de sleutel der te verdedigen stelling was, werd bewaakt door 300 man onder bevel van Hackston, Hall en Turnbull.

"Gedurende drie uren, " om weer de woorden van de welsprekende Mr. Dodds te gebruiken, "stonden zij deze hete aanval door, deze 300 vermoeide mannen, die hier een taak hadden, die ver boven hun krachten ging. Wel hebben zij onze achting en lof verdiend, want hun schitterende heldenmoed is de enige lichtende bladzijde in de herinnering aan die ramspoedige dag. Door de overmacht overstelpt, zonden zij om versterkingen, doch niemand kwam. Uitgeput door het langdurige wachthouden, door de vermoeienissen en de inspanning van de aanhoudende strijd, verzochten zij om hulp van de vele troepen die ledig in de vlakte stonden; maar er was geen bevelvoerder, er was geen orde, ieder was in twist met zijn buurman. Zij werden alleen gelaten zonder ondersteund te worden in de bres, en die 300 konden niet opwegen tegen het ijzeren gewicht van de 15000. Ten laatste vroegen zij om meer munitie, daar hun voorraad opraaakte. Het antwoord was, dat er niet meer was. Men kan zich de wanhoop voorstellen van die 300 dapperen en van hun officieren, die dag en nacht de brug bewaakt hadden tegen iedere ongewenste indringer. Maar er was niets aan te doen. Zij moesten de brug verlaten en terugtrekken naar het hoofdleger in het veld."

De rest is spoedig verhaald. Monmouth deed alles, wat in zijn macht was, om nodeloos bloedvergieten te voorkomen, maar de soldaten aangevuurd door mannen als Claverhouse en Danziel, sprongen als tijgers onder de ongeordende en hulpeloze menigte. Meer dan 400 werden gedood en 1500, die zich overgaven werden in triomf naar Edinburgh gesleept, en daar de gevangenen reeds vol waren, werden zij in het Greyfriars kerkhof opgesloten, waar zij gedurende verscheiden maanden in de open lucht, zonder enige beschutting, vastgehouden werden.

En toen eindelijk hun aantal door verscheiden oorzaken tot 257 ingekrompen was, werden zij ingescheept, om naar de Amerikaanse plantages te worden overgebracht. Maar toen zij op de hoogte van de kust van Orkney waren, verging het schip, en allen, enkelen uitgezonderd, vonden de dood in de woedende golven.

Dit was nog een genadige beëindiging van hun lijden, want zij werden door de kapitein op de meest onmenselijke manier behandeld, en zelfs toen het schip op het

punt stond in stukken te breken, weigerde hij nog de luiken te openen, om hen te laten ontkomen, waarin bewaarheid werd de Schrift: *De barmhartigheden der goddelozen zijn wreed.*

Daar Gordon orde moest gaan stellen op enige zaken, wellicht vrezende, dat hij daarna geen gelegenheid meer hiervoor zou hebben, kon hij niet bij de Covenanters zijn, die te dier tijd bij Bothwell in de wapens waren, maar hij zond zijn zoon daarheen, die aan de strijd aldaar deelnam. Hij haastte zichzelf zo spoedig mogelijk daarheen, en terwijl hij niets wist van de door hen geleden nederlaag, ontmoette hij aldaar in de buurt een troep Engelse dragonders, die alles afzochten, of zij nog van hun tegenstanders vinden konden. Als een dapper krijgsman van Christus, weigerde hij zich aan hen over te geven, of hetgeen van hem geëist werd in te willigen, waarop hij op de plaats doodgeschoten werd. Zijn zoon op een andere plaats zijnde, en zijn vrienden geen kans ziende zijn lichaam bij zijn voorouders te begraven, werd hij op het kerkhof van Glasfford aan de schoot der aarde toevertrouwd; en hoewel een zuil of gedenkteken op zijn graf werd opgericht, kon wegens het gevaar der tijden, daarop geen inschrift worden aangebracht. Zijn zoon Alexander Gordon ontkwam ternauwernood, door middel van een zijner pachters, die hem door het dorp Hamilton zag rijden, en hem van zijn paard deed afstijgen. Hij liet zich vrouwenkleren aantrekken, en op het gevaarlijkste ogenblik zat hij daar een kind te wiegen.

Hierop stak hij naar Holland over naar zijn zwager Mr. Robert Hamilton, en deed hij de kerken van Nederland mededeling van de droeve staat der christenen in Schotland. Hij werd door zijn vrienden weer teruggeroepen.

Kort na zijn aankomst, 1683, werd hij gevangen genomen, en op de pijnbank gebracht; maar door tussenkomst van zijn vriend de Hertog van Gordon, werd zijn leven gespaard. Hij werd naar de Bassrock gezonden, en vandaar, zover ik heb kunnen naspeuren, naar Blackness, waar hij tot het januari 1689 bleef, wanneer hij ter tijde der revolutie bevrijd werd.

Het is te betreuren, dat daarna noch hij noch zijn zoon Sir Thomas de voetstappen hunner voorouders ten volle volgden.

Aldus viel een der beroemdste mannen uit het geslacht der Gordons, iemand van wie ik niet genoeg gegevens bezit, om zijn karakter ten volle te beschrijven, maar wij weten in elk geval, dat hij een edelman was met vele goede eigenschappen en uitstekende bekwaamheden; een man, die zich geheel wijdde aan de godsdienst en de belangen der kerk, een eerste voorstander van het Presbyterianisme in het gedeelte van het land, waar hij woonde. De Gordons hebben allen een belangrijk aandeel gehad in onze Schotse geschiedenis, maar hier ontmoette men een goed vaderlander, een oprecht christen, een zuiver belijder en ik mag er nog bijvoegen een martelaar voor Jezus Christus.

John Livingstone 1603-1672

John Livingstone werd geboren in het jaar 1603. Hij was de zoon van Mr. William Livingstone, eerst leraar te Mongbroach of te Kilsyth en daarna te Lanark. Hij was ook na verwant aan het huis van Callender. Zijn vader leerde hem eerst lezen en schrijven, en deed hem daarna op de Latijnse school te Stirling, waar hij studeerde onder de leiding van Mr. Wallace, een Godvruchtig en geleerd man, Hij bleef aldaar tot de zomer van 1617, wanneer hij weer naar huis kwam. In oktober van het volgende jaar werd hij naar de Hogeschool van Glasgow gezonden, alwaar hij vier jaar studeerde, totdat hij in 1621 de graad van Doktor in de letteren verkregen had.

Hierop bleef hij bij zijn vader, totdat hij voor het predikambt gereed was, in welke tijd hij begon te zien, hoe de Heere hem steeds had goedgegaan, en vooral dat hem het grote voorrecht geschonken was geweest, dat hij zulke ouders had gekregen, die hem de grondbeginselen der christelijke religie reeds hadden ingeprint, zodra hij enig bevattingvermogen had. Hij zegt in zijn eigen levensbeschrijving, dat hij zich niet de juiste tijd of het middel herinneren kon, waardoor de Heere het eerst in hem gewerkt had. Hij herinnerde zich slechts, dat hij soms, toen hij nog zeer jong was, met veel gevoel bad, en het Woord met enige blijdschap las. Maar daarna begon hij zulke oefeningen dikwijls na te laten, waarop hij al weer enige aansporingen daartoe ondervond, waaraan hij gevolg gaf, doch daarna alles weer naliet. Hij zegt, dat hij geen lust tot het leraarsambt had, dan een jaar of iets langer nadat hij zijn studies aan de Hogeschool voltooid had; want hij had zijn zinnen gezet op de studie en de praktijk in de medicijnen. Met het oog hierop wenste hij naar Frankrijk te gaan, maar wanneer hij dit zijn vader voorstelde, wilde deze daartoe geen toestemming geven. In die tijd kocht zijn vader enig land aan in de parochie van Kilsyth. Hij wilde dit op de naam van zijn zoon doen overschrijven, doch deze weigerde dit, vrezende, dat dit hem teveel van zijn studie zou afleiden.

Temidden dezer bezwaren en beslommeringen omtrent de weg, welke hij zou hebben in te slaan, besloot hij bij zichzelf een dag af te zonderen, om zich voor God neer te leggen, dat Hij hem licht schenken mocht in hetgeen, hem te doen stond. Hij zonderde zich af nabij het Cleghorn bos, waar hij na veel verlegenheid omtrent de staat zijner ziel ten laatste gevoelde, dat de Heere hem riep, om Jezus Christus te gaan prediken, en dat hij indien hij het niet deed, geen zekerheid zijner zaligheid zou ontvangen; waarop hij al zijn andere voornemens varen liet, en zich geheel ging wijden aan de studie in de Godgeleerdheid. Hij bleef nog anderhalf jaar bij zijn vader thuis, alwaar hij studeerde en soms preekte. In die tijd schreef hij al zijn predicaties uit vóórdat hij ze preekte, totdat hij op zekere dag te Quodquhan geroepen werd, om aldaar na de bediening van het Avondmaal te prediken. Hij had een predicatie gereed, welke hij de vorige dag in een andere plaats uitgesproken had. Maar toen hij aldaar verscheiden personen tegenwoordig zag, die hem de vorige dag ook gehoord hadden, besloot hij een andere tekst te kiezen, terwijl hij alleen enige punten aantekende, waarover hij spreken zou. Naderhand zei hij, dat hij te dier tijd meer de bijstand van boven ondervonden had in het uitbreiden der waarheden en meer vrucht voor zijn eigen

gemoed had genoten, dan ooit tevoren, waarom hij besloot zijn predicaties in het vervolg niet meer uit te schrijven, maar slechts enige aantekeningen te maken, om zijn memorie te hulp te komen.

In het jaar 1626 werd door Lord Kenmuir van Galloway om hem gezonden, in verband met een beroep naar de parochie van Anwoth; maar daar er verhindering in de weg kwam liep dit op niets uit. In de daaropvolgende herfst kreeg hij een beroep naar Torphichen, maar ook dit had geen verder gevolg. Hierna ging hij naar de Graaf van Wigton's; waar hij enigen tijd verbleef;²⁷ het grootste gedeelte van de zomer reisde hij van plaats tot plaats al naar gelang vanwaar hij uitnodigingen ontving, om te preken. In het bijzonder preekte hij na de bediening van het Avondmaal te Lanark, Irvine, Newmills en Kinniel. Hij werd ook soms uitgenodigd te Shotts. In die plaats zegt hij, ondervond hij in het prediken steeds meer vrijmoedigheid, meer dan ergens elders. Ja het was in die plaats, dat hij op zekere dag preekte, toen hij meer van Gods tegenwoordigheid ondervond in het prediken, dan ooit in zijn leven nog gebeurde. Het was op een maandag op de 21e juni 1630 als hij in de kerk van Shotts een predikbeurt na de bediening van het avondmaal waarnam. De vorige avond had hij zich bevonden in gezelschap van enige vromen, die tot stichting van elkaar bijeen waren. Als hij des morgens de predikstoel beklimmen zou, werd hij door zulk een vrees aangevallen, als hij zag op zijn eigen onwaardigheid en onbekwaamheid, dat hij er over dacht stil weg te sluipen, en zich van het hem opgedragen werk te onttrekken, maar bedenkende hoe hij aldus God mistrouwen zou, wilde hij het wel wagen. De Heere ondersteunde hem toen klaarblijkelijk; hij sprak gedurende anderhalf uur uit Ezechiël 36:25. *Dan zal Ik rein water op u sprengen, en gij zult rein worden, van al uwe onreinigheden en van al uwe drekgoden zal Ik u reinigen.*

De Heere leidde hem zó in deze waarheid in, en hij droeg zijn toehoorders dezelve zó hartroerend voor, dat onder de meewerkende kracht van de Heilige Geest een kenbare verandering gewerkt werd in zo'n 500 zijner toehoorders, die van die dag hun bekering of een merkelijke bevestiging hunner staat konden rekenen.²⁸

Nog iets van die geest, zegt hij, bleef op hem tot de daaropvolgende donderdag, toen hij te Kilmarnock preekte; maar als hij de eerstvolgende maandag te Irvine preekte, gevoelde hij zich zó verlaten, dat hij hetgeen hij overdacht, aangetekend en in zijn memorie opgesloten had, ternauwernood op de preekstoel voortbrengen kon.

Dit ontmoedigde hem zo, dat hij besloot gedurende enigen tijd niet meer te preken, tenminste niet te Irvine; maar David Dickson liet hem niet gaan, voordat hij de eerstvolgende sabbat gepreekt had, in welke tijd de Heere hem nog ondersteunde.

Toen hij die zomer in Irvine was, ontving hij brieven van een burggraaf van Clanniboy, om over te komen naar Ierland met betrekking op een beroep naar Killinchie, en daar hij geen kans zag om in Schotland een gemeente te krijgen, begaf hij zich daarheen, en ontving hij van die gemeente een eenparig beroep. Hier arbeide hij met veel ijver en toewijding. Het was eerst een ruw en goddeloos volk, maar na enige tijd vond men onder hen de meest ervaren christenen uit dat land. Hij was daar nog niet langer dan een jaar geweest, toen de bisschop van Down hem en Robert Blair schorste wegens nonconformity (een nonconformist is iemand, die zich van de heersende kerk afscheidde).

Zij bleven tot mei 1632 van hun ambt ontzet, totdat zij te dier tijd door tussenkomst

²⁷ Als huisprediker

²⁸ Zie zijn brief aan de gemeente Ancrum: *sommigen vielen later af.*

van Lord Castlestuart een machtiging van de koning ontvingen, om weer te mogen prediken.

In deze tijd huwde hij de dochter van Bartholomew Fleming, koopman te Edinburgh, die toen in Ierland vertoefde. In 1635 werd hij weer door de bisschop van Down afgezet en enige tijd later ingevolge zijn bevel verbannen.

Het was in deze winter, dat hij met andere afgezette leraars, daar zij geen kans op enige vrijheid zowel voor de leraars als de belijders zagen, een besluit nam, om naar Nieuw Engeland over te steken. Zij bouwden voor dat doel een schip en toen alles gereed was, vertrokken zij ongeveer de 9e september van Lochfergus. Maar door een hevige storm werden zij nabij de banken van Newfoundland gedreven, waar zij in gevaar waren allen te verdrinken. Nadat zij tezamen gebeden en beraadslaagd hadden, wat zij doen zouden, keerden zij weer naar huis terug. Hierop bleef hij nog enige tijd in Ierland, totdat hij hoorde, dat tegen hem en Robert Blair een bevel van inhechtenisneming uitgevaardigd was, waarop zij zich uit de voeten maakten en naar Schotland vertrokken. Als hij in Irvine kwam, hield David Dickson niet op, totdat hij daar gepreekt had. Van Irvine vertrekkende, begaf hij zich langs Loudon en Lanark naar Edinburgh, waar hij enige tijd bleef.

In het begin van maart 1638 als algemeen in Schotland de Nationale Verbonden vernieuwd werden, werd Livingstone in haast met verscheiden afschriften van het Verbond en met verschillende brieven voor vrienden aan het hof naar Londen gezonden. Toen hij daar aankwam bezorgde Mr. Borthwick voor hem de brieven aan het hof; maar hij was nog maar enige dagen daar geweest, toen de markies van Hamilton hem meedeelde, dat hij toevallig koning Karel I had horen zeggen, dat hij wel gekomen was, maar dat hij zijn voeten in de boeien slaan zou. Livingstone hierom vrezende, dat hij op zijn terugreis op de koninklijke weg zou worden aangehouden kocht een paard en begaf zich over St. Alban's langs het westen weer huiswaarts, terwijl hij te Lanark en andere plaatsen tegenwoordig was, toen het Verbond gelezen en bezworen werd. Hij zegt dat hij nooit, uitgenomen in de kerk te Shotts, hetgeen reeds gemeld is, zulke bewegingen van Gods Geest onder het volk had waargenomen, als in die tijd; al het volk zó gezamenlijk en één van wil overeenstemmende in de zaken van het Verbond, duizenden personen tegelijk hun handen omhoog stekende, terwijl de tranen uit hun ogen rolden; zodat door het gehele land het volk, uitgenomen enige papisten met hun vrienden, gezamenlijk met God in het Verbond traden, om de reformatie ter hand te nemen, en de religie te beschermen tegen het papendom.

Hierna ontving hij in het jaar 1638 een beroep van Stranrear in Galloway en van Straiton in Carrick. Hij liet in deze de beslissing over aan de heren Blair, Dickson, Cant, Henderson, Rutherford en zijn vader; die, nadat zij in beide gemeenten onderzoek gedaan hadden; hem aanraadden Stanrear aan te nemen.

Hij werd de 5e juli 1638 aldaar door de kerkenraad ontvangen. Hier bleef hij als een getrouw dienaar in het leraarswerk tot in het jaar van 1648, toen hij bij besluit van de Algemene Synode naar Ancrum in Teviotdale overgeplaatst werd.

Toen hij in Ancrum kwam, bevond hij dat het volk aldaar wel handelbaar en leerzaam, maar zeer onwetend was; en enigen van hen zich zelfs aan een zeer losse wandel overgaven. Het duurde een geruime tijd, voordat hij het Avondmaal onder hen durfde te bedienen, daar hij hen daartoe niet bevoegd oordeelde. Door Gods genade werd echter zijn toewijdende arbeid onder hen gezegend, zodat sommigen het door hem

gesproken woord ter harte begonnen te nemen.

In het jaar 1640 hadden het Parlement en de Kerk van Schotland enige gevolmachtigden naar den Haag afgevaardigd, om met koning Karel II over zijn herstel tot het koningschap te onderhandelen, maar zij keerden onverrichter zake terug. Evenwel zond het Parlement in de zomer van 1650 andere gevolmachtigden uit, om de afgebroken onderhandelingen te Breda voort te zetten. De Commissie uit de Kerken verkoos Mr. Livingstone en Mr. Wood en voegde daarna Mr. Hutcheson nog hieraan toe, terwijl de Lords Cassilis en Brodie als besturende ouderlingen meegezonden werden, opdat zij uit naam der kerk hun wensen zouden voorleggen.

Livingstone was zeer ongenegen om te gaan, en wel om verschillende redenen, waarvan de voornaamste was, dat hij de koning verdacht van in zijn hart niet recht gezind te zijn jegens de zuivere Presbyteriaanse religie. Niettegenstaande dat besloot hij, ziende hoeveel mensen in het koninkrijk de koning in elk geval terugwensten, en daartoe overgehaald door Dickson, James Guthrie en Patrick Gillespie, te gaan, maar na veel onderhandelen en spreken met de koning te Breda, scheen het, dat zij het weer niet eens zouden worden. Hier bemerkte Livingstone, dat de koning altijd nog van het Gebeden Boek en van zijn kapelaans gebruik maakte, en dikwijls bals en danspartijen tot in de morgenstond toe bijwoonde. Dit deed hem besluiten, dat op deze handeling geen zegen rusten kon, maar tot zijn onuitsprekelijke smart werd besloten, dat de koning overkomen zou, en enige tijd later scheepde hij zich naar Schotland in.

Livingstone weigerde zich op hetzelfde schip te begeven; maar toen Brodie en Hutcheson dit bemerkten, verzochten zij hem vóór het vertrek nog even bij hen aan boord te komen, daar zij hem over enige zaken nog wensten te spreken; en toen hij hieraan gevolg gaf, roeide de boot, die op hem gewacht zou hebben, direct weer terug naar de kust. Hierna kwam de koning met de gevolmachtigden overeen, dat hij de Verbonden zou bezweren en ondertekenen.

Mr. Livingstone werd opgedragen de volgende sabbat te prediken en de koning het Plechtige *Nationale Verbond* voor te leggen, om hem de eed daarop af te nemen. Hij echter oordelende, dat zulk een overhaast en onverdacht bezweren van de Verbonden niet bevorderlijk kon zijn aan de eer der zaak waarover hier gehandeld werd, deed al zijn best, om de koning en de gevolmachtigden te doen besluiten, om hiermee te wachten totdat zij in Schotland zouden zijn aangekomen; maar als niets de koning van zijn besluit kon afbrengen, geschiedde het.

De koning volbracht alles, wat van hem gevorderd werd, waarop Mr. Livingstone opmerkte, dat niet alleen de gevolmachtigden maar het gehele volk zich in deze schuldig gemaakt hadden, ook de kerk bleef niet onschuldig, want zij wist op welke voorwaarden de koning tot de regering zou worden toegelaten; en evenwel ontvingen zij hem, zonder dat hij blijken van enige hartsverandering gegeven had en zijn vorige beginsels, raadgevers en vrienden verzaakt had.

Nadat zij in Schotland aangekomen waren, had Livingstone nog een onderhoud met de koning, wanneer hij vrijmoedig met hem sprak, onder meer onderhield hij hem over zijn gedrag. Ook raadde hij de koning aan, daar het Engelse leger zegevierend naderde, te trachten deze slag te ontgaan, door een openbare verklaring af te leggen, waardoor hij nochtans zijn rechten op de Engelse kroon niet behoefde prijs te geven, om nu niet te vuur en te zwaard zijn titels te willen doorvoeren, maar dat hij wachten zou tot de storm zou zijn overgewaaid, wanneer het volk licht in een betere stemming mocht zijn, om geregeerd te worden. Maar dit voorstel viel in geen goede aarde bij hem, zeggende, dat hij zijns vaders bloed niet wenste te verkopen. En Livingstone

maakte voor zich het besluit, dat hij niet geroepen was zich met staatsaangelegenheden bezig te houden, daar hij geen succes zou hebben.

Hij geeft hiervan nog een voorbeeld, dat voorviel in het jaar 1654, toen hij en Mr. Patrick Gillespie en Mr. Menzies door de Protector naar Londen geroepen werden. Hij stelde toen voor, dat de hoge geldboeten, die velen in Schotland opgelegd waren, en die zij niet betalen konden, zouden worden kwijtgescholden. Het scheen, dat Cromwell hiernaar wel oren had, maar toen deze dit de Raad voorstelde, werd het geweigerd. Toen hij in Londen voor de Protector preekte, haalde hij in het gebed de koning aan, hetgeen van sommigen zeer kwalijk opgenomen werd, maar Cromwell wetende, welk een invloed Livingstone in Schotland had, zei: "Laat hem maar begaan, hij is een goed man, en wat zijn wij arme mensen in vergelijking met de koningen van Engeland."

De Algemene Synode wees enige leraars aan, waaronder ook Mr. Livingstone, om het leger en de Commissie der Staten, daarbij tegenwoordig, te vergezellen; maar vrees en achterdocht weerhielden hem hiervan, zodat hij zich huiswaarts begaf, waarop hij al kort daarna hun nederlaag bij Dunbar vernam.²⁹ Hierna schreef Cromwell vanuit Edinburgh aan hem, om naar hem toe te komen om met hem te spreken, maar hij verontschuldigde zich. Als in die winter het ongelukkige geschil tussen de Resolutioners en de Pro testers ontstond, leidde zijn licht hem, om de laatste tegen de eerste te steunen, hetgeen hij ook deed op de Synode, die daarop volgde.

Hij was tegenwoordig in hun eerste samenkomst te Kilmarnock, en daarna nog in verschillende vergaderingen, die door de protesterende broeders belegd werden. Maar daar hij het afkeurde, dat zo lang en zo dikwijls vergaderd werd, waardoor hij meende, dat de kloof nog wijder werd, onttrok hij zich voor enige tijd.

Hij begaf zich daarna om het overige van zijn tijd in de uitoefening van zijn predikambt te Ancrum en andere plaatsen door te brengen, totdat hij in de zomer van 1660 hoorde, dat Karel II in zijn koninklijke waardigheid hersteld was. Hij zag toen klaar, dat het gehele werk der Reformatie omvergeworpen zou worden, en dat er een tijd van beproeving voor alle oprechte belijders zou aanbreken. Dit werd hem nog duidelijker toen in het jaar 1662 door het Parlement en de Raad een proclamatie uitgevaardigd werd, waarbij aan alle leraars die sinds 1649 hun ambt bekleedden en die de feestdag van de 29e mei niet gevierd hadden, bevolen werd de prelaten te erkennen of zich te verwijderen. Bij zijn laatste bediening van het Avondmaal te Ancrum, nadat hij des maandags gepreekt had, was het, zegt hij, dat de Heere zijn mond opende, en hij een lange tijd sprak over de gronden en bemoedigingen, waarom men liever verdrukking moest lijden in deze tegenwoordige vervolging van het Koninkrijk van Christus, erkennende Hem als de Bestuurder van Zijn huis, dan met de prelaten overeen te stemmen. Daarna nam hij afscheid van die plaats, terwijl hij niet wist van hetgeen kort daarop zou volgen.

Nadat hij evenals Elia, voordat hij een grote reis ging aanvaarden, gegeten had, hebbende het Sacrament van het Avondmaal ontvangen, voordat hij zijn lijdensweg inging, hoorde hij al spoedig dat de Raad tegen hem en nog twaalf of zestien anderen een bevelschrift had uitgevaardigd, waarbij zij opgeroepen werden, om voor hen te verschijnen. Hij ging onmiddellijk naar Edinburgh, vóórdat de dagvaarding hem

---

²⁹ 3-12-1650

bereiken kon, en hield zich daar enige tijd schuil, totdat hij zich zekerheid verschaft had, omtrent hetgeen de Raad met hem van plan was, of het te doen was om hun leven, zoals met Guthrie het geval geweest was, of dat het voornemen was hen te verbannen, zoals met Mr. Mc. Ward en Mr. Simpson geschied was. Toen hij vernam dat het slechts om het laatste te doen was, besloot hij met zijn broederen te verschijnen. Hij verscheen de 11e december 1662 en werd door de Raad ondervraagd. Zij eisten van hem, dat hij de eed van getrouwheid zou bezweren en onderschrijven, hetgeen hij op verscheiden gewichtige gronden en om verschillende oorzaken weigerde. Een vonnis werd tegen hem uitgesproken, inhoudende, dat hij binnen acht en veertig uren van Edinburgh zou vertrekken, om zich ten noorden van de Tay op te houden, en binnen twee maanden alle bezittingen van de koning moest verlaten.

Daarom begaf hij zich van Edinburgh naar Leith; maar wegens zijn ziekelijkheid verzocht hij te Leith te mogen blijven, totdat hij het koninkrijk verlaten kon, hetgeen hem toegestaan werd. Hij diende ook een verzoekschrift in om zijn vrouw en kinderen te mogen bezoeken, doch dit werd hem geweigerd, evenals een afschrift van zijn vonnis, waar hij om gevraagd had.

In het jaar 1663 verliet hij Leith, terwijl vele vrienden hem tot het schip geleidden. Hij bereikte binnen acht dagen Rotterdam, waar hij de overige van de verbannen leraars ontmoette. Hij kreeg dikwijls gelegenheid voor de Schotse gemeente in Rotterdam te preken.

De volgende december kwam zijn vrouw met twee zijner kinderen over, terwijl de vijf overigen in Schotland achter bleven. Hij zegt hier in zijn eigen levensbeschrijving, als hij een terugblik wierp op de achter hem liggende levensweg, dat de Heere hem geen sterk lichaam geschonken had, maar dat hij toch in sommige opzichten weer niet zwak scheen te zijn, want hij kon zich nauwelijks herinneren, dat het lezen of studeren hem ooit vermoeid had, hoewel hij dit soms zeven of acht uren achter elkaar volhield zonder op te staan. Ook zegt hij, dat er twee uitspanningen waren, van welke hij gevaar liep meegesleept te worden. Het eerste was te paard op jacht te gaan, waartoe hij slechts weinig gelegenheid had, maar toch vond hij het zeer verlokkelijk; het andere was te zingen met muzikale begeleiding, waarin hij nogal bedreven was, en groot vermaak schepte. Hij zegt, dat hij zeer bijziende was, en dat hij geen persoon of voorwerp veraf zien kon; maar dat hij nog geen reden gevonden had een bril te gebruiken, dat hij zowel kleine als grote druk met gemak las, en met zo weinig licht als bijna ieder ander. Wat zijn karakter aangaat was hij van een zachte en liefhebbende natuur, wars van twistgesprekken, meer traag dan haastig, en te gemakkelijk tot iets overgehaald. En hoewel hij niet van zich zeggen kon, wat Luther van zichzelf verklaarde betreffende de begeerlijkheid, kon hij toch zeggen, dat hij door begeerlijkheid en andere bezorgdheden minder gekweld werd dan door andere kwaden; hij hield meer van eenzaamheid, dan van veel gezelschap, terwijl hij dikwijls last had van het afdwalen van zijn geest in ijdele gedachten.

Wat zijn uitwendige staat betreft, was hij nooit rijk; en hoewel hij toen hij in Killinchie stond, niet meer dan acht en veertig gulden inkomen had, kwam hij nooit iets te kort.

Hij merkt verder op, dat hij zich geen juiste tijd van zijn bekering kon herinneren, ook geen tijd, dat hij zeer terneergeslagen of weer opgericht was. Alleen herinnerde hij zich, hetgeen hem eens gebeurde in Kilmarnack. Hij was het grootste deel van de vorige dag in gezelschap geweest van enige lieden van Stewarton, die onder ongemene en heftige zielsoefeningen verkeerden. Hij werd hieronder bezwaard,

omdat hij zulke zaken nooit ondervonden had, waarop er des nachts in het midden van zijn slaap zulk een schrik van de toorn Gods over hem kwam, dat indien het iets hoger gegaan had of enige minuten langer geduurd, hij in een allervreselijkste toestand geraakt zou hebben. Maar het werd terstond weer weggenomen, terwijl het was of hij in zijn binnenste deze woorden hoorde: *Zie hoe dwaas gij zijt in te begeren, hetgeen gij niet zoudt kunnen verdragen.*

In zijn prediken gevoelde hij zich dikwijls zeer verlaten en terneergeslagen terwijl hij op andere tijden veel van des Heeren bijstand gewaar werd. Hij zegt zelf dat hij nooit een predicatie deed, die hij in druk verlangde, uitgezonderd twee. De ene was zijn hiervoor genoemde preek in de kerk van Shotts en de andere was bij gelegenheid van een Avondmaalsbediening op maandag te Holywood in Ierland; beide malen had hij de vorige avond in stichtelijke gesprekken en gebeden met enige vromen doorgebracht, zonder meer dan zijn gewone voorbereiding. Overigens, zegt hij, was zijn talent meer aangelegd voor eenvoudige mensen dan voor geleerde en scherpzinnige toehoorders. Hij was vrij goed op de hoogte van het Hebreeuws, het Chaldeeus en een weinig van het Syrisch. Hij probeerde ook het Arabisch, maar zette dit niet door. Hij kende van het Frans, Italiaans, Hollands en Spaans zoveel, dat het hem in staat stelde hun boeken en Bijbels te lezen.

Driemaal werd hem door de Algemene Synode opgedragen de geschiedenis van de Kerk van Schotland sinds de Reformatie van 1638 te beschrijven, maar om zekere redenen aanvaardde hij deze opdracht niet.

Het grootste gedeelte van zijn tijd in Holland besteedde hij in het overbrengen van de Bijbel uit de grondtaal in het Latijn; voor dit doel vergeleek hij die van Pagninus met de grondtekst en met latere vertalingen, als die van Munster, de Tigurine, Junius, Diodatus, de Engelse, maar vooral de Hollandse, die hij oordeelde de zuiverste vertaling te zijn.

Hetzij tengevolge van zijn geregeld zittend leven of andere oorzaken als de zwakheden, welke zijn hogere leeftijd begon mee te brengen, hij kon dit niet juist bepalen, had hij sinds het jaar 1664 zeer veel te lijden van een voortdurende pijn in zijn blaas, zodat hij niet heen of weer lopen kon, en zijn handen begonnen zo beverig te worden, dat hij bijna niets schrijven kon. Overigens, zegt hij, zij de Heere gedankt, dat hij tot die tijd toe niet veel in zijn lichaam noch in zijn vermogens geleden had.

Aldus bleef hij te Rotterdam tot de 9e augustus 1672, toen hij stierf. Enkele zijner laatste woorden waren: "Prijst gij voor mij de Heere, totdat ik daar zal zijn aangekomen." Na enige ogenblikken voegde hij daarbij: "Ik sterf in het geloof, dat de waarheden Gods, welke Hij de Kerk van Schotland gegeven heeft te omhelzen, door Hem voor waarheden erkend zullen worden, zolang als de zon en de maan zullen duren, en dat Independency, hoewel er goede mensen en welmenende professoren zijn onder hen die deze richting voorstaan, zal blijken meer ten nadele van Gods werk te zijn, dan velen vermoeden. Ik heb mijn eigen gebreken, zo goed als ieder ander mens, maar Hij gaf mij altijd een afkeer van uiterlijk vertoon. Ik weet, dat ik velen geërgerd heb door mijn traagheid en nalatigheid, maar ik vergeef eenieder en wens dat men ook mij vergeeft."

Even later zei hij, want hij was niet in staat veel achter elkaar te spreken: "Ik zou de mensen niet altijd schrikbeelden willen voorhouden, maar er hangt een donkere wolk boven de hervormde kerken, die een nakende storm voorspellen."

Als zijn vrouw vrezende wat kort daarop volgde, wenste dat hij van zijn vrienden

afscheid zou nemen, antwoordde hij met een liefdevolle en tere stem: "Ik durf dat niet te doen, maar het is waarschijnlijk dat wij maar voor een korte tijd scheiden." Hierna ontsliep hij in de Heere.

Sedert onze Reformatie in Schotland begonnen is, zijn er geen geweest, wier arbeid in de dienst van het Evangelie meer opmerkelijk gezegend geworden is met de medewerking van de Heilige Geest in het werk der bekering, dan van John Livingstone. Ja het is de vraag of iemand van onze vroegere tijden zelfs zou kunnen wijzen op zovele zegels van overtuiging en bekering in zijn leraarswerk; getuige hiervan de kerken van Shotts en Holywood in Ierland, in welke plaatsen men zegt, dat meer dan 1500 zielen óf bevestigd óf bekeerd en tot Christus gebracht werden.

Behalve zijn Brief van Leith in 1663 aan zijn gemeente in Ancrum, heeft men nog van hem zijn *Gedenkwaardige kentekenen der Goddelijke Voorzienigheid*, en in handschrift zijn eigen Levensbeschrijving, waarvan dit een verkorting is. Hij schreef ook toen hij in zijn Patmos, in Holland was, een nieuwe Latijnse vertaling van het Oude Testament, welke nagezien en goedgekeurd werd door Vossius, Essenius, Nethues, Luesden en andere grote lichten uit die tijd. Voor zijn dood werd het in handen van laatstgenoemde gegeven, om gedrukt te worden.³⁰

---

³⁰ Zie zijn brief aan de gemeente te Ancrum achterin de bundel brieven van Rutherford.

John Brown
1610-1679

John Brown³¹ stond als leraar te Wamphray in Annandale. Men weet niet zeker hoelang hij daar gestaan heeft, in elk geval stond hij daar al enige tijd voordat Karel II tot de koninklijke waardigheid hersteld werd, als blijkt uit zijn grote getrouwheid in zijn getuigen tegen het pausdom, hetwelk te dier tijd de kerk dreigde binnen te treden. Inderdaad was het om zijn onverschrokken en vrijmoedig optreden tegen enige zijner naburige predikanten, wegens hunne toegevendheid jegens het papendom, in strijd met hun belofte aan hem, dat hij aldaar afgezet werd.

Op de 6e november 1662 werd hij voor de Raad gebracht; men weet niet zeker, of hem bij wijze van een brief bericht werd voor de Raad te verschijnen, of dat hem direct een dagvaarding gezonden werd. Dezelfde dag echter werd de volgende akte van beschuldiging tegen hem ingesteld.

"Mr. John Brown opgeroepen om voor de Raad te verschijnen, omdat hij sommige leraars beledigd heeft en hen heeft verweten, dat zij de door de Aartsbisschop van Glasgow bijeengeroepen bisschoppelijke synode hadden bijgewoond, noemende hen meinedige bedriegers en booswichten, heeft bekend, dat hij hen valse bedriegers genoemd heeft, daar zij alzo handelden, daar zij hem het tegendeel beloofd hadden. Daarom ordonneert de Raad, dat hij tot nader bevel zeer streng bewaakt in de Tolbooth zal worden opgesloten."

Hij bleef tot de 11^e december in de gevangenis, wanneer, nadat Livingstone en anderen hun vonnis ontvangen hadden, het volgende omtrent hem besloten werd. "Ingevolge een smeekschrift van Mr. John Brown, leraar te Wamphray, nu gevangene in Edinburgh, waarin hij te kennen geeft, dat hij nu gedurende vijf weken zeer streng opgesloten in de gevangenis heeft doorgebracht, dat hij nu wegens gebrek aan de buitenlucht en andere levensbehoeften, gevaar loopt niet lang meer te kunnen leven, en waarin hij nederig verzoekt in vrijheid gesteld te mogen worden, hebben de Lords van de Raad besloten, dat de suppliant (indiener van een smeekschrift) de vrijheid hergeven zal worden, dat hij de Tolbooth zal mogen verlaten, terwijl hij eerst zichzelf verplicht heeft, de bezittingen van de koning te zullen verlaten, en uit zijn landen te zullen vertrekken en niet te zullen terugkeren zonder vergunning van zijn Majesteit en de Raad, op straffe des doods"

Hij had grote ontberingen in de gevangenis geleden, want zelfs de onmisbaarste levensbehoeften werden hem onthouden, en hoewel hij door de slechte behandeling bijna aan de poorten des doods gebracht was, wilde men hem het genot van de buitenlucht niet hergeven, tenzij hij een stuk tekende, waarbij hij zich tot een vrijwillige ballingschap verplichtte, en dat zonder enige gegronde reden.

Op de 23e van dezelfde maand zond hij nog een smeekschrift aan de Raad in, waarin hij verzocht de tijd, dat hij zou moeten vertrekken nog wat te verlengen, omdat hij niet in staat was zich tijdig van het nodige te voorzien, en bovendien geen scheepsgele-

---

³¹ Geboren te Galloway

genheid te vinden was wegens de ongeschiktheid van het weer. Hierop werd hem nog twee maanden na de 11e december toegestaan, op voorwaarde, dat hij zich vreedzaam zou gedragen en niets ondernemen ten nadele der tegenwoordige regering. Het volgende jaar vertrok hij naar Holland, toenmaals het toevluchtsoord van hen die verbannen werden, waar hij nog verscheiden jaren leefde, en wij hebben niet vernomen, dat hij zijn geboorteland ooit weer zag.

Wij weten niet hoe hij zich in Holland meestentijds bezig hield, maar zijn uitstekende geschriften, vol praktische, stellige en historische leringen, die meest vandaar geschreven of gedrukt naar Schotland gezonden werden, bewezen dat hij niet ledig zat; in het bijzonder werden geprezen zijn werk over de *Indulgence*, en dat over het *Betalen van schatting*. Hij zond deze zijn vervolgte broederen in de Kerk van Schotland toe, om hen tot troost en sterkte te dienen; hij en Mr. M'Ward deden alles wat zij konden, om hen te ondersteunen, opdat zij staande mochten blijven, terwijl zij arbeidden in de smeltkroes van verdrukking, in zulk een tijd van zware vervolging onder bloedige tirannie. Maar tot zelfs daar vervolgte hem de woede hunner vijanden, want op aanstoken van de bisschop Sharp, schreef de koning brieven aan de Staten van Holland om hen uit hun provincie te verdrijven. En hoewel de Staten dit verzoek redelijkerwijs niet wilden en ook niet konden inwilligen, daar zij reeds vele jaren tevoren de volle gestrengheid der Schotse wetten ondervonden hadden, schijnt het toch, dat zij hen overreedden, liever dan te dwingen, om te gaan omzwerfen, nog verder van het land hunner geboorte.

Zij gingen eerst naar Duitsland, maar daar hen spoedig toegestaan werd in Holland terug te keren, kozen zij voor enige tijd hun verblijf in de buurt van Utrecht. Naderhand vestigden zij zich weer te Rotterdam.

Enige tijd voor zijn dood werd hij als leraar der Schotse gemeente te Rotterdam toegelaten, waar hij met veel beleid en ijver zijn leraarsambt waarnam, dewijl het steeds zijn zorg en toeleg was vele zielen voor Christus te winnen. Terwijl hij getrouw was in het verklaren van de ganse raad Gods aan zijn volk, hen waarschuwend tegen de zonden van die tijd, was hij tevens iemand begaafd met een grote Bijbelkennis, die iedere waarheid, welke hij besprak op elk punt nauwkeurig verhandelde; in de toepassing was hij zeer eenvoudig, levendig en onderzoekend, betonende zich een goed raadsman in de meest verschillende zielsgevallen. Zijn preken waren niet zó eenvoudig of de geleerden konden er vermaak in vinden, noch zó geleerd of eenvoudige mensen konden ze verstaan. Zijn medestrijder en medegezel in de verdrukking Mr. M'Ward geeft in zijn *Ernstige Twisten* het volgende getuigenis van hem: "Zijn preken waren over het geheel genomen bijzonder zuiver evangelisch getint, zonder enige bijvoeging van iets anders, niets ademende dan het geloof in Christus en gemeenschap met Hem."

Het schijnt, dat hij bij gelegenheid van de bevestiging van Richard Cameron voor het laatst in het openbaar optrad. Hij sprak toen uit Jer: 2:35: *Ziet Ik zal met u rechten, omdat gij zegt ik heb niet gezondigd*. Dit was zijn laatste preek voor zijn uitgang uit deze wereld.

Hij stierf, omstreeks het einde van het jaar 1679. Nadat hij zijn loop met vreugde geëindigd had, ontsliep hij in de Heere. *Zalig zijn de doden, die in de Heere sterven, ... zij rusten van hun arbeid en hun werken volgen hen*.

Mr. Brown was buiten twijfel een der beroemdste mannen uit zijn tijd, zowel wegens

zijn geleerdheid als wegens zijn getrouwheid in zijn ambt, zijn vurige ijver en ware Godsvrucht. Hij was een bekwaam schrijver, en uitstekend en gevoelvol prediker; in geschilpunten was hij zeer scherpzinnig, krachtig en overtuigend; in zijn verhalen zeer eenvoudig en begrijpelijk, en in zijn theologie zakelijk en geestelijk.

Zijn talent als schrijver openbaart hij in zijn in het Latijns gedrukt werk tegen de Socinianen en in zijn verhandeling de *Causa Dei contra Anti-Sabbatarios* hetgeen de geleerde wereld beter bekend is dan hier beschreven kan worden.

Er bestaat ook een groot handschrift van hem getiteld *Apologia pro Ecclesia* A. D. 1660 bestaande uit 1600 pagina's in kwarto, hetwelk hij Charles Gordon, gedurende enige tijd leraar te Dalmeny overgaf, om door hem bij de eerste gelegenheid aan de Algemene Synode van de Kerk van Schotland overhandigd te worden, en dienovereenkomstig aan de Algemene Synode van 1692 voorgelegd werd. Het werk genaamd *Verdedigingsgeschrift* schijnt hiervan een verkorting te zijn.

Zijn brieven en andere geschriften, en in het bijzonder zijn *Geschiedenis van de Indulgence*, door hem naar zijn geboorteland toegezonden, vertonen zijn grote en vurige ijver voor de zaak van Christus.

Zijn andere praktische werken, als *Over de Rechtvaardigmaking*; *Over de Romeinen*; *Kwakerisme de weg tot Paganisme*; *De Hoop der Heerlijkheid*; *Christus de Weg, de Waarheid en het Leven*; het eerste en tweede deel van zijn *Geloofsleven* en *Enochs Testament geopend*, en meer anderen, geven blijk van zijn oprechte Godsvrucht en wezenlijke kennis van God en Goddelijke zaken.

De Geschiedenis der Indulgence, van welk werk John Brown zoals wij hierboven zien de auteur was, handelt over een onderwerp, dat meermalen in dit boekdeel aangehaald wordt en een ware twistappel werd tussen de Presbyterianen onderling. De Indulgence, zoals men het gewoonlijk noemde, was niets anders dan een koninklijke volmacht of vergunning, welke de afgezette leraars verleend werd, om hun ambt te mogen uitoefenen onder zekere bepalingen. Daarmee overeenkomstig werd de Geheime Raad machtiging verleend een zeker aantal van hen te benoemen, en vacant zijnde parochies aan hen toe te wijzen. Zij, die hun aanstelling niet uit de handen der bisschoppen ontvangen wilden, kregen geen bezoldiging, maar slechts een pastorie, een stukje land en een zekere rente; en zij, die weigerden de bisschoppelijke synodes bij te wonen moesten zich in hun predikambt strikt bepalen tot de gemeente, die hen aangewezen was. Maar allen die vreedzaam en ordelijk geleefd hadden in de plaatsen waar zij gewoond hadden, werd toegestaan naar hun kerken terug te keren, mits die vacant waren.

Hoe Mr. Brown en anderen dachten over dit belangrijk besluit, dat in juni 1669 van Whitehold uitgevaardigd werd, kan afgenomen worden uit het volgende uittreksel uit zijn geschiedenis hierover. Deze machtiging of toelating was niets anders dan dat de gemachtigden of toegelatenen, naar de opvatting van het hof, het recht om te prediken geschonken werd. Alsof alles wat zij door middel der kerkdienaars van Christus hadden ontvangen, waardeloos en van geen betekenis was. Deze ene zaak is volgens mij voor een ieder, die getrouw wenst te blijven aan zijn Presbyteriaanse leer en zijn antierastische³² beginselen, voldoende om zich te wachttten van zulk een machtiging te aanvaarden, die zo te kort doet aan het wezen van een geestelijk leraarsambt en aan haar afhangen en uitvloeiing van Jezus Christus de enige Koning en het enig Hoofd van Zijn Kerk.

Maar het andere bezwaar, waarmee hier voornamelijk rekening gehouden moet

---

³² Erastianisme is de leer of de beginselen van Erastus een Zwitsers geneesheer, die van gevoelen was, dat de kerkban in een christelijke staat in de handen van de burgerlijke overheid behoorde.

worden, is dat heimelijk en listiglijk onder dit schoonschijnende voorkomen der Indulgence een ander oogmerk verborgen ligt en wel het tegengaan der conventikels of geheime kerkelijke Vergaderingen.

Dat Mr. Brown juist zag, waar hij deze zijn laatste mening uitdrukt, moge afgeleid worden uit deze veelbetekenende woorden, waarmee de koninklijke proclamatie besloot: "En aangezien wij door deze beschikkingen gezorgd hebben, dat geen voorwendsels voor conventikels meer kunnen worden aangewend en wij voorzien hebben in de behoefte van hen, die vreedzaam zijn en willen zijn, is onze uitdrukkelijke wil, dat indien voortaan iemand bevonden zal worden te preken zonder recht daartoe, of conventikels te houden, dat men met alle gestrengheid tegen de prediker en de toehoorders zal procederen als oproermakers en verachters van ons gezag.

Behalve deze verordening, die van tijd tot tijd herzien en uitgebreid werd, werden er nog andere Akten uitgevaardigd, welke slechts de totale onderwerping en indien nodig de uitroeiing der arme en vervolgte Covenanters bedoelde. Iedere akte die begunstiging en vrijheid verleende aan hen die de Indulgence aannamen, was, zoals Dr. Burton in zijn Historie aanmerkt, vergezeld van evenveel listig bedekte voornemens van onderdrukking en wreedheid tegen hen, die van de staatskerk waren afgescheiden. Wij moeten ons daarom niet verwonderen over de grote en dikwijls bittere haat, welke door deze laatste aan de dag gelegd werd tegenover hen, die de Indulgence aannamen of slechts weigerden die te veroordelen.

Dit kwam ten duidelijkste aan het licht en leidde tot de noodlottige gevolgen bij gelegenheid van de slag bij Bothwell Bridge, zoals reeds kort verhaald is bij de geschiedenis van William Gordon.

Henri Hall van Haughhead (- 1680

Henry Hall van Haughhead (in de parochie van Eckford in Teviotdale) in zijn jeugd een godsdienstige opvoeding genoten hebbende, begon reeds vroeg zijn zielsbelangen ter harte te nemen, waarvan hij op velerlei wijzen door zijn Godvruchtige wandel blijken gaf. In zijn jongere jaren was hij reeds een meest vurig tegenstander der *publieke resolutions*, die in het jaar 1651 voorvielen, en toen de predikant in zijn parochie zich bij de aanhangers van die richting begon te voegen, weigerde hij zelfs hem meer te horen, en ging hij dikwijls naar Ancrum naar de kerk van John Livingstone.

Na het herstel tot het koningschap van die goddeloze tiran Charles II zag hij zich, wegens zijn *non conformity* (zich van de heersende kerk of godsdienst afzonderen), door de boosaardige vervolging der pastors en andere kwaadwilligen, genoodzaakt zijn geboorteland te verlaten, en begaf hij zich in de buurt der Engelse grenzen, alwaar hij zich zeer geacht maakte door zijn bijzondere ijver in het bevorderen van het Evangelie. Hij onderwees de onkundigen, en deed Godvruchtige leraars onder hen prediken, en stichtte aldus veel goeds op die plaatsen, waar hij zich ophield. Hij was voor velen, die voorheen woest en onbeschaafd leefden, een middel dat zij een ander leven leerden kennen.

In het jaar 1666 als hij op weg was naar Pentland, om zijn verbondsbroeders bij te staan, werd hij gevangen genomen en met nog enige anderen in het Chessford Castle gevangen gezet, maar door Gods voorzienigheid ontsnapte hij vandaar, onder begunstiging van de graaf van Roxburgh, die een bloedverwant van hem was, en wie het kasteel toen toebehoorde. Hij begaf zich weer naar Northumberland, waar hij tot het jaar 1679 verbleef, en waar hij door ieder die hem kende bemind werd wegens zijn bezorgdheid en belangstelling voor het bevorderen van het Evangelie van Christus in dat land, zodat zijn onberispelijke en voorbeeldige wandel hem de liefde, eerbied en achtung van zelfs zijn vijanden afdwong.

In het jaar 1678 waren velen door de hitte der vervolging in Schotland genoodzaakt rond te dolen in Berwick en Northumberland, terwijl kolonel Struthers de Schotten overal, waar hij kon, hevig vervolgde. Haughhead was tegenwoordig bij een der toen voorvallende schermutselingen op de Engelse grenzen en wel nabij Crookharn, een dorp aldaar, in welk gevecht een zijner naaste boezemvrienden, de vrome Thomas Kerr van Hayhop, viel. Hierop was hij genoodzaakt weer naar Schotland terug te keren, alwaar hij in het heetste der vervolging met Donald Cargill en Richard Cameron heen en weer zwierf, en gedurende welke tijd hij behalve in zijn andere christelijke deugden, uitblonk door zijn ware ijver in het verdedigen van het vervolgdde Evangelie ook op het slagveld.

Hij was een der vier ouderlingen van de Kerk van Schotland, die de 18e juni 1679 door de oorlogsraad te Shawhead Muir gekozen werden, om met Cargill, Douglas, King en Barclay de *Oorzaken van den Toorn Gods* tegen het Land op te stellen, welks inhoud bestemd was om de volgende dag het onderwerp van een vasten uit te maken. Hij had inderdaad een belangrijk aandeel in het grootste deel der handelingen der

Covenanters in die dagen. Hij was een der bevelvoerende officieren in hun leger en was tegenwoordig in de schermutseling bij Drunclog, zowel als bij de nederlaag van Bothwell Bridge, 22 juni 1679.

Als hij hierna vogelvrij verklaard werd, en ijverig gezocht van de ene naar de andere plaats verjaagd werd, vond hij zich genoodzaakt naar Holland, toen het enige toevluchtsoord van onze Schotse vervolgdenden over te steken, opdat hij alzo aan de wrede handen van zijn onvermoeide vervolgers mocht ontkomen. Maar hij had daar niet lang vertoefd, toen zijn ijver voor de vervolgte zaak van Christus, en zijn hartelijk medegevoel met het zo zwaar beproefde overblijfsel van zijn verbondsbroederen, die toen in Schotland omdoodden, en hun toevlucht zochten in de eenzame spelonken en holen der aarde, hem weer naar huis dreef, verkiezende liever de ongemakken van de gestrengte vervolgingswoede te lijden dan een gemakkelijk leven te genieten ten tijde van de verbreking Josefs. Hij verkoos liever met het volk Gods kwalijk gehandeld te worden, dan voor een tijd de genietingen der zonde te hebben. Ook bekommerde hij zich niet veel over de rijkdommen dezer wereld, want hij aarzelde niet zijn landerijen af te staan om veldpredicaties te houden, terwijl velen of niemand dit durfde toestaan, want hij betoonde zich steeds een waar beminnaar van de vrije en getrouwe prediking van het Evangelie, en hij bleef een tegenstander van de Indulgente.

Ongeveer drie maanden na zijn terugkeer uit Holland, sloop hij meestal rond in de omstreken van Borrowstounnes en andere plaatsen op beide zijden van de Firth of Forth; hij was in gezelschap van Donald Cargill en zij hielden zich zoveel mogelijk schuil. Eindelijk werden zij opgemerkt door die twee bloedhonden, de pastors van Borrowstones en Carriden, die al spoedig uitvonden waar Mr. Carrigill en zijn kameraad zich ophielden, en direct een boodschap zonden naar Middleton, de gouverneur van Blackness Castle, die een paap was. Nadat zij beraadslaagd hadden wat zij zouden doen, trok de gouverneur er terstond op uit, terwijl hij zijn soldaten beval hem bij twee en drie tegelijk op enige afstand te volgen, opdat geen achterdocht opgewekt zou worden. Hij reed met zijn knecht tezamen, totdat zij tot Queensferry kwamen. Toen hij hier het huis bemerkte waar zij toen verblijf hielden, zond hij in allerijl zijn knecht weg om zijn soldaten te waarschuwen. Hij bracht zijn paard in een ander huis onder, terwijl hij zich als een vreemdeling aanstellende, bij hen binnenkwam. Hij hield zich zeer vriendschappelijk tegenover hen beide, en wenste, dat zij samen een glas wijn drinken zouden. Toen ieder een glas gedronken had, en zij al enige tijd gezellig met elkander hadden zitten spreken, begon het de Gouverneur te vervelen, dat zijn mannen zo lang wegbleven. Hij wierp daarop het masker af, en legde de handen op hen, zeggende dat zij zijn gevangenen waren, en beval hij het volk in het huis hem in naam van de koning bij te staan. Allen weigerden dit, uitgenomen een bediende, Thomas George, door wiens hulp hij de poortdeur gesloten kreeg.

Ondertussen was Haughhead, een stevig en flink gebouwd man, met de Gouverneur handgemeen geraakt. Dit duurde zolang, tot Cargill ontkomen was; maar als hij na de worsteling zelf ook ontvluchten zou, dewijl hij zich van de Gouverneur had weten te ontwringen, sloeg Thomas George hem met een karabijn op het hoofd, en bracht hem een dodelijke wond toe. Evenwel geraakte hij nog naar buiten en geleidde de vrouwen, die naar de poort gekomen waren om de gevangenen te bevrijden, hem buiten de stad. Hij liep enige tijd te voet, doch was niet in staat veel te spreken alleen richtte hij een kleine berisping tot een vrouw, wier tussenkomst hem verhinderd had de Gouverneur te doden, waardoor zijn ontsnapping zo bezwaarlijk geworden was.

Eindelijk zeeg hij in elkaar en werd in een landhuis nabij Echlin binnengedragen; en hoewel spoedig geneesheren bij hem geroepen werden, kreeg hij het gebruik van zijn spraak niet meer terug. Dalziell, die daar in de buurt woonde, vernam al spoedig, wat er gebeurd was, en kwam direct met een troep soldaten op hem af, en nam hem gevangen.

Hoewel ieder zag dat hij op sterven lag, ging hij in zijn onmenselijkheid zover, dat hij hem nog naar Edinburgh wilde overbrengen. Hij stierf echter onder hun handen op de weg daarheen, en aldus eindigde hij zijn aardse pelgrimstocht, opdat hij zijn hemelse kroon zou mogen ontvangen.

Zijn lijk werd naar de Canongate Tolbooth vervoerd, waar het drie dagen bleef liggen zonder begraven te worden, en zelfs toen zijn vrienden bijeenkwamen, om deze laatste plicht jegens hem waar te nemen, kon hiertoe geen toestemming verkregen worden. Eindelijk begroeven zij hem heimelijk in zekere nacht, want zover ging de woede van deze aanhangers van de antichrist, dat zij na de getuigen gedood te hebben, nog niet wilden toestaan, dat zij een eerlijke begrafenis ontvingen; een onvergetelijk bewijs van de wreedheid van die tijden.

Aldus viel deze edele man, nadat hij op een verheven wijze zijn dag en geslacht gediend had, ten prooi aan de paapse wraaklust. Toen hij gevangen genomen werd, vond men bij hem een onvoltooide schets van een niet ondertekend geschrift, dat later het *Queensferry Geschrift*³³ genoemd werd; hetwelk de lezer volledig

---

³³ De principes hiervan werden neergelegd in de Sanquar Declaratie 22-6-1680. Deze werd verspreid door Cargill en Cameron. Henry Hall Haughhead, stierf te South Queensferry, Juni 3, 1680,

Richard Cameron (- 1680)

Richard Cameron werd geboren te Falkland in het graafschap Fife. Zijn vader was koopman.³⁴ Hij behoorde eerst tot de Episcopale richting terwijl hij toen zijn studietijd afgelopen was, gedurende enige tijd schoolmeester en koorzanger bij de hulpprediker van Falkland was.³⁵

Soms, wanneer hij gelegenheid had, woonde hij de predicaties van de leraars bij die onder bescherming van de Acte der Indulgence preekten; maar ten laatste behaagde het de Heere hem aan hun dwalingen te ontdekken, zodat hij zich van hen afscheidde en zich begon te begeven onder de prediking van het Evangelie in de velden. Zodra kwam dit de hulppredikers niet ter ore, of zij trachtten hem nu eens door vleierij dan weer door dreigementen hiervan af te brengen, en toen dit niet hielp begonnen zij een vervolging tegen hem op touw te zetten.

Maar zodanig was de wonderlijke werking van Gods onweerstaanbare Geest op hem, dat hij na een levendige ontdekking ontvangen te hebben van het zondige en gevaarlijke der bisschoppelijke kerkregering, de hulppredikers met hun gehele aanhang vaarwel zei. En zodra had niet de Heere zijn ogen geopend voor het kwaad van die instellingen, of hij begon een meer nauw onderzoek in te stellen, wat nu zijn betamelijke en nodige plicht was.

Ook behaagde het de Heere hem te ontdekken aan het zondige van de Indulgence, als zijnde een uitvloei van het oppergezag, dat de koning zich in geestelijke zaken had aangematigd; en aangedaan zijnde met een vurige ijver voor de eer van Christus, die verongelijkt werd door die Erastische stellingen, waardoor zich de magistraat de macht over de kerk aanmatigde, verlangde hij naar een gelegenheid om hiertegen te getuigen.

Dit deed hem naar Falidand gaan naar Sir Walter Scott van Harden, die de samenkomsten der volgelingen van de Indulgence geregeld bijwoonde. Hier nam hij gelegenheid om in weerwil van veel heftige aanvechtingen tegen de Indulgence te getuigen, in het bijzonder op de sabbat. Als hij op zekere dag geroepen werd de barones naar de kerk te vergezellen, keerde hij bij de ingang terug, zeggende dat hij geen lust had naar binnen te gaan. Hij bracht die dag op zijn kamer door, en genoot daar toen veel van des Heeren tegenwoordigheid, zoals hij later zelf bevestigde. Ook ontdekte de Heere hem klaar aan de aard van die verzoeken en inblazingen des satans, waaraan hij vroeger veel scheen te hebben toegegeven.

Op maandag verklaarde hij aan Sir Walter en zijn vrouw, waarom hij niet met hen ter kerk wilde gaan. Bij deze gelegenheid vertelde hij hen duidelijk, wat hij op de Indulgence tegen had, zowel in haar eerste opkomst, alsook de oorzaak waaruit zij voortgevloeid was, en de ingewikkelde bedoelingen, die er mee beoogd werden.

Bevindende, dat zij niet langer van hem gediend waren, begaf hij zich naar het zuiden,

---

³⁴ Alan Cameron had 3 zonen en 1 dochter die de banier van het Covenant hoog hielden. Michaël stierf gelijk met Richard en Marion werd gedood door dragonders. (waarschijnlijk 1685)

³⁵ Richard studeerde van 1662-1665 te St. Andrews

waar hij John Welch, predikant te Irongray, ontmoette. Hij vertoefde enige tijd in diens gezelschap. Deze bevindende dat hij een man was die in alle opzichten voor het leraarsambt geschikt was, trachtte hem over te halen dat hij een machtiging om te mogen prediken zou aannemen. Hij weigerde dit gedurende enige tijd, en wel voornamelijk daarom, dat hij, zulk een duidelijk inzicht hebbende in de zondigheid van de Indulgence niet zou kunnen nalaten nadrukkelijk hiertegen te getuigen, zodra hij gelegenheid had het Evangelie in het veld te prediken. Maar als al zijn tegenwerpingen door Mr. Welch' ernstig aandringen beantwoord werden, gaf hij toe een machtiging van de afgezette leraars, die toen in het veld predikten en niet met de Indulgence ingestemd hadden, te zullen aannemen.

Daarom werd hij door Mr. Welch en Mr. Semple te Waughhead in Feviotdale in het huis van Mr. Henry Hall tot het leraarsambt ingewijd. Hij zei hier tegen hen, dat hij tot een twistappel onder hen worden zou, want als hij tegen enige nationale zonde onder hen preken zou, zou het zijn tegen de Indulgence, en om eenieder te wijzen op zijn plicht om zich daarvan af te scheiden.

Nadat hij tot het leraarsambt aangesteld geworden was, zonden zij hem eerst om in Annandale te gaan prediken. Hij vroeg hoe hij daar heengaan kon, daar hij niet wist wat soort van volk het daar was. Maar Mr. Welch zei: "Ga je gang maar Ritchie, en doet ze maar de vonken van de hel in het aangezicht vliegen."

Hij ging en de eerste maal preekte hij uit Jer. 3:19: *Hoe zal Ik u onder de kinderen zetten?* In de toepassing zei hij: "U onder de kinderen zetten, het nageslacht van dieven en rovers, wie heeft niet gehoord van de Annandale rovers?"

Enigen werden die dag zaligmakend van hun zonden en schuld overtuigd, en vertelden later, dat het toen de eerste maal was, dat zij een veldpredicatie bijwoonden; zij waren uit nieuwsgierigheid gegaan, om eens een leraar in het veld te zien prediken, terwijl de toehoorders er omheen op de grond zaten. Hierna preekte hij dikwijls met Mr. Welch, Mr Semple en anderen tot het jaar 1679, toen hij en Mr. Welwood voor die Erastische vergadering te Edinburgh geroepen werden, met de bedoeling om hen van hun ambt te ontzetten, wegens hun vrijmoedigheid en getrouwheid in het prediken tegen het zondige heulen met de vijanden van Gods kerk in die dagen.

Daarop preekte hij te Maybole, waar duizenden mensen tezamen gekomen waren, aangezien aldaar voor de eerste maal het Avondmaal des Heeren in het veld uitgedeeld zou worden. Op die tijd getuigde hij met buitengewoon veel vrijmoedigheid tegen de goddeloosheid van de Indulgence. Hij werd hierover ter verantwoording geroepen voor een vergadering van de Indulgenced in Galloway, en enige tijd later werd hij weer geroepen voor een vergadering van ouderlingen uit hen te Sundewall in Dunscore in Nithsdale. Dit was de derde maal dat zij hem zijn aanstelling meenden te ontnemen. Het was in deze laatste vergadering, dat Robert Gray, een Northumberlander, die later in het jaar 1682 op de Grasmart om de waarheid het leven verloor, en Robert Nelson en anderen, protesteerden tegen de handelwijs der meerderheid in deze zaak. Op deze vergadering wisten zij van hem gedaan te krijgen, dat hij belofde enige tijd niet meer zo opzettelijk tegen de Indulgence noch voor de afscheiding daarvan, te zullen preken. Deze belofte drukte hem naderhand zwaar, zoals in het vervolg zal blijken.

Na het geven van deze belofte gevoelde hij, hoe hij zichzelf daardoor aan banden gelegd had, om niet de volle raad Gods te kunnen verklaren. Dit deed hem in een zwaarmoedige stemming vallen, en niet wetende, hoe hij de in die ongelukkige belofte

bepaalde tijd zou doorkomen, besloot hij op het eind van het jaar 1678 zich naar Holland te begeven, onbewust van het werk dat de Heere aldaar voor hem had. Daar kwam hij in aanraking met Mr. M'Ward en anderen onzer verbannen geloofshelden. In zijn dagelijkse omgang en zijn oefeningen in de huisgezinnen, maar vooral door zijn predicaties in de Schotse kerk te Rotterdam, was hij veel zielen tot troost en sterkte. Hij drong veel aan op het bekeringswerk naar aanleiding van de tekst uit Matth. 11:28: Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven, hetgeen Mr. Brown, Mr. M'Ward en anderen veel voldoening gaf en aangenaam was, daar de Indulgencen en die hem toegedaan waren, hen ingelicht hadden dat zijn preken uit niets anders bestond dan wat te ratelen tegen de Indulgence, het betalen van tax (belasting) enz. Hier roerde hij niets van die zaken aan, dan alleen wanneer hij in zijn bidden klaagde over de betreurenswaardige toestand, waarin Schotland door afvalligheid en tirannie verstrikt geraakt was.

In deze tijd zei Mr. M'Ward tegen hem: "Richard, de publieke standaard is nu gevallen in Schotland, en indien de Heere mij iets van Zijn raad bekend gemaakt heeft, zijt gij geroepen om, nadat gij door ons in uw ambt bevestigd zult zijn, weer naar huis terug te keren, en de gevallen standaard weer op te richten en in het openbaar voor eenieder te ontplooiën. Maar vóórdat gij uw handen aan dat werk slaat, zult gij tot zoveel van de veldpredikers gaan als gij vinden kunt, en nodigen hen hartelijk uit met u te gaan, en indien zij niet mee willen gaan, gaat alleen en de Heere zij met u."

Dienovereenkomstig werd hij door Mr. M'Ward, Mr. Brown en Mr. Koelman, een vermaard Hollands Godgeleerde, bevestigd. Toen zij hun handen van boven zijn hoofd afgelicht hadden, hield Mr. M'Ward de zijn nog opgeheven, en riep uit: *"Aanziet al gij toeschouwers, hier is het hoofd van een getrouw leraar en dienstknecht van Jezus Christus, die hetzelfde voor de zaak zijns meesters zal verliezen, terwijl het voor de zon en de maan tentoongesteld zal worden in het gezicht der ganse wereld."*

In het begin van het jaar 1650 keerde hij naar Schotland terug, alwaar hij enige tijd doorbracht met de verschillende leraars te bezoeken en wel voornamelijk hen, die vroeger de standaard van het Evangelie in de velden omhoog hielden. Maar alles tevergeefs, want na de nederlaag van Bothwell Bridge woedde de vervolging zo hevig tegen allen, die de Indulgence en de Indemnity niet hadden aangenomen, dat niemand er zich aan durfde te wagen, uitgenomen Donald Cargill en Thomas Douglas, die tezamen kwamen, en een openbare Vergadering hielden te Darneid Muir tussen Clydesdale en Lothian; een der hoofdpunten was, om hun afkeuring te kennen te geven over het feit dat men de hertog van York, die gezworen vazal van de Antichrist in Schotland, ontvangen had, nadat hij uit Engeland en andere plaatsen verjaagd geworden was.

Nadat zij verscheiden malen bijeengekomen waren om een verklaring of getuigenis te vormen welke zij de wereld zouden inzenden, waren zij ten laatste op dit punt tot overeenstemming gekomen, en lazen zij deze in het openbaar af nabij het marktkruis van Sanquhar op de 22e juni 1680, waarna deze belijdenis gewoonlijk genoemd wordt de Sanquhar Declaration.

Hierna waren zij genoodzaakt gedurende enige tijd van elkaar te scheiden, en zich naar verschillende kanten van het land te begeven; en dat niet alleen vanwege het dringend geroep van hun gemeenten en de noodzakelijkheid om zich weer tot hen te begeven, daar zij omkwamen van honger naar de vrije getrouwe prediking van het Evangelie, maar ook wegens de onvermoeide pogingen die hun vijanden in het werk stelden, om hen in handen te krijgen.

Ter aanmoediging was bij proclamatie 5000 merks uitgelooft voor hem, die Cameron gevangen nam, 3000 voor Cargill en Douglas en 100 voor ieder ander, die betrokken geweest was in het opmaken der voornoemde declaratie. Als zij van elkander gingen vertrok Richard Cameron naar Swine Knowe in Nieuw Monkland, waar hij op zekere dag preekte uit Jes. 32:2: *En die Man zal zijn als een verberging tegen de wind en een Schuilplaats tegen de vloed.* De Heere schonk hem toen zelf ook veel troost en sterkte uit hetgeen hij besprak. In zijn voorafpraak zei hij, dat hij ten volle verzekerd was, dat de Heere een genadig oog hebbende op deze natie en kerk, dat ongelukkig geslacht der Stuarts van de Britse troon zou wegvagen, wegens hun bedriegerij, tirannie en ontucht, maar in het bijzonder omdat zij de koninklijke rechten van Christus hadden aangerand, en hiervan zei hij zo zeker te zijn, als zijn handen lagen op dat kleed, ja nog zekerder, want het ene wist hij door gevoelen en het andere door het geloof.

Mr. H. E. (hoogstwaarschijnlijk Henry Erskine), die veel leed tengevolge van gevangenschap en andere wederwaardigheden die hij in deze tijden ondervond, was, hoewel hij overigens een goed en achtenswaardig man was, zo misleid, dat hij op zekere tijd van plan was tegen Mr. Cameron en Mr. Cargill te preken (zover was hij er vandaan, dat hij met hen verenigde).

Het gebeurde echter dat hij de daaraan voorgaande zaterdagnacht tot tweemaal toe een hoorbare stem hoorde, die tot hem sprak: "Hoor." Hij antwoordde: "Ik hoor." De stem sprak wederom en zei: "Neemt u in acht, dat gij Cameron's woorden geen dwaasheid noemt." Dit hield hem van zijn voornemen terug. Hij vertelde dit later zelf aan een oud achtenswaardig leraar, die dit voorval als hierboven beschreven, weer vertelde.

Toen Richard Cameron naar Cumnock kwam, om aldaar te prediken, ondervond hij veel tegenstand van de heren van Logon en Horsecleugh, die hem als een Jezuïet, een snood en slecht mens afschilderden. Maar evenwel ontving hij een beroep van Gods volk aldaar, van hen, die hun vorige getrouwheid niet verloochend hadden, om in die gemeente te komen prediken. Hij begon met het volk te vermanen, dat zij zouden bedenken, dat zij zich bevonden onder het oog en als in de tegenwoordigheid van een heilig God, en dat zij zich allen haastende waren tot een eeuwig wee of tot een eeuwig wel. Andrew Dalziell een goddeloos mens en vogelvanger van beroep, aldaar ook tegenwoordig, daar het toen stormachtig weer was, riep hem toe: "Mijnheer, wij kennen noch u noch uw God."

Mr. Cameron even stilzwijgende, zei: "Gij en allen die mijn God niet in genade zullen leren kennen, zullen Hem leren kennen in Zijn oordelen, en dit laatste zal u binnen enige dagen onverwachts overkomen; en ik, als een dienstknecht van Jezus Christus, Wiens lastuitdeler ik ben, en Wiens merkteken ik op mijn borst draag, waarschuw u en ik geef u over aan het rechtvaardig oordeel Gods."

Enige dagen daarna gebeurde het, dat deze Andrew, terwijl hij volkomen gezond was en nadat hij juist tevoren met smaak zijn ontbijt genuttigd had, plotseling een hevige bloedspuwing kreeg, nog voordat hij van de tafel opgestaan was, waarop hij in een ellendige toestand stierf.

Dit waarschuwend voorbeeld tezamen gaande met de krachtige werking van Gods Geest onder zijn prediken van het Evangelie gedurende de korte tijd dat hij aldaar was, hadden tengevolge dat de genoemde twee heren een onderhoud met hem verzochten, wat hij hun toestond. Zij erkenden, dat zij verkeerd jegens hem gehandeld hadden, en vroegen hem om vergiffenis. Hij zei, dat hij hen van harte vergaf het kwaad dat zij hem gedaan hadden; maar wat betrof het nadeel, dat zij aan de zaak van Christus berokkend hadden, dat het niet aan hem stond hun dit te vergeven, daar hij overtuigd was, dat zij kennelijk hiervoor gestraft zouden worden.

Hij zei tot de heer van Logan, dat hij kinderloos geschreven zou worden, en tot Horsecleugh zei hij, dat hij verbrand zou worden, hetgeen hen beide zo wedervoer.

Op de 4e juli daaraanvolgende, achttien dagen voor zijn dood, preekte hij te Grass Waterside, nabij Cumnock. In zijn voorafspraak zei hij die dag: "Er zijn drie of vier dingen, die ik niet wil nalaten u heden mee te delen, daar ik binnenkort mijn vijanden als tot een ochtendmaal zijn zal, en dan zal mijn werk en mijn dag geëindigd zijn.

Het eerste is dit, wat betreft de koning, die nu op de troon van Brittannië zit, na hem zal er geen gekroonde koning van de Stuarts in Schotland zijn.

Ten tweede, er zal geen oud Covenantershoofd boven de grond blijven van hen die deze Verbonden met opgeheven handen bezworen hebben, vóórdat een zuivere Reformatie in Schotland tot stand gekomen zal zijn.

Ten derde, een man zal één dagreis te paard kunnen afleggen in de graafschappen Galloway, Ayr en Clydesdale, zonder dat hij een rokende schoorsteen zal zien noch een haan horen kraaien, vóórdat gij een zuivere Reformatie zult krijgen, en in vele andere graafschappen zal het niet beter gesteld zijn.

En ten vierde, de roede, die de Heere hiertoe gebruiken zal, zullen de Fransen en andere vreemdelingen zijn, die tezamen zullen gaan met een zekere partij in dit land; maar gij, die de belijdenis tot die dag getrouw zult blijven, wees niet ontmoedigd door de geringheid van uw aantal, want wanneer Christus zal komen, om Zijn eigen Rijk in Schotland weer op te richten, dan zal Hij geen mannen te kort komen, om voor Hem te werken."

De daaropvolgende week preekte hij in de parochie van Carluke over deze woorden uit Jes. 49:24: *Zou ook een machtige de vang ontnomen worden of zou de gevangene eens rechtvaardige ontkomen?* De volgende sabbat preekte hij te Hind Bottom nabij Crawfordjohn over deze woorden uit Johannes 5:40. *En gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij 't leven moogt hebben.* Onder het prediken begon hij te wenen en het grootste deel zijner toehoorders met hem, zodat er niet veel droge wangen die dag onder hen gezien werden. Hierna zonderde hij zich veeltijds af en bleef tot de dag zijns doods toe bijna geregeld de deur van zijn kamer tot des avonds toe gesloten.

Als op zekere tijd de vrouw van het huis, alwaar hij zijn verblijf hield, verscheiden malen aan zijn deur geklopt had, maar geen gehoor krijgen kon, opende zij eindelijk dezelve.

Zij vond hem in een zeer droefgeestige stemming en vroeg hem, wat hem hinderde. Hij zei: "Die ellendige belofte, die ik aan die predikanten gedaan heb drukt mij zeer terneer, en mijn dood lichaam zal hierom zijn als mest in de wildernis, en dat binnen korte tijd." Als hij nu meer zijn einde naderde, ontving hij door de genadige bedeling des Heiligen Geestes zulk een overvloed van de eerstelingen van het hemelse Kanaän en begon hij zó te verlangen naar het volle bezit van die hemelse erfenis, dat hij zelden bad in een huisgezin, een zegen vroeg of dankte, zonder dat hij vroeg om geduld te mogen ontvangen, om de door de Heere bepaalde dag af te wachten.

De laatste sabbat dat hij preekte was hij met Donald Cargill in Clydesdale. Hij sprak uit Psalm 46:11. *Laat af en weet dat Ik God ben.* Hij zei die dag, dat hij verzekerd was dat de Heere een standaard zou oprichten tegen de antichrist, welke zou reiken tot aan de poorten van Rome, en dat ze met vuur verbrand zou worden, dat bloed hun veldteken, en geen kwartier hun wachtwoord zijn zou. Bij hun scheiden kwamen zij overeen, dat zij de volgende Sabbat te Craigmead zouden samenkomen, maar hij werd reeds de volgende donderdag gedood. Cargill preekte die Sabbat te Shotts uit 2

Samuel 3:38. *Weet gij niet, dat te dezen dage een vorst, ja een grote in Israël gevallen is.*

De laatste nacht van zijn leven bracht hij door in het huis van een zekere William Mitchell van Meadowhead, nabij het water van Ayr, waar ongeveer drie en twintig man te paard en veertig te voet die week bij hem gebleven waren. Des morgens gaf een vrouw hem water, om zijn gezicht en zijn handen te wassen, en nadat hij zich met een handdoek afgedroogd had, keek hij op zijn handen, en ze op zijn gezicht leggende, zei hij: "dit is de laatste maal, dat zij gewassen worden. Het is nodig dat ik ze was, want zij zullen door velen gezien moeten worden." De moeder van die vrouw begon daarop te wenen, doch hij zei: "Ween niet over mij, maar over uzelf en over de uwen, en wegens de zonden van een zondig land, want gij hebt vele treurige en droeve dagen voor u."

Degenen, die bij hem waren, wisten nog niet wat zij doen zouden, óf ter hunner verdediging bij elkaar blijven, óf dat zij zich zouden verspreiden en zo ieder een goed heenkomen voor zichzelf zoeken.

Maar nog vóórdat zij besloten waren, werden zij die dag, de 22e juli, verrast door Bruce van Earlshall. Deze, die het bevel voerde over de troep van Airly en de dragonders van Strachan, viel hen, nadat hij hiertoe een wenk ontvangen had van Sir John Cochrane van Ochiltree, met onovertroffen woede plotseling op het lijf, terwijl zij zich ten oosten van Airsmoss bevonden. Toen zij de vijand zagen naderen, zonder dat er enige mogelijkheid bestond om te ontkomen, verzamelden zij zich allen rond Cameron, die een kort gebed uitsprak waarin hij drie malen deze woorden herhaalde: "*Heere, spaar het groene en neem het rijpe.*"

Hierop zei hij vastbesloten tot zijn broeder Michaël: "Kom, laten wij tot het einde toe vechten, want dit is de dag waarnaar ik verlangd heb, en de dag waarom ik gebeden heb, om te mogen sterven vechtend tegen de openbare vijanden van onzen Heere. Dit is de dag waarop wij de kroon verwerven zullen." En tot de overigen zei hij: "Vat allen moed, om tot het einde toe dapper te vechten, want voor allen uwer die heden vallen zullen, zie ik de poorten des hemels geopend om u te ontvangen."

Terwijl de vijand naderde, trokken zij op. Acht man te paard met Cameron op de rechterzijde, de rest met de dappere Hackston op de linkerkant, en het volk te voet in het midden. Allen gedroegen zij zich dapper, totdat zij door de overmacht overmeesterd werden.

David Hackston werd gevangen genomen, en naar Edinburgh gevoerd, hoewel hij zwaargewond was, werd hij tot drie malen toe voor de Raad gebracht, om onderzocht te worden. Nadat hij voor zijn rechters vrijmoedig getuigd had en onverschrokken voor Christus en zijn verdrukke zaak was uitgekomen, werd hij veroordeeld, om nabij het kruis van Edinburgh ter dood gebracht te worden. Hem werd toegestaan tot God Almachtig te bidden, maar hij mocht niet tot het volk spreken.

Eerst werd hem op het schavot de rechter, daarna de linkerhand afgehakt. Hierop werd hij met een katrol opgehesen tot boven in de galg, waarna men hem met zijn volle gewicht op het benedenste deel van het schavot liet neervallen, hetgeen tot drie malen toe herhaald werd. Daarna sneed de beul, nog voordat hij dood was, zijn borst open en trok zijn hart uit zijn lichaam. Hij stak dit aan zijn mes, en het aan het volk vertonende, riep hij: "Hier hebt gij het hart van een verrader."

Zijn lichaam werd gevierendeeld, zijn hoofd en zijn handen werden op de Netherbow geplaatst, terwijl een vierde gedeelte van zijn lichaam naar St. Andrews gezonden werd, om daar ten ieders aanschouwen opgesteld te worden, een ander deel naar

Glasgow, een derde deel naar Leith en het vierde deel naar Burntisland.

Om tot Cameron terug te keren, vinden wij, dat hij het er beter afbracht dan Hackston, want hij werd op de plaats doodgeschoten. Zijn hoofd en handen werden afgehouden en meegenomen naar Edinburgh.³⁶

Camerons vader zat ter wille van dezelfde zaak in de gevangenis en om nog meer smart tot zijn droefenis toe te doen, legden ze deze ledematen van zijn zoon voor hem, en vroegen hem, of hij die kende. Hij nam het hoofd en de handen van zijn zoon op en kustte ze, zeggende: *"Ik ken ze, ik ken ze, ze zijn van mijn zoon, van mijn eigen geliefde zoon. Het is de wil van God. Gods wil is goed, hij kan geen onrecht doen aan mij noch aan de mijnen, maar Hij heeft gemaakt, dat goedheid en genade ons alle de dagen onzes levens zullen volgen."*

Op bevel van de Raad werd zijn hoofd hierna op de Netberbowpoort geplaatst, terwijl zijn handen ernaast opgesteld werden met de vingers opwaarts.

Aldus stierf deze dappere soldaat en dienaar van Jezus Christus, nadat hij niet alleen als een zeer bekwaam instrument dienstbaar geweest was om vele zielen tot God te bekeren, maar ook had hij getrouw gearbeid, om voor zijn Koninklijke Heere en Meester een standaard op te richten tegen al Zijn vijanden, tegen de afval en de zondige toegevendheid van die dagen.

Iemand, die zich een openbare vijand van hem en van Christus verklaard had, gaf na zijn dood als hij te Edinburgh op zijn hoofd wees, het volgende getuigenis van hem: "Ziedaar het hoofd en de handen van iemand die biddende en prekende leefde, en biddende en vechtende stierf." En waar melding gemaakt zal worden van de getrouwe strijders voor de Kerk van Schotland, zal ter zijner ere gesproken worden.

Toen hij verslagen was, vond men op hem een papier, waarop een verdrag geschreven stond, waarin zij elkaar beloofden steeds en overal elkander te zullen bijstaan en te verdedigen. De lezer kan dit vinden in *Wodrow's Geschiedenis* en in het aanhangsel achter *De Wolk van Getuigen*.

Er zijn nu enige brieven van hem in druk verschenen, bijeengebonden met de brieven van Renwick. De enige preek die van hem in druk verscheen, is die welke door hem te Carluke uitgesproken werd en getiteld is: *Goed nieuws voor Schotland*. Deze kwam uit in 1733.

Hij schreef ook een verdediging van de Sanquhar Declaration, maar wij weten niet, of deze ooit in het licht verscheen. Later werden nog enige preken van hem uitgegeven.

---

³⁶ Gedood in de strijd, Juli 20, 1680, Ayrsmoss,

Richard, Cameron, Predikant, Michael, Cameron, John, Hamilton; John, Gembel, James, Gray, de jonge, Robert, Dick, John, Fowler, Captain; Robert, Paterson; Thomas, Watson; John, Vallance, gestorven door wonden te Ayrsmoss, Juli 1680, Edinburgh; William, Manuel, gestorven door wonden te Ayrsmoss, Juli, 1680, Edinburgh, David, Hackston, Rathillet, opgehangen Juli 30, 1680, Edinburgh, Archibald, Alison, Opgehangen, aug. 11, 1680, Edinburgh, John, Malcolm, Dalry, Opgehangen, aug. 13, 1680, Edinburgh,

Donald Cargill
1610³⁷ -1681

Donald Cargill is naar alle waarschijnlijkheid geboren in het jaar 1610. (1620) Hij was de oudste zoon van een zeer achtenswaardige familie in de gemeente Rettray. Nadat hij gedurende enige tijd de scholen van Aberdeen bezocht had, begaf hij zich naar St. Andrews, waar hij zijn studie in de filosofie voltooide. Zijn vader drong zeer bij hem aan, dat hij in de Godgeleerdheid zou gaan studeren, teneinde voor het leraarsambt te worden opgeleid. Hij, van een teder gemoed zijnde, bleef dit echter volstandig weigeren, zeggende, dat het leraarswerk een te zware last voor zijn zwakke schouders zijn zou; en verzocht hij zijn vader hem liever tot elk ander ambt, wat het ook zijn mocht, te verwijzen. Zijn vader nog voortgaande, om hem tot het leraarsambt aan te zetten, besloot hij een dag af te zonderen, om, onder vasten en bidden te onderzoeken, wat Gods wil in deze zijn mocht; en na veel worstelen met God in het gebed, kwam het derde kapittel van Ezechiël en wel voornamelijk deze woorden uit het eerste vers: *Mensenkind eet wat gij vinden zult, eet deze rol en ga, spreek tot het huis Israëls*, met veel indruk op zijn gemoed, zodat hij niet langer zijns vaders wens durfde te weerstaan, maar gaf hij zich verder geheel aan de zaak van het leraarsambt over.

Nadat hij een machtiging om te prediken ontvangen had, kreeg hij een beroep naar de Barony Kerk van Glasgow. De Goddelijke voorzienigheid bestuurde het zo dat de eerste tekst waarover hij op order van de Ouderlingenraad prediken moest, juist die woorden uit het derde kapittel van Ezechiël waren, welke hierboven aangehaald zijn, hetgeen hem nog meer bevestigde, dat hij de roeping tot deze gemeente van God ontving. Die stoel was toen lange tijd vacant geweest doordat twee leraars van de partij der Resolutioners, Young en Blair, zich geregeld verzet hadden tegen het vestigen van Godzalige leraars aldaar, zoals die door het volk beroepen werden. Maar de Heere bestuurde het zo, dat zij met betrekking tot het beroep van Cargill niet, zoals gewoonlijk, zich hiertegen verzetten. Als Mr. Cargill echter bemerkte hoe onverschillig en belangeloos zich dit volk onder de prediking des Woords gedroeg, was hij zeer ontmoedigd, zodat hij besloot weer naar huis terug te keren en het beroep niet aan te nemen. Sommige Godzalige leraars trachtten hem van dit besluit terug te brengen en als zij hem naar de redenen vraagden, zei hij: "Zij zijn een wederspanning volk." Alles wat de leraars aanwendden om hem te doen blijven was te vergeefs. Maar als zijn paard klaar stond en hij zijn reis zou beginnen en in het huis van Mr. Durham was, waar hij vele van zijn geloofsvrienden begroet had, die aldaar tezamen gekomen waren om hem te zien vertrekken, was aldaar ook een Godzalige vrouw, van wie hij ook afscheid nemen zou, die tegen hem zei: "Mijnheer, gij hebt beloofd, dat gij donderdag zou preken; hebt gij een arm, van honger stervend volk een maaltijd beloofd, en zult gij heengaan zonder hen dezelve te geven? Als gij dit doet, zal Gods vloek met u gaan."

Dit was van zulk een uitwerking op hem, dat hij niet durfde te gaan, zoals zijn voornemen was; en neerzittende, verzocht hij haar en de anderen voor hem te willen

---

³⁷ Donald was de zoon van Laurence Cargill, notaris en Marjorie Blair. Hij bezocht St. Salvators College in 1645. Volgens diverse auteurs is hij niet in 1610 maar in 1620 geboren

bidden. Aldus bleef hij en werd hij bevestigd in die gemeente, waar hij met veel vrucht het Evangelie verkondigde, tot grote blijdschap niet alleen van de leden van zijn eigen gemeente, maar van allen die hem kenden en hoorden, totdat, met het ongelukkig herstel van Karel II tot het koningschap, het pausdom weer de overhand kreeg.

De 29e mei hierna, de dag waarop het herstel van de koning tot de troon feestelijk gevierd zou worden, had hij gelegenheid in zijn eigen kerk te prediken, daar het juist de dag was op welke hij zijn gewone preekbeurt in de week waarnam. Bemerken hoe een ongewone menigte van volk hem kwam horen die dachten dat hij ter gelegenheid van deze plechtigheid preekte, zei hij, nadat hij de predikstoel beklommen had: "Wij zijn hier niet tezamen gekomen om deze dag te vieren, zoals anderen heden doen. Wij dachten eens dat het een gezegende dag zijn zou, op welke de koning zou terug komen; maar nu denken wij dat wij reden hebben om die dag vervloekt te achten; en indien er van u hier gekomen zijn met het doel deze dag te vieren, verzoek ik u weer heen te gaan."

En aanleiding nemende uit de woorden in Hosea 9:1: *Verblijdt u niet o Israël tot opspringens toe, gelijk de volken, want gij hoereert van uwen God af, gij hebt hoerenloon lief op alle dorsvloeren des koorns*, zei hij: "Dit is onze eerste stap in ons afhoereren van God; en al wie van Gods volk zich deze dag verblijden, hun vreugde zal zijn als het geluid der doornen onder een pot, spoedig zal het in rouw verkeren. Hij (bedoelende de koning) zal het treurigste schouwspel opleveren, dat de Kerk van Schotland ooit aanschouwde. Wee, wee, wee hem! Zijn naam zal tot een stank zijn, zolang als de wereld zal staan, wegens zijn bedriegerij, tirannie en ontucht."

Dit wekte in hevige mate de woede van de partij der malignanten op, zodat een hittige vervolging tegen hem op touw gezet werd, en hij genoodzaakt was zich verborgen te houden. Soms hield hij zich bij particulieren op, en soms bracht hij de nacht door temidden der heidestruiken buiten de stad.

Evenwel liet hij geen geschikte gelegenheid voorbijgaan, om met hier en daar te preken, te catechiseren, huisbezoeken af te leggen of op allerlei andere wijzen, zijn leraarsplichten waar te nemen. Toen eindelijk in 1662, door een Akte van de Raad, alle Presbyteriaanse leraars uit de kerken verjaagd waren, zond Middleton enige soldaten uit om Cargill gevangen te nemen, doch als zij in de kerk kwamen vonden zij hem daar niet, aangezien hij door Gods voorzienigheid juist door de ene deur de kerk verlaten had, onderwijl zij door de andere binnenkwamen. Zij namen daarop de sleutels van de kerkdeur mee en vertrokken weer. Ondertussen vaardigde de Raad een verbanningsbesluit tegen hem uit, waarbij hem verboden werd zich ten zuiden van de rivier de Tay te begeven, op straffe van in de gevangenis geworpen en als een oproerling behandeld te zullen worden; maar hij nam dit vonnis in 't geheel niet in acht.

Eensdeels door het verdriet, dat hij ondervond van de verwoesting van Gods werk in het land, anderdeels door de inspanningen en vermoeidheden van zijn veelvuldige arbeid en ongeregeld leven, had zijn gestel veel geleden, ja ook zijn stem was zeer verzwakt, zodat hij zichzelf voor een menigte mensen zeer slecht verstaanbaar maken kon. Dit was een smartelijke beproeving voor hem en ontmoedigde hem, om weer in de velden te gaan prediken; maar als op zekere dag Mr. Blackader naar Glasgow kwam, om aldaar buiten de stad te prediken, trachtte hij ook te spreken, en staande op een stoel, zoals zijn gewoonte was, hield hij een aanspraak uit Jes. 44:3. *Ik zal water*

gieten op den dorstige. Het volk, dat in grote getale opgekomen was, was bang dat men hem wegens zijn zo gebroken stem, niet zou kunnen verstaan.

Maar het behaagde de Heere zijn tong los te maken, en hem weer zulk een heldere en duidelijke stem te geven, dat hij in dat opzicht moeilijk door iemand had kunnen worden overtroffen, en niet alleen dit, maar de Heere schonk hem zulk een verwijding des harten, en zulk een gemakkelijke om zich uit te drukken, dat Mr. Blackader, die na hem sprak, tot het volk zei: "Gij, die zulk een predikant hebt, hebt niet nodig, dat een vreemdeling komt om voor u te preken, maakt een goed gebruik van een genadige bedeling."

Hierna ging hij weer door met evenals vroeger buiten de stad te prediken, terwijl een grote menigte hem aanhing, die hij tot veel nut en stichting was.

De Heere bewaarde hem wonderlijk te midden van allerlei gevaren, want de vijanden deden alles, om hem in handen te krijgen; menigmaal zonden zij spionnen uit, die de wacht moesten houden om te zien, of zij niet iets uit zijn mond konden bejagen waarom zij hem mochten aanklagen. In de maand oktober van het jaar 1665 werd bekend, dat zijn vijanden hem in Glasgow zochten, teneinde hem gevangen te nemen. Maar als hij dit hoorde, nam hij een paard en verliet hij de stad. In een nauw gedeelte van de weg ontmoette hij een troep musketiers. Als hij hen voorbijkwam en rechts van de weg een andere kant uitging, vroeg een hunner hem: "Mijnheer, kunt gij mij ook zeggen hoe laat het is. Hij antwoordde: "Het is zes uur" Een ander, die zijn stem kende, zei: "Dat is de man, die we zoeken." Dit horende, gaf hij zijn paard de sporen en ontkwam. Gedurende ongeveer drie jaren hield hij zijn verblijf in het huis van Margaret Craig, een zeer Godvruchtige vrouw, waar hij 's morgens en 's avonds sprak voor allen, die hem kwamen horen. En hoewel zij hem hier met alle ijver zochten, bestuurde de Goddelijke voorzienigheid het zo, dat hij altijd juist toevallig, of met opzet, afwezig was wanneer zij daar kwamen; de Heere behoedde hem zo, dat Hij hem dikwijls genadiglijk waarschuwde wanneer er gevaar naderde.

Zo ook op zekere sabbat; hij zou toen naar Woodside gaan, om te preken. Als hij evenwel zijn ene voet in de stijgbeugel gezet had, om zijn paard te bestijgen, wendde hij zich weer tot zijn knecht, en zei tot hem. "Het is beter, dat ik daar vandaag niet heen ga." Een door de vijand afgezonden troep kwam te dier tijd juist op die plaats, om hem te zoeken. Toen zij hun oogmerk misten, vielen zij het volk dat aldaar tegenwoordig was aan, van wie zij verscheiden meenamen en in de gevangenis zetten. En een andere tijd, als hij in de stad gezocht werd, ontkwam hij het nauwelijks, doordat hij juist die nacht in een ander huis doorbracht, wanneer zij hem op zijn kamer zochten.

Op een merkwaardige wijze ontkwam hij toen hij op zekere dag preekte in het huis van ene Mr. Callender. Zij kwamen hem daar zoeken en bezetten eerst het huis van alle kanten. Hij werd met een ander door het volk in een venster geplaatst, dat daarna met boeken geheel afgesloten werd. Zij zochten zo nauwkeurig, dat zelfs het plafond nagezien werd, totdat een hunner door de zoldering heen viel. Indien zij één boek verplaatst hadden zouden zij hem gevonden hebben. Maar de Heere bestuurde het zo, dat zij dit niet deden, want als een van de soldaten aanstalten maakte, om er één weg te nemen, riep het dienstmeisje tegen de bevelhebber van de troep, dat hij bezig was de boeken van haar meester weg te halen, en werd hem bevolen daar af te blijven. Zo ternauwernood ontkwam hij dit gevaar.

Hij zette zijn moeilijk leven aldus voort tot de 23e november 1668, toen de Raad hem

dagvaardde, om, wegens het niet nakomen der voorschriften van zijn verbanning, de 11e januari daarna voor hen te verschijnen. Hoewel hij gevangen genomen, voor de Raad gebracht en aan een streng verhoor onderworpen werd, gedurende welke tijd hij bijzonder gesterkt werd, om voor de eer zijns Meesters, Zijn verdrukte zaak en waarheden uit te komen, moesten zij hem evenwel door de tussenkomst van enige aanzienlijke personen, zijn eigen vrienden en bloedverwanten van zijn vrouw, weer loslaten, en werd hij naar Glasgow teruggezonden, waar hij weer de plichten van zijn leraarsambt waarnam, als toen hij nog in zijn eigen kerk preekte, en dit ondanks dat zijn vervolgers hem ijverig zochten om dit te beletten.

Niet zo lang voor de slag van Bothwell, 22 juni 1679, gelukte het hem, in weerwil van de ijverigste en nauwkeurigste naspeuringen zijner vijanden, achttien sabbatten achtereenvolgend in het publiek voor grote menigten bestaande uit verscheiden duizenden toehoorders te preken, en wel op een afstand van niet meer dan een half uur van Glasgow; ja, zo dicht waren zij bij de stad, dat men hun psalmgezing op verschillende punten van die plaats horen kon, en toch gedurende al die tijd was er niemand die hem hierin verhinderde.

In die slag bij Bothwell zou hij bijna het leven verloren hebben. Nadat hij reeds verscheiden ernstige wonden in zijn hoofd ontvangen had, en met een zwaard tegen de grond geslagen was, zodat hij niets dan de dood voor ogen zag, viel hij de vijand in handen. Een soldaat kwam echter op hem toe en vroeg hem zijn naam. Hij antwoordde: *Donald Cargill*. Een ander vroeg daarop of hij een leraar was, hetgeen hij bevestigend beantwoordde. Dit horende lieten zij hem gaan.

Als zijn wonden onderzocht werden durfde hij niet te vragen of zij dodelijk waren, aangezien hij in onderwerping aan Gods wil nog gaarne enige tijd leven wilde, omdat hij oordeelde dat de Heere hier nog werk voor hem had. Enige tijd hierna werd hij uit zijn kamer tot buiten de stad nagezet en moest hij door verscheiden doornheggen kruipen, om zijn vervolgers te ontgaan. Maar zodra hij buiten hun bereik was, zag hij op eens een troep dragonders voor zich staan. Terug kon hij niet meer, daar overal soldaten uitgezet waren, om hem op te vangen. Hij besloot onbevreesd door te lopen. Hij kwam vlak voorbij hen, zij keken naar hem en hij naar hen, en geen bijzondere acht hierdoor op hem slaande, kwam hij hen ongedeerd voorbij. Als hij aan de plaats kwam, waar hij een hem in de weg liggend water zou oversteken, stond op de tegenover liggende zijde een andere troep. Zij riepen hem aan, doch hij hield zich alsof hij hen niet hoorde en passeerde hij geheel kalm dat water een half uur hoger op.

Hij preekte de sabbat daarop te Langside, zonder dat hem dit belet werd. Op een andere tijd was hij in een huis dat geheel door soldaten afgezet was. Hij verliet echter het huis en liep kalm weg midden door hen heen; zij hierdoor denkende, dat het de eigenaar van het huis was, lieten hem ontkomen.

Het schijnt, dat hij in deze tijd het besluit nam naar Holland uit te wijken, maar wij weten niet zeker waar en hoe lang hij daar verbleef; uit het vervolg van zijn levensgeschiedenis blijkt echter, dat hij daar niet lang geweest kan zijn.

Enige tijd na de slag bij Bothwell geraakte hij in een zware beproeving, doordat hij aangevallen werd of zijn roeping tot het leraarsambt wel Goddelijk was, maar door Gods genade en goedheid mocht hij dit spoedig weer te boven komen, en schonk de Heere hem opnieuw kracht tot het werk, waartoe hij geroepen was.

Ook ontving hij een klaar gezicht tegen welke zonden hij in die dagen in het bijzonder moest preken, en getuigde hij vooral tegen de onwettige macht, die de vijand zich in

de kerk aanmatigde, en tegen de zondige toegeeflijkheid der leraars, die de Indulgence met schadeloosstellingen, eden, beloften en andere bedriegerijen aannamen.

Er woonde in die tijd te Rutherglen op ongeveer twee mijlen van Glasgow, een zekere vrouw, die op aansporen van enkele predikanten en belijders haar man overhaalde, om slechts eenmaal de paapsgezinde hulpprediker te gaan horen, opdat alzo haar huisgezin hierdoor van vervolging en ondergang mocht gevrijwaard worden. Als zij echter de volgende morgen haar koeien zou gaan melken, vielen er twee of drie dood voor haar neer, en zij verbeeldde zich, dat de satan haar verscheen, die haar in een treurige en zware verzoeking stortte, zodat zij haar aandeel aan Christus en alles wat vroeger tussen God en haar ziel voorgevallen was, ging betwijfelen. Zij werd aangezet om een eind aan haar leven te maken, hetgeen zij verscheiden malen beproefde.

Aangezien zij altijd als een uitnemend christin bekend gestaan had, werd zij door velen van Gods volk bezocht, maar alles zonder gevolg. Zij riep slechts uit dat zij de satan overgegeven was, dat zij Christus verloochend had en Hij haar. Nadat zij geruime tijd in deze toestand doorgebracht had, riep zij om Mr. Cargill. Hij kwam tot haar, doch vond haar in zulk een nare staat, dat hij tot zijn grote droefheid na verscheiden bezoeken, haar weer verlaten moest, zoals hij haar eerst aangetroffen had. Maar nadat hij om harentwil enige dagen in afzondering doorgebracht had, bezocht hij haar weer. Hij vond haar in geen betere toestand; zij verwierp alle troost, slechts uitroepende, dat zij geen aandeel had in de genade Gods of de verdiensten van Christus, dat zij de onvergeeflijke zonde begaan had. Hij keek haar een aanmerkelijke tijd aan, en zijn Bijbel uit zijn zak halende, noemde hij haar naam, en zei hij: "Ik heb vandaag een opdracht van mijn Heere en Meester ontvangen, om het contract tussen u en Hem te vernieuwen; en indien gij hierin niet wilt toestemmen, moet ik u uw ondertekening doen stellen op deze Bijbel, dat gij gewillig zijt, om alle rechten, aandeel en aanspraak op Hem vaarwel te zeggen."

Hij bood haar hierop pen en inkt voor dit doel aan. Zij was enige tijd stil, maar riep eindelijk uit: "O, zaligheid is deze huize geschied. Ik neem Hem aan, ik neem Hem aan, op Zijn Eigen voorwaarden, zoals Hij mij door Zijn getrouwe afgezant aangeboden is." Vanaf deze tijd werden haar banden losgemaakt.

Als op zekere tijd Donald Cargill, Walter Smith en nog enige andere christenen in het huis van een vriend te Edinburgh samengekomen waren, verhaalde een van het gezelschap van de onderlinge overeenkomst der edellieden in het Westen, om alle veldpredicaties tegen te gaan, en allen uit hun bezittingen te verdrijven, die zulke bijeenkomsten bezochten. Als hij enige tijd gezwegen had, zei hij onder herhaaldelijk zwaar zuchten: "de vijanden hebben hun beker reeds vol gemaakt, en predikanten en belijders hebben nog enige tijd over, om de hare ook vol te maken; en zij zullen dezelve niet vol gemaakt hebben, tot zij en hun vijanden in elkaars armen tezamen gekomen zijn; en dan, zowaar als de Heere leeft, zal Hij Zijn rad van wraak en gerechtigheid over hen allen brengen."

In de aanvang van het jaar 1680 begaf hij zich weer naar de Firth of Forth, waar hij bleef tot de worsteling te Queensferry, bij welke gelegenheid die uitstekende held Hanghhead gedood en hij zelf ernstig verwond werd. Als hij ontkomen was, vond hem een zekere vrouw op een afgelegen plaats buiten de stad, en nadat zij zijn wonden met haar hoofddekseel omwonden had, nam zij hem mee naar het huis van een zekere Robert Puntens in Carlowie, waar een heelmeeester hem verder verbond; mejuffrouw Puntens gaf hem wat warme melk en daarna lag hij die gehele nacht in haar hooischuur. Van hier begaf hij zich weer naar het zuiden, en preekte hij de volgende

sabbat te Cairnhill, in de buurt van Loudon, terwijl zijn wonden nog niet genezen waren, want geen gevaar kon hem weerhouden van goed te doen. Zijn tekst had hij genomen uit Hebr. 11:32: En wat zal ik nog meer zeggen, want de tijd zal mij ontbreken, zou ik verhalen van Gideon, enz.

Des avonds zeiden enige personen tot hem: "Wij geloven mijnheer, dat preken en bidden u nog het best afgaan, wanneer uw gevaar en uw ellende het grootste zijn." Hij zei: "Het was steeds zo geweest;" en hij hoopte, dat het zo blijven zou, dat hoe meer zijn vijanden op hem aanlegden, om hem te doen vallen, de Heere hem des te gevoeliger ondersteunde en hielp; en als tot zichzelf sprekende, herhaalde hij deze woorden uit de 118e Psalm: De Heere is mijne Sterkte en Psalm, want Hij is mij tot heil geweest, welke psalm hij later ook op het schavot zong.

Hierna ontmoette hij Richard Cameron, en preekten zij tezamen in Darneidmuir en andere plaatsen, totdat Cameron bij Airsmoss gedood werd. Daarna begaf hij zich weer meer noordwaarts en had hij in de maand september daaropvolgende een grote samenkomst in het Torwood nabij Stirling, bij welke gelegenheid hij het vonnis der excommunicatie of de ban uitsprak over enige der meest hittige vervolgers uit die dagen, hetwelk hij zo ordelijk deed als de stand der zaken toen enigszins toeliet. Enige tijd hiervoor, zegt men, was hij zeer afgetrokken en sprak hij weinig in gezelschap; tot een enkele had hij gezegd, dat hij met de bazuin, welke de Heere in zijn hand gesteld had een geweldig geluid moest doen horen, dat zou weerklinken in de oren van velen in Brittanië, en zelfs in andere plaatsen van Europa. Niemand wist, zegt men, wat hij die morgen van voornemen was, behalve Walter Smith, aan wie hij de gedachten van zijn hart openbaarde.

Zodra hij begon, vreesden sommige zijner vrienden, dat hij neergeschoten zou worden. Zijn gastheer, in wiens huis hij die nacht had doorgebracht, wierp zijn jas weg en maakte zich uit de voeten. In de voormiddag hield hij een toespraak uit Ezechiël 21:25 en preekte hij over 1 Kor. 5:13, en als hij enige tijd gesproken had over de natuur en de eigenschappen van de christelijke ban, ging hij tot de uitspraak van dit vonnis over.

Dit banvonniss, zegt De Foe, was gesteld in dezelfde bewoordingen en op dezelfde gronden, als later gebezigd werden bij het uitsluiten van de koning met de Revolutie, en was ruimschoots gerechtvaardigd door het gedrag der gehele natie tijdens die Revolutie.

Hierna preekte hij in de middag uit Psalm 94:14, *Want de Heere zal Zijn volk niet begeven.*

De daaropvolgende sabbat preekte hij te Tallowhill in de parochie van Livingstone. In zijn voorrede, zei hij: "Ik weet, dat ik veroordeeld ben en zal worden door velen, omdat ik deze goddeloze mensen uit de christelijke gemeente verbannen heb, maar wie mij ook veroordelen moge, ik weet, dat God mij in deze goedgekeurd heeft, en ik ben overtuigd dat, wat ik op aarde gedaan heb, in de hemel bekrachtigd is; want indien ik ooit de mening Gods verstaan heb en een klaar gezicht heb gehad in het werk, waartoe ik gesteld ben, dan was het in deze zaak. En ik zal u twee bewijzen geven, opdat gij mocht weten, dat ik hierin niet dwaal. Indien sommige dezer mensen dit vonnis niet als op hun consciëntie gebonden zullen voelen eer zij van het toneel zullen verdwijnen, en genoodzaakt zullen zijn dit te bekennen, en indien zij niet op een buitengewone wijze zullen sterven, zal God niet door mij gesproken hebben."

Ongeveer de 22e oktober daaraanvolgend werd een wijdlopig en streng plakkaat tegen hem en zijn volgelingen uitgevaardigd, waarin een beloning van 5000 merks

uitgeloofd werd voor degene die hem gevangen nam. Middleton, de gouverneur van Blackness, die in zijn aanslag te Queensferry teleurgesteld geworden was, smeedde een maand daarna een andere aanslag tegen hem. Hij nam hiervoor een zekere James Henderson aldaar in de arm; deze schreef brieven, die hij valselijk ondertekende met de handtekening van de schout Adam van Culroof, en van nog andere ernstige christenen in Fife, en waarin Mr. Cargill uitgenodigd werd om over te komen om voor hen te preken aan de Heuvel van Beath.

Hierop begaf Henderson zich met deze brieven naar Edinburgh, en na een naarstig onderzoek vond hij Mr. Cargill in de West Bow. Als hij deze genegen vond, om aan het beroep gevolg te geven, stelde hij voor om vast vooruit te gaan, om te zorgen dat hij aan het veer een boot gereed had, wanneer zij aldaar zouden aankomen; en teneinde hij hem mocht herkennen, vroeg hij of hij Mr. Cargill's gewaad zien mocht, aangezien Mr. Skeen en Mr Boig ook in hetzelfde vertrek waren. Ondertussen had hij order gegeven, dat Middleton's soldaten bij Muttenkole op ongeveer drie mijlen van Edinburgh liggen zouden.

Mr. Skeen, Archibald Stuart, Mrs. Muir en Marion Hervey gingen te voet vooruit, terwijl Mr. Cargill en Mr. Boig hen te paard zouden volgen. Als zij echter aan genoemde plaats aankwamen, hielden de soldaten hen staande. Mrs. Muir wist echter te ontsnappen en waarschuwde ijlings Mr. Cargill en Mr. Boig die naar Edinburgh terugvloden.

Na deze opmerkelijke ontkoming, begaf Cargill zich, niets dan de hittige vlammen van verraad en tirannie boven zijn hoofd ziende aangezien men het vooral op hem toegelegd had, voor de tijd van drie maanden naar Engeland, waar de Heere zijn arbeid ook zegende tot overtuiging en bekering van velen. In de tijd van zijn afwezen ontstond de dwaalleer der Gibbiten. Het was een zekere John Gibb, een zeeman van Borrowstounness, die met drie anderen en zes en twintig vrouwen de vreemdste dwalingen verkondigde en staande hield.

Hierop keerde Cargill weer naar Schotland terug³⁸ en stelde hij alle pogingen in het werk, om hen van hun dwaalleer af te brengen, maar met weinig succes. Na zijn laatste samenkomst met hen te Darnagavel in de parochie van Cambusnethan, ging hij naar Underbank Wood, beneden Lanark, waar hij de eerstvolgende sabbat preekte. Vandaar begaf hij zich naar Loudon Hill, waar hij preekte op een vastendag de 5e mei. Zijn voornemen was hier slechts eenmaal te preken en enkele kinderen te dopen. Zijn tekst was Matth. 19:28. *Gij, die Mij gevolgd zijt in de wedergeboorte, wanneer de Zoon des mensen zal gezeten zijn op de troon Zijner heerlijkheid, gij zult ook zitten op twaalf tronen, oordelende de twaalf geslachten Israëls.* Toen de preek geëindigd was en de kinderen gedoopt waren, werden er nog meer kinderen gebracht, waarop enige vrienden hem drongen des namiddags ook te preken. Hij deed dit uit deze woorden uit Luk. 23:28. *"Weent niet over mij, maar weent over uzelf en over uwe kinderen."*

Ondertussen had de vijand te Glasgow bericht ontvangen van deze vergadering. Alle paarden in en om de stad werden in beslag genomen, en begaf men zich te paard direct op pad, om Mr. Cargill te zoeken. Hun haast en furie was zo groot, dat een soldaat, die wat achtergebleven was, zo dolzinnig de Stockwell straat afkwam dat hij op klaarlichte dag een kind omver reed, dat op de plaats dood bleef. Juist als Cargill een gebed uitsprak, om de samenkomst te sluiten, maakte een jongen alarm wegens de nadering van de vijand. Tegen hun gewoonte in hadden zij die dag geen schildwachten

---

³⁸ April 1681

uitgezet, en zij waren zo verrast, dat velen van hen, die de worsteling te Pentland, Bothwell, Airmoss en andere gevaren meer bijgewoond hadden, door schrik aangegrepen werden; sommige vrouwen lieten zelfs hun kinderen in de steek. In zijn verwarring liep Mr. Cargill recht op de vijanden toe; maar gravin Wotherspoon en anderen trokken hem mee naar het moeras, waarheen het volk vlood. De dragonders vuurden hevig op hen, maar die dag werd niemand gedood noch gevangen genomen.

Te dezer tijd spraken sommigen er tegen Mr. Cargill over, dat hij zo kort preekte en bad. Zij zeiden: "Och, mijnheer, wij krijgen onze maaltijden met zulke lange tussenpozen, en wij sterven bijna van honger; alles wat gij ons mededeelt is goed, zoet en heilzaam, maar waarom kort gij ons zo in."

Hij zei: "sedert ik ooit in goede ernst een knie boog, om te bidden, durf ik nooit in het preken of bidden mijn gaven of bekwaamheden aan het werk te zetten, en wanneer mijn hart niet aangedaan is en niet meekomt met hetgeen de mond uit, houd ik het voor tijd om af te breken. Ik heb weinig hoop, dat hetgeen wat niet uit het hart komt, tot het hart van anderen geraken zal" Hierop sprak hij die woorden uit de 51e Psalm: Zo zal ik de overtreders Uwe wegen leren.

Van Loudon Hill ondernam hij een tocht door Ayrshire naar Carrick en Galloway, terwijl hij overal waar gelegenheid was, preekte, doopte en sommigen trouwde; maar hij bleef nergens lang, totdat hij weer naar Clydesdale terugkeerde. Na zijn terugkeer had hij een dag bestemd, om te Tinto Hill te preken, maar de gravin van St Johns Kirk had laten bekend maken, dat hij te Home Common preken zou. Hij hield toen zijn verblijf in het huis van John Liddel te Tinto. Terwijl hij zich even naar buiten begaf, om die sabbatmorgen alleen te zijn, zag hij veel mensen voorbijgaan. Hij ondervroeg waarheen zij zich begaven, en als hij het vernomen had, begaf hij zichzelf ook op weg, en volgde hij hen twee uren gaans. Het was een hete dag in het begin van juni en de weg zeer bergachtig zijnde, gevoelde hij zich uitermate vermoeid toen hij te Home Common aankwam. Een man gaf hem een dronk water uit zijn Schotse muts, voordat hij begon te preken, en als hij de tweede maal preekte, ontving hij dit nog eens. Dit was de eerste verkwikking, die hij die dag kreeg, daar hij 's morgens niets gebruikt had.

Hij hield een aanspraak uit het zesde hoofdstuk van Jesaja en preekte over deze woorden uit Rom. 11:20: *Zijt niet hooggevoelende maar vreest*. Van hier ging hij naar Fife, waar hij vele kinderen doopte; ook preekte hij een dag te Dove Common en keerde daarna weer terug naar Benty Ridge in Cambusnethan, waar hij door middel van twee mannen een beroep ontving, om naar Galloway terug te keren, waaraan hij geen gevolg gaf.

Hij zei tot deze twee mannen: "Als ik mij niet bedrieg (dit was zijn gewone manier van uitdrukken als hij van *toekomstige zaken* sprak) zullen de Fransen en andere vreemdelingen met enige ongelukkige mensen uit dit land, u de slag toebrengen. En dit zal gebeuren op zulk een noodlottige tijd, dat geen dezer naties in staat zal zijn elkander te helpen. Wat mij betreft ik zal spoedig moeten sterven door de handen van deze moordenaars, en zal uw ellende niet zien. Ik weet niet hoe Gods volk die dit zullen ontmoeten het zullen verduren, maar het gezicht en de gedachten die ik daarvan nu heb, doen mij beven." En daarop als tot zichzelf sprekende, zei hij: "Het zal niet zeer lang duren, maar zeer zwaar zijn."

Mr. Cargill naderde nu snel zijn einde. Als hij Benty Ridge verlaten had, preekte hij een dag te Auchingilloch en kwam daarna te Dunsyre Common tussen Clydesdal en

Lothian, waar hij zijn laatste preek uitsprak over Jes. 22:10: *Gaat henen mijn volk, gaat in uw binnenkameren.*

Op zekere avond in die tijd begaf hij zich, vooral door Mr. Smith en Mr. Boig daartoe overgehaald, met de gravin van de H. Johns-Kirk, naar Covington Mill, naar het huis van een zekere Andrew Fisher. Ondertussen marcheerde James Irvine van Bonshaw, die een onbepaalde lastbrief ontvangen had, met een troep dragonders van Kilbride, en kwam de volgende ochtend met het opgaan der zon te St. Johns Kirk aan. Hij doorzocht die plaats, ook het huis van een zekere Thomson, en ging van daar naar Covington Mill, waar hij Mr. Cargill, Mr. Smith en Mr. Boid ontdekte. Als Bonshaw hen vond, riep hij uit: "O gezegende Bonshaw, gezegend is die dag dat ik geboren ben, wat een buit heb ik gevonden. Nu krijg ik een beloning van 5000 merks, omdat ik hem ingerekend heb."

Zij marcheerden met alle haast naar Lanark, waar zij hem zolang in de gevangenis opsloten, totdat zij enige verversingen gebruikt hadden. Daarna haalde hij hen ijlings weer naar buiten, deden een paar paarden voorkomen, waar zij hen zonder zadel opzetten. Bonshaw bond eigenhandig Mr. Krill's voeten onder de buik van het paard vast, en als hij zeer strak aanhaalde keek Cargill op hem neer en zei: "Waarom bindt gij mij zo vast? Uw boosheid is groot, gij zult het rechtvaardig oordeel Gods niet lang meer ontgaan, en als ik mij niet bedrieg zal het u op deze zelfde plaats overkomen."

Dit gebeurde het volgende jaar precies zo, want nadat hij deze bloedprijs ontvangen had, stak te Lanark een van zijn kameraden in een drift hem met een zwaard overhoop. Zijn laatste woorden waren: "God zal mijn ziel eeuwig verdoemen, want het is afgelopen." *Een boos man des geweld die zal men jagen.*

In allerijl begaven zij zich naar Glasgow, vreemde dat de gevangenen hen ontkomen mochten. Voor de gevangenis (de Tolbooth) aangekomen, moesten zij daar enige tijd wachten totdat de magistraten hen ontvangen zouden. Als zij daar stonden, kwam John Nisbet de bediende van de Aartsbisschop daar bij hen, en zei tot driemaal toe spottend tegen Mr. Cargill: "Wilt gij ons nog een woordje toestaan?" zinspelende op een uitdrukking, die hij nogal eens gebruikte als hij preekte. Bedroefd zei Cargill tegen hem: "Spot niet, tenzij gij een zware straf over u halen wilt. De dag zal komen, dat gij geen woord zult kunnen spreken, hoe gaarne gij zult willen." Dit overkwam hem spoedig, want niet veel dagen daarna werd hij ziek, en na drie dagen was zijn tong zo gezwollen, dat hij geen woord spreken kon, hoewel hij al zijn best daartoe deed. Hij stierf in een ellendige toestand en klaarblijkelijk in grote benauwdheid.

Van Glasgow werden zij naar Edinburgh overgebracht, en de 15e juli werden zij voor de Geheime Raad gesteld. De kanselier Rothes, die één was dergenen die door Mr. Cargill in de kerkban gedaan waren, voer hevig tegen hem uit, dreigende, dat hij hem zou doen martelen en een bittere dood doen ondergaan. Hij zei tot hem: "Mijnheer Rothes wil aflaten met zo te dreigen, want wat dood ik ook sterven zal, uw ogen zullen daarvan geen getuige zijn." Dit kwam ook uit, want hij stierf des morgens op dezelfde dag op welke Mr. Cargill ter dood gebracht werd.

Voor de Raad werd hem gevraagd of hij de autoriteit of het wettig gezag van de koning erkende. Hij antwoordde, dat daar de autoriteit van de magistraten nu door een akte van het Parlement en een verklarende akte vastgesteld was, hij dezelve nu niet erkende. Ondervraagd zijnde omtrent de uitgesproken kerkban te Torwood, weigerde hij hierop te antwoorden, aangezien dit een kerkelijke aangelegenheid was, en zij wereldlijke rechters waren. Hij zei verder, dat het een wettige handeling was in tijd

van nood de wapens ter verdediging op te nemen, en loochende dat zij die te Bothwell de wapens opgevat hadden, rebellen waren, en als hij ondervraagd werd omtrent de Sanquhar Declaration, weigerde hij hierover zijn oordeel te geven, tenzij hem tijd gegeven werd de inhoud hiervan nauwkeurig te onderzoeken. Verder gaf hij te kennen, dat hij zijn mening niet kon zeggen omtrent het doden van de Aartsbisschop (Aartsbisschop Sharp was door enigen uit wraak gedood geworden); maar wel zei hij, dat er voorbeelden in de Schrift waren, dat de Heere aan gewone mensen opdroeg Zijn wraak uit te oefenen over sommigen door hen te doden, hetgeen wettig was, zoals men vindt van Joël en Pinéhas. Dit waren de voornaamste zaken, waaromtrent hij onderzocht werd.

Toen hij in de gevangenis was, kwam een adellijke dame tot hem, die hem wenende vertelde, dat deze hemelgergende vijanden bezig waren de smartelijkste dood voor hem uit te kiezen; sommigen hadden een ton met spijkers verzonnen, om hem in rond te rollen, anderen een ijzeren stoel, roodheet gemaakt, om hem in te roosten. Maar hij zei: "verontrust gij noch één van Gods volk u om deze dingen niet, want al dat hun toegestaan zal worden mij te doen, zal bestaan in mij op te hangen, mij neer te werpen en mijn oud hoofd af te houwen, dan zeg ik hun vaarwel, dan hebben zij voor altijd met mij afgedaan, en ik met hen"

De 19e werd hij weer voor de Raad gebracht, maar hij weigerde al hun vragen te beantwoorden, vooral ten opzichte der kerkbannen. Er waren enkelen die voorstelden zijn leven te sparen, daar hij een oud man was, die hem als gevangene levenslang naar de Bass-Rock wilden zenden; dit voorstel werd in stemming gebracht, maar door de beslissende stem van de graaf van Rothes verworpen; deze veroordeelde hem, om als een verrader aan de galg te sterven.

De 26e werd hij voor de hoogste criminele rechtbank gesteld, en op de gebruikelijke wijze in staat van beschuldiging gesteld. Zijn eigen bekentenis als bewijs tegen hem voortgebracht zijnde, werd hij als schuldig aan hoogverraad veroordeeld om met de anderen nabij het kruis van Edinburgh opgehangen te worden, met de bijvoeging, dat daarna zijn hoofd op de Netherbowpoort geplaatst zou worden. Toen zij in het voorlezen van zijn beschuldiging aan deze woorden kwamen "hebbende alle vreze Gods verre van zich gedaan, " enz. liet hij de klerk even ophouden, en wijzende op de Advocaat Sir George M'Kenzie, zei hij: "De man die dit geschrift opgesteld heeft, heeft dit gedaan in strijd met het licht van zijn eigen consciëntie, want hij weet, dat ik God gevreesd heb van mijn jeugd af aan, maar die man, die het heilige Boek Gods in zijn handen nam, zeggende, dat het dit land nooit welgaan zou, tenzij eerst dit Boek vernietigd was, hij is, zeg ik, de man die alle vreze Gods ver weggedaan heeft." De Advocaat raasde geweldig tegen hem, maar de waarheid van het gezegde kon hij niet loochenen.

Als het vonnis temidden van trompetgeschal meegedeeld werd, zei Mr. Cargill: "dit is een treurig geluid, maar het geschal van de laatste bazuin zal een vrolijk geluid zijn, voor mij en voor allen die bevonden zullen worden te leunen op de gerechtigheid van Christus."

Als hij op het schavot gekomen was, stond hij met zijn rug naar de ladder, en verzocht hij de aandacht van de talrijke toeschouwers. Nadat hij het 16e vers van de 118e psalm gezongen had, richtte hij zijn aanspraak tot drie soorten van mensen, maar als hij door het slaan van de trommels verhinderd werd, zei hij met een glimlachend gelaat:

"Gij ziet, wij hebben geen vrijheid, om te spreken, wat wij zouden wensen, maar God

kent onze harten."

Als hij voortging, werd hij hierin weer verhinderd. Na enig stilzwijgen begon hij het volk te vermanen, en toonde hij hun, hoe getroost hij zijn leven aflegde in het vertrouwen op een gelukzalige eeuwigheid. Hij drukte zich uit in deze woorden:

"Nu ben ik zo zeker van mijn aandeel in Christus, en mijn vrede met God, als alles in deze Bijbel en Gods Geest mij hiervan verzekering doen kan; en ik ben ten volle overtuigd, dat het de zaak van God is waarvoor ik lijd, en dat Hij in heerlijkheid tot Schotland zal terugkeren, maar velen zal Hij tot een verschrikking zijn. Daarom smeed ik u, wees niet ontmoedigd in Christus' weg, en in uw strijd voor de zaak, waarvoor ik thans mijn leven afleg en de eeuwigheid inga, waar mijn ziel zó van Hem verzadigd zal worden, als zij maar zal kunnen wensen. En nu, dit is de schoonste dag van mijn leven, die mijn ogen ooit aanschouwden. De vijanden staan nu in woede tegenover de weg en het volk van God, maar eerlang zullen zij onderling verwoed tegen elkaar opstaan tot hun eigen ondergang.'

Hierop begon men voor de derde maal de trommels te slaan.

Daarna zijn voet op de ladder zettende, zei hij: "De Heere weet dat ik deze ladder opga met minder vrees en minder onrust in mijn gemoed dan ik ooit had wanneer ik de predikstoel beklom." Als hij bovenaan gekomen was en neerzat, zei hij: "Nu sta ik de kroon te ontvangen, waarvan de Heere mij een goede verzekerdheid geschonken heeft en waarvoor ik de Heere zal loven, en ik vraag u allen de Heere met mij te prijzen, vóórdat Hij mij alreeds op die plaats gebracht zal hebben, en mij zal hebben doen triomferen over duivels, mensen en zonden. Ik vergeef alle mensen het kwaad, dat zij mij aangedaan hebben, en ik bid, dat degenen die lijden mogen bewaard worden voor de zonden, en geholpen mogen worden om hun plicht te doen."

Als hij daarna een ogenblik in zichzelf gebeden had, lichtte hij de oogdoek op, en zei hij: "Vaarwel alle betrekkingen en vrienden in Christus, vaarwel bekenden en alle aardse vergenoeging, vaarwel lezen en preken, bidden en geloven, omzwervingen, verwijten en lijden. Welkom Vader, Zoon en Heilige Geest, in Uwe handen beveel ik mijn geest."

Daarna bad hij, waarop de beul, onderwijl hij hierin bezig was, hem van de ladder stootte, en aldus eindigde hij zijn loop en zijn leraarswerk, waarin de Heere hem gesteld had.

Wat zijn karakter betreft, daarvan zegt zijn tijdgenoot Sir Robert Hamilton het volgende. "Hij was vriendelijk, minzaam en teergevoelig jegens al dezulken, waarvan hij dacht, dat zij iets van Gods beeld in zich omdroegen. Hij was matig en zeer bescheiden in zijn dieet, zeggende, dat het welgewonnen was, wat men van het vlees won; hij was edelmoedig, vrijgevig en zeer milddadig jegens de armen; hij had een afkeer van de begeerlijkheid, bezocht veelmalen de zieken, en hij zocht dikwijls de eenzaamheid, daar hij gaarne alleen was. Als hij in zijns Meesters werk was, liet hij geen gelegenheid ongebruikt, om het volk tot stichting te zijn; zijn gesprekken trachtte hij steeds zo in te richten, dat ze genade mochten toebrengen aan hen, die hem hoorden; in zijn voorkomen was hij aangenaam voor eenieder, die hem zag; dikwijls slaakte hij diepe zuchten; hij preekte bij nacht en ontij, geen gevaren ontziende; steeds was hij dezelfde in leer en praktijk. Vanaf zijn jeugd gaf hij zich veel over aan het eenzaam gebed, soms gedurende gehele nachten. In zijn gebed, zowel in het huisgezin als in het afgezonderde, hield hij zich steeds recht op zijn knieën met de handen omhoog geheven, en zoals sommigen opmerkten stierf hij in deze houding, met het

touw om zijn hals.

Behalve zijn laatste aanspraak en belijdenis, en verscheiden andere godsdienstige brieven, met nog zijn aanspraak, preek en banvonnis ter gelegenheid van de door hem uitgesproken kerkban te Torwood, die allen uitgegeven zijn, zijn er nog verschillende andere preken en aantekeningen van preken van hem hier en daar verspreid, waarvan sommigen gedrukt zijn. Deze zijn echter, als wij iemand geloven mogen, die verscheiden van dezelve hoorde preken, niet zoals ze door hem uitgesproken werden.